

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ & ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

2022

ENCLAVE

Enhancing the capacity of legal & justice
professionals on forensic interview procedures
for child victims and witnesses of violence

ENCLAVE

Enhancing the capacity of legal & justice professionals on forensic interview procedures for child victims and witnesses of violence

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ & ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

ΒΕΛΓΙΟ, ΕΣΘΟΝΙΑ, ΕΛΛΑΔΑ, ΙΤΑΛΙΑ &
ΙΣΠΑΝΙΑ

ENCLAVE

Ενίσχυση της ικανότητας των επαγγελματιών του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης σχετικά με τη διαδικασία δικανικής συνέντευξης για παιδιά θύματα και μάρτυρες βίας.

101005464 — ENCLAVE — JUST-AG-2020 / JUST-JACC-AG-2020

Πακέτο εργασίας 2. Συγκριτική έκθεση και Συστάσεις Στρατηγικής

University Carlos III of Madrid

Συγγραφείς: Helena Soleto, Jessica Jullien and Irene Escudero

2022

Το περιεχόμενο της παρούσας έκδοσης αποτελεί αποκλειστική ευθύνη του έργου ENCLAVE και δεν αντανακλά απαραίτητα τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ούτε τα θεσμικά όργανα και οι οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης ούτε οποιοδήποτε πρόσωπο που ενεργεί για λογαριασμό τους μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό.

Πίνακας Περιεχομένων

ΛΙΣΤΑ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1.1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ENCLAVE;	5
1.2. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ	6
1.3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	7
1.3.1 Διαδικασία	7
1.3.2. Δείγμα	8
1.3.3 Μηχανισμοί	9
1.3.4 Πεδίο εφαρμογής του έργου και περιορισμοί	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ	11
2.2. Πρώτη προσέγγιση για τη χρήση της δικανικής συνέντευξης σε περιπτώσεις σεξουαλικής θυματοποίησης παιδιών	11
2.1.1. Παιδική σεξουαλική θυματοποίηση: ένα πολυσύνθετο φαινόμενο	11
2.1.2. Δικαιώματα, ανάγκες και ενδιαφέροντα ζητήματα στην παιδική σεξουαλική θυματοποίηση	14
2.1.3. Η δικανική συνέντευξη ως μέτρο προστασίας	17
2.2 Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΟΥ ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗ ΔΙΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ	24
2.2.1. Εξειδικευμένα συστήματα ή δομές: Εξειδικευμένα δικαστήρια για τη βία κατά των παιδιών και Παιδικά Σπίτια	25
2.2.2. Υποδοχή και παραπομπή παιδιών-θυμάτων	27
2.2.3 Μηχανισμοί που εγγυώνται στα παιδιά πραγματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη	29
2.3. Η δικανική ερευνητική συνέντευξη για υποθέσεις που αφορούν το παιδί	35
2.3.1. Κανονισμός της δικανικής συνέντευξης	37
2.3.2 Εκπαίδευση	42
2.3.3. Πρωτόκολλα δικανικής συνέντευξης	51
2.3.4. Χρήση της οπτικοακουστικής ερευνητικής συνέντευξης του παιδιού στη δίκη	65
2.3.5. Επαγγελματική πρακτική. Υπάρχει περιθώριο βελτίωσης; Μηχανισμοί εποπτείας και αναπληροφόρηση αναπληροφόρησης κατά τη διεξαγωγή δικανικών συνεντεύξεων	69
3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΤΕΛΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ	83
4.1 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	83
4.2 ΔΟΜΗ	83
4.3 ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	85
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ	97
ANNEXES	
ANNEX 1. CONNECTING INTERESTS, RIGHTS AND SPECIFICS MEASURES IN FORENSIC INTERVIEW	1
	2

ANNEX 2. CHILD VICTIM'S JOURNEY (THE <i>JUDICIAL</i> PATH)	2
ANNEX 3. TAM PROTOCOL: THE STEP-BY-STEP STRUCTURE OF THE FORENSIC INTERVIEW	7
ANNEX 4. CORRIGENDUM	9

ΛΙΣΤΑ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ABE	Επίτευξη των καλύτερων αποδεικτικών στοιχείων
Άρθ. /α	Άρθρο/α
APSAC	Αμερικανική Επαγγελματική Εταιρεία για την Κακοποίηση των Παιδιών
BE	Βέλγιο
BHQS	Τα (ευρωπαϊκά) πρότυπα ποιότητας Barnahus
CACs	Κέντρα Προστασίας Παιδιών
CAPALIST	Εργαλείο αξιολόγησης της ικανότητας κατάθεσης των παιδιών
CBCA	Ανάλυση περιεχομένου βάσει κριτηρίων
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
CCTV	Τηλέραση κλειστού κυκλώματος
CIASI	Εξειδικευμένο Κέντρο Παρέμβασης Παιδικής Σεξουαλικής Κακοποίησης
CLB	Κέντρα καθοδήγησης μαθητών
ΣτΕ	Συμβούλιο της Ευρώπης
ΚΠ	Ιταλικός Ποινικός Κώδικας
ΚΔΠ	Ιταλικός Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
ΣΔΠ	Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού
CSA	Σεξουαλική κακοποίηση παιδιών
ΕΕ	Εσθονία
Π.χ	Για παράδειγμα
ΕΛ	Ελλάδα
EMUME	<i>Ομάδες Γυναικών-Παιδιών της Πολιτικής Φρουράς</i>
ΙΣ	Ισπανία
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
FAIRCOM	Δίκαιη και επαρκής αποζημίωση των θυμάτων σεξουαλικών εγκλημάτων στην ΕΕ
FRA	Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων
ΙΤ	Ιταλία
JUFEJUS	Ομοσπονδιακό Συμβούλιο Δικαστηρίων και Ανώτατων Δικαστηρίων
LEA αξιωματικοί	Αξιωματικοί Υπηρεσίας Επιβολής του Νόμου
LECRIM	Κανόνες Ποινικής Δικονομίας

LOPIVI	Οργανικός νόμος για την ολοκληρωμένη προστασία των παιδιών και των εφήβων από τη βία
LOPJ	Νομικό πλαίσιο για το δικαστικό σύστημα
NCAC	Εθνικό Κέντρο Συνηγορίας για τα Παιδιά
NICHD	Το Πρωτόκολλο Ερευνητικής Συνέντευξης του Εθνικού Ινστιτούτου Παιδικής Υγείας και Ανθρώπινης Ανάπτυξης
ΜΚΟς	Μη κυβερνητικές οργανώσεις
NPUC	Νορβηγικό Αστυνομικό Πανεπιστημιακό Κολλέγιο
OAVs	Υπηρεσίες Υποστήριξης Θυμάτων
OL 8/2021	Νόμος για την προστασία του παιδιού- Οργανικός νόμος 8/2021, 4 Ιουνίου, για την ολοκληρωμένη προστασία των παιδιών και των εφήβων από τη βία.
σ./σσ.	Σελίδα/σελίδες
PEACE	Ακρωνύμιο των φάσεων του πρωτοκόλλου συνέντευξης: Προγραμματισμός και προετοιμασία- συμμετοχή και εξήγηση- αναφορά- ολοκλήρωση- αξιολόγηση
PTSD	Διαταραχή Μετατραυματικού Στρες
RADAR	Αναγνώριση μορφών αποκάλυψης κακοποίησης και ανταπόκριση
RATAC	Πρωτόκολλο δικανικής συνέντευξης Cornerhouse γνωστό ως RATAC (Επαφή, Αναγνώριση ανατομίας, Έρευνα αφής, Σενάριο κακοποίησης και κλείσιμο)
RE-TREAT	Αναδιαμόρφωση των προσεγγίσεων θεραπείας προς τα θύματα σεξουαλικής βίας στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών
SACC	Κέντρο Κρίσης Σεξουαλικών Επιθέσεων
SVA	Αξιολόγηση εγκυρότητας δήλωσης
TAM	Τεχνική οπτικοακουστικής Ανάκρισης ανηλικών Μαρτύρων ή θυμάτων βίας / Techniek Audiovisueel verhoor van minderjarigen
UAVDI	Μονάδα βοήθειας για θύματα με νοητική αναπηρία
UFAM	Μονάδες της Εθνικής Αστυνομίας για την υποστήριξη της οικογένειας και της γυναίκας
HB	Ηνωμένο Βασίλειο
UNCRC	Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού
UNICEF	Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τα παιδιά
ΠΟΥ	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
ZSG	Κέντρα φροντίδας μετά από σεξουαλική κακοποίηση

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ENCLAVE;

Το έργο ENCLAVE είναι ένα ερευνητικό πρόγραμμα δράσης ευρωπαϊκής εμβέλειας που πραγματοποιείται με τη συνεργασία πέντε κρατών μελών της ΕΕ: Βέλγιο (BE), Εσθονία (ΕΣ), Ελλάδα (ΕΛ), Ιταλία (ΙΤ) και Ισπανία (ΙΣ). Δημιουργήθηκε στο πλαίσιο δύο έργων που χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα Δικαιοσύνη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2014-2020):

- FAIRCUM (JUST-AG-2018/JUST-JACC-AG-2018)¹, δίκαιη και κατάλληλη αποζημίωση των θυμάτων σεξουαλικών εγκλημάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το έργο στοχεύει στην δημιουργία ελάχιστων προτύπων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, για την αποζημίωση των θυμάτων σεξουαλικών εγκλημάτων, ώστε να συνεισφέρει στην συνεκτική και συνεπή εφαρμογή της Οδηγίας 2004/80/ΕΚ, η οποία σχετίζεται με την αποζημίωση εγκληματικών πράξεων και της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ, η οποία ορίζει τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων για τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων εγκληματικών πράξεων.
- RE-TREAT (JUST-AG-2019/JUST-JACC-AG-2019)², αναδιαμόρφωση των θεραπευτικών προσεγγίσεων προς τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης στο πλαίσιο των ποινικών διαδικασιών. Το έργο αποσκοπεί στην ενίσχυση διαδικαστικών και οργανωτικών αλλαγών στις ποινικές διαδικασίες στο πλαίσιο των συστημάτων δικαιοσύνης στην Ελλάδα, την Ιταλία και την Ισπανία, προκειμένου να βελτιωθεί η ανταπόκρισή τους στις ιδιαίτερες ανάγκες των θυμάτων σεξουαλικών εγκλημάτων.

Το έργο ENCLAVE εξετάζει την τρέχουσα κατάσταση και τη μεταχείριση των παιδιών θυμάτων και μαρτύρων σεξουαλικής κακοποίησης, στις πέντε ευρωπαϊκές έννομες τάξεις, όσον αφορά την εφαρμογή της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων εγκληματικών πράξεων (Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων). Κατά συνέπεια, ασχολείται επίσης με τα στάδια ανάπτυξης και εφαρμογής του πρωτοκόλλου δικανικής συνέντευξης σε περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης.

Ο πρωταρχικός στόχος του έργου ENCLAVE είναι η προώθηση ουσιαστικών αλλαγών στις ποινικές διαδικασίες για την εισαγωγή και ενσωμάτωση μιας αποτελεσματικής και συνεκτικής εφαρμογής του πρωτοκόλλου δικανικής συνέντευξης για την πρόληψη της εκ νέου θυματοποίησης των παιδιών. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, το έργο επικεντρώνεται σε τρεις στόχους:

1. Αύξηση της ικανότητας των επαγγελματιών του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης και των οργανώσεων υποστήριξης των θυμάτων στην εφαρμογή του πρωτοκόλλου δικανικής συνέντευξης με παιδιά-θύματα σεξουαλικής κακοποίησης,
2. Αύξηση της δι-επαγγελματικής συνεργασίας των διαφόρων φορέων που εμπλέκονται στη δικαστική διαδικασία, συμπεριλαμβανομένων των οργανώσεων υποστήριξης των θυμάτων και

¹<https://sexualviolencejustice.eu/faircom-project/>

²<https://sexualviolencejustice.eu/re-treat-project/>

3. Πρόληψη της εκ νέου θυματοποίησης των παιδιών θυμάτων και μαρτύρων³σεξουαλικής κακοποίησης.

Το έργο βασίστηκε σε τρεις αλληλένδετες φάσεις:

- **Φάση 1. Έρευνα.** Ανάλυση του εθνικού πλαισίου για κάθε εταίρο. Η ανάλυση διατυπώνεται σε μια διακρατική-συγκριτική έκθεση και σε συστάσεις πολιτικής, όπου γίνεται αναφορά στο πλαίσιο του πρωτοκόλλου της δικανικής συνέντευξης σε σχέση με την Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων. Όπως επίσης και στην ανάπτυξη ενός Πρωτοκόλλου Αναφοράς⁴.
- **Φάση 2. Ανάπτυξη ικανοτήτων.** Αξιολόγηση των εκπαιδευτικών αναγκών των επαγγελματιών που εμπλέκονται στη διαδικασία (αστυνομικοί, εισαγγελείς, δικηγόροι, ψυχολόγοι, δικαστικοί λειτουργοί και προσωπικό υποστήριξης των θυμάτων). Ανάπτυξη ενός εγχειριδίου κατάρτισης για την πιλοτική ανάπτυξη ικανοτήτων, το οποίο θα είναι δομημένο σε εθνικά και διεθνή σεμινάρια. Διαμόρφωση κατευθυντήριων γραμμών για τις οργανώσεις υποστήριξης θυμάτων προκειμένου να αναλαμβάνουν δράση σε περιπτώσεις παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης και βάσης δεδομένων με οργανισμούς υποστήριξης θυμάτων. Διοργάνωση εθνικών σεμιναρίων και ενός διακρατικού σεμιναρίου για την ανταλλαγή ορθών πρακτικών. Αξιολόγηση του αντίκτυπου της πιλοτικής κατάρτισης (ημερίδες και σεμινάριο) και του εκπαιδευτικού υλικού.
- **Φάση 3. Επικοινωνία.** Διάχυση των δραστηριοτήτων και των αποτελεσμάτων του έργου, μέσω αλληλογραφίας, μέσων κοινωνικής δικτύωσης, της ιστοσελίδας του έργου και μέσω της ηλεκτρονικής δημοσίευσης ενός ενημερωτικού δελτίου του έργου. Δημοσίευση του εκπαιδευτικού υλικού.

1.2. ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ

Ο κύριος στόχος αυτής της διακρατικής έκθεσης είναι η ενίσχυση των γνώσεων των επαγγελματιών του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης σχετικά με τα μέσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα αστικά, ποινικά και θεμελιώδη δικαιώματα που απευθύνονται σε παιδιά θύματα ή μάρτυρες σεξουαλικής βίας. Ειδικότερα:

- i. Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων(Οδηγία 2012/29/ΕΕ),
- ii. Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (CRC),

³Για σκοπούς αποσαφήνισης πρέπει να γίνουν δύο παρατηρήσεις επί της ορολογίας: (i) Σύμφωνα με το άρθρο. 1 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ως παιδί νοείται κάθε άτομο κάτω των 18 ετών, "η νομικά καθορισμένη ηλικία κατά την οποία ένα άτομο γίνεται ενήλικο". Βλ. SusannaGreijer και JaapDoek, Οδηγίες Ορολογίας για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση (Λουξεμβούργο: ECPAT Διεθνής, 2016). Σε όλο το κείμενο χρησιμοποιείται ως γενικός όρος για τα παιδιά και τους εφήβους. Αξίζει επίσης να αναφερθεί η αρχή της εξελισσόμενης ικανότητας για να αναγνωριστεί ότι τα παιδιά πρέπει να αντιμετωπίζονται με βάση τον βαθμό ωριμότητάς τους. Αυτό σημαίνει ότι τα μέτρα θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένα στη γνωστική και ψυχολογική τους ανάπτυξη και όχι μόνο να εφαρμόζονται γενικά μέτρα με βάση την ηλικία τους. Ο αντίκτυπος της θυματοποίησης και οι τρέχουσες γνώσεις σχετικά με το ψυχολογικό τραύμα αποτελούν επίσης βασική πτυχή στην περίπτωση αυτή, διότι επηρεάζουν την ορθότητα των μέτρων.(ii) Παρόλο που η μορφή του θύματος και η μορφή του μάρτυρα έχουν διαφορετικές επιπτώσεις στη δικαστική διαδικασία, στο παρόν έργο αντιμετωπίζονται από κοινού. "[Ο] ορισμός της θυματοποίησης των ενηλίκων δεν είναι κατάλληλος για τα παιδιά (...) λόγω των μοναδικών χαρακτηριστικών, των ευάλωτων σημείων και των αναγκών τους, η βλαπτική επίδραση του εγκλήματος στα παιδιά υπερβαίνει κατά πολύ την άμεση θυματοποίηση" Βλ. MichalGilad "Οι νέοι και οι ανήμποροι:Επαναπροσδιορίζοντας τον όρο"Παιδί θύμα εγκλήματος", Δημόσιο Δίκαιο και Νομική Θεωρία,αρ. 14–23 (2014): 23–24.Κατανοώντας ότι η ιδιότητα του μάρτυρα σεξουαλικών εγκλημάτων αποτελεί θυματοποίηση για τα παιδιά και ότι τα μέτρα προστασίας που εφαρμόζονται στα θύματα πρέπει να εφαρμόζονται και στους μάρτυρες, ιδίως όσον αφορά την δικανική συνέντευξη - και γενικότερα όσον αφορά τη συμμετοχή του παιδιού μέσω της κατάθεσής του. Ορισμένα ειδικά ζητήματα που εξετάζονται εδώ ισχύουν μόνο για το θύμα, αν και πρέπει να σημειωθεί ότι το θύμα συμμετέχει συχνά ως μάρτυρας.

⁴Διατίθεται διαδικτυακά στα αγγλικά και σε 5 γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης: <https://enclaveproject.eu/publications/>. Να λειτουργεί ως καθοδήγηση για την εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών όσον αφορά το πρωτόκολλο της δικανικής συνέντευξης και τα ελάχιστα πρότυπα σε διαδικαστικό, επιχειρησιακό και βοηθητικό επίπεδο.

Για την επίτευξη αυτού του στόχου, η έκθεση είναι δομημένη έχοντας ως γνώμονα δύο στόχους:

1. Να αντιπαραβάλλει τη γνώση και την εφαρμογή της Οδηγίας για τα Δικαιώματα του Θύματος, για να εντοπίσει τις γέφυρες και τα κενά μεταξύ θεωρίας και πρακτικής στην εφαρμογή του πρωτοκόλλου της δικανικής συνέντευξης και
2. Απεικόνιση των πρωτοκόλλων δικανικής συνέντευξης και των επιπτώσεών τους στη φάση της προκαταρκτικής έρευνας και της προφορικής ακρόασης.

Επιπλέον, το **κεφάλαιο 4** εξετάζει την ανάγκη για συστάσεις πολιτικής ώστε να διασφαλιστεί η ορθή εφαρμογή των διαδικασιών της δικανικής συνέντευξης καθώς και της οδηγίας 2012/29/ΕΕ στις συμμετέχουσες χώρες.

1.3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

1.3.1 Διαδικασία

Με στόχο την κατανόηση του νομικού και του δικαστικού πλαισίου της δικανικής συνέντευξης και της ποινικής διαδικασίας σε περιπτώσεις παιδιών θυμάτων και μαρτύρων σεξουαλικής κακοποίησης, σύμφωνα με τα ελάχιστα πρότυπα της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ, ακολουθήσαμε διάφορα βήματα:

- Αρχικά, κάθε ομάδα εξέτασε την επιστημονική βιβλιογραφία και τα νομικά έγγραφα σχετικά με το εν λόγω θέμα και συνέταξε εκθέσεις για κάθε χώρα.
- Στη συνέχεια, για να μάθουμε την πρακτική λειτουργία του πρωτοκόλλου της δικανικής συνέντευξης, διεξήχθησαν μερικώς δομημένες και εις βάθος συνεντεύξεις με διάφορες ομάδες ενδιαφερομένων που εμπλέκονται σε υποθέσεις παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης. Επιπλέον, σχεδιάστηκε ένα διαδικτυακό ερωτηματολόγιο για να προσεγγίσει ένα ευρύτερο κοινό.
- Τρίτον, για να αξιολογηθεί το στάδιο ανάπτυξης και εφαρμογής του πρωτοκόλλου δικανικής συνέντευξης σε κάθε χώρα-εταίρο, χρησιμοποιήθηκε ένα ενιαίο μοντέλο βασισμένο στην Οδηγία 2012/29/ΕΕ, τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού (UNCRC) και τα ευρωπαϊκά πρότυπα ποιότητας Barnahus (BHQs).

Αυτό το ενιαίο μοντέλο διαρθρώθηκε σε δύο μεγάλες κατηγορίες και έξι υποκατηγορίες, οι οποίες συνδέονται με τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των διατάξεων της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ. Συνδέεται, επίσης, με ένα σύνολο ελάχιστων προτύπων που θα εξασφαλίζουν επαρκή ικανοποίηση των δικαιωμάτων και συμφερόντων που αφορούν κάθε ενότητα (βλέπε το πλαίσιο αξιολόγησης στην [ενότητα 2.1.2](#)).

Ως εκ τούτου, αυτό το πλαίσιο αναφοράς χρησιμοποιείται για την ανάλυση των κανονισμών του κάθε εταίρου και ιδίως της καθημερινής τους πρακτικής σε σύγκριση με τις διαφορετικές συνθήκες που επικρατούν στις χώρες που συμμετέχουν στο έργο.

1.3.2. Δείγμα

Λόγω του ρόλου του στην ποινική διαδικασία, τέσσερα επαγγελματικά προφίλ προκαθορίστηκαν ως συμμετέχοντες στην εν λόγω μελέτη:

- Δικαστές ή Ειρηνοδίκες
- Εισαγγελείς
- Δικαστικοί ψυχολόγοι
- Αστυνομικοί.

Η επιλογή των διαφορετικών δειγμάτων από συμμετέχοντες της εκάστοτε χώρας βασίζεται στα χαρακτηριστικά της αντιπροσώπευσης, της καταλληλότητας και της προσβασιμότητας. Ορισμένοι συμμετέχοντες επιλέχθηκαν σκόπιμα λόγω του ρόλου τους ως βασικοί πληροφοριοδότες. Ωστόσο, διενεργήθηκε μη πιθανολογική δειγματοληψία με το σύστημα της χιονοστιβάδας, πράγμα που σημαίνει ότι οι συμμετέχοντες ήρθαν σε επαφή μέσω άλλων επαγγελματιών που τους συνέστησαν από τον κλάδο ή από τον τομέα των γνώσεων τους.

Ωστόσο, υπάρχει κάποια ετερογένεια στα διάφορα δείγματα συμμετεχόντων (βλ. Πίνακα1), είτε λόγω της απόκλισης μεταξύ των συστημάτων δικαιοσύνης είτε λόγω της διαφορετικής προσβασιμότητας των συμμετεχόντων, π.χ. ανάγκη για πρόσθετες άδειες, προβλήματα ιεραρχίας, κατάσταση πανδημίας και η επακόλουθη υπερφόρτωση εργασίας. Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνουν ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με το κάθε δείγμα:

- Αξίζει να σημειωθεί ότι η επαγγελματική ομάδα με το υψηλότερο επίπεδο συμμετοχής στην περίπτωση του Βελγίου (49%), της Ιταλίας (88%) και της Ισπανίας (47%) είναι αυτή των επαγγελματιών που ενεργούν ως επαγγελματίες συνεντευκτές παιδιών. Συγκεκριμένα, εξειδικευμένοι αστυνομικοί που ονομάζονται ανακριτές TAM⁵ (BE) και δικαστικοί ψυχολόγοι (IT και ES).
- Ωστόσο, στην Εσθονία δεν υπάρχει η εξειδίκευση του δικαστικού ερευνητή, καθώς ο ρόλος αυτός αναλαμβάνεται από αστυνομικούς με ειδική εκπαίδευση. Επιπλέον, έχουν συμπεριληφθεί τα επαγγελματικά προφίλ του υπεύθυνου για την Προστασία του Παιδιού και του υπεύθυνου για το Σπίτι του Παιδιού, τα οποία δεν υπάρχουν στις άλλες χώρες.
- Στην Ελλάδα, αν και υπάρχουν λίγοι αλλά καλά εκπαιδευμένοι ειδικοί (δικαστικοί ψυχολόγοι), ο ρόλος του συνεντευκτή εκτελείται κυρίως από αστυνομικούς
- Λόγω του ότι στο ιταλικό σύστημα δικαιοσύνης οι αστυνομικοί δεν συμμετέχουν στις δικανικές συνεντεύξεις ή στις προστατευόμενες ακροάσεις, δεν περιλαμβάνονται στο δείγμα. Ωστόσο, οι δικηγόροι ενσωματώνονται στο δείγμα, λόγω της σημασίας τους στις προστατευόμενες ακροάσεις, η οποία έχουν αποδειχθεί θεμελιώδεις σε ορισμένες πρόσφατες και γνωστές υποθέσεις στην Ιταλία.

Από την άλλη πλευρά, οι δικαστές και οι εισαγγελείς με τους οποίους επικοινωνήσαν δεν έδειξαν κανένα ενδιαφέρον για το θέμα, ισχυριζόμενοι ότι το ιταλικό πρωτόκολλο των προστατευόμενων ακροάσεων και της δικανικής συνέντευξης είναι κατάλληλο και διασφαλίζει τα δικαιώματα των εμπλεκόμενων και την προστασία των παιδιών.

⁵TAM είναι η συντομογραφία του "TechniekAudiovisueelverhoorvanMinderjarigen", που αναφέρεται στην τεχνική για την οπτικοακουστική ανάκριση ανηλίκων.

- Το Ισπανικό δείγμα αποτελείται από τα τέσσερα προκαθορισμένα επαγγελματικά προφίλ (όπως και σε ΒΕ, ΕΕ και ΕΛ), δικηγόρους και άλλες ομάδες συμμετεχόντων. Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλέπε τον πίνακα 1.
- Υπάρχει άνιση γεωγραφική κατανομή του δείγματος, δεν εκπροσωπούνται όλες οι περιφέρειες και οι περισσότεροι συμμετέχοντες εργάζονται σε μεγάλες πόλεις.

Η ετερογένεια του δείγματος μπορεί να εξηγήσει τη διαφοροποίηση των πληροφοριών που συλλέγονται από χώρα σε χώρα.

1.3.3 Μηχανισμοί

Σχεδιάστηκαν τέσσερα ημι-δομημένα μοντέλα συνεντεύξεων, με ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου, ένα ανά επαγγελματική ομάδα, τα οποία στη συνέχεια προσαρμόστηκαν στο πλαίσιο κάθε συμμετέχουσας χώρας. Για τη συλλογή ποσοτικών πληροφοριών και την προσέγγιση περισσότερων επαγγελματιών, αναπτύχθηκε ένα γενικό ερωτηματολόγιο για όλες τις επαγγελματικές ομάδες, με ακόλουθες προσαρμογές σε κάθε εθνικό πλαίσιο, το οποίο σχεδιάστηκε και φιλοξενήθηκε στην πλατφόρμα Google Forms.

Οι συνεντεύξεις και το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκαν σε συνάρτηση με τα δικαιώματα και τα συμφέροντα που ορίζονται στην Οδηγία 2012/29/ΕΕ, τα δικαιώματα της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και συγκεκριμένα μέτρα για την αξιολόγηση του επιπέδου εφαρμογής των εν λόγω μέσων στο πλαίσιο της διαδικασίας δικαστικής έρευνας, καθώς και του επιπέδου ανάπτυξης του πρωτοκόλλου δικαστικής συνέντευξης (βλέπε τους **Πίνακες 2,3,4,5 την ενότητα 2.1.2, και το παράρτημα 1**). Οι συνεντεύξεις διεξήχθησαν, είτε δια ζώσης είτε διαδικτυακά μέσω τηλεδιασκέψεων, από τον Απρίλιο έως τον Νοέμβριο του 2021. Το διαδικτυακό ερωτηματολόγιο φιλοξενήθηκε στην πλατφόρμα Googleforms από τον Μάιο έως τον Νοέμβριο του 2021.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ Συνεντεύξεις (Σ) Ερωτηματολόγιο (Ε)	ΒΕΛΓΙΟ		ΕΣΘΟΝΙΑ		ΕΛΛΑΔΑ		ΙΤΑΛΙΑ		ΙΣΠΑΝΙΑ	
	Σ	Ε	Σ	Ε	Σ	Ε	Σ	Ε	Σ	Ε
ΔΙΚΑΣΤΙΚΟΙ ΨΥΧΟΛΟΓΟΙ	2	-	-	-	2	3	5	24	8	23
ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟΙ	25 ⁶	2 ⁷	2	8	3	9	-	-	3	4
ΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΣΩΜΑ	3	-	1	3	2	1	-	1	6	5
ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ	3	-	3	7	3	2	-	-	6	7
ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ	1	-	-	-	-	2	2	1	1	2

⁶ 23 ήταν εξειδικευμένοι ανακριτές, και στην ομάδα αυτή, επτά ήταν επίσης εκπαιδευτές στην τεχνική της ανάκρισης. Ένας ήταν συντονιστής των δικαστικών ερευνητών σε ομοσπονδιακό επίπεδο. Ένας ήταν επικεφαλής αστυνομικής ομάδας από τη μονάδα εγκλημάτων κατά των ηθών.

⁷ Αστυνομικοί δικαστικοί ερευνητές.

ΛΟΙΠΟΙ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ	5 ⁸	-	4 ⁹	-	2 ¹⁰	4 ¹¹	-	-	1 ¹²	-
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΘΥΜΑΤΩΝ	10	-	-	-	-	-	-	-	4	-
ΣΥΝΟΛΟ	51		28		33		33		66	

Πίνακας 1. Δείγμα συμμετεχόντων: συνεντεύξεις και ερωτηματολόγια

1.3.4 Πεδίο εφαρμογής του έργου και περιορισμοί

Όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω έκθεσης, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τα οποία απαιτούν μια διαφοροποιημένη προσέγγιση, τα εγκλήματα που αφορούν την παιδική περιποίηση, την εκμετάλλευση παιδιών για πορνεία, την παιδική πορνογραφία και τον παιδικό σεξουαλικό τουρισμό, δεν περιλαμβάνονται στο παρόν Έργο. Επιπλέον, για λόγους οριοθέτησης, η έννοια της διαδρομής του παιδιού-θύματος είναι παρούσα στη συγκεκριμένη συγκριτική έκθεση, η οποία περιλαμβάνει την αστυνομική αναφορά μέχρι τη δίκη.

Η έρευνα της διαδρομής του θύματος δίνει μια πλήρη εικόνα των ελλείψεων του συστήματος - από την ιδέα ενός ολοκληρωμένου συστήματος - και αποσαφηνίζει τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα θύματα, αλλά και τα διλήμματα και τα αμφιλεγόμενα ζητήματα από την πλευρά των επαγγελματιών. (στο **Παράρτημα 2**, αναπτύσσεται η διαδρομή του θύματος για κάθε χώρα¹³). Επιπλέον, είναι θεμελιώδες να κατανοήσουμε ότι πρόκειται για μια οπτική μέσω της οποίας μπορούμε να αποκτήσουμε εικόνα της καθημερινής πρακτικής των επαγγελματιών, πράγμα που σημαίνει ότι η γνώση μας για τα αντίστοιχα εθνικά πρακτικά πλαίσια όσον αφορά την δικανική συνέντευξη ανηλίκων προέρχεται κυρίως από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με επαγγελματίες του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης και από την ανάλυση επιστημονικών άρθρων και νομικών εγγράφων. Για να αποκτήσει κανείς καλύτερη εικόνα για το πρωτόκολλο της δικανικής συνέντευξης και ειδικότερα για τις ιδιαιτερότητες της δικανικής συνέντευξης ανηλίκων, θα ήταν απαραίτητη η μελέτη των βιντεοσκοπήσεων που χρησιμοποιούνται κατά τη διαδικασία και η παρατήρηση κατά τη διάρκεια των ανακρίσεων, είτε σε αστυνομικά τμήματα, είτε σε Σπίτια του Παιδιού, είτε σε εγκαταστάσεις της Εισαγγελίας, είτε σε Δικαστήρια. Άλλωστε, για λόγους δεοντολογίας, η πλευρά του παιδιού στην όλη διαδικασία δεν περιλαμβάνεται άμεσα στο έργο αυτό. Αυτό εξηγείται από τα χαρακτηριστικά του έργου, τη διάρκειά του και το προφίλ των εμπλεκόμενων επαγγελματιών. Παρ' όλα αυτά, δίνεται έμφαση στη σημασία της επαρκούς και με

⁸2 ακαδημαϊκούς στον τομέα της νομικής διερμηνείας που συμμετέχουν στην ομοσπονδιακή κατάρτιση εξειδικευμένων αστυνομικών συνεντευκτών, 1 ακαδημαϊκό εμπειρογνώμονα στον τομέα της νομικής ψυχολογίας και 2 επαγγελματίες από οργανώσεις εκπαιδευτών.

⁹1 κλινικός ψυχολόγος, 1 ψυχοθεραπευτής, 1 ειδικός σε θέματα Παιδικής Προστασίας, 1 ειδικός στο Σπίτι του Παιδιού.

¹⁰2 Εξειδικευμένοι ψυχολόγοι παιδικής κακοποίησης.

¹¹2 Επιμελητές ανηλίκων, 1 ψυχίατρος, 1 κοινωνικός λειτουργός.

¹²1 Εξεταστής νομικής ιατρικής και ιατροδικαστικής επιστήμης.

¹³Εμπνευσμένο από το έργο που ανέπτυξε το Ιρλανδικό Υπουργείο Δικαιοσύνης, Υποστήριξη της διαδρομής ενός θύματος. Ένα σχέδιο για τη βοήθεια των θυμάτων και των ευάλωτων μαρτύρων σε υποθέσεις σεξουαλικής βίας (2020): https://www.justice.ie/en/JELR/Pages/Supporting_a_Victims_Journey; και τσέργωτων Lucia Martinez και Clara Martinez, Σώστε τα παιδιάστοBarnahus: Κάτω από τηνιδία στέγη, ένας πόροςγια την προστασία των παιδιώνθυμάτων βίας στηνΚοινότητα της Μαδρίτης, 2019. Διαθέσιμο στο: https://www.savethechildren.es/sites/default/files/imce/barnahus_bajo-el-mismo-techo.pdf

σεβασμό διαβούλευσης με τα παιδιά στα μέτρα που τα επηρεάζουν άμεσα, όπως ορισμένα από αυτά που αναφέρονται σε όλο το παρόν έγγραφο, καθώς και στο Πρωτόκολλο αναφοράς¹⁴.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ

2.2. Πρώτη προσέγγιση για τη χρήση της δικανικής συνέντευξης σε περιπτώσεις σεξουαλικής θυματοποίησης παιδιών

2.1.1. Παιδική σεξουαλική θυματοποίηση: ένα πολυσύνθετο φαινόμενο

Η θυματοποίηση της παιδικής ηλικίας αποτελεί παγκόσμιο πρόβλημα, καθώς εκτιμάται ότι περίπου ένα δισεκατομμύριο παιδιά ηλικίας 2 έως 17 ετών υφίστανται σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική κακοποίηση κάθε χρόνο¹⁵. Όπως αναφέρει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (ΠΟΥ)¹⁶, η σεξουαλική κακοποίηση στην παιδική ηλικία δεν αποτελεί μόνο παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (σύμφωνα με το άρθρο 19 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού), αλλά και παγκόσμιο πρόβλημα υγείας με βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες¹⁷.

Η σεξουαλική θυματοποίηση στην παιδική ηλικία είναι ένα σύνθετο φαινόμενο, επομένως υπάρχουν ορισμένες ιδιαιτερότητες που πρέπει να γίνουν κατανοητές για να υπάρξει επαρκής δικαστική ανταπόκριση, να αναλυθεί σωστά η εφαρμογή του πρωτοκόλλου της δικανικής συνέντευξης σε αυτές τις περιπτώσεις και να διασφαλιστεί η ορθή συλλογή της αφήγησης του θύματος/μάρτυρα.

Επιπλέον, ο αντίκτυπος αυτών των μορφών εγκληματικότητας προς τα παιδιά ποικίλλει και δεν υπάρχουν επαρκείς επιστημονικά τεκμηριωμένες μελέτες για το θέμα αυτό¹⁸. Μερικές φορές, τα μέτρα που θεσπίζονται για τους ενήλικες εφαρμόζονται εσφαλμένα σε ποινικές υποθέσεις όπου τα παιδιά είναι θύματα ή μάρτυρες, ενώ θα μπορούσαν να εφαρμοστούν προσαρμοσμένα μέτρα αναγνωρίζοντας τις εξελισσόμενες ικανότητές τους (π.χ. ανάλογα με τη γνωστική και ψυχολογική τους ανάπτυξη ή την απουσία κάποιων βιωματικών εμπειριών).

¹⁴Ορισμένες από τις συστάσεις ή τις υποσχόμενες πρακτικές βασίζονται στην πραγματικότητα στα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων με τα παιδιά, που πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο άλλων μελετών, στις οποίες βασίζονται ορισμένες από τις σκέψεις του έργου ENCLAVE.

¹⁵Susan Hilliská., 'Παγκόσμια συχνότητα της βίας κατά των παιδιών κατά το προηγούμενο έτος: Συστηματική ανασκόπηση και ελάχιστες εκτιμήσεις', *Παιδιατρική*, αρ. 137(3):e20154079. (Μάρτιος 2016), <https://doi.org/10.1542/peds.2015-4079>.

¹⁶Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, Αντιμετώπιση παιδιών και εφήβων που έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση: *WHO Κλινικές Κατευθυντήριες Γραμμές*. (Γενεύη: Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, 2017), 7, <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/259270/9789241550147-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

¹⁷Για παράδειγμα, η μετεξέταση των Chenetal. κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η σεξουαλική κακοποίηση σχετίζεται με πολλαπλές ψυχιατρικές διαταραχές, συμπεριλαμβανομένης της διάγνωσης κατά τη διάρκεια της ζωής αγχωδών διαταραχών, κατάθλιψης, διατροφικών διαταραχών, μετατραυματικού στρες, διαταραχών ύπνου και απόπειρας αυτοκτονίας.

Στο βιβλίο της Laura P. Chenetal., 'Σεξουαλική κακοποίηση και διάγνωση ψυχιατρικών διαταραχών κατά τη διάρκεια της ζωής', *MayoClinicProceedings*, αρ. 85(7) (Ιούλιος 2010): 618–29, <https://doi.org/10.4065/mcp.2009.0583>.

¹⁸Noemí Pereda και Irene Montiel Juan, 'Σεξουαλική θυματοποίηση των παιδιών: θεωρητική προσέγγιση και τρέχουσα κατάσταση της έρευνας', Η σεξουαλική θυματοποίηση των παιδιών και η αντίδραση του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, από τον Josep Mª Tamarit Sumalla (Buenos Aires: BdeF, 2017), 8., Ronnie Janoff-Bulmanka και Irene Hanson Frieze, 'Μια θεωρητική προοπτική για την κατανόηση των αντιδράσεων στη θυματοποίηση', *Περιοδικό Κοινωνικού Ζητήματος*, αρ. 39 (1983): 1–17., Linda S. Perloff, 'Αντιλήψεις για την ευπάθεια στη θυματοποίηση', *Περιοδικό Κοινωνικού Ζητήματος*, αρ. 39 (1983): 41–61.

A) Η οπτική του φύλου στη σεξουαλική θυματοποίηση των παιδιών

Εκτιμάται, ότ, διεθνώς¹⁹, το 7,9% των αγοριών και το 19,7% των κοριτσιών έχουν βιώσει κάποια μορφή σεξουαλικής κακοποίησης πριν από την ηλικία των 18 ετών²⁰. Κατά συνέπεια, διάφορες μελέτες δείχνουν υψηλότερη συχνότητα εμφάνισης στις γυναίκες από ό,τι στους άνδρες²¹. Υπό αυτή την έννοια, είναι απαραίτητο να ενσωματωθεί η οπτική του παιδιού και του φύλου σε όλα τα ζητήματα που εξετάζονται, από μια διατομεακή προσέγγιση²². Ιδιαίτερα σε σχέση με την οπτική του φύλου, θα πρέπει να αναφερθεί το στοιχείο της εξουσίας σε αυτή τη μορφή θυματοποίησης. Ακριβώς όπως αυτό έχει ήδη αποδειχθεί επαρκώς στο πλαίσιο των ενηλίκων, αυτή η άσκηση εξουσίας στα παιδιά-θύματα/μάρτυρες δεν θα πρέπει να απλοποιείται λόγω της ηλικίας τους.

Αξίζει επίσης να αναφερθεί, ότι στην περίπτωση των ανδρών θυμάτων, πρέπει να ληφθούν υπόψη παράγοντες που δυσχεραίνουν την αποκάλυψη ή την αναγνώριση της σεξουαλικής κακοποίησης, που οφείλονται και πάλι στα πατριαρχικά στερεότυπα.

B) Ηλικία σεξουαλικής συναίνεσης

Η νόμιμη ηλικία σεξουαλικής συναίνεσης, η οποία διαφέρει μεταξύ των χωρών του έργου (από 16 ετών στο Βέλγιο και στην Ισπανία, 15 στην Ελλάδα, 14 στην Εσθονία²³ και στην Ιταλία²⁴), μπορεί να συνεπάγεται διαφορετικές αντιλήψεις και έννοιες που αποδίδονται στα σεξουαλικά αδικήματα.

Για παράδειγμα, ορισμένα κράτη μπορεί να μην θεωρούν ποινικό αδίκημα την ανάμειξη ενός παιδιού σε ορισμένες σεξουαλικές δραστηριότητες, εάν έχει συμπληρώσει την ηλικία σεξουαλικής συναίνεσης. Ή, για παράδειγμα, η έννοια του αδικήματος και τα μέτρα προστασίας που πρέπει να εφαρμοστούν διαφέρουν όταν ο δράστης του σεξουαλικού εγκλήματος είναι ανήλικος. Ωστόσο, κάθε εθνική έννομη τάξη κάνει διάκριση μεταξύ σεξουαλικών σχέσεων ανάμεσα σε συνομηλίκους (κάτω των 18 ετών) και μεταξύ ενός παιδιού και ενός ενήλικα.

¹⁹Όσον αφορά τα στατιστικά στοιχεία για τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών (CSA), είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη ότι τα δεδομένα σχετικά με τη συχνότητα και την επίπτωση της σεξουαλικής βίας των παιδιών σε παγκόσμιο επίπεδο επηρεάζονται από τη χώρα μελέτης (Juliette D. G. Goldman και Usha K. Padayachi, 'Κάποια μεθοδολογικά προβλήματα στην εκτίμηση της επίπτωσης και της συχνότητας στην έρευνα για τη σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών', Το περιοδικό της έρευνας για το φύλο, αρ. 37:4 (2000): 305-14, <https://doi.org/10.1080/00224490009552052>), οι ορισμοί που χρησιμοποιούνται, το είδος της CSA που αναλύεται, το εύρος και η ποιότητα των δεδομένων, η συνύπαρξη με άλλους τύπους κακοποίησης και οι πολιτιστικοί παράγοντες (M.C. Kenny και A.G. McEachern, 'Φυλετικοί, εθνοτικοί και πολιτισμικοί παράγοντες σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική ηλικία: Μια επιλεγμένη ανασκόπηση της βιβλιογραφίας', Ανασκόπηση Κλινικής Ψυχολογίας, αρ. 20 (2000): 905-22, [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(99\)00022-7](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(99)00022-7)). Εκτός από το γεγονός ότι πολλές περιπτώσεις θυματοποίησης σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών δεν καταγγέλλονται στις αρμόδιες αρχές, είτε λόγω της απόκρυψης που περιβάλλει αυτό το είδος κακοποίησης, είτε λόγω της ηλικίας των θυμάτων και της εξάρτησής τους από τους ενήλικες, είτε ακόμη και λόγω της έλλειψης προσαρμογής των συστημάτων καταγγελίας για τα παιδιά.

²⁰Noemí Pereda et al., 'Η συχνότητα της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών σε κοινοτικά και φοιτητικά δείγματα: Μια μετα-ανάλυση', Επιθεώρηση Κλινικής Ψυχολογίας, αρ. 29(4) (2009): 328-38, <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.02.007>.

²¹Maria Stoltenborgh et al., 'Μια παγκόσμια προοπτική για τη σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών: Μετα-ανάλυση της συχνότητας σε όλο τον κόσμο', Παιδική κακοποίηση, αρ. 16 (2) (Μάιος 2011): 79-101, <https://doi.org/10.1177/1077559511403920>.

²²Στρατηγική του Συμβουλίου της Ευρώπης για την ισότητα των φύλων 2018-2023, η οποία επικεντρώνεται σε 6 στρατηγικούς τομείς, μεταξύ των οποίων η πρόληψη και η καταπολέμηση των στερεοτύπων φύλου και του σεξισμού και η πρόληψη και η καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. Διαθέσιμο στο <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-equality-strategy>

²³Το Riigikogu (το μονοθάλαμο κοινοβούλιο της Εσθονίας) ενέκρινε σχέδιο νόμου και η ηλικία σεξουαλικής συναίνεσης θα αυξηθεί στα 16 έτη από τον Ιούνιο του 2022..

²⁴Η ηλικία συναίνεσης ανέρχεται στα 16 έτη, εάν ένας από τους συμμετέχοντες έχει κάποιου είδους επιρροή στον άλλον..

Τόσο για τα θύματα όσο και για τους δράστες, ο ρόλος της συναισθηματικής-σεξουαλικής αγωγής, η οποία λείπει σε πολλά κράτη και έχει άμεσο αντίκτυπο στη διάπραξη και το δυσμενές επακόλουθο αυτού του είδους των εγκλημάτων, διαδραματίζει ουσιαστικό ρόλο.

Στις περιπτώσεις νεαρών δραστών, εκτός από τα ειδικά δικαιώματα και συμφέροντα που πρέπει να προστατεύονται, ο δράστης έχει επίσης μια ειδική διαδικασία κατά την οποία υπάρχουν μεγαλύτερες εγγυήσεις ως προς το θέμα αυτό.

C) Πλαίσιο της παιδικής σεξουαλικής θυματοποίησης

Από την άλλη πλευρά, αξίζει να εξεταστεί το πλαίσιο στο οποίο διαπράττεται αυτό το είδος θυματοποίησης. Δεν υπάρχει ενιαίο προφίλ του δράστη σε αυτά τα εγκλήματα, είναι μύθος ότι όλοι οι κακοποιοί είναι παιδόφιλοι ή προέρχονται από χαμηλή κοινωνικοοικονομική τάξη και ότι είναι δυνατόν να τους εντοπίσουμε με σαφήνεια βάσει της συμπεριφοράς τους. Ωστόσο, σε μεγάλο ποσοστό των περιπτώσεων, ο δράστης ανήκει στο στενό περιβάλλον του θύματος, συμπίπτοντας συχνά με πρόσωπα αναφοράς από τον κύκλο εμπιστοσύνης.

Αυτό δεν επηρεάζει μόνο τον αντίκτυπο της εγκληματικής πράξης σε βάρος του θύματος, αλλά και την εποπτεία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων του θύματος καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, τον εντοπισμό ή την αποκάλυψη της κατάστασης σεξουαλικής θυματοποίησης (π.χ., η εμφάνισή του στο στενό περιβάλλον καθιστά πιο δύσκολο για το θύμα να αποδώσει εγκληματικό/επιζήμιο χαρακτήρα στα γεγονότα, η κατάσταση της θυματοποίησης είναι συνήθως προοδευτική και το θύμα μπορεί να γίνει πιο συνεργάσιμο). Η κατάσταση αυτή επηρεάζει επίσης τη σχετική μαρτυρία του θύματος/μάρτυρα (η μαρτυρία που πρέπει να συγκεντρωθεί κατά τη διάρκεια της δικανικής συνέντευξης).

Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να διασφαλιστεί ότι οι μηχανισμοί εκπροσώπησης των θυμάτων/μαρτύρων και τα μέτρα προσαρμογής για τη συμμετοχή των θυμάτων/μαρτύρων στη διαδικασία συνάδουν με αυτή την πραγματικότητα.

D) Παιδική σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική βία

Δεν υπάρχει συμφωνημένος διεθνής νομικός ορισμός της σεξουαλικής βίας κατά των παιδιών, ούτε ποιες πράξεις ή συμπεριφορές εντάσσονται στον ορισμό αυτό²⁵. Για παράδειγμα, δεν αναφέρεται σε δεσμευτικές νομικές πράξεις όπως η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ) η οποία στο άρθρ. 19 κάνει λόγο για προστασία από κάθε μορφή σωματικής και ψυχικής βίας (...), συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής κακοποίησης, και στο άρθρ. 34 εισάγει την προστασία από όλες τις μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης, αλλά όχι από τη σεξουαλική βία²⁶.

²⁵GreijerκαιDoek, *Κατευθυντήριες γραμμές ορολογίας για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική εκμετάλλευση και τη σεξουαλική κακοποίηση*, 14.

²⁶GreijerκαιDoek, 13.

Πλαίσιο κειμένου 1. Η σεξουαλική βία ως γενικός όρος

Για παράδειγμα, στην **Ιταλία**, ο νόμος 66 της 15ης Φεβρουαρίου 1996, *Νόμοι κατά της σεξουαλικής βίας*, κατήργησε πλήρως την προηγούμενη νομοθεσία για το εν λόγω θέμα και συμπεριέλαβε στον ποινικό κώδικα ένα νέο ιδιώνυμο έγκλημα στο άρθρο.609-27, *Σεξουαλικές πράξεις με ανήλικους, αλλά όχι "σεξουαλική βία"*. Εξακολουθεί να είναι σύνηθες κατά τη διάρκεια μιας δίκης να συζητείται αν οι συγκεκριμένες πράξεις, στάσεις και συμπεριφορές που διέπραξε ο κατηγορούμενος θα πρέπει να θεωρηθούν και να τιμωρηθούν ως σεξουαλική βία ή αν θα πρέπει να τιμωρηθούν ως ένα λιγότερο σοβαρό έγκλημα. Παρ' όλο που η Ιταλική δικαιοσύνη θεωρεί όλο και περισσότερο ως σεξουαλική βία κάθε είδους σεξουαλική πράξη που διαπράττεται σε βάρος του θύματος χωρίς τη συγκατάθεσή του, πρόκειται για μια συνεχή συζήτηση και μία από τις κύριες αιτίες της εκ νέου θυματοποίησης των θυμάτων στο δικαστήριο και κατά την επαφή τους με το σύστημα ποινικής δικαιοσύνης.

Παρ' όλα αυτά, ακόμη και αν χρησιμοποιείται ως όρος-ομπρέλα, είναι επίσης σχετικός με τον προγραμματισμό και τη χάραξη πολιτικής, καθώς περιλαμβάνει όλους τους βαθμούς βίας και τις μορφές πόνου που προκαλούνται, είτε πρόκειται για σωματική, ψυχολογική ή σεξουαλική βία, καθώς και όλα τα είδη πράξεων επαφής, μη επαφής ή παράλειψης²⁸. Η ιδέα είναι "να ακολουθηθεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την προστασία των παιδιών από όλες τις παραβιάσεις της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της σεξουαλικής τους ακεραιότητας", να υπάρχει επίγνωση των νέων μορφών βίας και "να ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα για την αποτελεσματική προστασία των παιδιών"²⁹.

Από την άλλη πλευρά, η σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών είναι ένας ευρέως αναγνωρισμένος όρος σε δεσμευτικές νομικές πράξεις (π.χ. CRC, Σύμβαση Lanzarote, Οδηγία 2011/93/ΕΕ), αν και πρόκειται επίσης για έναν γενικό όρο. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας την ορίζει ως:

"(Τ)η συμμετοχή ενός παιδιού σε σεξουαλική δραστηριότητα την οποία δεν κατανοεί πλήρως, δεν είναι σε θέση να συναινέσει μετά από ενημέρωση ή για την οποία το παιδί δεν είναι αναπτυξιακά προετοιμασμένο και δεν μπορεί να συναινέσει, ή η οποία παραβιάζει τους νόμους ή τα κοινωνικά ταμπού της κοινωνίας. Η σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού αποδεικνύεται από αυτή τη δραστηριότητα μεταξύ ενός παιδιού και ενός ενήλικα ή ενός άλλου παιδιού, το οποίο λόγω ηλικίας ή ανάπτυξης βρίσκεται σε σχέση ευθύνης, εμπιστοσύνης ή εξουσίας, και η δραστηριότητα αποσκοπεί στην ευχαρίστηση ή την ικανοποίηση των αναγκών του άλλου προσώπου³⁰".

2.1.2. Δικαιώματα, ανάγκες και ενδιαφέροντα ζητήματα στην παιδική σεξουαλική θυματοποίηση

Μολονότι έχουν θεσπιστεί νομικές αρχές σε Διεθνές, Ευρωπαϊκό και Εθνικό επίπεδο σχετικά με την παρουσία και τη συμμετοχή των παιδιών στις δικαστικές διαδικασίες και για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη, στην πράξη δεν τηρείται πάντοτε το δικαίωμα ακρόασης, ενημέρωσης, μη διάκρισης, το δικαίωμα προστασίας και της ιδιωτικής ζωής, η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος και η διεπιστημονική συνεργασία³¹.

²⁷Για τα ανανεωμένα άρθρα του Ιταλικού Ποινικού Κώδικα, συμπεριλαμβανομένων παραπομπών σε ιδιαίτερα σχετικές αποφάσεις του Ανώτατου Δικαστηρίου της Ιταλίας: <https://www.altalex.com/documents/news/2014/10/28/dei-delitti-contro-la-persona> (μόνο στην Ιταλία).

²⁸Greijer και Doek, 15.

²⁹Idem

³⁰Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, *Κατευθυντήριες γραμμές για την ιατρική-νομική φροντίδα των θυμάτων σεξουαλικής βίας*. Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Γενεύη, 2003), <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42788>.

³¹Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) (2015), Δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά - Προοπτικές και εμπειρίες επαγγελματιών σχετικά με τη συμμετοχή των παιδιών σε αστικές και ποινικές δικαστικές διαδικασίες σε 10 κράτη μέλη της ΕΕ. Στο: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-child-friendly-justice-professionals_en.pdf

Επιπλέον, είναι ουσιώδες να ληφθεί υπόψη ότι τα συστήματα δικαιοσύνης έχουν δημιουργηθεί στο πλαίσιο μιας προσέγγισης με επίκεντρο τον ενήλικα και όταν ο δικαστικός μηχανισμός εμπλέκεται και εξυπηρετεί επίσης τα παιδιά (π.χ. διαζύγιο, υιοθεσία, μετανάστευση, βία), διακρίνεται από αυτή την προσέγγιση, η οποία διαπερνά την ερμηνεία των διαφόρων μέτρων προσαρμογής και δεν ανταποκρίνεται επαρκώς στα δικαιώματα, τις ανάγκες και τα συμφέροντα των παιδιών³².

Επιπλέον, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η έννοια του παιδιού ως ιδιοκτησία των γονέων εξακολουθεί να υφίσταται, δηλαδή, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι ενήλικες έχουν την εξουσία και την υποχρέωση να λαμβάνουν όλες τις αποφάσεις προς όφελος του παιδιού³³.

Πλαίσιο αξιολόγησης

Για να αξιολογήσουμε την κατάσταση των πέντε συστημάτων δικαιοσύνης όσον αφορά τα μέτρα που ευνοούν την προστασία των δικαιωμάτων, των αναγκών και των συμφερόντων των παιδιών θυμάτων και μαρτύρων σε σχέση με τη δικαστική διαδικασία και ειδικά την δικανική συνέντευξη, δημιουργήσαμε ένα πλαίσιο αξιολόγησης, με βάση:

1. Τα δικαιώματα που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ), τα οποία συνδέονται άμεσα με τη δικαστική διαδικασία και ιδίως με την δικανική συνέντευξη:
  - ο Δικαίωμα στη συμμετοχή και στην προώθηση της προοδευτικής αυτονομίας (**άρθρ. 12**), Δικαίωμα στην προστασία από την κακοποίηση και την παραμέληση (**άρθρ. 19**), Δικαίωμα στην αποκατάσταση και την επανένταξη, από την πλευρά του δικαιώματος στη σωματική και ψυχολογική υγεία (**άρθρ.39**) και Δικαίωμα στην αξιοπρέπεια και την ιδιωτική ζωή (**άρθρ. 16**).
  - ο Τα δικαιώματα αυτά πρέπει να ερμηνεύονται με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, το δικαίωμα στην ισότητα και τη μη διάκριση (**άρθρ.2.2**) και την προσοχή στην σταδιακή ανάπτυξη του παιδιού.
  - ο Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού (**άρθρ. 3.1**) δεν θα πρέπει να ερμηνεύεται ως αόριστη έννοια, δεδομένου ότι η έννοια αυτή απαιτεί κατά περίπτωση προσδιορισμό και αξιολόγηση και θα πρέπει να επιτρέπει την προοδευτική αυτονομία του παιδιού.
2. Τα δικαιώματα και τα συμφέροντα που ορίζονται στην οδηγία 2012/29/ΕΕ, ώστε να ενσωματωθεί με μεγαλύτερη σαφήνεια η εμπειρία των θυμάτων και η συμμετοχή τους στη διαδικασία.
Συνδέεται με τα συμφέροντα που ήδη αντικατοπτρίζονται στις εκθέσεις του RE-TREAT³⁴, προσαρμόζοντάς τες στις ειδικές ανάγκες και τα δικαιώματα των παιδιών.
3. Συνδέεται με ειδικά μέτρα που ευνοούν την προστασία των εν λόγω δικαιωμάτων και συμφερόντων σε σχέση με τη δικαστική διαδικασία και την δικανική συνέντευξη (βλ. **παράρτημα 1** για πλήρη επισκόπηση του πλαισίου αξιολόγησης).

³²Συμβούλιο της Ευρώπης: Στρατηγική για τα δικαιώματα του παιδιού (2016-2021), σ. 8.:

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168066cff8>

³³YangheeLee, 'Συμμετοχή των παιδιών και πρόσβαση στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού', n.d., https://www.coe.int/t/dg3/children/JusticeSpeeches/Yanghee_en.asp.

³⁴Με βάση το Μοντέλο Θυματοποίησης και Δικαιοσύνης που επιτρέπει την αξιολόγηση των μηχανισμών δικαιοσύνης από την πλευρά του θύματος, το οποίο αναπτύχθηκε στο DalyKathleen, 'Συμβατικό και καινοτόμο. Ανταπόκριση της δικαιοσύνης στη σεξουαλική βία', Αυστραλιανό Κέντρο για τη Μελέτη των Σεξουαλικών Επιθέσεων, αρ. 2 (2011): 1-35.

■ **Δικαίωμα στη συμμετοχή και στην προώθηση της προοδευτικής αυτονομίας (άρθρ. 12 CRC) → Επαρκής και με σεβασμό πληροφόρηση σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών, τη συμμετοχή και την υποστήριξη (άρθρα 6 & 7, 10 και 8 Οδηγία 2012/29/ΕΕ)**

Το δικαίωμα αυτό ερμηνεύεται με μία ευρεία έννοια, όπως προκύπτει από τα μέτρα που περιγράφονται ανωτέρω. Στοχεύει στη διασφάλιση της πραγματικής και επαρκούς συμμετοχής του παιδιού-θύματος/μάρτυρα, η οποία μεταφράζεται με τη λήψη μέτρων προσαρμογής, τόσο για να μπορεί να συμμετέχει ενεργά όσο και για να το κάνει με ασφάλεια.

Προκειμένου να διασφαλιστούν και οι δύο στόχοι, είναι απαραίτητη η συμμετοχή διαφόρων φορέων για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων τους, λαμβάνοντας υπόψη την κατάσταση εξάρτησης όλων των ανηλίκων, η οποία εντείνεται από την κατάσταση θυματοποίησης.

Η ικανοποίηση ορισμένων από τα μέτρα που αναφέρονται στις ακόλουθες ενότητες ωφελεί άμεσα ή έμμεσα τη συμμετοχή του παιδιού, ιδίως όσον αφορά την ασφάλειά του και τη διατήρηση της ψυχικής του υγείας. Δεν θα πρέπει να αξιολογούνται ανεξάρτητα η μία από την άλλη, καθώς η απουσία προστασίας της ψυχικής υγείας οδηγεί συχνά σε ανεπαρκή ή ελαττωματική συμμετοχή.

Αυτό αντικατοπτρίζεται σαφώς στην απαίτηση να αξιολογηθεί η ικανότητα του θύματος να καταθέσει - με την ευρεία έννοια - καθώς και ο αντίκτυπος που έχει η ψυχολογική κατάσταση του θύματος στην ορθή διεξαγωγή της δικανικής συνέντευξης. Η σύνδεση με το δικαίωμα στην προστασία και στην ασφάλεια είναι επίσης αξιοσημείωτη.

■ **Δικαίωμα προστασίας από την κακοποίηση και την παραμέληση (άρθρ. 19 CRC) → Ασφάλεια και προστασία (άρθρ. 18 της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ)**

Ενώ το δικαίωμα προστασίας από την κακοποίηση και την παραμέληση έχει έναν κατεξοχήν προληπτικό στόχο, συνδέεται άμεσα με την ασφάλεια και την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ως μηχανισμός αποφυγής της δευτερογενούς θυματοποίησης. Αυτό απαιτεί όχι μόνο την ύπαρξη ενιαίων πρωτοκόλλων και τον συντονισμό των διαφόρων επαγγελματικών ομάδων, αλλά και τη δημιουργία μηχανισμών για τον έλεγχο πιθανών παραβάσεων.

■ **Δικαίωμα αποκατάστασης και επανένταξης, από την άποψη του δικαιώματος στη σωματική και ψυχολογική υγεία (άρθρ. 39 CRC) → Ελαχιστοποίηση του στρες-ψυχική υγεία και υποστήριξη από υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων (άρθρα 19, 20, 23, 24, 3 και 9 της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ)**

Το δικαίωμα αποκατάστασης και επανένταξης του θύματος προσεγγίζεται από τη σκοπιά του δικαιώματος στη σωματική και ψυχική υγεία, δεδομένου ότι χωρίς την τελευταία δεν είναι δυνατή η αποκατάσταση του θύματος. Στην πραγματικότητα, όπως θα αναλυθεί παρακάτω, υπάρχουν πολλές εμπειρίες στις οποίες, από την άποψη της υγειονομικής περίθαλψης, η διέλευση από τη δικαστική διαδικασία επισημαίνεται ως ένας από τους βασικούς πυλώνες για την αποκατάσταση του θύματος, εκτός από την κατάσταση βίας που δικαιολογεί τη διέλευσή του από τη δικαστική διαδικασία. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο αναφέρθηκε παραπάνω ως δικαίωμα που συνδέεται στενά με το δικαίωμα συμμετοχής.

■ **Δικαίωμα στην αξιοπρέπεια και την ιδιωτική ζωή (άρθρ. 16 CDR) → Ιδιωτική ζωή και αξιοπρέπεια (άρθρα 16 CDR). 21 και 18 της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ):**

Η προοπτική που επικεντρώνεται στον ενήλικο περιορίζει εμφανώς και τα δύο δικαιώματα, τα οποία πρέπει να τεθούν στο επίκεντρο των διαδικασιών που σχετίζονται με την δικανική συνέντευξη, μαζί με τη σωματική και ψυχολογική ευημερία των θυμάτων/μαρτύρων, ιδίως στα εγκλήματα που εξετάζονται στο εν λόγω έργο. Στόχος είναι να αποφευχθεί η εκμετάλλευση των θυμάτων/μαρτύρων κατά τη συμμετοχή τους σε όλη τη διαδικασία και να εξασφαλιστεί αξιοπρεπής μεταχείριση.

Όλα αυτά θα πρέπει επίσης να εφαρμόζονται μετά την ατομική αξιολόγηση των θυμάτων για τον προσδιορισμό των ειδικών αναγκών προστασίας, σύμφωνα με το άρθρο 22 της Οδηγίας, η οποία προβλέπει ότι:

“1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι τα θύματα λαμβάνουν έγκαιρη και εξατομικευμένη αξιολόγηση, σύμφωνα με τις εθνικές διαδικασίες, για τον προσδιορισμό των ειδικών αναγκών προστασίας και για να καθοριστεί εάν και σε ποιο βαθμό θα επωφεληθούν από τα ειδικά μέτρα κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, όπως προβλέπεται στα άρθρα 23 και 24, λόγω της ιδιαίτερης ευαισθησίας τους στη δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, στον εκφοβισμό και στα αντίποινα.

2. Η ατομική αξιολόγηση πρέπει να λαμβάνει ιδίως υπόψη τα εξής:

- a) προσωπικά χαρακτηριστικά του θύματος,*
- b) τον τύπο ή τη φύση του εγκλήματος, και*
- c) τις περιστάσεις του εγκλήματος*

3. Στο πλαίσιο της εξατομικευμένης αξιολόγησης, δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στα θύματα που έχουν υποστεί σημαντική βλάβη λόγω της βιαιότητας του εγκλήματος- στα θύματα που υπέστησαν ένα αδίκημα που είχε ως κίνητρο την προκατάληψη ή τη διάκριση, το οποίο θα μπορούσε, κυρίως, να σχετίζεται με τα προσωπικά τους χαρακτηριστικά- στα θύματα των οποίων η σχέση με τον δράστη και η εξάρτησή τους από αυτόν τα καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτα. Από την άποψη αυτή, τα θύματα (...) έμφυλης βίας, βίας σε στενή σχέση, σεξουαλικής βίας, (...), και τα θύματα με αναπηρία πρέπει να λαμβάνονται δεόντως υπόψη.

4. Για τους σκοπούς της παρούσας Οδηγίας, τα παιδιά-θύματα θεωρούνται ότι έχουν ειδικές ανάγκες προστασίας λόγω της ευαισθησίας τους στη δευτερογενή και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση, στον εκφοβισμό και στα αντίποινα. Για να καθοριστεί εάν και σε ποιο βαθμό θα μπορούσαν να επωφεληθούν από τα ειδικά μέτρα που προβλέπονται στα άρθρα 23 και 24, τα παιδιά-θύματα υπόκεινται σε ατομική αξιολόγηση, όπως προβλέπεται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου(...).”

2.1.3. Η δικανική συνέντευξη ως μέτρο προστασίας

Υπάρχουν τρία διαφορετικά μοντέλα για τη χρήση της μαρτυρίας ενός παιδιού που έχει καταγραφεί σε βίντεο στο δικαστήριο, τα οποία αξίζει να αναφερθούν:

- a) Όταν πραγματοποιείται στην αρχή της δικαστικής διαδικασίας για να αντικαταστήσει οποιαδήποτε παρέμβαση κατά την οποία απαιτείται η μαρτυρία του παιδιού (δηλ. να εμφανιστεί στη δίκη και να εξεταστεί από την υπεράσπιση). Συνήθως περιλαμβάνει κάποιες διαβαθμίσεις λόγω ηλικίας (π.χ. παιδιά κάτω των 14 ετών στην Εσθονία και την Ισπανία) και τη δυνατότητα της υπεράσπισης να ζητήσει πρόσθετη συνέντευξη.
- b) Το αγγλοσαξονικό μοντέλο, που προήλθε από την έκθεση Rigot, όπου η βιντεοσκοπημένη συνέντευξη υποκαθιστά την ανάκριση του εισαγγελέα και το παιδί αντεξετάζεται από την υπεράσπιση στην ακροαματική διαδικασία (συχνά σε ειδικές αίθουσες με κλειστό κύκλωμα παρακολούθησης).
- c) Όταν η βιντεοσκοπημένη συνέντευξη αποτελεί πρόσθετο αποδεικτικό στοιχείο αλλά δεν αντικαθιστά την κατάθεση του παιδιού στη δίκη ³⁵.

Η ρύθμιση της ειδικής χρήσης της δικανικής συνέντευξης ως μέτρου προστασίας για τα παιδιά-θύματα σεξουαλικής κακοποίησης ή βίας ποικίλλει μεταξύ των χωρών- εταίρων. Παρακάτω παρουσιάζεται μία σύντομη επισκόπηση για κάθε χώρα:

³⁵M. Sovino Meléndez και V. Ulloa Jiménez, *Χρήση της ερευνητικής συνέντευξης σε δίκες. “Βιντεοσκοπημένη ερευνητική συνέντευξη παιδιών-θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης”* (Ediciones Universidad Católica de Chile, 2018), 151-57.

ΒΕΛΓΙΟ

Ανάκριση TAM:Τεχνική οπτικοακουστικής ανάκρισης ανηλίκων

Στόχος: Η τεχνική αυτή αποσκοπεί στη μείωση της τραυματικής επιρροής της συστηματικής ανάκρισης, στην ακριβή αναπαραγωγή και ανάλυση των λόγων και της συμπεριφοράς του ανηλίκου μέσω της οπτικοακουστικής καταγραφής της συνέντευξης, στην αποτροπή της απώλειας της ανάμνησης και στην αποφυγή της αντιπαράθεσης μεταξύ του ανηλίκου και του φερόμενου ως δράστη, μεταξύ άλλων και κατά την ακροαματική διαδικασία (άρθρα 190α και 327α ΚΠΔ).

Περιεχόμενο		Η υπόθεση Dutroux ³⁶ στις οποίες το σύστημα απέτυχε, ώθησε τις κρατικές αρχές να αναλάβουν δράση για την εφαρμογή της νομοθεσίας σχετικά με τη λήψη συνεντεύξεων από παιδιά ³⁷ και μια σειρά πρωτοβουλιών με στόχο την ενίσχυση μιας συντονισμένης προσέγγισης στην καταπολέμηση της κακοποίησης των παιδιών.		
Πρωτογενές νομικό πλαίσιο		Οι νόμοι της 28ης Νοεμβρίου 2000 για την ποινική προστασία των ανηλίκων και της 30ής Νοεμβρίου 2011 για την τροποποίηση της νομοθεσίας σχετικά με τη βελτίωση της προσέγγισης της σεξουαλικής κακοποίησης και της παιδοφιλίας σε σχέση εξάρτησης, τυποποίησαν και έκαναν ευρεία χρήση της τεχνικής της οπτικοακουστικής καταγραφής της ακρόασης των ανηλίκων που είναι θύματα ή μάρτυρες εγκληματικών πράξεων με την προσθήκη ή τροποποίηση άρθρων του Ποινικού Κώδικα ή του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Υπουργική εγκύκλιος της 16-07-2001 , που εγκρίθηκε από το Σώμα Γενικών Εισαγγελέων, σχετικά με την οπτικοακουστική καταγραφή της ανάκρισης ανηλίκων θυμάτων ή μαρτύρων εγκλημάτων που αντικαταστάθηκε από την εγκύκλιο αριθ. 03/2021 του Υπουργείου Δικαιοσύνης, του Υπουργείου Εσωτερικών και του Σώματος Εισαγγελέων σχετικά με την οπτικοακουστική καταγραφή της ανάκρισης ανηλίκων και ευάλωτων ενηλίκων που είναι θύματα ή μάρτυρες εγκλήματος.		
Κανονισμός	Συνδέεται με την τυπολογία των εγκλημάτων	Άρθρ. 92§1 ΚΠΔ: Καθορίζει τα εγκλήματα για τα οποία η ανάκριση TAM είναι υποχρεωτική, εκτός εάν ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής αποφασίσει διαφορετικά με αιτιολογημένη απόφαση.	Άρθρ. 91α ΚΠΔ: Καθορίζει τα εγκλήματα για τα οποία ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής μπορεί να διατάξει την οπτικοακουστική καταγραφή της ανάκρισης.	Άρθρ. 92§2 ΚΠΔ: Σε περίπτωση σοβαρών και ιδιαίτερων περιστάσεων, οι οποίες αξιολογούνται από τον δικαστή.
	Αντιμετώπιση σεξουαλικών εγκλημάτων	Ηδονοβλεψία και μη συναινετική διάδοση εικόνων και μαγνητοσκοπήσεων σεξουαλικού περιεχομένου (άρθρ. 371/1 ΠΚ)- Ασελγής επίθεση και βιασμός (άρθρα 372 έως 377 ΠΚ)- Καλλωπισμός (άρθρ. 377quater ΠΚ)- Πορνεία, διαφθορά ανηλίκων και σωματεμπορία (άρθρα 379, 380§ 4 και 5 ΠΚ)- Ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων (άρθρ. 409 ΠΚ).	Υποκίνηση σε πορνεία και σωματεμπορία, διαφήμιση (άρθρα 380, 380bis, 380ter ΠΚ)- Δημόσια ασέβεια και παιδική πορνογραφία (άρθρα 383, 383bis, 385, 386, 387 ΠΚ)- Εμπορία ανθρώπων (άρθρα 433quinqies έως 433octies ΠΚ)- Εμπορία ανθρώπων (άρθρα 433quinqies έως 433octies ΠΚ).	Άλλα αδικήματα από αυτά που αναφέρονται στο άρθρ. 91α ΚΠΔ.
Αυτόματη χρήση		Ναι	Όχι	Όχι
Θέματα		Παιδιά θύματα ή μάρτυρες κάτω των 18 ετών και ιδιαίτερα ευάλωτοι ενήλικες. Ανεξάρτητα από την ηλικία τους, τη γνωστική τους ανάπτυξη, τις ("μειωμένες") ικανότητές τους κ.λπ.		
Επαγγελματίες που διεξάγουν τη συνέντευξη		Εξειδικευμένοι αστυνομικοί που ονομάζονται ανακριτές TAM , οι οποίοι εργάζονται σε ομάδες..		
Περιβάλλον		Η ανάκριση πραγματοποιείται σε ειδικά εξοπλισμένη αίθουσα ανάκρισης (άρθρ. 94 ΚΠΔ), η οποία έχει εγκριθεί από τον εισαγγελέα και η οποία βρίσκεται πλησιέστερα στην κατοικία του ανηλίκου (εγκύκλιος αριθ. 03/2021, παράγραφος 4.2.)		

³⁶ Ο Marc Dutroux συνελήφθη το 1996 και καταδικάστηκε το 2004 για την απαγωγή, αιχμαλωσία, βιασμό και δολοφονία πολλών κοριτσιών.

³⁷Jessica Dommicent et al., 'Συνέντευξη παιδιών στο Βέλγιο: Αξιολόγηση των πρακτικών', Η Εφημερίδα της Αστυνομίας, αρ. 81(3) (Σεπτέμβριος 2008): 248-61, <https://doi.org/10.1350/rojo.2008.81.3.418>.

	<p>Η βελγική νομοθεσία επιβάλλει την παροχή τριών χώρων στους ανηλίκους κατά την ημέρα της συνέντευξης: μια αίθουσα συνέντευξης, μια αίθουσα παρατήρησης και μια αίθουσα υποδοχής.</p>
<p>Αντικαθιστά κάθε παρέμβαση στην οποία απαιτείται η μαρτυρία του παιδιού</p>	<p>Σχεδόν πάντα. Αν και ο νόμος προβλέπει τη δυνατότητα ακρόασης του παιδιού στο δικαστήριο κατόπιν αιτιολογημένης απόφασης ³⁸, στην πράξη τα ανήλικα θύματα σπάνια ακούγονται στο δικαστήριο, συνήθως δεν είναι παρόν κατά τη διάρκεια των ακροάσεων και οι δικαστές και οι εισαγγελείς σπάνια παίρνουν συνεντεύξεις από τα παιδιά.</p>

Πίνακας 2. Ρύθμιση της ειδικής χρήσης της δικανικής συνέντευξης, ΒΕΛΓΙΟ

³⁸ Άρθρ. 100 ΚΠΔ. Τα πρακτικά της ανάκρισης και οι οπτικοακουστικοί φορείς δεδομένων της καταγραφής υποβάλλονται στο ανακριτικό δικαστήριο και στο δικαστήριο που επιβάλλει την ποινή, αντί της αυτοπρόσωπης εμφάνισης του ανηλίκου ή του ευάλωτου ενήλικα. Ωστόσο, εάν το δικαστήριο που επιβάλλει την ποινή κρίνει ότι η εμφάνιση του ανακρινόμενου προσώπου είναι αναγκαία για την εξακρίβωση της αλήθειας, μπορεί, με αιτιολογημένη απόφασή του, να διατάξει την εμφάνιση.

ΕΣΘΟΝΙΑ

Βιντεοσκοπημένη δικανική συνέντευξη για να χρησιμοποιηθεί ως προδικαστικό αποδεικτικό στοιχείο.

Στόχος: Κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, όλες οι συνεντεύξεις με το παιδί-θύμα μπορούν να καταγράφονται οπτικοακουστικά και οι εν λόγω καταγραφές των συνεντεύξεων μπορούν να χρησιμοποιούνται ως αποδεικτικά στοιχεία στην ποινική διαδικασία, ώστε να αποφεύγονται οι επιβλαβείς συνέπειες των επαναλαμβανόμενων ανακρίσεων.

Περιεχόμενο	Οι τροποποιήσεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (ΚΠΔ) τέθηκαν σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 2011 σύμφωνα με τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση που εγκρίθηκε από την Επιτροπή Υπουργών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και την πρακτική του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.
Πρωτογενές νομικό πλαίσιο	Άρθρ. §2901 ΚΠΔ αναφέρει ότι οι συνεντεύξεις με παιδιά ηλικίας κάτω των 14 ετών θα πρέπει να βιντεοσκοπούνται εάν οι αφηγήσεις των παιδιών-θυμάτων ή των μαρτύρων που δόθηκαν κατά την προκαταρκτική έρευνα πρόκειται να χρησιμοποιηθούν στο δικαστήριο ως αποδεικτικά στοιχεία σε ποινικές διαδικασίες. Άρθρ. 70 του ΚΠΔ ³⁹ περιλαμβάνει τις προδιαγραφές σχετικά με την ακρόαση ενός παιδιού μάρτυρα. Δηλαδή, ποιος μπορεί να ανακρίνει έναν ανήλικο, πότε η ανάκριση ενός ανηλίκου πρέπει να βιντεοσκοπείται και πώς μπορεί ένας ύποπτος να κάνει ερωτήσεις στο θύμα. Άρθρ. 12 παράγραφος 3 του ΚΠΔ ορίζει ότι το δικαστήριο μπορεί να κηρύξει τη διεξαγωγή συνεδρίασης ή μέρους αυτής κεκλεισμένων των θυρών προς το συμφέρον του παιδιού ή του θύματος.
Ρύθμιση που συνδέεται με την τυπολογία των εγκλημάτων (Αφορά σεξουαλικά εγκλήματα)	Ενδοοικογενειακή βία. Αδικήματα κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας: βιασμός, πράξη γενετήσιας φύσης παρά τη θέληση, εξαναγκασμός ενός ατόμου να προβεί σε σεξουαλική επαφή ή άλλη πράξη σεξουαλικής φύσης, σεξουαλική επαφή ή άλλη πράξη σεξουαλικής φύσης με χρήση πίεσης, σεξουαλική επαφή με απόγονο, σεξουαλική επαφή ή άλλη πράξη σεξουαλικής φύσης με παιδί και αγορά σεξουαλικών υπηρεσιών από ανήλικους. Η κακοποίηση παιδιών μπορεί να σχετίζεται με αδικήματα κατά της ελευθερίας (εμπορία ανθρώπων, πορνεία παιδιών, απαγωγή και παράνομη στέρηση της ελευθερίας) και με την παιδική πορνογραφία.
Αυτόματη χρήση	Παιδιά κάτω των 14 ετών. Εξαρτάται από την υπόθεση.
Θύματα	Μάρτυρας ηλικίας έως δέκα ετών και σε περίπτωση που η επανειλημμένη ακρόαση μπορεί να έχει επιβλαβή επίδραση στη συνείδηση του ανηλίκου. Μάρτυρες ηλικίας έως δεκατεσσάρων ετών και εφόσον η ακρόαση σχετίζεται με ενδοοικογενειακή βία ή σεξουαλική κακοποίηση. Μάρτυρες με προβλήματα ομιλίας, αισθητηριακές ή μαθησιακές αναπηρίες ή ψυχικές διαταραχές.
Επαγγελματίες που διεξάγουν τη συνέντευξη	Ειδικά εκπαιδευμένοι αστυνομικοί. Στο όργανο που διεξάγει τη διαδικασία για την ακρόαση ανηλίκου μπορεί να συμμετέχει υπάλληλος παιδικής προστασίας, κοινωνικός λειτουργός, δάσκαλος ή ψυχολόγος (άρθρο 70 ΚΠΔ).
Περιβάλλον	Σπίτι του Παιδιού (<i>Lastemaja</i>). Αστυνομικά τμήματα. Δικαστήρια.
Αντικαθιστά κάθε παρέμβαση στην οποία απαιτείται η μαρτυρία του παιδιού	Μερικές φορές. Τα παιδιά κάτω των 14 ετών συνήθως δεν εμφανίζονται στο δικαστήριο. Ωστόσο, ο δικαστής μπορεί να καλέσει ένα παιδί (συνήθως παιδιά μεταξύ 14 και 18 ετών) εάν κρίνει ότι η ακρόασή του είναι απαραίτητη στο δικαστήριο.

Πίνακας 3. Ρύθμιση της ειδικής χρήσης της δικανικής συνέντευξης. ΕΣΘΟΝΙΑ

³⁹ Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, RT I, 29.12.2020, 10, <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/512012021001/consolide>. Η πρόσφατη τροποποίηση του άρθρου 70 τέθηκε σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 2013.

Στόχος: Αποφυγή πολλαπλών εξετάσεων και συνεντεύξεων και, άρα, αποφυγή δευτερογενούς θυματοποίησης.

Περιεχόμενο	<p>Η Οδηγία 2012/29/ΕΕ ενσωματώθηκε στον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα με τον Νόμο Ν.4478/2017 (ΦΕΚ 91 Α'91/23-06-17). Ο νόμος αυτός θεσπίζει ελάχιστα πρότυπα για τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία των θυμάτων εγκλημάτων.</p> <p>Η Υπουργική Απόφαση 7320/2019 (ΦΕΚ 2238/Β/10-06-2019) αφορά τα δικαιώματα, τα συμφέροντα, τις ανάγκες και τις επιθυμίες των ανήλικων θυμάτων, καθώς και τους φόβους και τις ανησυχίες τους. Επιπλέον, λαμβάνει υπόψη τη δευτερογενή ή/και επαναλαμβανόμενη θυματοποίηση τόσο από τον δράστη όσο και από το Σύστημα Ποινικής Δικαιοσύνης.</p>
Πρωτογενές νομικό πλαίσιο	<p>Υπουργική απόφαση 7320/2019 (ΦΕΚ 2238/Β/10-06-2019)⁴⁰:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Καθορίζει τα πρότυπα για τη διεξαγωγή δικανικών συνεντεύξεων με ανήλικα θύματα και μάρτυρες κακοποίησης, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής κακοποίησης. - Καθιερώνει τη δημιουργία των "Ανεξάρτητων Μονάδων Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων - Σπίτι του Παιδιού" σύμφωνα με τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές: τα Κέντρα Συνηγορίας Παιδιών των Η.Π.Α. - Καθορίζει τα στάδια της συνέντευξης και τις τεχνικές που πρέπει να χρησιμοποιούνται, προσαρμοσμένες στην ηλικία, το φύλο, το αναπτυξιακό στάδιο, την αντιληπτική ικανότητα, τη διανοητική κατάσταση και τα ειδικά ενδιαφέροντα και ανάγκες του ανήλικου θύματος, καθώς και στη φύση του εγκλήματος και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. - Καθορίζει τις απαραίτητες λεπτομέρειες για την: <ul style="list-style-type: none"> Αξιολόγηση της ικανότητας αντίληψης και της ψυχικής κατάστασης των παιδιών-θυμάτων. Διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών και χώρων για την εξέτασή τους (συμπεριλαμβανομένης της καταγραφής της κατάθεσής τους). Τρόπος και μεθοδολογία της συνδρομής που παρέχουν οι "Ανεξάρτητες Μονάδες Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων - Σπίτι του Παιδιού" στις προανακριτικές, ανακριτικές, εισαγγελικές και δικαστικές αρχές για την εξέταση των ανήλικων θυμάτων, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή της παρ. 1 του άρθρ. 74 του Ν. 4478/2017.
Ρύθμιση που συνδέεται με την τυπολογία των εγκλημάτων (Αφορά σεξουαλικά εγκλήματα)	<p>Εμπορία ανθρώπων (άρθρ. 323Α ΠΚ)- βιασμός (άρθρ. 336 ΠΚ)- προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας (άρθρ. 337 ΠΚ)- κακοποίηση ατόμου ανίκανου να αντισταθεί σε σεξουαλική πράξη (άρθρ. 338 ΠΚ)- σεξουαλικές πράξεις με παιδιά ή ενώπιον τους (άρθρ. 339 ΠΚ)- κακοποίηση παιδιών (άρθρ. 342 ΠΚ)- κακοποίηση με σκοπό τη σεξουαλική πράξη (άρθρ. 343 ΠΚ)- σεξουαλική πράξη μεταξύ συγγενών (άρθρ. 345 ΠΚ)- διευκόλυνση προσβολής της ανηλικότητας (άρθρ. 348 ΠΚ)- παιδική πορνογραφία (άρθρ. 348Α ΠΚ).</p>
Αυτόματη χρήση	Όχι
Θέματα	Παιδιά θύματα και μάρτυρες κακοποίησης.
Επαγγελματίες που διεξάγουν τη συνέντευξη	<p>Σύμφωνα με το νόμο. Μόνο ψυχολόγοι ή ψυχίατροι ειδικά εκπαιδευμένοι στον τομέα αυτό θα πρέπει να έχουν την εξουσία να παίρνουν συνεντεύξεις από τα ανήλικα θύματα ή τους μάρτυρες κακοποίησης. Ειδικά σε εγκλήματα σεξουαλικής κακοποίησης, ο νόμος ορίζει ότι ένας ειδικός ψυχολόγος πρέπει να είναι παρών, συνοδεύοντας τον αστυνομικό κατά τη διάρκεια της κατάθεσης.</p> <p>Πρακτικά: Οι αστυνομικοί δεν έχουν απαραίτητα τα κατάλληλα προσόντα.</p>
Περιβάλλον	<p>Σύμφωνα με το νόμο: Ανεξάρτητες Μονάδες Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων - Σπίτι του Παιδιού.</p> <p>Πρακτικά: Αστυνομικά τμήματα, αίθουσες δικαστηρίων, γραφεία εισαγγελίας.</p>
Αντικαθιστά κάθε παρέμβαση στην οποία απαιτείται η μαρτυρία του παιδιού	<p>Μερικές φορές. Τα παιδιά που είναι θύματα σεξουαλικών εγκλημάτων σπάνια καλούνται να καταθέσουν στο δικαστήριο, αλλά η κατάθεσή τους διαβάζεται δυνατά στην αίθουσα του δικαστηρίου.</p>

Πίνακας 4. Ρύθμιση της ειδικής χρήσης της δικανικής συνέντευξης. ΕΛΛΑΔΑ

⁴⁰ Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 2019. Υπουργική απόφαση 7320/2019 ΦΕΚ 2238/Β/10-6-2019,

<https://www.e-nomothesia.gr/kat-dikasteria-dikaioyune/upourgike-apophase-7320-2019-phek-2238b-10-6-2019.html>

ΙΤΑΛΙΑ

Προστατευόμενη ακρόαση που διεξάγεται κατά τη διαδικασία της δικαστικής ακρόασης και ονομάζεται ειδική ακρόαση προδικαστικών στοιχείων

Στόχος: Για την προστασία του θύματος από τον κίνδυνο δευτερογενούς θυματοποίησης και τη διασφάλιση της αξιοπιστίας του περιεχομένου των καταθέσεων που έγιναν κατά την προστατευόμενη ακρόαση. Το δικαστικό σύστημα θεσπίζει την απαγόρευση της συλλογής νέων αποδεικτικών στοιχείων για τα ίδια γεγονότα κατά τη διάρκεια της δίκης, εάν το ευάλωτο θύμα ή ο μάρτυρας έχει ήδη ακουστεί σε προδικαστική ακρόαση (άρθρο 190 bis παράγραφος 1- bis ΚΠΔ).

Περιεχόμενο	Η προδικαστική ακρόαση είναι ένα δικαστικό εργαλείο που περιλαμβάνεται στο άρθρ. 392 Κ.Π.Δ. που προβλέπει την απόκτηση αποδεικτικών στοιχείων κατά τη φάση των προκαταρκτικών ερευνών, πριν από τη φάση της δίκης και συχνά εκτός των χώρων του δικαστηρίου (π.χ. νοσοκομείο, φυλακή ή προστατευόμενο περιβάλλον), εφόσον τα αποδεικτικά στοιχεία είναι συναφή με τη δίκη σύμφωνα με το άρθρ. 190 Κ.Π.Δ.
Πρωτογενές νομικό πλαίσιο	Άρθρ. 398.5 bis Κ.Π.Δ. , ορίζει ότι κατά τη διάρκεια μιας προστατευόμενης ακρόασης είναι υποχρεωτική η βιντεοσκόπηση ή, τουλάχιστον, η ηχογράφηση της ακρόασης. Ο κύριος κανόνας σε αυτόν τον τομέα είναι το αρθρ. 498 παράγραφος 4 Κ.Π.Δ. , που ορίζει ότι η συνέντευξη του ανήλικου θύματος ή μάρτυρα διεξάγεται από τον δικαστή, ο οποίος υποβάλλει τις ερωτήσεις που προτείνει ο εισαγγελέας και ο κατηγορούμενος (μέσω των δικηγόρων).
Ρύθμιση που συνδέεται με την τυπολογία των εγκλημάτων (Αφορά σεξουαλικά εγκλήματα)	Σεξουαλική βία. "Πρόκειται για έγκλημα που διαπράττεται όταν κάποιος εξαναγκάζει ένα άτομο να εκτελέσει ή να υπομείνει σεξουαλικές πράξεις με βία, απειλή, κατάχρηση εξουσίας, εκμετάλλευση της ψυχικής ή σωματικής κατωτερότητας του θύματος τη στιγμή εκείνη ή εξαπάτηση, αλλάζοντας θέση με κάποιον άλλον (άρθρο 609α Κ.Π.Δ.). Συμπεριλαμβανομένου του βιασμού και της σεξουαλικής κακοποίησης" ⁴¹ .
Αυτόματη χρήση	Εξαρτάται από την υπόθεση.
Θέματα	Η προστατευόμενη ακρόαση προβλέπεται μέχρι την ηλικία των 16 ετών. Πρακτικά από την ηλικία των 14 έως την ηλικία των 16 ετών η απόφαση για τη χρήση αυτής της διαδικασίας ή για τη διεξαγωγή της συνέντευξης στο δικαστήριο, κατά τη διάρκεια τακτικής ακρόασης, λαμβάνεται από τον δικαστή κατά περίπτωση.
Επαγγελματίες που διεξάγουν τη συνέντευξη	Ο δικαστής ή/και ειδικός που βοηθάει τον δικαστή: Παιδιά έως 12 ετών. Ένας διορισμένος ειδικός παίρνει συνέντευξη από το παιδί και ενεργεί ως ένα είδος "διαμεσολαβητή" μεταξύ του ανήλικου και του δικαστή. Παιδιά από 12 ετών και άνω. Συνήθως, ο δικαστής θέτει τις ερωτήσεις απευθείας, έστω και με την υποστήριξη και τη βοήθεια του εμπειρογνώμονα που βρίσκεται στην ίδια αίθουσα. Άρθρ. 498 παράγραφος 4 Κ.Π.Δ., προβλέπει τη συμμετοχή ειδικού παιδοψυχολόγου , χωρίς περαιτέρω προδιαγραφές (π.χ. ικανότητες και υπόβαθρο).
Περιβάλλον	Αίθουσες δικαστηρίων, γραφείο δικαστή. Οργανισμοί, ΜΚΟ και άλλοι φορείς.
Αντικαθιστά κάθε παρέμβαση στην οποία απαιτείται η μαρτυρία του παιδιού	Μερικές φορές. Με βάση την κατά περίπτωση αξιολόγηση. Ο δικαστής, συνεπικουρούμενος από τον ειδικό ψυχικής υγείας, μπορεί να αποφασίσει ότι δεν ενδείκνυται η συνέντευξη του ανήλικου (ακόμη και η προστατευόμενη ακρόαση) ή μπορεί να θεωρήσει ότι η κατάθεση δεν είναι πλήρως αξιόπιστη, με βάση τις ιδιαίτερες ευαισθησίες και τα τραύματα που έχει υποστεί το θύμα ή ο μάρτυρας.
Άλλα σχόλια	Το ιταλικό δικαστικό σύστημα επέκτεινε τον ορισμό των ευάλωτων θυμάτων με την εισαγωγή της κατηγορίας των άτυπων θυμάτων (νομοθετικό διάταγμα αριθ. 212 της 15.12.2015). Εφαρμόζεται σε ανήλικα θύματα, κυρίως σε περιπτώσεις κακοποίησης και σεξουαλικών εγκλημάτων και πρωτίστως σεξουαλικής βίας. Το θύμα αναγνωρίζεται ως άτυπο ευάλωτο θύμα από τον Εισαγγελέα , κατά τη φάση των προκαταρκτικών ερευνών και από τον δικαστή , κατά τη διάρκεια της δίκης. Μόνο μετά την ταυτοποίηση αυτή και την ακόλουθη επίσημη δήλωση, το θύμα μπορεί να θεωρηθεί ευάλωτο και να επωφεληθεί από τις ειδικές διαδικασίες και προστασίες. Το νομοθετικό διάταγμα αριθ. 24/2014 εισήγαγε το άρθρο 398, παράγραφος 5-ter, επιτρέποντας τη χρήση της προστατευόμενης ακρόασης όχι μόνο για τα ευάλωτα θύματα αλλά και για τους μάρτυρες που αποκαλύπτουν κατάσταση ευάλωτης θέσης σύμφωνα με το άρθρο 398. 90-quater Κ.Π.Δ.

Πίνακας 5. Ρύθμιση της ειδικής χρήσης της δικανικής συνέντευξης. ΙΤΑΛΙΑ

⁴¹Έργο RE-TREAT. Εθνική έκθεση της Ιταλίας, 2021, διαθέσιμο στο: <https://sexualviolencejustice.eu/>

ΙΣΠΑΝΙΑ

Η δικανική συνέντευξη ως προκαθορισμένο αποδεικτικό στοιχείο

Στόχος: Μια νομική φόρμουλα που όταν εφαρμόζεται σε περιπτώσεις ιδιαίτερα ευάλωτων θυμάτων, λειτουργεί υπό δύο βασικούς στόχους: την προστασία της μαρτυρίας του θύματος (γνωστική απόδειξη) από την επακόλουθη επιδείνωση των πολλαπλών και ακατάλληλων παρεμβάσεων και την αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίησης του παιδιού-θύματος λόγω της διαδρομής του στην ποινική διαδικασία⁴².

Περιεχόμενο	<p>Τον Ιούνιο του 2021, η Ισπανία ενέκρινε τον Οργανικό Νόμο 8/2021 για την ολοκληρωμένη προστασία των παιδιών και των εφήβων από τη βία (LOPVI). Ο νόμος θεσπίζει μέτρα για την πρόληψη της βίας κατά των παιδιών και των εφήβων και νομοθετικές τροποποιήσεις, μεταξύ των οποίων ξεχωρίζει ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της προκαθορισμένης αποδεικτικής διαδικασίας για τα θύματα κάτω των 14 ετών ή για τα άτομα με αναπηρία που χρήζουν ειδικής προστασίας σε ορισμένα εγκλήματα, μεταξύ των οποίων και τα σεξουαλικά εγκλήματα.</p> <p>Πριν από τον ισχύοντα κανονισμό, χρησιμοποιήθηκε σύμφωνα με την εκτίμηση του ανακριτή, με την υποστήριξη του εισαγγελέα. Η χρήση του ποικίλλει ανάλογα όχι μόνο με τη θέση του κάθε επαγγελματία, αλλά και με τους διαθέσιμους πόρους.</p>	
Πρωτογενές νομικό πλαίσιο	Άρθρ. 449 bis και terLECrIm. Από τον Ιούνιο του 2021 η προκαταρκτική απόδειξη είναι υποχρεωτική για παιδιά κάτω των 14 ετών.	
Θέματα	Άρθρ. 449 terLECrIm: Πρόσωπο κάτω των δεκατεσσάρων ετών ή άτομο με αναπηρία που χρήζει ειδικής προστασίας καλείται ως μάρτυρας σε δικαστική διαδικασία που αφορά τη διερεύνηση αδικήματος:	Ο ισχύων κανονισμός επιτρέπει μια ευρεία ερμηνεία, έτσι ώστε το μέτρο αυτό να μην είναι υποχρεωτικό για τα υπόλοιπα θύματα, αλλά να μπορεί να χρησιμοποιείται όταν αυτό δικαιολογείται κατά περίπτωση, όπως συνέβαινε προηγουμένως, πριν από τον Νόμο 8/2021.
Ρύθμιση που συνδέεται με την τυπολογία των εγκλημάτων (Αφορά σεξουαλικά εγκλήματα)	Κατά της σεξουαλικής ελευθερίας και της σεξουαλικής αποζημίωσης (υποχρεωτική)	Αξιολόγηση κατά περίπτωση
Αυτόματη χρήση	Ναι	Όχι
Επαγγελματίες που διεξάγουν τη συνέντευξη	Ο Ν.8/2021 και τα άρθρα 449bis και terLECrIm ορίζουν ότι οι δικανικές συνεντεύξεις πρέπει να διενεργούνται από ειδικούς, χωρίς ωστόσο να προσδιορίζουν τον αριθμό αυτό. "Η δικαστική αρχή μπορεί να συμφωνήσει ότι η ακρόαση του ανηλίκου κάτω των δεκατεσσάρων ετών διεξάγεται μέσω ψυχοκοινωνικών ομάδων που θα υποστηρίζουν το Δικαστήριο με διεπιστημονικό και διοργανικό τρόπο". (άρθρ. 449 terLECrIm). Ένας ειδικός: δικαστικός ψυχολόγος ή αστυνομικός.	
Περιβάλλον	Αίθουσες δικαστηρίων, γραφείο δικαστή, εγκαταστάσεις εισαγγελίας.	
Αντικαθιστά κάθε παρέμβαση στην οποία απαιτείται η μαρτυρία του παιδιού	Σε κάποιες υποθέσεις. Παιδιά κάτω των 14 ετών. Αξιολόγηση κατά περίπτωση.	

Πίνακας 6. Ρύθμιση της ειδικής χρήσης της δικανικής συνέντευξης. ΙΣΠΑΝΙΑ

⁴²José L. González et al., 'Πρόταση πρωτοκόλλου για τη διεξαγωγή προκατασκευασμένων αποδείξεων για ιδιαίτερος ευάλωτα θύματα', Έγγραφο ψυχολόγου, αρ. 34(3) (2013): 227-37.

2.2 Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΟΥ ΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΗ ΔΙΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Τα δικαιώματα των παιδιών στις χώρες εταίρους του έργου ENCLAVE αναγνωρίζονται και υποστηρίζονται από ένα δομημένο πλαίσιο ειδικών μέτρων προστασίας. Ωστόσο, υπάρχουν σημαντικά κενά στην πράξη, τα οποία αποδίδουμε σε δύο γενικές ανησυχίες:

- Η έλλειψη κατάλληλης εξειδίκευσης, η οποία ενίοτε εντείνεται από μια εξίσου ανεπαρκή, επιφανειακή ή δυσχερή ρύθμιση.
- Η επιτυχία της δικανικής συνέντευξης εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το πλαίσιο του συστήματος δικαιοσύνης που την σχεδίασε και ειδικότερα από τον συντονισμό των διαφόρων επαγγελματιών. Κατά συνέπεια, η βέλτιστη χρήση της δικανικής συνέντευξης δεν μπορεί να γίνει εάν δεν ληφθεί υπόψη η δομή στην οποία πραγματοποιείται.

Πλαίσιο κειμένου 3. Το ολοκληρωμένο σύστημα δικαιοσύνης

Χρησιμοποιούμε τον όρο **ολοκληρωμένο σύστημα δικαιοσύνης**, αναφερόμενοι σε ένα σύστημα ικανό να συντονίζει αρμονικά το δικαστικό, το υγειονομικό και το κοινωνικό πεδίο κάτω από την ίδια δομή, έτσι ώστε η θεραπεία που λαμβάνει το παιδί-θύμα/μάρτυρας να είναι συνεκτική, με τη μορφή μιας ολιστικής αντιμετώπισης.

Οι ιδιαιτερότητες των ανήλικων θυμάτων, ιδίως στο πλαίσιο της σεξουαλικής βίας, απαιτούν αυτού του είδους το ολοκληρωμένο σύστημα για να εξασφαλιστεί ο πραγματικός σεβασμός των δικαιωμάτων τους.

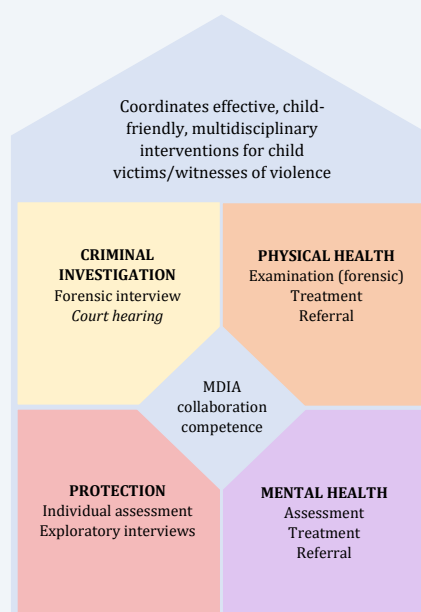
Το σκανδιναβικό μοντέλο του Σπιτιού του Παιδιού (στην ισλανδική γλώσσα Barnahus) περιλαμβάνει πολλά βασικά στοιχεία για την εξασφάλιση αυτής της ολοκληρωμένης προσέγγισης, τα οποία έχουν άμεσο και έμμεσο αντίκτυπο στην ποιότητα και τη χρήση της δικανικής συνέντευξης ως προδικαστικού αποδεικτικού στοιχείου.

Αυτό το μοντέλο αναφοράς στην Ευρώπη, εμπνευσμένο από τα **Κέντρα Συνηγορίας των Παιδιών** στις ΗΠΑ (CAC), μεταφράζει αυτή την ιδέα σε μια "αρχή κάτω από μία στέγη" (μια φιλική προς τα παιδιά εγκατάσταση), που αποτελείται από 4 πολυθεματικές και δι-υπηρεσιακά συντονισμένες πόρτες :

Προστασία του παιδιού
Ποινική δικαιοσύνη
Σωματική ευημερία
Ψυχική ευημερία

Η οροφή, όπως φαίνεται στην εικόνα, αντιπροσωπεύει τον συντονισμό μεταξύ των διαφόρων επαγγελματικών ομάδων και την κοινή ερευνητική συνέντευξη (η οποία συνεπάγεται τη συν-ακρόαση της συνέντευξης σε διπλανή αίθουσα). Αυτό καλεί να προβληματιστούμε σχετικά με το κατά πόσον είναι δυνατόν να μειωθούν οι διαφορετικές συναντήσεις με τα παιδιά-θύματα/μάρτυρες μέσω αυτών των διαδοχικών και ταυτόχρονων κοινών παρεμβάσεων από διαφορετικούς επαγγελματίες.⁴³

Μολονότι μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών είναι δυνατή χωρίς εξειδικευμένη δομή, είτε πρόκειται για το Σπίτι του Παιδιού είτε για **ένα εξειδικευμένο δικαστήριο για τη βία κατά των παιδιών**, η παρουσία τους διευκολύνει σε μεγάλο βαθμό την παρακολούθηση και την εποπτεία της εξειδικευμένης γνώσης, τη χρήση και τα αποτελέσματα των ενοποιημένων πρωτοκόλλων και το συντονισμό μεταξύ των διαφόρων υπηρεσιών.

Εικόνα 1. Μοντέλο Barnahus
<https://www.barnahus.eu/en/vision/>

⁴³Susanna Johansson et al., Εφαρμογή του σκανδιναβικού μοντέλου Barnahus: Χαρακτηριστικά και τοπικές προσαρμογές, στο Συνεργασία κατά της παιδικής κακοποίησης: Εξερευνώντας το σκανδιναβικό μοντέλο Barnahus (Ελβετία: Palgrave Macmillan, 2017), 6.

Επιπλέον, η λειτουργία ενός ολοκληρωμένου συστήματος απονομής δικαιοσύνης επιτρέπει τη συνεκτική ενσωμάτωση των δικαιωμάτων των παιδιών σύμφωνα με μια ευαίσθητη και εστιασμένη στο παιδί προσέγγιση, η οποία είναι ιδιαίτερα σαφής στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε αυστηρό πλαίσιο. Αυτό σημαίνει ότι τα δικαιώματα και τα μέτρα εξασφαλίζουν ότι το παιδί-θύμα/μάρτυρας μπορεί να κινήσει μια δικαστική διαδικασία με τον κατάλληλο τρόπο.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται ορισμένα βασικά στοιχεία που θα μπορούσαν να χαρακτηρίσουν ένα σύστημα δικαιοσύνης ως ολοκληρωμένο ή, αντίθετα, ως αποσπασματικό.

2.2.1. Εξειδικευμένα συστήματα ή δομές: Εξειδικευμένα δικαστήρια για τη βία κατά των παιδιών και Παιδικά Σπίτια

A) Εξειδικευμένα δικαστήρια για τη βία κατά των παιδιών

- ✓ Ελαχιστοποίηση του στρες-ψυχική υγεία (άρθρ. 20)
- ✓ Εκτίμηση (άρθρα 18 & 23)

Αν και καμία από τις **πέντε χώρες** δεν έχει εφαρμόσει Ειδικά Δικαστήρια για τη βία κατά των παιδιών, υπάρχουν Δικαστήρια Ανηλίκων όταν ο δράστης είναι ανήλικος, με την προϋπόθεση ότι το σύστημα ενηλίκων ή η συνήθης διαδικασία δεν ανταποκρίνεται στα ειδικά δικαιώματά τους.

Αυτή η διάκριση εις βάρος των παιδιών-θυμάτων θα πρέπει να γίνει κατανοητή σύμφωνα με την εξέλιξη του ρόλου του θύματος στην ποινική διαδικασία. Παραδοσιακά το επίκεντρο ήταν και εξακολουθεί να είναι ο δράστης, αλλά τα τελευταία χρόνια υπήρξε μια αλλαγή παραδείγματος προς την κατεύθυνση της προσοχής που παρέχεται στο θύμα. Η αλλαγή αυτή είναι παρούσα στα ενήλικα θύματα, αλλά δεν έχει διεισδύσει επαρκώς στα παιδιά-θύματα/μάρτυρες. Έτσι, η ανάγκη προσαρμογής που συνάδει με τα δικαιώματα του παιδιού παρατηρείται σαφώς όταν ο δράστης είναι ανήλικος, αλλά όχι όταν πρόκειται για θύμα⁴⁴.

Πλαίσιο κειμένου 4. Δικαστήριο ειδικευμένο στη βία κατά των παιδιών και των εφήβων

■ Στην **Ισπανία**, μετά την έγκριση του Οργανικού Νόμου 8/2021 για την ολοκληρωμένη προστασία των παιδιών και των εφήβων από τη βία (LOPVI), η χώρα βρίσκεται σε μια κρίσιμη στιγμή για τη δημιουργία αυτών των εξειδικευμένων δικαστηρίων. Στα Γκραν Κανάρια, τμήμα της αυτόνομης κοινότητας των Καναρίων Νήσων, εδρεύει το πρώτο Δικαστήριο που ειδικεύεται στη βία κατά των παιδιών και των εφήβων στην Ισπανία. Η λειτουργία του από τον Οκτώβριο του 2021 αποτελεί σημείο αναφοράς στην εφαρμογή αυτού του νέου συστήματος προστασίας, που προβλέπεται από τον Οργανικό Νόμο 8/2021⁴⁵.

⁴⁴ Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι υποθέσεις σεξουαλικών αδικημάτων μεταξύ ανηλίκων μπορεί να έχουν μικρότερη απαξία από τις υποθέσεις όπου ο δράστης είναι ενήλικος. Θα θέλαμε να αντιμετωπίσουμε τον κίνδυνο απαλοιφής των συμφερόντων των ανηλίκων θυμάτων/μαρτύρων, εάν οι επιπτώσεις δεν αξιολογούνται σωστά.

⁴⁵ Ο νόμος θεσπίζει μέτρα για την πρόληψη της βίας κατά των παιδιών και των εφήβων και κανονιστικές τροποποιήσεις, μεταξύ των οποίων ξεχωρίζει ο υποχρεωτικός χαρακτήρας των προκατασκευασμένων αποδεικτικών στοιχείων για τα θύματα κάτω των 14 ετών ή για τα άτομα με αναπηρία που χρήζουν ειδικής προστασίας σε ορισμένα εγκλήματα, μεταξύ των οποίων και τα σεξουαλικά εγκλήματα. Επισημαίνει επίσης τη σημασία της κατάλληλης διαδικασίας για τη διασφάλιση της ασφαλούς συμμετοχής των ανηλίκων θυμάτων και της επαγγελματικής εξειδίκευσης όλων όσων θα έρθουν σε επαφή με το παιδί-θύμα.

B) Σπίτια του Παιδιού: Barnahus, Lastemaja, CACs.

- ✓ Ελαχιστοποίηση του άγχους-ψυχική υγεία (άρθρα 20, 23)
- ✓ Ιδιωτικότητα (άρθρ. 21)
- ✓ Εκτίμηση (άρθρα 18 & 23)

Όπως ειπώθηκε προηγουμένως, αυτή η εξειδικευμένη δομή αντιπροσωπεύει μια "πολυ-επαγγελματική προσέγγιση των παιδιών θυμάτων κακοποίησης με διπλό στόχο τη διευκόλυνση της νομικής διαδικασίας και τη διασφάλιση ότι το παιδί λαμβάνει την απαραίτητη υποστήριξη και θεραπεία"⁴⁶. Καθώς και μια συστημική παρέμβαση για την "αποφυγή επαναλαμβανόμενων επαφών και συνεντεύξεων από πολλούς επαγγελματίες σε τοποθεσίες που δεν είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των παιδιών και συνεπώς για τη μείωση του κινδύνου "δευτερογενούς θυματοποίησης"⁴⁷.

Πλαίσιο κειμένου 5. Barnahus, Lastemaja, CACs

■ Στο **Βέλγιο**, ένα πιλοτικό σχέδιο του 2017 οδήγησε στη δημιουργία των κέντρων φροντίδας μετά από σεξουαλική κακοποίηση, όπου τα θύματα μπορούν να απευθύνονται σε αυτό το διεπιστημονικό κέντρο, 24 ώρες την ημέρα, 7 ημέρες την εβδομάδα, για να υποβάλουν καταγγελία στην αστυνομία, εάν το επιθυμούν, και να εξεταστούν με σκοπό την έναρξη ιατροδικαστικής έρευνας, καθώς και για ιατρική και ψυχολογική φροντίδα και παρακολούθηση. Εξάλλου, το Βέλγιο είναι ιδρυτής του δικτύου PROMISE Barnahus, αν και δεν υπάρχουν Barnahus ή παρόμοια μοντέλα⁴⁸.

■ Σήμερα, η **Εσθονία** διαθέτει τρία Lastemaja (η εθνική ονομασία του μοντέλου Barnahus). Υπάρχει στις περιοχές του Ταλίν, του Ταρτού και του Ιόηνι, ενώ ένα 4ο κέντρο θα ανοίξει το 2022.. Η υπηρεσία τους είναι διαθέσιμη για ολόκληρη τη χώρα, έχουν μια δι-υπηρεσιακή συνεργασία⁴⁹ και συντονίζεται σε εθνικό επίπεδο από το Συμβούλιο Κοινωνικών Ασφαλίσεων (SKA). Τα κέντρα αποτελούνται από μια διεπιστημονική ομάδα που αξιολογεί την υγεία, την κοινωνική κατάσταση και τις δεξιότητες του παιδιού, την ανάγκη για (περαιτέρω) βοήθεια. Επιπλέον, προσφέρουν υπηρεσίες παρακολούθησης για το παιδί και την οικογένεια. Παρακολουθούν περιπτώσεις σεξουαλικής και σωματικής βίας, είτε υπάρχει ανοικτή δικαστική υπόθεση είτε όχι, και συντονίζουν τις ερευνητικές δραστηριότητες. Για παράδειγμα, μια δομημένη προ-συνέντευξη (καταγεγραμμένη) στο Σπίτι του Παιδιού για την αξιολόγηση της έναρξης της ποινικής διαδικασίας.

■ Στην **Ελλάδα**, τα άρθρα 74, 75 και 76 του 4ου μέρους του νόμου Ν.4478/2017 καθιερώνουν τα **Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων**, σύμφωνα με τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές, δηλαδή τα Κέντρα Συνηγορίας Παιδιών των ΗΠΑ. Ωστόσο, στην πράξη οι Μονάδες αυτές δεν λειτουργούν, εκτός από τη Μονάδα της Αθήνας, όπου μετά από χρόνια καθυστέρησης άρχισε να συντονίζει ολοκληρωμένες υπηρεσίες για τα παιδιά που πλήττονται από σεξουαλικές επιθέσεις, αλλά και για τις οικογένειές τους.

■ Υπάρχουν **Ιταλικά** μοντέλα Παιδικών Σπιτιών, με παρόμοιες και ορισμένες από τις λειτουργίες του μοντέλου Barnahus. Αν και, δεν είναι ευρέως γνωστό από τους συμμετέχοντες στην παρούσα μελέτη. Τα κέντρα αυτά βρίσκονται συνήθως στη Βόρεια και στην Κεντρική Ιταλία, που διαθέτουν περισσότερα κονδύλια (δημόσια κονδύλια και ιδιωτικές δωρεές). Αντιμετωπίζουν περιπτώσεις παιδιών-θυμάτων και μαρτύρων σωματικής κακοποίησης και σεξουαλικής βίας και σε ορισμένα μόνο παιδιών θυμάτων σεξουαλικής βίας.

■ Η **Ισπανία** είναι μέλος του δικτύου PROMISE Barnahus. Υπάρχουν πιλοτικά σχέδια, στα αρχικά στάδια ανάπτυξης και εφαρμογής του μοντέλου αυτού, σε διάφορες αυτόνομες περιφέρειες (π.χ. Βαρκελώνη, Μαδρίτη, χώρα των Βάσκων).

⁴⁶Johansson et al., 'Εφαρμογή του σκανδιναβικού μοντέλου Barnahus: Χαρακτηριστικά και τοπικές προσαρμογές', 6.

⁴⁷Idem.

⁴⁸ PROMISE Barnahus ευρύτερο δίκτυο: <https://www.barnahus.eu/en/greater-network-map/>

⁴⁹ Περιφερειακές Νομαρχίες του Συμβουλίου Αστυνομίας και Συνοριοφυλακής, Εισαγγελία των περιφερειών, Ινστιτούτο Εγκληματολογικών Επιστημών, Κέντρο Ψυχικής Υγείας Παιδιών του Νοσοκομείου Παιδών του Ταλίν, Κλινική Σεξουαλικής Υγείας του Ταρτού, Κέντρο Υποστήριξης Παιδιών του Ταρτού και τοπική αυτοδιοίκηση.

2.2.2. Υποδοχή και παραπομπή παιδιών-θυμάτων

- ✓ Πληροφορίες (άρθρα 6 & 7)
- ✓ Ασφάλεια και προστασία (άρθρ. 18)
- ✓ Ελαχιστοποίηση του στρες-ψυχική υγεία (άρθρ. 20)
- ✓ Εκτίμηση (άρθ. 18)

Η καθιέρωση σαφών διαδικασιών για τη θεραπεία και την παραπομπή των παιδιών-θυμάτων/μαρτύρων μέχρι τη διενέργεια της δικανικής συνέντευξης, ως γνωστόν, διευκολύνει:

- Παρακολούθηση της τήρησης των δικαιωμάτων και των συμφερόντων τους.
- Παρακολούθηση της διαδρομής των θυμάτων και μείωση του αριθμού των επαφών με διάφορους επαγγελματίες και φορείς.
- Αξιολόγηση των εκπαιδευτικών αναγκών για κάθε επαγγελματική ομάδα που έρχεται σε επαφή με το παιδί.

Από την άποψη αυτή, όταν οι ρόλοι και οι αρμοδιότητες κάθε θεσμικού οργάνου δεν είναι σαφώς καθορισμένες και περιορισμένες, οι σημαντικές διαφοροποιήσεις στη διαδρομή του θύματος καθιστούν επίσης δύσκολο για τους επαγγελματίες να έχουν σαφείς διαδικαστικές κατευθυντήριες γραμμές και πρότυπα δράσης.

Στο **Βέλγιο**⁵⁰ υπάρχουν διαφορετικά σαφή μέσα παραπομπής. Στην **Εσθονία** εξαρτάται από την περίπτωση, αν και υπάρχουν καθορισμένοι δίαυλοι, όπως και στις υπόλοιπες τρεις χώρες. Παρόλα αυτά, υπάρχει μια κοινή τάση μεταξύ της **Ελλάδας**, της **Ιταλίας**⁵¹ και της **Ισπανίας**⁵², δεδομένου ότι δεν υπάρχει ομοιογενές και ενοποιημένο σύστημα σχετικά με το θέμα αυτό. Δεδομένου ότι δεν υπάρχει καθορισμένος κανονισμός σχετικά με αυτή τη διαδικασία, μπορεί να διαφέρει πολύ από περιοχή σε περιοχή, ακόμη και από πόλη σε πόλη και δεν υπάρχει ένα κοινό διαδικαστικό πρότυπο.

Κατά συνέπεια, η απουσία μιας σταθερής και θεσμοθετημένης αντίδρασης αποτελεί μεγάλο εμπόδιο στην όλη διαδικασία. Η έλλειψη κοινών πρωτοκόλλων δράσης που είναι γνωστά στους διάφορους φορείς μπορεί να οδηγήσει σε αποσπασματικές απαντήσεις. Η απουσία αυτή αναπληρώνεται ενίοτε από τη μη θεσμοθετημένη συνεργασία διαφόρων επαγγελματιών, δημόσιων και ιδιωτικών φορέων, ΜΚΟ ή επαγγελματικών οργανώσεων.

Από την άλλη πλευρά, στο πλαίσιο αυτής της εξίσωσης, πρέπει επίσης να ληφθεί υπόψη η ομοιογενής κατανομή των οικονομικών και ανθρώπινων πόρων, παράγοντας που έχει άμεσο αντίκτυπο στην ποιότητα και στη συνέπεια στην παροχή υπηρεσιών. Αυτές οι διαφορές μεταξύ των περιφερειών (π.χ. Βορράς-Νότος- Αστικές-Αγροτικές-Φλαμανδικές-Γαλλικές-Γερμανικές κοινότητες) όσον αφορά τη συνοχή στην παροχή υπηρεσιών, λόγω της κατανομής του προϋπολογισμού και της χρηματοδότησης και των διαφορών μεταξύ των αρμοδιοτήτων των περιφερειακών και τοπικών αρχών, είναι παρούσες και στις πέντε χώρες.

⁵⁰ Το Βέλγιο είναι ένα ομοσπονδιακό κράτος που αποτελείται από τρεις κοινότητες (φλαμανδική, γαλλική και γερμανική), τρεις περιφέρειες (Βαλλονία, Φλάνδρα, Βρυξέλλες) και τέσσερις γλωσσικές περιοχές (γαλλική, φλαμανδική, Γαλλο-φλαμανδική, γερμανική). Η ανάλυση του πλαισίου βασίζεται κυρίως στη φλαμανδική κοινότητα.

⁵¹ Η Ιταλία είναι οργανωμένη σε 20 διοικητικές περιφέρειες, οι οποίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε πολλούς διοικητικούς και πολιτικούς τομείς, όπως η υγεία, η πρόνοια και η εκπαίδευση.

⁵² Η Ισπανία είναι μια κοινοβουλευτική μοναρχία που οργανώνεται σε 17 αυτόνομες κοινότητες, οι οποίες αποτελούνται από 50 επαρχίες και δύο αυτόνομες πόλεις. Στο κράτος της Ισπανίας δεν υπάρχει ενιαία αρχή με γενική αρμοδιότητα για την προστασία των παιδιών, η οποία κατανέμεται μεταξύ διαφόρων υπουργείων και μεταξύ εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών. Οι υπηρεσίες παιδικής προστασίας είναι αρμοδιότητα των εθνικών, περιφερειακών και τοπικών αρχών, οι οποίες μπορούν να αναθέσουν τις υπηρεσίες παιδικής προστασίας στον ιδιωτικό τομέα ή/και να αναθέσουν υπεργολαβία σε ιδιωτικούς φορείς. Στο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (FRA) "Αποκεντρωμένες αρμοδιότητες προστασίας του παιδιού". Χαρτογράφηση των συστημάτων παιδικής προστασίας στην ΕΕ, (2015). <https://fra.europa.eu/en/publication/2016/mapping-child-protection-systems-eu#publication-tab-2>.

Πλαίσιο κειμένου 6. Κέντρα φροντίδας μετά από σεξουαλική κακοποίηση.

Τα **Βελγικά** Κέντρα Φροντίδας μετά από σεξουαλική κακοποίηση (Zorgcentra Seksueel Geweld, -ZSG- στα Ολλανδικά), που υπάρχουν σε ορισμένες περιοχές της χώρας⁵³, λειτουργεί ως ένα εξειδικευμένο κέντρο φροντίδας για τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης, όπου μια διεπιστημονική ομάδα εκπαιδευμένη σε αυτά τα θέματα μπορεί να παρέχει την απαραίτητη φροντίδα στα θύματα. Τα θύματα μπορούν να απευθύνονται σε αυτά τα κέντρα για ιατρική και ψυχολογική περίθαλψη και παρακολούθηση, να υποβάλουν καταγγελία στην αστυνομία, εάν το επιθυμούν και να εξεταστούν με σκοπό την έναρξη δικανικής έρευνας.

Το χρονικό διάστημα μεταξύ της σεξουαλικής κακοποίησης και της επίσκεψης στο κέντρο φροντίδας θα είναι καθοριστικό.:

Εάν η σεξουαλική βία έλαβε χώρα πριν από λιγότερο από μία εβδομάδα (ιδανικά εντός 72 ωρών). Το θύμα μπορεί να απευθυνθεί στα Κέντρα Φροντίδας και να λάβει άμεση ιατρική, δικανική και ψυχολογική φροντίδα. Στο κέντρο μπορεί επίσης να υποβληθεί καταγγελία στην αστυνομία.

Εάν η σεξουαλική βία έλαβε χώρα πριν από περισσότερο από μία εβδομάδα αλλά λιγότερο από ένα μήνα. Το θύμα μπορεί να καλέσει ή να στείλει μήνυμα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για ένα ραντεβού, όπου θα διερευνηθεί τι είναι ακόμη δυνατό να γίνει όσον αφορά την ιατρική, ψυχολογική και δικανική περίθαλψη. Για την υποβολή καταγγελίας: μπορεί να κλείσει ραντεβού με την αστυνομία στο κέντρο.

Αν αυτό συνέβη πριν από ένα μήνα. Συνιστάται να κλείσετε ένα ραντεβού για να εξεταστεί το εύρος της ιατρικής και ψυχολογικής φροντίδας που απαιτείται και οι πιθανές παραπομπές σε ένα υπάρχον σύνολο υπηρεσιών φροντίδας.

Στις ζώνες όπου έχουν εφαρμοστεί αυτά τα κέντρα, τα θύματα μπορούν να επωφεληθούν από τις υπηρεσίες τους ακόμη και όταν έχουν ξεκινήσει την επαφή σε ένα αστυνομικό τμήμα. Ωστόσο, επί του παρόντος, τα κέντρα αυτά δεν είναι ακόμη εξοπλισμένα με αίθουσα συνέντευξης TAM, επομένως, η οπτικοακουστική καταγραφή της συνέντευξης θα εξακολουθεί να πραγματοποιείται στις ενεργοποιημένες αίθουσες συνέντευξης στα αστυνομικά τμήματα.

Πλαίσιο κειμένου 7. Ειδικό εθνικό φορέας και εξειδικευμένοι οργανισμοί

Στην **Ισπανία**, οι Κρατικές Υπηρεσίες Επιβολής του Νόμου και οι Μονάδες σε περιφερειακό επίπεδο (αρμόδιες για την παραλαβή αυτών των καταγγελιών) βασίζονται σε δύο **εξειδικευμένους εθνικούς φορείς**: η Πολιτική Φρουρά διαθέτει τις Ομάδες Γυναικών - Εφήβων (EMUME)⁵⁴, και η Εθνική Αστυνομία διαθέτει τις Μονάδες Ελέγχου Οικογένειας και Γυναικών (UFAM)⁵⁵.

Ο Ν. 8/2021 θεσπίζει την απαίτηση να υπάρχουν εξειδικευμένες μονάδες (κρατικές, περιφερειακές και τοπικές) και όλα τα μέλη των αστυνομικών δυνάμεων να λαμβάνουν ειδική εκπαίδευση για την αντιμετώπιση αυτών των καταστάσεων, με την καθιέρωση σαφών κριτηρίων για την ανάληψη δράσης κατά την πρώτη επαφή (καταγγελία) σε αυτές τις περιπτώσεις⁵⁶.

Όσον αφορά τη διαθεσιμότητα **εξειδικευμένων φορέων ή/και επαγγελματιών**⁵⁷ σε περίπτωση που απαιτούνται ειδικές προσαρμογές (π.χ. αναπηρία, πολιτισμικό υπόβαθρο), τα Γραφεία Υποστήριξης

⁵³ Βρίσκεται στα νοσοκομεία UZ Gent, UMC Sint Pieter στις Βρυξέλλες, UMC Liège, Charleroi στο UMC Marie Curie και στην Αμβέρσα στο UZA. Το 2022-2023, θα λειτουργήσουν 5 νέα κέντρα στο Roeselare, στη Leuven, στη Namur, στο Genk και στο Arlon.

⁵⁴Επισκεφθείτε την ιστοσελίδα

<https://www.guardiacivil.es/es/institucional/Conocenos/especialidades/emumes/index.html>. Το πεδίο δράσης τους, που δημιουργήθηκε το 1995, περιλαμβάνει εγκλήματα κατά της σεξουαλικής ελευθερίας εντός και εκτός του οικογενειακού περιβάλλοντος και είναι επίσης αρμόδια όταν οι δράστες είναι ανήλικοι.

⁵⁵Η Εθνική Αστυνομία έχει οργανωθεί από το 2015 για να παρακολουθεί τα θύματα σεξουαλικών εγκλημάτων σε μονάδες για την οικογένεια και τον ανήλικο, UFAM. Η αρμοδιότητά τους αποκλείει εκείνη των εγκλημάτων που διαπράττονται από ανήλικους, η οποία αντιστοιχεί στην GRUME (ομάδα ανηλίκων, που δημιουργήθηκε το 1986), σε αντίθεση με τις μονάδες της Πολιτικής Φρουράς. Βλέπε: https://www.policia.es/org_central/judicial/ufam/ufam.html.

⁵⁶Ο πρόσφατος Ν. 8/2021, στο άρθρο του. 50, περιλαμβάνει σαφή κριτήρια για τη δράση στην αστυνομική φάση, τονίζοντας τα εξής: Η άμεση λήψη προσωρινών μέτρων προστασίας- η πρακτική της διαδικασίας με την παρέμβαση παιδιών και εφήβων θα διεξάγεται μόνο σε απολύτως αναγκαίες περιπτώσεις, δίνοντας, κατά κανόνα, μία μόνο κατάθεση και πάντα μέσω ειδικά εκπαιδευμένων επαγγελματιών, η απουσία καθυστέρησης στην παρέμβαση του θύματος, αφού προηγουμένως εξακριβωθεί ότι είναι σε θέση να υποβληθεί σε αυτήν, προστασία από κάθε είδους άμεση ή έμμεση επαφή με το υπό έρευνα πρόσωπο, ενημέρωση σχετικά με το δικαίωμά του για δωρεάν νομική συνδρομή, προσαρμογή της γλώσσας και των εντύπων στην ηλικία, τον βαθμό ωριμότητας και άλλες προσωπικές περιστάσεις του, εγγύηση του δικαιώματος να συνοδεύεται από πρόσωπο της επιλογής του.

⁵⁷ Η Μαδρίτη στηρίζεται στο Κέντρο Παρέμβασης για τη Σεξουαλική Κακοποίηση Παιδιών (CIASI), το οποίο επί του παρόντος επικεντρώνεται κυρίως στο έργο της βοήθειας, πραγματοποιώντας αξιολόγηση της κατάστασης του θύματος και καταρτίζοντας ένα σχέδιο παρέμβασης βάσει αυτής της αξιολόγησης. Οι εκθέσεις τους αποστέλλονται στις κοινωνικές υπηρεσίες και στην εισαγγελία ή, εφόσον ζητηθεί από τον δικαστή, προς τον δικαστή και τον δικηγόρο του διαδίκου (αν και σημειώνεται η γενική απουσία αιτήματος από τον τελευταίο). Συνοδεύουν επίσης το θύμα σε περίπτωση που χρειαστεί να

2.2.3 Μηχανισμοί που εγγυώνται στα παιδιά πραγματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη

Ορισμένα από τα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των θυμάτων που μπορούν να αναγνωριστούν στην ενήλικη ζωή ως μηχανισμοί προστασίας της ψυχικής υγείας, της αξιοπρέπειας ή της ασφάλειας των θυμάτων θα πρέπει επίσης να αναγνωριστούν στην παιδική ηλικία ως μηχανισμοί που εγγυώνται το δικαίωμα συμμετοχής. Και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η απουσία προσαρμογής ή αναγνώρισης ορισμένων από τα στοιχεία που αναφέρονται κατωτέρω μπορεί όχι μόνο να επηρεάσει τα γενικά συμφέροντα που αναφέρονται γενικά -για όλα τα θύματα- αλλά και να καταστήσει αδύνατη τη συμμετοχή τους⁵⁹, παραβιάζοντας έτσι τα ειδικά δικαιώματα των παιδιών. Αυτοί οι μηχανισμοί για τη διασφάλιση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη μπορούν να χωριστούν σε δύο θεματικές ενότητες: Καταγγελία του παιδιού-θύματος, δωρεάν νομική βοήθεια και εξειδικευμένα στοιχεία και ευνοϊκό περιβάλλον για τα παιδιά.

A) Καταγγελία παιδιού-θύματος, δωρεάν νομική βοήθεια και εξειδικευμένα στοιχεία

- ✓ Πληροφορίες (άρθρα 6 & 7)
- ✓ Συμμετοχή (άρθρα 10, 13, 24, 25)
- ✓ Ελαχιστοποίηση του στρες-ψυχική υγεία (άρθρ. 23)
- ✓ Εκτίμηση (άρθρα 18 & 23)

Για να εξασφαλιστεί η πραγματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη, είναι ζωτικής σημασίας να αναγνωριστούν τα παιδιά-θύματα/μάρτυρες ως πραγματικοί κάτοχοι δικαιωμάτων σύμφωνα με τη Θεωρία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Εν μέρει αυτό προϋποθέτει ότι τα παιδιά-θύματα θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να υποβάλουν καταγγελία για τον ίδιο τους τον εαυτό⁶⁰, χωρίς την παρουσία αντιπροσώπων και να τους παραχωρηθεί αμέσως νομική συνδρομή.

Παρατηρούμε διαφορές στις ρυθμίσεις σχετικά με το δικαίωμα υποβολής καταγγελίας ή/και συμμετοχής τους στη διαδικασία, με περιορισμούς που βασίζονται στην ηλικία του παιδιού (**ΕΛ** και **ΙΤ**), στην ανάγκη νομικών εκπροσώπων (για να ενεργούν ως πολιτικά πρόσωπα **ΒΕ**, αλλά όχι για να υποβάλλουν καταγγελία) ή χωρίς ειδικά νομικά μέτρα για το θέμα αυτό (**ΕΕ**). Στην **Ισπανία**, οι ανήλικοι μπορούν να υποβάλουν καταγγελία είτε μέσω των εκπροσώπων τους είτε μόνοι τους χωρίς την παρουσία των νόμιμων κηδεμόνων τους. Όσον αφορά την πρόσβαση σε δωρεάν βοήθεια από νομικό σύμβουλο, αυτή ποικίλλει επίσης από χώρα σε χώρα. Σε ορισμένα κράτη μέλη δεν τίθενται προϋποθέσεις

καταθέσει στο δικαστήριο, υπηρεσία που πρέπει επίσης να ζητηθεί ρητά μέσω της Γενικής Διεύθυνσης Παιδικής Ηλικίας, Οικογένειας και Προώθησης των Γεννήσεων.

⁵⁸ Τα Γραφεία Υποστήριξης Θυμάτων δημιουργήθηκαν πρόσφατα και βρίσκονται σε διαφορετικό βαθμό ανάπτυξης. Εξαρτώνται είτε από τις Αυτόνομες Κοινότητες που έχουν μεταβιβάσει αρμοδιότητες είτε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης στην υπόλοιπη επικράτεια. Βλέπε: <https://www.mjusticia.gob.es/es/ciudadanos/victimas/oficinas-asistencia-victimas>

⁵⁹ Οι τρεις διαστάσεις της συμμετοχής: δικαίωμα στην ενημέρωση, στην έκφραση της γνώμης τους και στην ακρόαση και στη δέουσα συνεκτίμηση της άποψής τους σε θέματα που τους αφορούν, σύμφωνα με την ωριμότητα και την ανάπτυξή τους. Anna Massons-Ribas, M. Ángeles Basells και Neus Cortada, "Η συμμετοχή των παιδιών και των εφήβων στο σύστημα προστασίας: Η περίπτωση της ισπανικής νομοθεσίας", Κοινωνικές Επιστήμες, αριθ. 10 (7) (2021): 268, <https://doi.org/10.3390/socsci10070268>.

⁶⁰ Είναι σημαντικό να γίνεται διάκριση μεταξύ καταγγελίας και επικοινωνίας (π.χ. γραμμές βοήθειας και διαδικτυακές πύλες).

και είναι δωρεάν (**BE**, **EE** και **ES**), ενώ σε άλλα υπάρχει έλεγχος των πόρων ή είναι δωρεάν ανάλογα με το είδος του αδικήματος (**EA** και **IT**).

Τα **πέντε κράτη** προβλέπουν δυνατότητες εκπροσώπησης των ανηλίκων στη διαδικασία, τα οποία καλύπτουν όλα τα στάδια της διαδικασίας και συγκεκριμένα όταν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων με τους γονείς. Από την άποψη αυτή, ο ρόλος του επαγγελματία νομικού είναι ιδιαίτερα σημαντικός. Απαιτείται ο καθορισμός του ρόλου τους στις διάφορες φάσεις της δικαστικής διαδικασίας, καθώς και η κατάρτιση και η εμπειρία τους. Η ύπαρξη δικηγόρου στη διάθεση του παιδιού δεν πρέπει να εξαρτάται μόνο από τις αποφάσεις του κύκλου εμπιστοσύνης, το οικογενειακό εισόδημα ή το είδος του αδικήματος. Η δωρεάν και εξειδικευμένη νομική υποστήριξη θα πρέπει να είναι εγγυημένη από την πρώτη στιγμή.

Στα διάφορα στάδια της διαδικασίας, θα πρέπει να παρέχονται πληροφορίες κατάλληλες για την προσωπική τους κατάσταση (για τα δικαιώματά τους και τις υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες σε αυτά από νομική, υγειονομική και κοινωνική άποψη, με τρόπο φιλικό προς τα παιδιά), και στον κατάλληλο χρόνο (διαφορές μεταξύ των χρόνων της διαδικασίας και των χρόνων των θυμάτων/μαρτύρων), τόσο στο παιδί όσο και στους γονείς ή τους νόμιμους εκπροσώπους του.

Σε γενικές γραμμές, αποτελεί κοινή τάση ο μη καθορισμός του ποιος θα πρέπει να ενημερώνεται και σχετικά με τι και από ποιον επαγγελματία. Καθώς και η οπτική και η ρύθμιση που είναι επικεντρωμένη στον ενήλικα, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη επαρκών προσαρμογών ή την παραδοχή ότι ορισμένες ενέργειες πρέπει απαραίτητα να γίνονται από έναν εκπρόσωπο⁶¹.

B) Περιβάλλον φιλικό προς τα παιδιά

- ✓ Ελαχιστοποίηση του στρες-ψυχική υγεία (άρθρα 20, 23 και 24)
- ✓ Ιδιωτικότητα (άρθρ. 21))
- ✓ Εκτίμηση (άρθρα 18 και 23)

Κύριο μέλημα είναι η εξασφάλιση πραγματικής πρόσβασης στη δικαιοσύνη για όλα τα παιδιά σε ένα ασφαλές, ουδέτερο και φιλικό προς τα παιδιά περιβάλλον, ώστε να ελαχιστοποιείται ή να αποφεύγεται ο κίνδυνος δευτερογενούς θυματοποίησης. Τι σημαίνει πραγματικά "**Περιβάλλον Φιλικό προς τα Παιδιά**"; Δεν πρόκειται για ένα ανούσιο ερώτημα, καθώς υπάρχουν διαφορετικές απόψεις για το πώς θα πρέπει να επιτευχθεί, μεταξύ των χωρών, των επαγγελματιών και των εμπλεκόμενων φορέων. Για παράδειγμα, αποτελεί μέρος των προτύπων ποιότητας του Barnahus, όπου σημαίνει "επικεντρωμένο, προσαρμοσμένο και ευαίσθητο στις ειδικές ανάγκες των παιδιών"⁶². Φαίνεται όμως ότι το στοιχείο της φιλικότητας προς τα παιδιά ως προς την αισθητική και το χώρο είναι ένα θέμα πολλών επιπέδων (π.χ. αντιλήψεις των παιδιών και των ενηλίκων

⁶¹ Τα ηλικιακά όρια μπορεί να καταλήξουν να είναι πολύ αυστηρά και αυθαίρετα και να οδηγήσουν σε άδικες συνέπειες, καθώς δεν λαμβάνουν υπόψη την ποικιλομορφία στις ικανότητες και τα επίπεδα κατανόησης μεταξύ των παιδιών. Εξαρτάται από τις αναπτυξιακές ικανότητες του κάθε παιδιού, τις εμπειρίες ζωής, τις γνωστικές και άλλες δεξιότητες. Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη. Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης (2011): 75

⁶²Olivia Lind Haldorsson, Barnahus Πρότυπα Ποιότητας: Καθοδήγηση για διεπιστημονική και δι-υπηρεσιακή αντιμετώπιση παιδιών θυμάτων και μαρτύρων βίας. (Συμβούλιο των Κρατών της Βαλτικής Θάλασσας, Γραμματεία και Κύκλος του Παιδιού, 2020), 63, <https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/PROMISE-Barnahus-Quality-Standards.pdf>.

των χρηστών και των επαγγελματιών, προσβασιμότητα, εσωτερικός σχεδιασμός, ιδιωτικότητα) και απέχει πολύ από το να είναι σταθερό⁶³.

Σε αυτή την αναζήτηση ορισμού μιας άπιαστης έννοιας, παρουσιάζουμε τα σχέδια των κινήσεων της **Ανθρωπιστικής φροντίδας** (στον τομέα της υγείας, π.χ. παιδικά

*“Ήταν η πρώτη στιγμή που συνειδητοποίησα με ότι έπρεπε να εισαγάγουμε την επιστήμη στα δικαστήρια”
(Δικαστής, ΕΣ).*

νοσοκομεία ή παιδικοί θάλαμοι) και της **Αρχιτεκτονικής του Θύματος**. Εκεί, οι αρχιτέκτονες και οι σχεδιαστές εσωτερικών χώρων, με το επαγγελματικό τους όραμα, μπαίνουν στο παιχνίδι και δίνουν μεγάλη προσοχή σε διάφορα στοιχεία: τον τόνο των χρωμάτων, τα σχήματα των επίπλων, την παρουσία φυτών, το φως και τη θερμοκρασία.

Κάθε κράτος μέλος έκανε διαφορετικές παρατηρήσεις σχετικά με ένα φιλικό προς τα παιδιά περιβάλλον. Σε ορισμένα εθνικά πλαίσια είναι λεπτομερές και ρυθμιζόμενο (ΒΕ και ΕΛ), αλλά δεν συνεπάγεται πάντοτε η πλήρης εφαρμογή του. Υπάρχει ένα φάσμα, από τα αστυνομικά τμήματα χωρίς προσαρμοσμένο περιβάλλον μέχρι τα μοντέλα του Παιδικού Σπιτιού. Παρατηρήσαμε ότι ο επαγγελματισμός στην προσαρμογή του περιβάλλοντος ήταν ελλιπής. Αυτό σημαίνει ότι συνήθως οι νομικοί ή άλλοι επαγγελματίες που πρόκειται να χρησιμοποιήσουν αυτούς τους χώρους, τους προσαρμόζουν σύμφωνα με τα δικά τους κριτήρια.

Παρατηρήσαμε επίσης δύο πόλους:

- Ευχάριστα αλλά ουδέτερα διακοσμημένο, ώστε να μην αποσπάται η προσοχή του ανηλικού ή να μην διεγείρεται η φαντασία και να αποφεύγεται η υποβολή που προκαλείται από εξωτερικά ερεθίσματα. Τα οποία, όμως μπορεί να μετατραπούν σε υπερβολικά ψυχρά δωμάτια.
- Ο χώρος των ενηλίκων θα δώσει την εντύπωση ενός επίσημου χώρου. Κάτι που μπορεί να οδηγήσει σε παιδικά δωμάτια, με φυτά, εικόνες, τηλεοράσεις, γεμάτα παιχνίδια, που δεν φιλοξενούν εφήβους⁶⁴.

*“Τώρα έχουμε μόνο λευκούς τοίχους, αλλά θέλουμε να έχουμε ένα χαλί και ειδικές κουρτίνες για να αφήσουμε τον ανήλικο να αισθάνεται πιο άνετα. Γιατί τώρα είναι σαν ψυγείο”.
(Εκπαιδευτής ΤΑΜ και συνεντευξιαζόμενος, ΒΕ)*

Πλαίσιο κειμένου 8. Περιβάλλοντα φιλικά προς τα παιδιά

■ Στο **Βέλγιο**, υπάρχει ένα έργο⁶⁵ που συντονίστηκε από τη Σχολή Τεχνών LUCA, στην οποία μια διεπιστημονική ομάδα επαγγελματιών από διάφορους τομείς (αρχιτέκτονες, σχεδιαστές, αστυνομικοί, παιδοψυχίατροι και άλλοι), μαζί με μια ομάδα φοιτητών σχεδιασμού, δημιούργησαν έναν ανανεωμένο χώρο των αιθουσών υποδοχής και ανάκρισης, όπου το ουδέτερο και το φιλικό μπορούν να συνυπάρξουν για να προσφέρουν στο παιδί μια βελτιωμένη εμπειρία συνέντευξης. Το πιλοτικό έργο θα πραγματοποιηθεί στο Eeklo και μια τρισδιάστατη περιήγηση⁶⁶ στις αίθουσες υποδοχής και συνεντεύξεων θα διατίθεται στο διαδίκτυο.

Στην **Ισπανία**, αξίζει να επισημανθεί το έργο που επιτελέστηκε στα Κανάρια Νησιά, στο πλαίσιο του έργου του εξειδικευμένου Δικαστηρίου, ως πρωτοπόρου στην επαγγελματική προσαρμογή του κατάλληλου περιβάλλοντος στις ανάγκες των παιδιών που έχουν πέσει θύματα. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτη είναι η βελτιστοποίηση των πόρων και η συγκέντρωση των δημόσιων επενδύσεων και η ανασυγκρότηση της ποινικής διαδικασίας ως συμμάχου στη διαδικασία αποκατάστασης των θυμάτων.

⁶³Susanna JOHANSSON κ.ά., "Εφαρμογή του σκανδιναβικού μοντέλου Barnahus: Χαρακτηριστικά και τοπικές προσαρμογές", στο Συνεργασία κατά της κακοποίησης των παιδιών: Διερεύνηση του σκανδιναβικού μοντέλου Barnahus (Ελβετία: Palgrave Macmillan, 2017), 37.

⁶⁴ Idem.

⁶⁵<https://www.vlaamsehogescholenraad.be/nl/blikopener/spraakmakers/vidеоoverhoorkamer-politie-meetjesland>

⁶⁶<https://www.youtube.com/watch?v=HEoqH3VHE0A>

Από την άλλη πλευρά, η διαθεσιμότητα των μέσων που είναι απαραίτητα για τη διαδικασία της δικανικής συνέντευξης ως αποδεικτικά στοιχεία πριν από τη διαδικασία και των φιλικών προς τα παιδιά συνθηκών μειώνει τον κίνδυνο αρνητικών επιπτώσεων στο θύμα. Ο σωστός συντονισμός και η χρήση σαφών πρωτοκόλλων είναι το κλειδί από αυτή την άποψη. Όταν δεν υπάρχει διαθεσιμότητα, τίθεται το δίλημμα μεταξύ της αναβολής της συνεδρίασης, της διεξαγωγής της σε ακατάλληλο περιβάλλον ή της μεταφοράς της σε άλλη τοποθεσία.

"(το παιδί) κλήθηκε στις έντεκα το πρωί, αλλά κατέθεσε στις τέσσερις το απόγευμα. Κατά τη διάρκεια αυτών των πέντε ωρών, χάνοντας το σχολείο, βρισκόταν σε εκείνο το φιλικό δωμάτιο που σας περιέγραφα προηγουμένως [όχι πραγματικά φιλικό προς το παιδί]".
(Δικαστής, ΕΣ)

Επιπλέον, αν και δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του έργου, είναι σημαντικό να προσθέσουμε ότι τα φιλικά προς τα παιδιά περιβάλλοντα δεν αφορούν μόνο τον φυσικό

"Μερικές φορές συνεργαζόμαστε με τον παιδοψυχίατρο της κοινωνικής υπηρεσίας, αλλά η υπηρεσία κλείνει το μεσημέρι. Μετά τις τέσσερις η ώρα κανείς δεν είναι διαθέσιμος -τι υποτίθεται ότι πρέπει να κάνω τότε; Να αφήσω το παιδί να περιμένει όλη τη νύχτα; Πού; Στο γραφείο μου ή στο νοσοκομείο;" (Αστυνομία, ΕΛ)

χώρο αλλά και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των χρηστών και του προσωπικού (π.χ. συνήθειες καλωσορίσματος, συνήθειες για τη συνάντηση με τον συνεντευκτή⁶⁷ και άλλους επαγγελματίες)⁶⁸. Τα παιδιά και οι ενήλικοι φροντιστές καθώς και οι επαγγελματίες (καθώς είναι μόνιμοι χρήστες) θα πρέπει να κληθούν να δημιουργήσουν από κοινού αυτούς τους χώρους, καθώς οι γνώσεις, οι εμπειρίες και τα σχόλιά τους είναι ανεκτίμητα, με στόχο τη βελτίωση της παροχής υπηρεσιών⁶⁹.

i. Πρόσβαση στο κτίριο και χώρος αναμονής

Ως γενική παρατήρηση, η παρουσία και η προσαρμογή των αιθουσών συνέντευξης έχει προτεραιότητα, αφήνοντας την πρόσβαση στο κτίριο και την αίθουσα αναμονής σε δεύτερη μοίρα. Η τάση ήταν να βρεθούν μερικά κτίρια με επαρκή πρόσβαση (ιδίως σε ΒΕ, ΕΛ, σε αστυνομικές περιφέρειες και σε Παιδικά Σπίτια), καθώς υπάρχουν λίγα κτίρια ειδικά αφιερωμένα για το σκοπό αυτό. Έτσι, δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο τα παιδιά να πηγαίνουν σε δικαστήρια ή αστυνομικά τμήματα που δεν είναι ειδικά προσαρμοσμένα για το σκοπό αυτό. Επιπλέον, οι δικανικές συνεντεύξεις πραγματοποιούνται σε διαφορετικούς χώρους, ανάλογα με τη χώρα, την υπόθεση και την ηλικία του παιδιού. Αστυνομικά τμήματα με ειδικά εξοπλισμένη αίθουσα ανάκρισης (ΒΕ), Σπίτια του Παιδιού, αστυνομικά τμήματα και αίθουσες δικαστηρίων (ΕΕ), αστυνομικά τμήματα, εισαγγελικές δομές και αίθουσες δικαστηρίων (ΕΛ) και εγκαταστάσεις δικαστηρίων και εισαγγελικών αρχών (ΕΣ και ΙΤ). Επίσης σε νοσοκομεία, σχολεία και παιδικά σπίτια.

⁶⁷ Στο Βέλγιο, την ημέρα της συνέντευξης, ο υπεύθυνος της συνέντευξης θα συναντήσει τον ανήλικο και το συνοδό του κατά την άφιξή τους σε έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο υποδοχής. Ο χώρος υποδοχής είναι ξεχωριστός χώρος, διαχωρισμένος από τη γενική αίθουσα αναμονής, προκειμένου να αποφευχθεί πρόσθετος τραυματισμός και να εξασφαλιστεί η απαραίτητη ιδιωτικότητα για τον ανήλικο.

⁶⁸ Kari Stefansen, 'Σκηνοθετώντας μια ατμόσφαιρα φροντίδας: Η φιλικότητα προς τα παιδιά στον Barnahus ως πολυδιάστατο φαινόμενο', στο Συνεργασία κατά της κακοποίησης των παιδιών, των S. Johansson κ.ά. (Ελβετία: Palgrave Macmillan, 2017), 49, https://doi.org/10.1007/978-3-319-58388-4_2.

⁶⁹ Nicky Stanley κ.ά., "Επανεξέταση του τόπου και του γραφείου κοινωνικής εργασίας στην παροχή υπηρεσιών κοινωνικής εργασίας για παιδιά", Health Soc Care Community, αρ. 1 (Ιανουάριος 2016): 86-94, <https://doi.org/10.1111/hsc.12192>.

Η δημόσια χρηματοδότηση παίζει μεγάλο ρόλο στο φυσικό περιβάλλον, ως εκ τούτου, οι στόχοι πρέπει να προσαρμοστούν στους πόρους και στις δυνατότητες που υπάρχουν σε κάθε κράτος εταίρο. Για παράδειγμα, όταν χρησιμοποιούνται άλλα κτίρια, όπως δικαστήρια ή αστυνομικά τμήματα, θα πρέπει να γίνονται προσωρινές προσαρμογές ώστε να επιτρέπεται η ασφαλής είσοδος των παιδιών.

Πλαίσιο κειμένου 9. "Ελεύθερος έλεγχος για τα παιδιά"

Στο **Ισπανικό** Ειδικό Δικαστήριο των Καναρίων Νήσων, οι επαγγελματίες συνηγορούν υπέρ της "Via libre a la infancia" (Ελεύθερη οδός προς τα παιδιά) στην έδρα των δικαστηρίων, διότι αν και στόχος τους είναι να μην υπάρχουν παιδιά στα δικαστήρια:

"(...) δεν είναι ο κατάλληλος χώρος γιατί δεν έχει σχεδιαστεί εξαρχής ως χώρος που επιτρέπει την πλήρη προσοχή". (Δικαστής, ΕΣ)

Είναι απαραίτητο να διορθωθούν αυτές οι ελλείψεις με κατάλληλα μέτρα, έστω και προσωρινά. Εκεί, τα παιδιά διαθέτουν έναν αποκλειστικό χώρο στην έδρα της δικαιοσύνης, ως ένα μηχανισμό για να αναπληρωθεί η απουσία χώρου γι' αυτά εκτός της έδρας της δικαιοσύνης.

Όσον αφορά τους χώρους αναμονής για τα παιδιά, που θα πρέπει να διασφαλίζουν την προστασία του δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή, αυτοί οι χώροι συνήθως δεν υπάρχουν, τα παιδιά αναγκάζονται να περιμένουν εκεί όπου περιμένουν όλοι οι δικαιούχοι. Με ορισμένες εξαιρέσεις στο **Βέλγιο**⁷⁰ και στην **Εσθονία**. Εξάλλου, σε περίπτωση που δεν υπάρχουν αυτές οι αίθουσες, σημειώνεται η χρήση άλλων χώρων με διαφορετικούς σκοπούς (π.χ. βιβλιοθήκες στην **ΕΣ**) για να γεφυρωθεί το κενό μιας πραγματικής προσαρμογής του περιβάλλοντος.

ii. Αίθουσα συνεντεύξεων και Τεχνολογικός εξοπλισμός

Η παρουσία και η χρήση εξειδικευμένων αιθουσών συνεντεύξεων ποικίλλει στις **πέντε χώρες** και στις περιφέρειές τους. Με εξαίρεση το **Βέλγιο** (βλ. Πλαίσιο 9) και σε ορισμένες περιπτώσεις την **Εσθονία** (Σπίτι του Παιδιού και ορισμένα αστυνομικά τμήματα), αν και παρατηρήσαμε πολλές καλές πρακτικές, πρόκειται για συγκεκριμένες εμπειρίες που δεν μπορούν να γενικευτούν σε εθνικό επίπεδο. Η διαθεσιμότητα υλικών πόρων στις διάφορες περιφέρειες και η δημόσια χρηματοδότηση συμβάλλουν στην ποιότητα και στη συνοχή της παροχής υπηρεσιών (**ΕΛ, ΕΣ, ΙΤ**). Αυτή η διαθεσιμότητα χώρων καθιστά επίσης δύσκολη την εξασφάλιση εύκολης πρόσβασης στο δωμάτιο, το οποίο θα έπρεπε να είναι το πλησιέστερο στο σπίτι του παιδιού. Όπου δεν υπάρχουν προσαρμοσμένες αίθουσες, παρατηρείται (στην **ΕΕ, ΕΛ, ΕΣ, ΙΤ**), η χρήση των δικαστικών γραφείων, των γραφείων της αστυνομίας ή των αιθουσών των δικαστηρίων (για τη χρήση των συστημάτων κλειστού κυκλώματος παρακολούθησης). Άλλες ομάδες επαγγελματιών επιλέγουν να χρησιμοποιούν τις αίθουσες που ήδη διαθέτουν ως χώρους πολλαπλών χρήσεων στα ίδια κτίρια ή να συντονίζονται με εξωτερικούς φορείς που διαθέτουν καταλληλότερο περιβάλλον (**ΙΤ**, βλ. Πλαίσιο κειμένου 10).

"Σε πολλές περιπτώσεις, κατά τη διάρκεια της δικανικής εξέτασης τα τηλέφωνα χτυπούν, οι πόρτες χτυπούν και οι συνάδελφοι έρχονται."
(Αστυνομικός, ΕΛ)

⁷⁰Η Βελγική νομοθεσία επιβάλλει την παροχή τριών χώρων στους ανηλίκους κατά την ημέρα της συνέντευξης: μια αίθουσα συνέντευξης, μια αίθουσα παρατήρησης και μια αίθουσα υποδοχής.

- Στο Βέλγιο, οι συνεντεύξεις πραγματοποιούνται μόνο σε ηχομονωμένες και ειδικά εξοπλισμένες αίθουσες ανάκρισης (άρθρο 94 ΚΠΔ), εγκεκριμένες από τον εισαγγελέα που βρίσκεται πλησιέστερα στην κατοικία του ανηλίκου⁷¹ (35 αίθουσες ανάκρισης είναι διαθέσιμες σε εθνικό επίπεδο, καθώς και κινητά κιτ, εάν, για παράδειγμα, η συνέντευξη πρέπει να πραγματοποιηθεί σε νοσοκομείο). Δεν υπάρχουν παιχνίδια ή αφίσες στον τοίχο, για να μην αποσπάται η προσοχή του ανηλίκου και να μην διεγείρεται η φαντασία του. Ο τεχνολογικός εξοπλισμός⁷² αποτελείται από μικρόφωνα υψηλής ευκρίνειας, αρκετά ευαίσθητα ώστε να καταγράφουν ακουστικές ψιθυριστές συνομιλίες και κάμερες: μία σταθερή και τουλάχιστον μία κινητή με λειτουργία εστίασης, ικανή να βλέπει ολόκληρο το δωμάτιο και να καταγράφει την παρουσία άλλων προσώπων στο δωμάτιο εκτός από το ανακρινόμενο πρόσωπο και τον ανακριτή. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται η επιλογή από τις καταγεγραμμένες εικόνες.
- Στις **Ιταλικές** μεγαλουπόλεις, μια ειδική αίθουσα επαρκώς επιπλωμένη και εξοπλισμένη χρησιμοποιείται γενικά για αυτού του είδους τις ακροάσεις/συνεντεύξεις, ενώ τα μικρότερα δικαστήρια δεν διαθέτουν αυτό το αγαθό. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το μεγαλύτερο μέρος των συλλόγων, των ΜΚΟ και άλλων φορέων (συμπεριλαμβανομένων - αλλά όχι μόνο - των κέντρων τύπου Barnahus) που εργάζονται στον τομέα αυτό έχουν φροντίσει να επιπλώσουν και να εξοπλίσουν τουλάχιστον μία αίθουσα στις δικές τους εγκαταστάσεις για να χρησιμοποιηθεί για προστατευόμενες ακροάσεις και δικανικές συνεντεύξεις. Στις περιπτώσεις αυτές, λαμβάνοντας υπόψη αυτή τη διαθεσιμότητα, οι δικαστές μπορούν (και συχνά οργανώνουν) τη δράση στις εγκαταστάσεις του εξωτερικού υποκειμένου.

Ενώ σε ορισμένες χώρες εταίρους υπάρχουν σημεία συνέντευξης με υψηλή ποιότητα τεχνικών μέσων (**BE**), σε άλλες διαπιστώνουμε ανομοιογένεια των μέσων μεταξύ μεγάλων και μικρών πόλεων και μεταξύ περιφερειών (**EA, IT, ES**). Έτσι, η ανομοιογένεια των διαδρομών των παιδιών-θυμάτων σημαίνει ότι η ύπαρξη δωματίων και προσαρμοσμένης τεχνολογίας και εξαρτάται από τον τόπο στον οποίο γίνεται η συνέντευξη.

Επιπλέον, παρατηρήσαμε ότι η ύπαρξη εξειδικευμένων εγκαταστάσεων (π.χ. θάλαμος Gesell) δεν εξασφαλίζει τη σωστή χρήση τους. Για παράδειγμα, η ποιότητα των ηχογραφήσεων δεν είναι πάντοτε η βέλτιστη και επαληθευμένη και η διαθεσιμότητα τεχνικών και η ειδική εκπαίδευσή τους για να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των όσων συνεπάγεται η διεξαγωγή μιας δικανικής συνέντευξης δεν είναι επαρκής (π.χ. **ES** σε αντίθεση με το **BE**⁷³).

Η ποιότητα των τεχνικών μέσων έχει άμεσο αντίκτυπο στη σωστή εξέλιξη της συνέντευξης, όχι μόνο στη μετέπειτα προβολή αλλά και στη ρευστότητα της συνέντευξης. Συνεπώς, είναι σκόπιμο να χρησιμοποιούνται μηχανισμοί που επιτρέπουν στον ειδικό να λαμβάνει τις απαντήσεις των ατόμων που βρίσκονται στην αίθουσα παρατήρησης χωρίς να χρειάζεται να εγκαταλείψει την αίθουσα συνέντευξης⁷⁴.

Σε μια άλλη σημείωση, υπάρχει κάποια συζήτηση σχετικά με την ορατότητα ή μη των καμερών. Υπό ορισμένες συνθήκες, π.χ. είδος αδικήματος, συνιστάται να γίνεται προηγούμενη αξιολόγηση. Κάποιες πρακτικές εμπειρίες υποδεικνύουν την ανάγκη να μην κρύβονται, αλλά να γίνονται φιλικές (π.χ., στο Ισπανικό Ειδικό Δικαστήριο για τη βία κατά των παιδιών και των εφήβων), η συσκευή είναι σε πλήρη θέα και τα παιδιά μπορούν να

⁷¹Εγκύκλιος αριθ. 03/2021, ενότητα 4.2.

⁷²Ορίζεται ρητά στο παράρτημα 2 της κοινής εγκυκλίου της 14ης Οκτωβρίου 2021..

⁷³ Όπου οι ανακριτές της TAM εργάζονται σε ζεύγη, ο ένας στην αίθουσα συνεντεύξεων και ο άλλος στην αίθουσα παρατήρησης (στην καρέκλα του διευθυντή) συνοδευόμενος από τον υπεύθυνο ερευνητή. Για κάθε ανάκριση TAM υπάρχει ένας διευθυντής παρών στο διπλανό δωμάτιο παρατήρησης. Για την ακρίβεια, ο σκηνοθέτης χειρίζεται τα κουμπιά και φροντίζει για την τεχνική παρακολούθηση που προκύπτει από την οπτικοακουστική καταγραφή της συνέντευξης.

⁷⁴ Ο Βελγικός κανονισμός προβλέπει την ύπαρξη οπτικού συναγερμού στην αίθουσα συνεντεύξεων για την ένδειξη τυχόν τεχνικών προβλημάτων ή άλλων παρεμβάσεων από την αίθουσα ελέγχου (παράρτημα 2 της κοινής εγκυκλίου της 14ης Οκτωβρίου 2021).

αλληλεπιδρούν μαζί της όπως με ένα παιχνίδι Mr. Potato head, δημιουργώντας διαφορετικές εμφανίσεις με εναλλάξιμα μέρη και κομμάτια (π.χ. στόμα, μάτια, αυτιά).

iii. Αίθουσα παρατήρησης

Η αίθουσα παρατήρησης θα πρέπει να επιτρέπει τη συμμετοχή άλλων επαγγελματιών που απαιτούνται για τη συνέντευξη, ώστε να διασφαλίζεται η δέουσα διαδικασία (μεταξύ άλλων και για τον δράστη), να μειώνεται ο αριθμός των παρεμβάσεων και να διαφυλάσσεται η ιδιωτική ζωή του παιδιού. Από την άποψη αυτή, όσοι θα παρακολουθούν τη συνέντευξη θα πρέπει να περιορίζονται στο ελάχιστο. Επιπλέον, είναι σημαντικό να εξηγήσετε στο θύμα/μάρτυρα την ύπαρξη αυτής της αίθουσας, ή/και τη σύνδεση με άλλους επαγγελματίες, και τον σκοπό της και, εάν η αίθουσα είναι παρακείμενη, να προτείνετε την επίσκεψή της πριν από την έναρξη της συνέντευξης.

Ωστόσο, ορισμένοι επαγγελματίες αναφέρουν ότι είναι σημαντικό να ξεπεραστεί η ύπαρξη του "διπλανού δωματίου", καθώς δημιουργεί ανησυχία για το θύμα και, εάν χρησιμοποιηθεί, να απομακρυνθεί από το δωμάτιο της συνέντευξης και να παρακολουθήσει τη συνέντευξη με τη χρήση τεχνολογιών τηλεδιάσκεψης και να παρακολουθήσει τη συνέντευξη μέσω οθόνης. Αυτό το σύστημα έχει επίσης το πλεονέκτημα ότι η εγκατάσταση είναι απλούστερη και φθηνότερη -μακροπρόθεσμα- και το δωμάτιο είναι λιγότερο τρομακτικό για τα παιδιά από ένα δωμάτιο με διπλό καθρέφτη. Η απομόνωση είναι πολύ απλούστερη και διευκολύνει την αποφυγή διασταυρώσεων μεταξύ του θύματος και του κατηγορουμένου, καθώς και του δικηγόρου ή των μελών της οικογένειάς τους⁷⁵.

2.3. Η δικανική ερευνητική συνέντευξη για υποθέσεις που αφορούν το παιδί

Κατά τη διάρκεια της διαδρομής του παιδιού-θύματος σεξουαλικής κακοποίησης ⁷⁶ πραγματοποιούνται διάφορες επαγγελματικές παρεμβάσεις, που ονομάζονται συνεντεύξεις, που έχουν διαφορετικούς στόχους.

Αναφερόμαστε εν συντομία στην έννοια της "συνέντευξης" για να οριοθετήσουμε το αντικείμενο της μελέτης και να προσαρμόσουμε την ερμηνεία των πρακτικών που θα αναλυθούν. Στο έργο ENCLAVE το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στην δικανική συνέντευξη για τη διεξαγωγή έρευνας σε παιδιά ως προδικαστικό αποδεικτικό στοιχείο.

⁷⁵ Virginia Berlinerblau, Mariano Nino, και Sabrina Viola, Οδηγός καλών πρακτικών για την κακοποίηση παιδιών, εφήβων, θυμάτων ή μαρτύρων σεξουαλικής κακοποίησης και άλλων εγκλημάτων (Αργεντινή: Ομοσπονδιακή Επιτροπή Δικαστηρίων και ανώτερων δικαστηρίων δικαιοσύνης (JUFEJUS), Ένωση Αστικών Δικαιωμάτων (ADC), UNICEF, 2013), 45, <https://www.unicef.org/argentina/media/1746/file/Guia%20de%20Buenas%20Pr%C3%A1cticas%20para%20la%20practica%20de%20derechos%20y%20el%20acceso%20a%20la%20justicia%20de%20ni%C3%B1os%20y%20a%20las%20mujeres%20v%C3%A1ctimas%20de%20abuso%20sexual.pdf>.

⁷⁶ Σε όλη την έκθεση γίνεται αναφορά σε ανήλικα θύματα/μάρτυρες και όχι σε "φερόμενα" θύματα/μάρτυρες, διότι παρόλο που, διαδικαστικά, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως τέτοια μέχρι το τέλος της διαδικασίας, οι συστάσεις επικεντρώνονται στην κατάλληλη προσοχή στα ανήλικα θύματα, με ιδιαίτερη σημασία για τον χαρακτήρα τους ως θύματα και όχι μόνο ως μέρος της διαδικασίας.

Φυσικά, αυτό δεν συνεπάγεται την παραδοχή της απουσίας του τεκμηρίου αθωότητας του κατηγορουμένου στη διαδικασία, οι εγγυήσεις του οποίου θα εξεταστούν πολλές φορές κατά τη διάρκεια της διαδικασίας.

Τέλος, είναι επίσης σημαντικό να αναφερθεί η έννοια του θύματος με την ευρεία έννοια και όχι μόνο σε σχέση με την αυστηρά διαδικαστική αντίδραση. Ακόμη περισσότερο σε αυτές τις περιπτώσεις στις οποίες η απόκτηση αποδεικτικών στοιχείων είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Ένα θύμα αυτού του είδους εγκλήματος μπορεί να μην αναγνωρίζεται διαδικαστικά ως τέτοιο ακριβώς λόγω αυτής της έλλειψης αποδεικτικών στοιχείων, η οποία θα πρέπει να αντιμετωπιστεί σε άλλους τομείς, όπως θα επισημανθεί.

■ **Προκαταρκτική ή Διερευνητική συνέντευξη:** Συνέντευξη που διενεργείται από την αστυνομία ή τις κοινωνικές υπηρεσίες, όταν λαμβάνουν την καταγγελία ή το αίτημα. Μερικές φορές, οι πληροφορίες που παρέχουν οι ενήλικες που βρίσκονται κοντά στο παιδί είναι επαρκείς⁷⁷. Κατά την πρώτη επαφή (στη διάρκεια της αστυνομικής διαδικασίας). Σε ορισμένα Παιδικά Σπίτια, πραγματοποιείται για να εκμαιεύσει την αφήγηση του παιδιού "όταν η αποκάλυψη απουσιάζει ή είναι διφορούμενη κατόπιν αιτήματος των τοπικών υπηρεσιών παιδικής προστασίας". Επίσης, να λαμβάνει "τη μαρτυρία του παιδιού σε περιπτώσεις όπου ο ύποπτος δράστης είναι κάτω από την ηλικία της ποινικής ευθύνης, κατόπιν αιτήματος των υπηρεσιών παιδικής προστασίας"⁷⁸. Είναι σημαντικό να καταγράφονται αυτές οι παρεμβάσεις, ώστε να υπάρχει αρχείο των ερωτήσεων που τίθενται και των απαντήσεων του παιδιού⁷⁹.

■ **Δικανική συνέντευξη:** Ο κύριος σκοπός της είναι η υποβοήθηση των νομικών στη λήψη των αποφάσεων τους και, ως εκ τούτου, εκτελείται από εξειδικευμένο προσωπικό.⁸⁰ Η δικανική αξιολόγηση χρησιμοποιεί τη συνέντευξη και εμπλουτίζεται με τη χρήση της παρατήρησης του ατόμου, διαφόρων εξετάσεων, ιατρικών και ψυχολογικών εκθέσεων, πληροφοριών που παρέχονται από την οικογένεια και δικαστικών αρχείων⁸¹. Συνεπώς, έχει περιγραφικό αποτέλεσμα και οι ενέργειές της είναι χρονικά περιορισμένες.

Μπορεί να συμβεί στη φάση πριν από τη δίκη ως προδικαστικό αποδεικτικό στοιχείο με στόχο:

Μείωση των επαναλαμβανόμενων ερωτήσεων για το/τα συμβάν(τα) από μη εξειδικευμένους επαγγελματίες, μειώνοντας έτσι την ψυχολογική επιβάρυνση και τον κίνδυνο δευτερογενούς θυματοποίησης.

Τήρηση του κανόνα της ελάχιστης παρέμβασης στο παιδί⁸² και τη συνακόλουθη δημιουργία ψευδών αναμνήσεων, με την ενσωμάτωση πληροφοριών μετά το συμβάν, με την ανακατασκευή του συμβάντος ή με την επίδραση πληροφοριών από το περιβάλλον⁸³.

Επαρκής συλλογή της μαρτυρίας του παιδιού με έγκαιρο τρόπο και μορφή και διαφύλαξη των γνωστικών αποδεικτικών στοιχείων⁸⁴.

Ζητείται η αξιολόγηση της αξιοπιστίας της μαρτυρίας του παιδιού μαζί με την έκθεση της καταγεγραμμένης οπτικοακουστικής συνέντευξης.

Τα προδικαστικά αποδεικτικά στοιχεία πρέπει να πληρούν έναν κατάλογο απαιτήσεων προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματα του κατηγορουμένου στο πλαίσιο της δίκαιης διαδικασίας με την ενσωμάτωση των αποδεικτικών στοιχείων με διαφοροποιημένο τρόπο στη διαδικασία.

■ **Κλινική συνέντευξη:** Κύριος σκοπός της είναι η αξιολόγηση του ασθενούς για μεταγενέστερη ψυχοθεραπευτική παρέμβαση ή θεραπεία και μπορεί να παράσχει πληροφορίες τόσο για την κατάσταση του θύματος, που επηρεάζουν την ικανότητά του να καταθέσει, όσο και για τα επακόλουθα που μπορούν να συμπεριληφθούν στη δικαστική απάντησή⁸⁵.

⁷⁷Margarita Diges Junco και Nieves Pérez-Mata, 'Ιατροδικαστικής Ανακριτικής Συνέντευξης των φερόμενων ως παιδιών θυμάτων σεξουαλικών εγκλημάτων: Οδηγός ορθής πρακτικής (I)', Diario LA LEY, αρ. 8919 (2017).

⁷⁸Haldorsson, Barnahus Πρότυπα ποιότητας: Καθοδήγηση για διεπιστημονική και δι-υπηρεσιακή αντιμετώπιση παιδιών θυμάτων και μαρτύρων βίας, 15.

⁷⁹Diges Junco και Pérez-Mata, 'Δικανική ανακριτική συνέντευξη παιδιών θυμάτων σεξουαλικών εγκλημάτων: Οδηγός ορθής πρακτικής (I)'.
⁸⁰ Όταν η συνέντευξη διεξάγεται από μη εξειδικευμένο επαγγελματία (π.χ. δικαστικό σώμα ή εισαγγελία), δεν πρόκειται αυστηρά για "δικανική συνέντευξη" αλλά για "λήψη κατάθεσης".

⁸¹ Enrique Echeburúa, José Manuel Muñoz, και Ismael Loinaz, 'Δικανική ψυχολογική αξιολόγηση έναντι κλινικής αξιολόγησης: προτάσεις και προκλήσεις για το μέλλον', Διεθνής Επιθεώρηση Κλινικής Ψυχολογίας και Ψυχολογίας της Υγείας, 11, αριθ. 1 (2011): 144..

⁸²Diges Junco και Pérez-Mata, 'Δικανική ανακριτική συνέντευξη παιδιών θυμάτων σεξουαλικών εγκλημάτων: Οδηγός ορθής πρακτικής (I)'.
⁸³Fernando Álvarez Ramos, 'Ψυχολογική βοήθεια για τις δηλώσεις των παιδιών στο δικαστήριο: Προκατασκευασμένα αποδεικτικά στοιχεία ως τρόπος αποφυγής της θυματοποίησης', στο Παιδιά θύματα και μάρτυρες στις Δικαστικές διαδικασίες: επιπτώσεις από τη δικαστική ψυχολογία (Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 2016), 93-112.

⁸⁴ Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία όταν μεσολαβεί μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ της καταγγελίας και της δίκης. Στην Ισπανία, ορισμένοι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι μεσολαβούν κατά μέσο όρο 2 έτη μεταξύ του τέλους της προδικαστικής φάσης και της δίκης.
⁸⁵Echeburúa, Muñoz, και Loinaz, "Ιατροδικαστική ψυχολογική αξιολόγηση έναντι κλινικής αξιολόγησης: προτάσεις και προκλήσεις για το μέλλον", 144

Είναι σημαντικό να αποσαφηνιστεί η διαφορά μεταξύ όλων αυτών των παρεμβάσεων, ώστε να μην ξεπερνιούνται τα όρια της καθεμιάς και να είναι σαφείς οι στόχοι και οι περιορισμοί τους.

2.3.1. Κανονισμός της δικανικής συνέντευξης

A) Κριτήρια για τη χρήση της βιντεοσκοπημένης δικανικής συνέντευξης ως προδικαστικό αποδεικτικό στοιχείο

- ✓ Συμμετοχή (άρθρα 10 & 25)
- ✓ Ασφάλεια και προστασία (άρθρ. 18)
- ✓ Ελαχιστοποίηση του στρες-ψυχική υγεία (άρθρα 20, 23 και 24)

Μετά την επισκόπηση των πέντε δικαιοδοσιών, που παρατίθεται στην ενότητα 2.1.3, έστω και αν πρόκειται για μια κοινοτοπία, πρέπει να αναγνωρίσουμε την αντίληψη που υπάρχει μεταξύ του κάθε συστήματος. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως στο **Βέλγιο**, το νομικό πλαίσιο προβλέπει σαφή και ομοιόμορφα πρότυπα για τον τρόπο διεξαγωγής της συνέντευξης των παιδιών ως προδικαστικό αποδεικτικό στοιχείο. Ενώ σε άλλες, όπως για παράδειγμα, στην **Εσθονία**, την **Ιταλία** ή την **Ισπανία**, υπάρχουν μόνο λίγες προδιαγραφές και λίγο αόριστες, από ορισμένες απόψεις, όπως οι επαγγελματίες που είναι υπεύθυνοι για τη συνέντευξη (π.χ. επαγγελματικές ικανότητες ή υπόβαθρο).

Επιπλέον, ανάλογα με την ηλικία του θύματος, το είδος του εγκλήματος ή την αναγνώριση του θύματος ως "ιδιαίτερα ευάλωτου", παρατηρήσαμε διαφορετικούς βαθμούς εφαρμογής της δικανικής συνέντευξης ως μέτρου προστασίας. Στην **Ισπανία**, από τον Νόμο 8/2021, ρυθμίζεται ως αυτοματοποιημένο αντανεκλαστικό σε περιπτώσεις παιδιών κάτω των 14 ετών, θυμάτων συγκεκριμένων σεξουαλικών εγκλημάτων. Ωστόσο, η χρήση του περιορίζεται στα κριτήρια του ανακριτή ή του εισαγγελέα για ορισμένα αδικήματα, όπως συμβαίνει με παρόμοιο τρόπο και στο **Βέλγιο**. Ενώ σε ορισμένα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης, όπως το **Ιταλικό**, η χρήση του αξιολογείται κατά περίπτωση. Αξίζει να εξεταστεί η διαδικασία μετάφρασης του κανονισμού στην καθημερινή πρακτική. Ακόμη και όταν υπάρχουν σαφείς προδιαγραφές, λείπει η δημόσια χρηματοδότηση για την εξασφάλιση της υλικής υποδομής και την ανάπτυξη μιας δομής για την κατάρτιση και την εξειδίκευση των εμπλεκόμενων επαγγελματιών. Πρόκειται σαφώς για την περίπτωση της Ελλάδας με τη λεπτομερή Υπουργική Απόφαση 7320/2019 και τη μη εφαρμογή των "Ανεξάρτητων Μονάδων Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων - Σπίτι του Παιδιού". Αυτή η ανισορροπία μεταξύ κανονισμού και πρακτικής, η οποία μπορεί να θίξει ή να θέσει σε κίνδυνο τα δικαιώματα των θυμάτων/μαρτύρων, υπάρχει επίσης στην **Ισπανία**, την **Ιταλία** και την **Εσθονία**.

Επιπλέον, ακόμη και αν οι πέντε χώρες θέσουν σε εφαρμογή αυτό το μέτρο ώστε:

- να διαφυλάξει τη μαρτυρία του θύματος ή του μάρτυρα από την αλλοίωση που επιφέρουν οι πολλαπλές και περιττές παρεμβάσεις,
- να αποφευχθεί ή ελαχιστοποιηθεί η δευτερογενής θυματοποίηση, από την τραυματική επίδραση της συχνής ανάκρισης,
- να εξασφαλίζουν την αξιοπιστία του περιεχομένου των καταστάσεων,
- να αποφεύγεται η αντιπαράθεση μεταξύ του ανηλίκου και του ύποπτου δράστη.

Η βιντεοσκοπημένη συνέντευξη ως προανακριτικό αποδεικτικό στοιχείο δεν αντικαθιστά απαραίτητως οποιαδήποτε παρέμβαση στην οποία απαιτείται η κατάθεση του παιδιού.

Εκτός από το **Βέλγιο**, ως αποτέλεσμα της νομοθεσίας TAM και του γεγονότος ότι τα παιδιά σχεδόν ποτέ δεν χρειάζεται να εμφανιστούν στο δικαστήριο. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, που αφορούν ορισμένες ηλικιακές ομάδες και σεξουαλικά εγκλήματα στην **Εσθονία**, την **Ελλάδα**, την **Ιταλία** και την **Ισπανία**, η βιντεοσκοπημένη συνέντευξη υποκαθιστά την παρουσία του παιδιού-θύματος ή του μάρτυρα στο δικαστήριο.

B) Επαγγελματίες που διεξάγουν την δικανική συνέντευξη

- ✓ Πληροφορίες (άρθρα 6 & 7)
- ✓ Συμμετοχή (άρθρα 10, 13, 24, 25)
- ✓ Ελαχιστοποίηση του στρες-ψυχική υγεία (άρθρ. 20)
- ✓ Εκτίμηση (άρθρα 18 & 23)

Όπως παρουσιάστηκε συνοπτικά στην ενότητα 2.1.3, υπάρχουν προφανείς διαφορές μεταξύ των πέντε κρατών μελών όσον αφορά τους επαγγελματίες που είναι επιφορτισμένοι με την ευθύνη διεξαγωγής της δικανικής συνέντευξης, καθώς και την ειδική εκπαίδευσή τους.

Εξειδικευμένοι αστυνομικοί στην περίπτωση του **Βελγίου** (ανακριτές TAM) και της **Εσθονίας**, δικαστικός ψυχολόγος, παιδοψυχολόγος ή ψυχίατρος (μερικές φορές ονομάζονται απλώς ειδικοί στον κανονισμό), την **Ιταλία** και την **Ισπανία**, από τους προανακριτικούς υπαλλήλους και τους δικαστικούς λειτουργούς διά του παρισταμένου παιδοψυχολόγου ή παιδοψυχιάτρου. στην **Ελλάδα**

Σε ορισμένες χώρες, ο ρόλος του ειδικού καθίσταται περιττός στην καθημερινή πρακτική. Για παράδειγμα, στην **Ιταλία**, ο δικαστής είναι αυτός που διεξάγει τη συνέντευξη και ο ειδικός τον επικουρεί. Ενώ στην **Ελλάδα**, ακόμη και αν ο κανονισμός ορίζει κάτι διαφορετικό, συνήθως το εκτελούν μη ειδικευμένοι αστυνομικοί. Στην **Εσθονία**, ο ψυχολόγος μπορεί να βοηθήσει τον αστυνομικό κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, ωστόσο, καθώς δεν είναι υποχρεωτική, η παρουσία του δεν αποτελεί εκτεταμένη πρακτική.

Ο διαφορετικός βαθμός ορισμού του ρόλου του ειδικού, δηλαδή της έννοιας, των ικανοτήτων, του προγράμματος κατάρτισης και του ιστορικού, σε κάθε κανονισμό κράτους μέλους συνεπάγεται ότι η πρακτική ποικίλλει ανάλογα με τους διαθέσιμους πόρους για κάθε περίπτωση και περιοχή (**ΕΕ, ΕΛ, ΕΣ και ΙΤ**).

Υπό το πρίσμα της επείγουσας κατάστασης, της ανάγκης ταχείας συλλογής των αποδεικτικών στοιχείων και επίσης της εκτίμησης εάν ο ανήλικος χρειάζεται περαιτέρω ειδική βοήθεια (π.χ. ιατρική περίθαλψη), η συνέντευξη προβλέπεται στην προκαταρκτική φάση της διαδικασίας. Κατά συνέπεια, μπορεί να εξηγηθεί το γεγονός ότι ορισμένες χώρες πήραν το προνόμιο να αναθέσουν το έργο αυτό σε αστυνομικές μονάδες, όχι μόνο στη ΒΕ, στην ΕΕ, αλλά και στην ΕΛ, στην ΕΣ και στην ΙΤ.

C) Διαδικαστικές εγγυήσεις

- ✓ Πληροφορίες (άρθρα 6 και 7)
- ✓ Συμμετοχή (άρθρ. 10)
- ✓ Εκτίμηση (άρθρα 18 και 23)
- ✓ Δικαιώματα του κατηγορουμένου (BQH 6.5)

Για να διασφαλιστεί η ορθή λειτουργία της διαδικασίας και να επιτραπεί η χρήση της δικανικής συνέντευξης στην ποινική διαδικασία ως αποδεικτικού στοιχείου, είναι σημαντικό να ρυθμιστεί δεόντως η προστασία των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου.

Από την άποψη αυτή, είναι σημαντικό να δοθεί προσοχή στους επαγγελματίες και στα άλλα άτομα που είναι παρόντα κατά τη διάρκεια της δικανικής συνέντευξης στην αίθουσα παρατήρησης, καθώς και στους τρόπους με τους οποίους παρεμβαίνουν. Εξάλλου, ο τρόπος με τον οποίο η υπεράσπιση του κατηγορουμένου μπορεί να θέσει ερωτήσεις ή να ζητήσει διευκρινίσεις για τη συνέντευξη που βρίσκεται σε εξέλιξη εξαρτάται επίσης από τον κανονισμό κάθε χώρας και την εφαρμογή του.

Οι εκπρόσωποι της ποινικής έρευνας που είναι παρόντες στην αίθουσα παρατήρησης διαφέρουν μεταξύ των πέντε χωρών. Η τεχνική διαδικασία προϋποθέτει ότι μπορούν να παρακολουθούν τη συνέντευξη σε πραγματικό χρόνο χάρη σε μια ζωντανή σύνδεση βίντεο ή σε ένα οπτικοακουστικό σύστημα ενδοεπικοινωνίας. Στο **Βέλγιο**, μπορεί κανείς να βρει τον δεύτερο ανακριτή που παρακολουθεί την δικανική συνέντευξη και χειρίζεται τον εξοπλισμό ήχου και εικόνας για να διασφαλίσει την ποιότητα της καταγραφής (τεχνικοί χειριστές υπάρχουν επίσης στην **ΕΕ**, **ΕΣ** και **ΙΤ**), έναν αστυνομικό της μονάδας έρευνας με πλήρη γνώση του φακέλου, έναν εισαγγελέα και έναν ανακριτή (όπως και στην **ΕΣ** και **ΙΤ**). Ωστόσο, στην πράξη, στο **Βέλγιο** η έλλειψη οικονομικών και προσωπικών πόρων εμποδίζει την απόδοση των επαγγελματιών του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης και οι εισαγγελείς και οι δικαστές σπάνια είναι παρόντες σε αυτή την αίθουσα. Ενώ στην **Ιταλία**, ανάλογα με την υπόθεση, ο δικαστής βρίσκεται στην αίθουσα της συνέντευξης με τη συνδρομή του ειδικού⁸⁶. Στην **Ελλάδα**, όλοι οι επαγγελματίες του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης που συμμετείχαν τόσο στην έρευνα όσο και στις συνεντεύξεις ανέφεραν ότι δεδομένης της μη ύπαρξης των "Ανεξάρτητων Μονάδων Προστασίας" και της ανυπαρξίας των απαραίτητων εγκαταστάσεων, υποδομών και εξοπλισμού, οι πρακτικές αυτές δεν είναι εγγυημένες.

Στο δωμάτιο παρατήρησης μπορούν να παρευρίσκονται και άλλοι επαγγελματίες. Οι δικηγόροι διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο σε υποθέσεις σεξουαλικής βίας, τόσο για το θύμα όσο και για τον κατηγορούμενο, ώστε να παρακολουθούν τον σεβασμό των δικαιωμάτων τους αντίστοιχα. Ο συνήγορος του κατηγορουμένου θα είναι παρών στην αίθουσα παρατήρησης (**ΕΣ**, υποχρεωτικά, **ΙΤ**)⁸⁷. Η παρουσία του συμβούλου του κατηγορουμένου και κατά περίπτωση, του συνοδού του κατηγορουμένου είναι σημαντική για να διασφαλιστεί η ορθή υπεράσπισή του και να του δοθεί η δυνατότητα να υποβάλει ερωτήσεις, με επαγγελματικό τρόπο για τον έλεγχο των αγενών, άχρηστων ή

⁸⁶ Στην Ιταλία, συνήθως, ένας ψυχολόγος/ψυχίατρος βρίσκεται στην αίθουσα μαζί με τον εισαγγελέα ή τον δικαστή, σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι επίσης παρών ένας διερμηνέας ή ένας κοινωνικός λειτουργός. Άλλα πρόσωπα που μπορεί να βρίσκονται στην αίθουσα, αν και αυτό είναι λιγότερο συνηθισμένο, είναι ένα μέλος του τεχνικού προσωπικού, ένας ειδικός σε θέματα παιδικής ηλικίας ή ένας δικηγόρος. Σε πολύ λίγες περιπτώσεις έχει ζητηθεί ακόμη και από τους αστυνομικούς και το προσωπικό των υπηρεσιών επιβολής του νόμου να παραμείνουν στην αίθουσα κατά τη διάρκεια της ακρόασης, γεγονός που έχει επικριθεί έντονα (η συμμετοχή τους δεν προβλέπεται στο δικαστικό σύστημα και η παρουσία τους μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τον εκφοβισμό σε πολλές περιπτώσεις).

⁸⁷ Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Στρασβούργου έχει εκφραστεί προς αυτή την κατεύθυνση, προειδοποιώντας ότι "εάν ο κατηγορούμενος είχε κατάλληλη και επαρκή ευκαιρία να απαντήσει στις δηλώσεις αυτές, κατά τη στιγμή που έγιναν ή αργότερα, η χρήση τους δεν παραβιάζει από μόνη της τα άρθρα 6 παράγραφος 1 και 6 παράγραφος 3 στοιχείο δ)". Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Στρασβούργου 96/2001, (ενότητα 1), 27 Φεβρουαρίου 2001. Lucà κατά Ιταλίας (2001).

ακατάλληλων ερωτήσεων. Ο δικηγόρος του θύματος μπορεί να είναι παρών στην αίθουσα ανάκρισης (**BE**) ή στην αίθουσα παρατήρησης (**BE**⁸⁸, **ES**, **IT**).

Στο **Βέλγιο**, ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής μπορεί να ζητήσει την παρουσία ειδικού ψυχιάτρου ή ψυχολόγου, αν και οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι σπάνια είναι παρόντες. Ενώ στην **Εσθονία**, μπορεί να παρίσταται ένας «υπάλληλος παιδικής προστασίας», για να αξιολογήσει τις καταστάσεις κινδύνου και την ανάγκη λήψης προστατευτικών μέτρων.

Επιπλέον, στην αίθουσα της συνέντευξης μπορεί να υπάρχουν και άλλα άτομα. Για παράδειγμα, ο ενήλικος συνδός της επιλογής του ανηλίκου (γονείς ή άλλο σημαντικό πρόσωπο), εκτός εάν ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής αποφασίσει διαφορετικά (**BE**, **ES**). Αν και η παρουσία τους δεν συνιστάται, ούτε καν στο δωμάτιο παρατήρησης, καθώς η παρουσία τους μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τη μαρτυρία του θύματος⁸⁹. Ένας άλλος επαγγελματίας που είναι παρών στην αίθουσα συνέντευξης είναι ο διερμηνέας⁹⁰, όταν χρειάζεται. Το οποίο συχνά αποτελεί πρόσθετη πρόκληση κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, καθώς η κατάρτιση σε τεχνικές συνέντευξης ή σε θέματα παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης δεν είναι προϋπόθεση. Αυτή η ανάγκη για μια διεπιστημονική προσέγγιση των συνεντεύξεων με τη χρήση διερμηνέων έχει δώσει ώθηση σε ορισμένα σχέδια στο **Βέλγιο**⁹¹. Ενώ στην **Εσθονία**, η οποία έχει ένα αξιοσημείωτο ποσοστό ρωσόφωνου πληθυσμού (32%), είναι επιθυμητό ο συνεντευκτής να είναι ντόπιος ή να μιλάει άπταιστα ρωσικά.

Ως εκ τούτου, θα πρέπει να αποσαφηνιστούν και να απλοποιηθούν οι ρόλοι καθενός από αυτούς τους επαγγελματίες και να προβλεφθούν αποτελεσματικοί δίαυλοι επικοινωνίας ώστε να διευκολυνθεί η ανάπτυξη της δικανικής συνέντευξης και η εκπλήρωση των δράσεων κάθε επαγγελματία.

Τέλος, θα πρέπει να ληφθούν προφυλάξεις για να διασφαλιστεί ότι το οπτικοακουστικό αρχείο της συνέντευξης μπορεί να χρησιμοποιηθεί καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

⁸⁸ Κοινή εγκύκλιος της 14ης Οκτωβρίου 2021. 2.6.2. "Όταν ο δικηγόρος παρίσταται στην ακροαματική διαδικασία, το κάνει κατά προτίμηση από την αίθουσα παρατήρησης. Εάν επιθυμεί να βοηθήσει το πρόσωπο που εξετάζεται από την αίθουσα παρατήρησης, θα πρέπει κατά προτίμηση να κάθεται στο βάθος, εκτός του οπτικού πεδίου του προσώπου που εξετάζεται. Ο σκοπός της παρουσίας του δικηγόρου είναι, μεταξύ άλλων, να ελέγχει την κανονικότητα της ακρόασης διασφαλίζοντας ότι το πρόσωπο που ακούγεται αντιμετωπίζεται σωστά, ιδίως ότι δεν ασκείται προφανώς παράνομη πίεση ή εξαναγκασμός και ότι είναι παρών διερμηνέας, εάν είναι απαραίτητο, για τη λήψη της κατάθεσης του προσώπου που ακούγεται σύμφωνα με το άρθρο 47α, § 6 4) και 7) ΚΠΔ. Συνιστάται ρητά να μην παρεμβαίνει άμεσα, να μην διακόπτει την συνέντευξη και να περιμένει το τέλος της συνέντευξης για να διατυπώσει τυχόν παρατηρήσεις. Εάν θεωρεί ότι παρατήρησε διαδικαστικές παρατυπίες, μπορεί να καταγράψει τις παρατηρήσεις του στα πρακτικά της ακρόασης σύμφωνα με το άρθρο 47α, § 6, προτελευταίο εδάφιο, ΚΠΔ." (p. 16).

⁸⁹ Berlinerblau, Nino και Viola, Κατευθυντήριες γραμμές καλής πρακτικής για τη διαχείριση παιδιών, εφήβων θυμάτων ή μαρτύρων σεξουαλικής κακοποίησης και άλλων εγκλημάτων, 58.

⁹⁰ Στο Βέλγιο, τόσο οι συνεντευκτές όσο και οι διερμηνείς δηλώνουν ότι είναι επιθυμητό να παρέχουν προηγούμενες γνώσεις σχετικά με τη στρατηγική της συνέντευξης και τις ιδιαιτερότητες της υπόθεσης. Μια προκαταρκτική συνάντηση μπορεί να παράσχει στον διερμηνέα χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τα χαρακτηριστικά του παιδιού (π.χ. γλωσσική ικανότητα), τη φύση των γεγονότων που θα εξεταστούν, τις τεχνικές συνέντευξης και τις προσδοκίες του συνεντευκτή. Για να παρασχεθεί μια συνέντευξη υψηλής ποιότητας με τη διαμεσολάβηση διερμηνέα, συνιστάται ιδιαίτερα να πραγματοποιείται ενημέρωση πριν και μετά τη συνέντευξη.

⁹¹ Από τον Δεκέμβριο του 2015 έως τον Μάρτιο του 2016, και στο πλαίσιο του έργου CO-Minor-IN/QUEST, η Katalin Balogh και η Heidi Salaets παρέιχαν εκπαίδευση στην Ομοσπονδιακή Δικαστική Αστυνομία του Βελγίου (FGP) σχετικά με τη συνεργασία με διερμηνέα σε συνέντευξη TAM. Ως αποτέλεσμα του έργου CO-Minor-IN/QUEST II αναπτύχθηκε μια κοινή ενότητα κατάρτισης για τους διάφορους επαγγελματίες, καθώς και εκπαιδευτικό υλικό για να καταστεί δυνατή η κοινή κατάρτιση νομικών παραγόντων, διερμηνέων, ψυχολόγων και κοινωνικών βοηθών. Η Katalin και η Heidi διδάσκουν επί του παρόντος μια σταθερή ενότητα δύο φορές το χρόνο στην Εθνική Αστυνομική Ακαδημία στο Etterbeek.

Πλαίσιο κειμένου 12. Μη τήρηση των διαδικαστικών εγγυήσεων

Στην Εσθονία, ένα 14χρονο κορίτσι βιάστηκε από δύο 16χρονα αγόρια. Κατέφυγε στο Κέντρο Κρίσεων για τη Σεξουαλική Επίθεση (SACC), όπου έγινε η ιατρική εξέταση και αποθηκεύτηκε το κιτ βιασμού. Το κορίτσι κατήγγειλε το έγκλημα και την ίδια μέρα κινήθηκε ποινική διαδικασία. Η πρώτη δικανική συνέντευξη διήρκεσε τρεις ώρες, λόγω της εξάντλησης και του ότι η συνέντευξη δεν είχε ολοκληρωθεί, συμφωνήθηκε δεύτερη δικανική συνέντευξη για την επόμενη ημέρα. Ωστόσο, η δεύτερη συνέντευξη δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ, καθώς η κοπέλα αυτοκτόνησε. Όταν ο εισαγγελέας πήγε την υπόθεση στο δικαστήριο, ο δικαστής αποφάσισε ότι η συνέντευξη δεν ήταν έγκυρη, επειδή η μεταγραφή δεν είχε υπογραφεί από κανένα από τα εμπλεκόμενα άτομα. Επιπλέον, η συνέντευξη δεν είχε καταγραφεί οπτικοακουστικά, διότι στην Εσθονία είναι υποχρεωτικό μόνο για τα παιδιά έως 13 ετών και τα παιδιά-θύματα από 14 ετών και μετά αναμένεται να παρευρίσκονται στο δικαστήριο και να καταθέτουν εκ νέου εκεί.

D) Χρόνος που μεσολάβησε μεταξύ της καταγγελίας και της συνέντευξης

✓ Συμμετοχή (άρθρ. 10)

✓ Ελαστικοποίηση του στρες-ψυχική υγεία (άρθρ. 20α)

Συνιστάται ιδιαίτερα η δικανική συνέντευξη να πραγματοποιείται όσο το δυνατόν πιο κοντά στη στιγμή που η δικαιοσύνη λαμβάνει γνώση των γεγονότων, κάτι που συνήθως συμβαίνει κατά τη διάρκεια της αστυνομικής καταγγελίας⁹². Ο χρόνος που μεσολαβεί μεταξύ της αναφοράς και της δικανικής συνέντευξης επηρεάζει την ποιότητα και την ποσότητα των πληροφοριών στην κατάθεση του παιδιού. Ο λιγότερος χρόνος που έχει παρέλθει μπορεί να ισοδυναμεί με περισσότερες λεπτομέρειες που θυμάται, λιγότερες δυσκολίες στην εξιστόρηση των γεγονότων και διατήρηση της κατάθεσης ως αποδεικτικό στοιχείο στη δίκη⁹³.

Ωστόσο, όπως θα συζητηθεί στη συνέχεια, είναι σημαντικό να συλλέγονται επαρκείς πληροφορίες και να υπάρχει η δυνατότητα επαρκούς προετοιμασίας της συνέντευξης, οπότε δεν συνιστάται ο καθορισμός υπερβολικά σύντομων χρονοδιαγραμμάτων. Ο καθορισμός σταθερών προθεσμιών θα πρέπει να επιτρέπει ταχύτερες διαδικασίες και να αποφεύγονται αδικαιολόγητες καθυστερήσεις, αλλά θα πρέπει να προσαρμόζεται στις ειδικές περιστάσεις των θυμάτων.

Από την άποψη αυτή, μπορεί μερικές φορές να είναι επωφελές να καθυστερήσει η συνέντευξη αυτή, εάν αυτό είναι προς το συμφέρον της ψυχολογικής ευημερίας του θύματος, η οποία μπορεί να οδηγήσει σε συνέντευξη καλύτερης ποιότητας. Κατά τη διάρκεια αυτής της μεταβατικής περιόδου πρέπει επίσης να εξεταστεί η κατάλληλη προστασία του θύματος για την προστασία του από εξωτερικές πιέσεις προκειμένου να ανακαλέσει τη δήλωσή του⁹⁴.

Η μεταφορά των συστάσεων της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ (άρθρ. 20α) έχει ολοκληρωθεί στα **5 κράτη εταίρους**. Παρόλο που χρησιμοποιείται η έννοια της αποφυγής "αδικαιολόγητης καθυστέρησης", **στην πράξη** έχει μικτά αποτελέσματα:

⁹²Sovino Meléndez και Ulloa Jiménez, *Χρήση της ερευνητικής συνέντευξης σε δίκες*. "Βιντεοσκοπημένη ανακριτική συνέντευξη παιδιών θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης", 58-101

⁹³Michael E. Lamb et al., *Πες μου τι συνέβη: Ερωτήσεις σε παιδιά για την κακοποίηση* (Wiley-Blackwell, 2018).

⁹⁴Haldorsson, Barnahus Πρότυπα ποιότητας: Παιδιά θύματα και μάρτυρες βίας: Καθοδήγηση για διεπιστημονική και δι-υψηρεσιακή ανταπόκριση σε παιδιά θύματα και μάρτυρες βίας.

BE	0 - 15 μέρες	Ανάλογα με τον εκτιμώμενο από τον εισαγγελέα επείγοντα χαρακτήρα της υπόθεσης και τον χρόνο που απαιτείται για την εξεύρεση δύο ανακριτών ΤΑΜ.
EE	1-3 εργάσιμες μέρες	Το συντομότερο δυνατόν.
ΕΛ	Μήνες ή ακόμη και χρόνια	Ανάλογα με την ευαισθησία του εισαγγελέα και την αξιοπιστία των ισχυρισμών. Σε περιπτώσεις όπου δεν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία ή το θύμα είναι παιδί προσχολικής ηλικίας ή έχει αναπηρία, οι δυσκολίες είναι πολύ περισσότερες και αναμένονται μεγάλες καθυστερήσεις ⁹⁵ .
ΕΣ	15 -30 μέρες ή περισσότερο	Ανάλογα με το έγκλημα, την αντιλαμβανόμενη σοβαρότητα και τους διαθέσιμους ανθρώπινους και υλικούς πόρους.
IT	15 -60 μέρες ή περισσότερο	Ανάλογα με το έγκλημα, τη (θεωρούμενη) σοβαρότητά του, την υπάρχουσα οργάνωση, τους διαθέσιμους πόρους κατά περίπτωση.

Πίνακας 7. Χρόνος που μεσολάβησε μεταξύ της καταγγελίας και της συνέντευξης

Μεγαλύτερη ταχύτητα παρατηρείται σε περιπτώσεις όπου υπάρχει ύποπτος δράστης υπό κράτηση.

Πλαίσιο κειμένου 13. Ορισμένες εθνικές πρακτικές.

■ Στο **Βέλγιο**, ορισμένες περιφέρειες διαθέτουν συστήματα εφημεριών που διευκολύνουν τον προγραμματισμό των ραντεβού για τις συνεντεύξεις, γεγονός που με τη σειρά του οδηγεί σε συντομότερους χρόνους αναμονής για τα παιδιά-θύματα από τη στιγμή της πρώτης καταγγελίας έως την πραγματική συνέντευξη.

■ Στην **Ισπανία**, η Εισαγγελία Ανηλίκων της Μαδρίτης, για τις περιπτώσεις όπου ο δράστης θα είναι ανήλικος, διαθέτει μια ενιαία έδρα εργασίας, γεγονός που σημαίνει ότι ο συντονισμός μεταξύ των ειδικοτήτων είναι ευέλικτος και ο χρόνος μεταξύ της καταγγελίας και της συνέντευξης είναι μικρότερος (1-3 ημέρες). Στο εξειδικευμένο δικαστήριο για τη βία κατά των παιδιών και των εφήβων στα Γκραν Κανάρια έχει καθιερωθεί μια μέθοδος εργασίας 3 ημερών:

Πρώτη μέρα: Εκπροσώπηση του θύματος και των μαρτύρων και νομικές ενέργειες που έχει στη διάθεσή του το θύμα.

Δεύτερη μέρα: Δικανική συνέντευξη ως αποδεικτικό στοιχείο πριν από τη δίκη.

Τρίτη μέρα: Δήλωση του υπό εξέταση προσώπου με όλα τα αποδεικτικά στοιχεία που παρασχέθηκαν για τη δίωξη.

2.3.2 Εκπαίδευση

Σε διεθνές επίπεδο, δεν υπάρχει συναίνεση σχετικά με το ειδικό επάγγελμα που είναι υπεύθυνο για τη συνέντευξη για την εγκληματολογική έρευνα των παιδιών. Ανάλογα με τη χώρα, η συνέντευξη διεξάγεται από τους υπεύθυνους της ποινικής έρευνας ή από επαγγελματίες που ανήκουν στον τομέα της ψυχικής υγείας (π.χ. ψυχολογία, ψυχιατρική, κοινωνική εργασία).

Η απόφαση επιλογής ενός επαγγέλματος έναντι ενός άλλου μπορεί να εξαρτάται από παράγοντες όπως η δομή της ποινικής διαδικασίας, το οικονομικό κόστος και ο βαθμός εμπιστοσύνης της Δικαιοσύνης και της κοινωνίας στο αρμόδιο όργανο⁹⁶. Αν και, αξίζει να σημειωθεί ότι διεθνώς ο "δικαστικός συνεντευκτής παιδιών" έχει γίνει πλέον επιλογή

⁹⁵ Αξιοσημείωτο ήταν το γεγονός ότι το 28,6% των επαγγελματιών του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης που συμμετείχαν στην έρευνα αποκάλυψαν ότι "δεν γνωρίζουν πόσος χρόνος μεσολαβεί μεταξύ της αρχικής καταγγελίας και της δικανικής συνέντευξης".

⁹⁶ Sovino Meléndez and Ulloa Jiménez, Χρήση της ανακριτικής συνέντευξης σε δίκες. " Βιντεοσκοπημένη ανακριτική συνέντευξη παιδιών θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης", 119-48.

επαγγέλματος, γεγονός που αποτελεί ένδειξη της ανάγκης για εξειδικευμένη εκπαίδευση⁹⁷.

Επιπλέον, για την ορθή ανάπτυξη και χρήση των συνεντεύξεων από ειδικούς, θα πρέπει να εξεταστεί η κατάρτιση των άλλων επαγγελματιών που εμπλέκονται στην δικανική συνέντευξη, ακόμη και αν δεν την διεξάγουν.

A) Εκπαίδευση των συνεντευκτών

- ✓ Πληροφορίες (άρθρα 6 & 7)
- ✓ Συμμετοχή (άρθρα 10, 13, 24, 25)
- ✓ Ελαχιστοποίηση του στρες-ψυχική υγεία (άρθρ. 20)
- ✓ Εκτίμηση (άρθρα 18 & 23)

Στα **πέντε συστήματα δικαιοσύνης** έχει καθιερωθεί ότι η δικανική συνέντευξη ως προανακριτικό αποδεικτικό στοιχείο πρέπει να διενεργείται από ειδικό (βλ. πίνακες 2, 3, 4, 5 και 6, ενότητα 2.1.3). Ωστόσο, ο ορισμός του ειδικού διαφέρει από χώρα σε χώρα, καθώς και η μετάφρασή του στην καθημερινή πρακτική.

Πέραν της σαφούς επισήμανσης του ποιος πρέπει να διεξάγει αυτή τη συνέντευξη και της απαίτησης της εξειδίκευσής του, την οποία γνωρίζουν όλα τα κράτη, αυτές οι απαιτήσεις κατάρτισης πρέπει να **ρυθμίζονται κατάλληλα**. Ο κανονισμός αυτός θα επέτρεπε μια σαφέστερη αξιολόγηση της ποιότητας των συνεντεύξεων. Συνεπώς, είναι σημαντικό να υπάρξει ένας διαφοροποιημένος κανονισμός που να διευκρινίζει:

- Βασική εκπαίδευση,
- Εξειδικευμένη κατάρτιση και τεχνογνωσία,
- Κοινή κατάρτιση σε διεπιστημονικές ομάδες και
- Συνεχής κατάρτιση.

Βασική εκπαίδευση. Οι περιπτώσεις σεξουαλικής βίας και σεξουαλικής κακοποίησης απαιτούν εκτεταμένες γνώσεις στην αναπτυξιακή ψυχολογία, στους βασικούς γνωστικούς μηχανισμούς (π.χ. προσοχή, μνήμη, αντίληψη, γλώσσα) και εκπαίδευση για τη δημιουργία καλής σχέσης με το παιδί⁹⁸.

Μετά από βιβλιογραφική έρευνα και ανάλυση των διαφορών και των κοινών σημείων μεταξύ των πέντε χωρών, η πρότασή μας είναι να απαιτηθεί μια βασική εκπαίδευση στην εγκληματολογική ψυχολογία, για τη συλλογή επαρκών πληροφοριών και στην κλινική ψυχολογία, για τη δημιουργία ενός υποστηρικτικού περιβάλλοντος, καθώς και για την κατάλληλη ενσωμάτωση της προοπτικής του τραύματος (δηλαδή των παραγόντων που μετριάζουν και ενισχύουν τις επιπτώσεις του εγκλήματος) κατά την προετοιμασία⁹⁹ και διεξαγωγή της δικανικής συνέντευξης.

Όπως ειπώθηκε στην **ενότητα 2.3.1 B**, ενώ στο **Βέλγιο** και την **Εσθονία** η αστυνομία θα διεξάγει αυτές τις συνεντεύξεις, στην **Ελλάδα**, στην **Ιταλία** και στην **Ισπανία** απαιτείται

⁹⁷Mark D. Everson, "Δικανική συνέντευξη παιδιών: Υπηρεσίες για τα παιδιά. Πρακτικές σημειώσεις, 20, αριθ. 2 (2015), <https://practicenotes.org/v20n2/Everson.htm>.

⁹⁸Όλγα Θεμελή και Μαρία Παναγιωτάκη, "Δικανικές συνεντεύξεις με παιδιά θύματα σεξουαλικής κακοποίησης: Ο ρόλος του συμβουλευτικού ψυχολόγου", Ευρωπαϊκό Περιοδικό Συμβουλευτικής Ψυχολογίας, αρ. 3 (1) (Μάρτιος 2014): 1-19, <https://doi.org/10.5964/ejcop.v3i1.17>.

⁹⁹"Οι συνεντευκτές και όσοι εμπλέκονται στη διερεύνηση της παιδικής κακοποίησης μπορεί να χρειαστεί να τροποποιήσουν τις προσδοκίες τους σχετικά με το τι μπορεί να αναφέρει ένα τραυματισμένο παιδί. Δεν θα πρέπει να προσπαθούν να εξαναγκάσουν σε αποκάλυψη ή να συνεχίσουν τη συνέντευξη όταν ένα παιδί γίνεται υπερβολικά αγχωμένο, γεγονός που μπορεί να το εκβιάσει εκ νέου", Chris Newlin et al., "Παιδική δικανική συνέντευξη: Καλές πρακτικές" (Cherry Lane: Υπηρεσία Δικαιοσύνης Ανηλίκων και Πρόληψης της Παραβατικότητας, 2015).

η συμμετοχή ψυχολόγων (προτείνει η **ΕΕ**). Ωστόσο, στην πράξη, στην **Ελλάδα** θα διεξάγεται σχεδόν πάντα από αστυνομικούς και στην **Ιταλία** θα διεξάγεται από το δικαστικό σώμα με την υποστήριξη δικαστικού ψυχολόγου, παιδοψυχολόγου ή ψυχιάτρου (ή ακόμη και ειδικευμένου κοινωνικού λειτουργού).

Ως εκ τούτου, η απαιτούμενη βασική εκπαίδευση ποικίλλει πολύ ως προς το χρόνο και το περιεχόμενο και δεν είναι συγκρίσιμη ανάλογα με τον επαγγελματικό κλάδο στον οποίο ανατίθενται οι συνεντεύξεις.

Εξειδικευμένη κατάρτιση ¹⁰⁰ και τεχνογνωσία. Η εκπαίδευση για να γίνεις συνεντευκτής παιδιών ποικίλλει μεταξύ των διαφόρων χωρών (βλέπε *πίνακες 11-15* για περισσότερες λεπτομέρειες). Μόνο το **Βέλγιο** διαθέτει σαφή δομή υποχρεωτικής εξειδικευμένης κατάρτισης. Στις υπόλοιπες **τέσσερις χώρες** παρατηρήσαμε εξειδικευμένη κατάρτιση στο θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών και επικράτηση της εθελοντικής κατάρτισης. Για τη συμμετοχή σε αυτές τις συνεντεύξεις πρέπει να είναι πιστοποιημένη και απαιτούμενη η εξειδικευμένη κατάρτιση. Εκτός αυτού, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η εξειδικευμένη γνώση, και οι συνεντευκτές θα πρέπει να περάσουν ένα έτος υπό εποπτεία (ή να αντιστοιχίζονται με έναν πιο έμπειρο συνεντευκτή) στη θέση εργασίας.

Κοινή εκπαίδευση σε διεπιστημονικές ομάδες.

Λόγω του αριθμού των επαγγελματιών που εμπλέκονται σε υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, υπάρχει ανάγκη για δι-υπηρεσιακή συνεργασία και ομαδική εργασία. Άλλωστε, όπως αναφέρεται στο Πρότυπο Ποιότητας 9 του Barnahus, "η κοινή κατάρτιση μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της διεπιστημονικής και δι-υπηρεσιακής ομαδικής συνεργασίας, για παράδειγμα με την οικοδόμηση κοινής αντίληψης και συναίνεσης, καθώς και με την καλύτερη κατανόηση των ρόλων και των αρμοδιοτήτων των αντίστοιχων φορέων"¹⁰¹. Αυτές οι εκπαιδευσεις θα είχαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα κράτη στα οποία υπάρχουν εντάσεις μεταξύ των διαφόρων επαγγελματικών ομάδων που θα συμμετέχουν άμεσα ή έμμεσα στη συνέντευξη (παρατηρήθηκε στην **ΙΤ** και στην **ΕΣ**).

"Οι επαγγελματίες της δικαιοσύνης θα πρέπει να έχουν περισσότερες γνώσεις στον τομέα των κοινωνικών επιστημών, ενώ οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας θα πρέπει να έχουν περισσότερες γνώσεις στο πλαίσιο της δικαιοσύνης. Για παράδειγμα, εμείς, από την άλλη πλευρά, αγνοούμε τους παράγοντες που οδηγούν στη δευτερογενή τραυματοποίηση, ενώ οι επαγγελματίες ψυχικής υγείας αγνοούν τις πληροφορίες που απαιτείται να συλλεχθούν προκειμένου να ασκηθεί δίωξη για μια υπόθεση. Με αυτόν τον τρόπο, όλοι μας συμβάλλουμε στο να υποφέρουν τα παιδιά-θύματα ακόμη περισσότερο. Κατά τη γνώμη μου, μια τέτοια διατομεακή κατάρτιση είναι απαραίτητη για την αποφυγή της δευτερογενούς θυματοποίησης."
(Εισαγγελέας, ΕΛ.)

¹⁰⁰ Συνιστάται να αποφεύγεται η κλιμακωτή εκπαίδευση. Παρόλο που αποτελεί μια οικονομικά αποδοτική πρακτική κατάρτισης καθώς και έναν τρόπο προσέγγισης του γεωγραφικά διασκορπισμένου προσωπικού, εάν δεν είναι καλά σχεδιασμένη και παρακολουθούμενη και εάν υπάρχουν πάρα πολλά επίπεδα κατάρτισης, μπορεί να οδηγήσει στην αραίωση του περιεχομένου, στην επανάληψη κακών πρακτικών, σε λανθασμένες πεποιθήσεις (π.χ. ιδανικά θύματα) και σε μηχανικές αντιδράσεις. Εξάλλου, δεν συνιστάται για κοινωνικές δεξιότητες και σύνθετες τεχνικές δεξιότητες που απαιτούν συνεχή ανατροφοδότηση για να εξασφαλιστεί η καλή μεταφορά της γνώσης. Στο " Διαδικτυακό σεμινάριο: Εκπαίδευση εργαζομένων στον τομέα της υγείας εικονικά κατά τη διάρκεια του covid-19 - διδάγματα από την Αγκόλα και την Ινδία (2021). Ενημέρωση για τις βέλτιστες πρακτικές: " Πρόγραμμα "Κασσάνδρα". Διαθέσιμο στο:

https://www.linkedimmunisation.org/wp-content/uploads/2021/01/4_BestPractices_Cascade-Training.pdf

¹⁰¹Haldorsson, Barnahus Πρότυπα ποιότητας: Καθοδήγηση για διεπιστημονική και δι-υπηρεσιακή αντιμετώπιση παιδιών θυμάτων και μαρτύρων βίας, 120.

Συνεχής κατάρτιση ¹⁰². Για να διασφαλιστεί ενημερωμένη η εκπαίδευση, θα πρέπει να ανανεώνεται τουλάχιστον μία φορά το χρόνο, με ανάλυση περιπτώσεων, ατομική αξιολόγηση της απόδοσης και εποπτεία. Σε διεθνές επίπεδο, υπάρχουν πολλές διαφορές στα εξειδικευμένα προγράμματα εκπαίδευσης, ωστόσο, έχουν εντοπιστεί τέσσερις πτυχές για τη διατήρηση της καλής πρακτικής της συνέντευξης: παροχή στους εκπαιδευόμενους ενός δομημένου πρωτοκόλλου συνέντευξης, η εκπαίδευση είναι καταναεμημένη σε βάθος χρόνου (αντί να περιορίζεται σε ένα εντατικό χρονικό διάστημα) και παρέχεται αναπληροφόρηση από ειδικούς και δυνατότητα εξάσκησης¹⁰³.

Εξάλλου, για την προστασία των συνεντευκτών από την εξουθένωση συνιστάται η εποπτεία (δηλ. η αντιμετώπιση της επαγγελματικής και συναισθηματικής καταπόνησης), ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που συνεπάγεται η εργασία με κακοποιημένα παιδιά, να τους υποστηρίζουν στο χειρισμό δύσκολων και πολύπλοκων υποθέσεων.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται μια επισκόπηση της κατάρτισης των συνεντευκτών σε καθεμία από τις πέντε χώρες:

ΒΕΛΓΙΟ: ανακριτές της TAM	
Βασική εκπαίδευση	Η βασική εκπαίδευσή τους ως αστυνομικών αποτελείται από μονοετή εκπαίδευση, αλλά ορισμένοι ανακριτές TAM έχουν αποκτήσει πτυχία πριν ενταχθούν στο σώμα (π.χ. ψυχολόγος, εγκληματολόγος) και οι περισσότεροι εργάζονται στην πρώτη γραμμή της αστυνομίας σε ομάδες παρέμβασης ή εξειδικευμένες ομάδες (π.χ. ενδοοικογενειακή βία, εγκλήματα κατά των ηθών, εμπορία ανθρώπων, πορνεία και οικογενειακά εγκλήματα).
Εξειδικευμένη κατάρτιση και τεχνογνωσία	<p>Εντατικό σεμινάριο κατάρτισης στις Βρυξέλλες με διδασκαλία από ανώτερους δικαστικούς συνεντευκτές ("εκπαιδευτές TAM"¹⁰⁴), συχνά με εμπειρία άνω των πέντε ετών ως ανακριτής TAM και από άλλους εξειδικευμένους επαγγελματίες (π.χ. δικαστές, ψυχίατροι, διερμηνείς). Αποτελείται από:</p> <p>Θεωρία (60ώρες): Αίτημα για οπτικοακουστική ανάκριση και πρόγραμμα συνέντευξης (σχέδιο βήμα προς βήμα), σύνταξη ειδικών εκθέσεων, καθημερινή πρακτική του δικαστικού λειτουργού με διάφορους φορείς και νομικές πτυχές, εισαγωγή στη συμπεριφορά εκμάθησης της γλώσσας και στη γλωσσική ανάπτυξη, ψυχολογικά προφίλ & σεξουαλικότητα του παιδιού, προβλήματα κακομεταχείρισης και κακοποίησης, ανήλικος-ενήλικας: αλληλεπίδραση σε περίπτωση κακοποίησης, προφίλ του δράστη σεξουαλικής κακοποίησης, ρόλοι του εμπειρογνώμονα, συνεργασία με διερμηνείς, νομικό πλαίσιο της ανάκρισης TAM, ανάπτυξη του παιδιού, γλώσσα και επικοινωνία με παιδιά και παιδιά-θύματα, παιδιά με νοητική αναπηρία. Η σημασία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.</p> <p>Μετά το θεωρητικό μέρος πραγματοποιείται θεωρητική εξέταση.</p> <p>Πρακτική (56ώρες): περιλαμβάνει ασκήσεις και επεξηγήσεις σχετικά με τη χρήση του οπτικοακουστικού υλικού και την αξιολόγηση του εργαστηρίου ενσωμάτωσης και της κατάρτισης, ανακρίσεις με παιχνίδια ρόλων.</p> <p>Η τελική εξέταση αποτελείται από παιχνίδι ρόλων, με ένα μέλος των ενόρκων να υποδύεται το ανήλικο θύμα ή τον μάρτυρα. Οι υποψήφιοι ανακριτές αξιολογούνται ως προς τη γνώση των διαδικασιών και των διαφόρων βημάτων του πρωτοκόλλου, αλλά και ως προς τις κοινωνικές δεξιότητες και την ενσυναίσθηση.</p>
Κοινή κατάρτιση σε	Η δικανική συνέντευξη είναι μια ομαδική προσπάθεια , καθώς ο διευθυντής (δεύτερος ανακριτής TAM) και ο ερευνητής της υπόθεσης παρακολουθούν στενά τη

¹⁰² Η εποπτεία και η ανατροφοδότηση αντιμετωπίζονται στην *ενότητα 2.3.5 Β*.

¹⁰³ Mairi S. Benson και Martine B. Powell, " Αξιολόγηση ενός ολοκληρωμένου διαδραστικού εκπαιδευτικού συστήματος για ερευνητές που παίρνουν συνεντεύξεις από παιδιά", *Ψυχολογία, Δημόσια Πολιτική και Δίκαιο*, αρ. 21 (3) (2015): 309–22, <https://doi.org/10.1037/law0000052>.

¹⁰⁴ Οι ώρες που ξοδεύονται για τη διενέργεια εγκληματολογικών συνεντεύξεων ή την εκπαίδευση νέων συνεντευκτών δεν αποζημιώνονται (ή σπάνια) με οικονομικούς όρους, ούτε με την ελάφρυνση του φόρτου εργασίας.

διεπιστημονικές ομάδες	<p>συνέντευξη και μπορούν να συνεισφέρουν στα μεταγενέστερα στάδια της συνέντευξης. Παρέχεται επίσης κατάρτιση σχετικά με τον τρόπο συνεργασίας με διερμηνέα κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, συνεντεύξεις με διαμεσολάβηση.</p> <p>Οι ημέρες παρέμβασης θεωρούνται επίσης σημαντικές όσον αφορά την ομαδοποίηση, λόγω της έντασης που συνεπάγεται η διεξαγωγή εγκληματολογικών συνεντεύξεων με ανήλικα θύματα και μάρτυρες.</p> <p>Οι νέοι ανακριτές TAM εντάσσονται αμέσως σε ένα δίκτυο TAM και αντιστοιχίζονται με έναν πιο έμπειρο ανακριτή.</p>
Συνεχής κατάρτιση	<p>Οι ανακριτές που επιστρέφουν στην εργασία τους μετά από μακρά απουσία, λαμβάνουν ένα διήμερο μάθημα "ένταξης".</p> <p>Οι ανακριτές TAM υποχρεούνται να πραγματοποιούν τουλάχιστον 10 συνεντεύξεις ετησίως.</p> <p>Οι ανακριτές TAM πρέπει να παρακολουθούν υποχρεωτική εκπαίδευση κάθε χρόνο, υπάρχουν τοπικές εκπαιδεύσεις (μία ή δύο φορές το χρόνο, ανάλογα με το δίκτυο¹⁰⁵) και εθνικές ημέρες ανάκρισης (μία φορά το χρόνο), όπου ανακριτές, εκπαιδευτές και συντονιστές συναντώνται για να συμμετάσχουν στην ανάκριση των υποθέσεών τους και να ανανεώσουν τις τεχνικές τους μέσω του παιχνιδιού των ρόλων και να αναβαθμίσουν την εκπαίδευση του ανακριτή.</p>

Πίνακας 8. Επαγγελματική κατάρτιση των συνεντευκτών. Βέλγιο

ΕΣΘΟΝΙΑ: Εξειδικευμένη αστυνομία	
Βασική εκπαίδευση	Οι αστυνομικοί λαμβάνουν τριετή εκπαίδευση στην Εσθονική Ακαδημία Επιστημών Ασφάλειας. Οι επαγγελματικές δεξιότητες αποκτώνται μέσω εργασιακής εμπειρίας και πρόσθετης κατάρτισης.
Εξειδικευμένη κατάρτιση και τεχνογνωσία	Αν και δεν υπάρχει εξειδίκευση ως δικανικός ανακριτής, οι ειδικοί (αστυνομικοί, σε υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων) που παίρνουν συνεντεύξεις από ανηλίκους πρέπει να περάσουν από ειδική εκπαίδευση: ένα σεμινάριο τριών εβδομάδων για την ανάπτυξη ικανοτήτων που διοργανώνεται για τους ανακριτές που επικεντρώνονται σε αδικήματα κατά ανηλίκων, στην Εσθονική Ακαδημία Επιστημών Ασφάλειας ¹⁰⁶ .

* ΟΧΙ Κοινή κατάρτιση σε διεπιστημονικές ομάδες, και χωρίς πληροφορίες σχετικά με τη συνεχή κατάρτιση.

Πίνακας 9. Επαγγελματική κατάρτιση των συνεντευκτών. Εσθονία

ΕΛΛΑΔΑ	
Βασική εκπαίδευση	Υπάρχουν σχετικές κανονιστικές απαιτήσεις: Οι ψυχολόγοι εκπαιδεύονται στις ΗΠΑ σε θέματα που αφορούν την δικανική εξέταση από το καλύτερο διεθνές εκπαιδευτικό/επιμορφωτικό κέντρο, το Εθνικό Κέντρο Συνηγορίας Παιδιών - Εκπαιδευτικό Κέντρο" Huntsville - Alabama. Παιδοψυχολόγοι και παιδοψυχίατροι. Ή ελλείψει αυτών, ψυχολόγος ή ψυχίατρος στον κατάλογο των ειδικών.
Εξειδικευμένη κατάρτιση και τεχνογνωσία	Στην πράξη , οι αστυνομικοί και οι εισαγγελείς οι οποίοι, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν είναι εξειδικευμένοι ή/και επαρκώς εκπαιδευμένοι στην δικανική συνέντευξη και σε θέματα ήσσονος σημασίας.
Κοινή κατάρτιση σε διεπιστημονικές ομάδες	ΟΧΙ Κοινή εκπαίδευση σε διεπιστημονικές ομάδες. Όμως: Το 2018 μια διεπιστημονική ομάδα (εισαγγελέας, δικαστής ανηλίκων, επιτηρητής ανηλίκων, εγκληματολόγος και ψυχολόγος) εκπαιδεύτηκε στις ΗΠΑ σε θέματα σχετικά με την δικανική εξέταση από το καλύτερο διεθνές εκπαιδευτικό/επιμορφωτικό κέντρο, Το Εθνικό Κέντρο Συνηγορίας Παιδιών - Εκπαιδευτικό Κέντρο" Huntsville - Alabama.

¹⁰⁵ Η δικανική ανάκριση στο Βέλγιο οργανώνεται στο ετερογενές πλαίσιο σχεδόν 200 αστυνομικών ζωνών με αξιοσημείωτες διαφορές όσον αφορά την πυκνότητα, το μέγεθος του πληθυσμού, το μέγεθος των αστυνομικών δυνάμεων και την έκταση. Εντός αυτών των αστυνομικών ζωνών υπάρχουν επίσης αρκετές διαφορές όσον αφορά την εσωτερική οργάνωση, η οποία αποτελεί προνόμιο του αρχηγού της αστυνομίας. Το έργο των ιατροδικαστών, στο πλαίσιο αυτό, οργανώνεται σε γεωγραφικά "δίκτυα" TAM, τα οποία είναι, και πάλι, αρκετά ετερογενή από άποψη μεγέθους, αλλά και από άποψη κατανομής τους σε επαρχιακές, αστικές, δημοτικές ή δικαστικές περιφέρειες.

¹⁰⁶ Η εξειδίκευση είναι καλύτερα ανεπτυγμένη στις **αστικές περιοχές**. Τα κέντρα σπουδών της Ακαδημίας Επιστημών Ασφάλειας βρίσκονται στο Ταλίν, στο Paikuse, στο Väike-Maarja, στο Meriküla και στη Narva.

	Το 2020, μια επιστημονική ομάδα επισκέφθηκε, για εκπαιδευτικούς σκοπούς, τη δομή του Φάρου: "Ένας ασφαλής χώρος για τα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στο Ηνωμένο Βασίλειο" ¹⁰⁷ .
Συνεχής κατάρτιση	ΟΧΙ, αν και στην έρευνα, οι εκπαιδευτές εμφανίστηκαν αρκετά πρόσφατες (2018-2021). Οι συμμετέχοντες δήλωσαν την ανάγκη για επίσημα παρεχόμενη κατάρτιση και για συνεχή κατάρτιση.

Πίνακας 10. Επαγγελματική κατάρτιση των συνεντευκτών. Ελλάδα

ΙΤΑΛΙΑ	
Βασική εκπαίδευση	Ο νόμος ορίζει ότι ο επαγγελματίας που είναι υπεύθυνος για τη συνέντευξη είναι ο δικαστικός λειτουργός με την υποστήριξη δικαστικού ψυχολόγου, παιδοψυχολόγου ή ψυχιάτρου ή ειδικευμένου κοινωνικού λειτουργού. Μπορούν να προέρχονται από δημόσιους φορείς ή από τον ιδιωτικό τομέα, στις περισσότερες περιπτώσεις εργάζονται σε ΜΚΟ που ασχολούνται με ανήλικα θύματα εγκλημάτων. Συνήθως, οι δικαστές δεν έχουν ειδική εκπαίδευση και δεν γνωρίζουν τις κρίσιμες πτυχές αυτού του είδους της συνέντευξης. Δεν ζητείται εξειδικευμένο βιογραφικό σημείωμα για τον δικαστικό ψυχολόγο, ούτε η παρακολούθηση μαθημάτων κατάρτισης σε θέματα σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών (CSA), καθώς αυτό γίνεται εθελοντικά. ¹⁰⁸ Παρ'όλο που οι κύριες κατευθυντήριες γραμμές (Χάραξη Noto, κατευθυντήριες γραμμές SINPIA, εθνικές κατευθυντήριες γραμμές) για την επιλογή ειδικών και επαγγελματιών για την προστατευόμενη ακρόαση έχουν καθοριστεί από τις ενώσεις επαγγελματιών. Το κύρος τους αναγνωρίζεται από το δικαστικό σώμα, το Ανώτατο Δικαστήριο και τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου.
Εξειδικευμένη κατάρτιση και τεχνολογία	Η ανάγκη ειδικής υποχρεωτικής κατάρτισης για τους επαγγελματίες που υποστηρίζουν τους δικαστές κατά τη διάρκεια των δικανικών συνεντεύξεων καθώς και για τους ίδιους τους δικαστές είναι υπό συζήτηση ¹⁰⁹ .
Συνεχής κατάρτιση	ΟΧΙ , ωστόσο, οι ειδικοί οφείλουν να εξασφαλίζουν τη συνεχή διεπιστημονική επαγγελματική τους ενημέρωση.

* *ΟΧΙ Κοινή κατάρτιση σε διεπιστημονικές ομάδες*¹¹⁰

Πίνακας 11. Επαγγελματική κατάρτιση των συνεντευκτών. Ιταλία

ΙΣΠΑΝΙΑ	
Βασική εκπαίδευση	Ψυχολόγος. Ωστόσο, δεν υπάρχει ομοιογενής εκπαίδευση (σε εθνικό επίπεδο). Η κατάρτιση στην δικαστική ψυχολογία δεν είναι γενικά απαραίτητη. Δεν απαιτείται συμμετοχή σε επαγγελματική ένωση.
Εξειδικευμένη κατάρτιση και τεχνολογία	Δεν ρυθμίζεται, οπότε εναπόκειται στον επαγγελματία και δεν απαιτείται εξειδίκευση ή πιστοποίηση προηγούμενης εμπειρίας. Η έλλειψη επαρκούς αριθμού επαγγελματιών οδηγεί σε έλλειψη μόνιμων ομάδων, γεγονός που θα μπορούσε να δυσχεράνει τους επαγγελματίες να θεωρήσουν την εξειδικευμένη κατάρτιση ως κατάλληλη. Το ζήτημα αυτό δεν έχει επιλυθεί με τον πρόσφατο Οργανικό Ν. 8/2021.
Συνεχής κατάρτιση	ΟΧΙ, αν και πολλοί επαγγελματίες (ερωτηματολόγιο και συνεντεύξεις) αναφέρουν ότι λαμβάνουν εκπαίδευση <i>motu proprio</i> και την επικαιροποιούν.

* *ΟΧΙ Κοινή κατάρτιση σε διεπιστημονικές ομάδες*

Πίνακας 12. Επαγγελματική κατάρτιση των συνεντευκτών. Ισπανία

¹⁰⁷<https://www.barnahus.eu/en/the-lighthouse-a-safe-space-for-child-sexual-abuse-victims-in-the-uk/>

¹⁰⁸ Σύμφωνα με το δείγμα, συνήθως, η ειδική κατάρτιση σχετικά με την CSA γίνεται εθελοντικά και συχνά επικαιροποιείται (ετησίως, ανά διατία, κάθε 5 χρόνια). Οι εκπαιδευτές δεν ξεπερνούν τις 100 ώρες και συνήθως προέρχονται από εξωτερικούς εκπαιδευτές.

¹⁰⁹ Στις 11 Νοεμβρίου 2021, ένας γνωστός ψυχοθεραπευτής καταδικάστηκε σε 4 χρόνια φυλάκισης στη λεγόμενη δίκη "Άγγελος και Δαίμονες". Σύμφωνα με την καταδικαστική απόφαση, χειραγώγησε πολλά παιδιά-θύματα και μάρτυρες κατά τη διάρκεια προστατευόμενων ακροάσεων, παρέχοντας ψευδή στοιχεία για κακοποιήσεις, προκειμένου τα παιδιά να απομακρυνθούν από τις οικογένειες καταγωγής τους στην πόλη Bibbiano και να ανατεθούν σε νέες (περισσότερες λεπτομέρειες π.χ. στο https://www.corriere.it/cronache/21_novembre_11/bibbiano-psicoterapeuta-claudio-foti-condannato-4-anni-affidi-illeciti-c776c5c4-42d4-11ec-84b2-370e2b694419.shtml?refresh_ce, στα ιταλικά).

¹¹⁰ Ορισμένες ενώσεις επαγγελματιών είναι ιδιαίτερα δραστήριες σε θέματα διεπιστημονικής συνεργασίας. Η ένωση Psicologia in Tribunale (Ψυχολογία στο Δικαστήριο) που γεννήθηκε το 2020 δημιουργήθηκε για να προωθήσει την καλύτερη και αξιόπιστη συνεργασία μεταξύ επαγγελματιών με διαφορετικό υπόβαθρο σε όλες τις φάσεις της δίκης και των ερευνών. Αν και προωθείται από δικαστικούς ψυχολόγους, συμμετέχουν επίσης δικηγόροι, δικαστές, κοινωνικοί λειτουργοί και άλλοι ενδιαφερόμενοι φορείς.

Ως παράδειγμα αναφοράς, παρουσιάζουμε μοντέλα κατάρτισης από τις σκανδιναβικές χώρες που ηγούνται στην εφαρμογή του μοντέλου Barnahus ή παρόμοιων ¹¹¹:

- Στη **Νορβηγία**, οι αστυνομικοί ολοκληρώνουν ένα τριετές πτυχίο στη Νορβηγική Πανεπιστημιακή Ακαδημία Αστυνομίας (NPUC). Μετά από ελάχιστα χρόνια υπηρεσίας, ο αστυνομικός μπορεί να αποκτήσει πρόσβαση σε εξειδίκευση στον τομέα των ερευνών (15 μονάδες ECTS στο σύστημα πανεπιστημιακής πιστοποίησης). Μία από τις επίσημες εξειδικεύσεις είναι η ανακριτική συνέντευξη παιδιών και ανηλίκων (περίπου 420 ώρες/15 ECTS σε διάστημα τριών τετάρτων του έτους). Μετά τη διεξαγωγή τουλάχιστον πενήντα ερευνητικών συνεντεύξεων με παιδιά (κάτω των 16 ετών), είναι δυνατή η περαιτέρω εξειδίκευση (10 ECTS/ 280 ώρες) με επίκεντρο τα ευάλωτα άτομα.
- Στην **Ισλανδία**, τα παιδιά μεταξύ 15 και 18 ετών εξετάζονται κυρίως από ειδικά εκπαιδευμένους αστυνομικούς (σεμινάριο 3 εβδομάδων με τίτλο "Επίτευξη Βέλτιστων Αποδεικτικών Στοιχείων σε Ποινικές Διαδικασίες") στο αστυνομικό τμήμα και τα παιδιά κάτω των 15 ετών από ειδικά εκπαιδευμένους δικανικούς συνεντευκτές (ψυχολόγος με κλινικό υπόβαθρο και εξειδίκευση με APSAC και NCAC και στο πρωτόκολλο του NICHD) στο Barnahus. Ωστόσο, η απόφαση μεταξύ του ενός ή του άλλου επαγγέλματος εξαρτάται από τον αρμόδιο δικαστή.
- Στη **Σουηδία**, όλες οι συνεντεύξεις παιδιών κάτω των 15 ετών διεξάγονται από εξειδικευμένους αστυνομικούς των οποίων η εκπαίδευση (λιγότερο από 1 έτος) επικεντρώνεται στη διαδικασία και τις μεθόδους έρευνας στο πλαίσιο των θυμάτων παιδιών και στις μεθόδους και τεχνικές ερευνητικών συνεντεύξεων, στο μοντέλο PEACE και στο πρωτόκολλο NICHD, και διεξάγουν πραγματικές συνεντεύξεις σε ποινικές διαδικασίες και εποπτεύονται και λαμβάνουν αναπληροφόρηση από ειδικούς εκπαιδευτές.
- Στη **Φινλανδία**, οι δικανικές συνεντεύξεις παιδιών διεξάγονται από αστυνομικούς ή εγκληματολόγους ψυχολόγους. Λαμβάνουν μονοετή εκπαίδευση που προσφέρεται από το Εθνικό Συμβούλιο της Φινλανδικής Αστυνομίας. Εκπαιδούνται στη χρήση του πρωτοκόλλου NCIDH και λαμβάνουν αναπληροφόρηση και εποπτεία (σε μικρές ομάδες) σχετικά με τη χρήση του κατά τη διάρκεια όλου του έτους.

B) Εκπαίδευση σχετιζόμενων επαγγελματιών

- ✓ Πληροφορίες (άρθρα 6 & 7)
- ✓ Συμμετοχή (άρθρα 10, 13, 24, 25)
- ✓ Ελαχιστοποίηση του στρες-ψυχική υγεία (άρθρ. 20)
- ✓ Εκτίμηση (άρθρα 18 & 23)

Μία από τις ιδιαιτερότητες της ορθής χρήσης της δικανικής συνέντευξης έγκειται στο γεγονός ότι είναι ενταγμένη σε μια πολύπλοκη δομή που περιλαμβάνει πολυάριθμες επαγγελματικές ομάδες. Ενώ είναι βασικό να εξασφαλιστεί ότι οι υπεύθυνοι των δικανικών συνεντεύξεων είναι άρτια εκπαιδευμένοι, δεν θα πρέπει να αγνοείται η εκπαίδευση άλλων επαγγελματιών σε μια σειρά θεμάτων που μπορεί να επηρεάσουν άμεσα ή έμμεσα την εκτέλεση της δικανικής συνέντευξης. Για παράδειγμα, το αίτημά της, η αποδοχή της, οι πιθανές αντιδράσεις ή η χρήση των αποτελεσμάτων της συνέντευξης. Σε γενικές γραμμές, επισημαίνουμε τις ακόλουθες επαγγελματικές ομάδες:

- **Αστυνομία υποδοχής.** Ενώ υπάρχουν εξειδικευμένες μονάδες στα αρχηγεία της αστυνομίας, είναι σημαντικό να απαιτείται βασική εκπαίδευση για τις μη εξειδικευμένες μονάδες (ανησυχία που αναφέρεται στα δείγματα της **BE** και της **ΕΣ**, η οποία μπορεί να επεκταθεί και στις υπόλοιπες χώρες), είτε για τη συλλογή βασικών πληροφοριών (**IT**), είτε για τη σωστή παραπομπή σε εξειδικευμένες μονάδες. Οι σαφείς ενδείξεις της "μη

¹¹¹ Trond Myklebust, " Το Σκανδιναβικό Μοντέλο Χειρισμού των Μαρτυριών των Παιδιών", στο έργο Συνεργασία κατά της Κακοποίησης των Παιδιών. Εξερευνώντας το Σκανδιναβικό Μοντέλο Barnahus, της Susanna Johansson κ.ά. (Ελβετία: Palgrave Macmillan, 2017)..

διαβούλευσης με το θύμα" από τις ομάδες αυτές, όταν δεν διαθέτουν εξειδικευμένη κατάρτιση, επισημαίνονται ως ορθή πρακτική (**BE**¹¹² και **ΕΣ**).

- **Εισαγγελία και δικαστικό σώμα (προανακριτικό στάδιο).** Σε ορισμένες περιπτώσεις, θα είναι υπεύθυνοι για την αξιολόγηση της χρήσης ή μη της δικανικής συνέντευξης, ή της αναγνώρισης μιας κατάστασης ιδιαίτερα ευαίσθητης (αναφέρεται στο **BE**, στην **ΕΣ** και στην **ΙΤ**). Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις, η παρουσία τους, στην αίθουσα παρατήρησης, θα είναι απαραίτητη κατά τη διάρκεια της δικανικής συνέντευξης. Προς αυτή την κατεύθυνση υπάρχουν ανάγκες για εκπαίδευση (**BE**), ορισμένες από τις οποίες είναι ιδιαίτερα πρόσφατες (**ΕΣ**¹¹³) και οι οποίες δεν είναι πάντα υποχρεωτικές ή δεν έχουν τη δυνατότητα να διασφαλιστούν σε όλες τις περιπτώσεις (**ΕΕ**). Όσον αφορά την προαιρετική κατάρτιση, πρέπει να σημειωθεί ότι θεωρείται ανεπαρκής εάν δεν συνοδεύεται από πρόσθετη υποχρεωτική κατάρτιση, η οποία θα πρέπει να συνδυάζει θεωρία και πράξη.

Πλαίσιο κειμένου 15. Ορισμένες εθνικές πρακτικές

Στο **Βέλγιο**, αν και η νομοθεσία επιτρέπει την ανάκριση των ανηλίκων από τον εισαγγελέα ή τον ανακριτή, αυτό θεωρείται κακή πρακτική και δεν γίνεται σύμφωνα με τους ερωτηθέντες. Οι εισαγγελείς λαμβάνουν κάποια εκπαίδευση σχετικά με τις τεχνικές ανάκρισης (όχι όμως στο επίπεδο της εκπαίδευσης των ανακριτών της TAM) ή σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των παιδιών. Υπάρχει επίσης μια πλήρης ενότητα για τις τεχνικές ανάκρισης με παιχνίδια ρόλων, η οποία αποτελούσε προαιρετική εκπαίδευση, αλλά έχει καταστεί υποχρεωτική από το 2013.

Οι δικαστές και ο εισαγγελέας παρακολουθούν σύντομες υποχρεωτικές εκπαιδευσεις. Ένα πενθήμερο σεμινάριο κατάρτισης για την ενδοοικογενειακή και σεξουαλική βία (εισαγγελείς). Τριήμερο υποχρεωτικό εισαγωγικό μάθημα για τη σεξουαλική και ενδοοικογενειακή βία (δικαστές). Επιπλέον, οι δικαστές με ειδίκευση σε υποθέσεις εγκλημάτων κατά των ανηλίκων και της οικογένειας υποχρεούνται να παρακολουθήσουν εντατικό μάθημα 5 ημερών για τη σεξουαλική και την ενδοοικογενειακή βία. Οι εκπαιδευσεις αυτές, αν και εξειδικευμένες, θεωρούνται βασικές. Επιπλέον, η νομική σχολή προσφέρει μια σειρά από πρόσθετες, προαιρετικές εκπαιδευσεις, οι οποίες είναι δύσκολο να συνδυαστούν με τον καθημερινό φόρτο εργασίας.

- Στην **Ισπανία**, μέχρι τον πρόσφατο Οργανικό Νόμο 8/21, οι εισαγγελείς¹¹⁴ έχουν ανεπαρκή βασική υποχρεωτική εκπαίδευση σε θέματα που αφορούν παιδιά (οι επαγγελματίες των εισαγγελιών ανηλίκων αποτελούν εξειδικευμένο κλάδο). Η μόνη διαθέσιμη εκπαίδευση ήταν αυτή που παρείχε το Γενικό Δικαστικό Συμβούλιο, η οποία είναι κυρίως εθελοντική. Το ίδιο ισχύει και για το δικαστικό σώμα στην προδικαστική φάση. Είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη το προφανές γεγονός, ότι πρόκειται για την επαγγελματική ομάδα που είναι αρμόδια για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με τη συμμετοχή εξειδικευμένων επαγγελματιών στη διαδικασία κατάθεσης των θυμάτων (μεταξύ 14 και 18 ετών, καθώς με την τροποποίηση της LO 8/21 η δικανική συνέντευξη ως προδικαστικό αποδεικτικό στοιχείο είναι υποχρεωτική για ανηλίκους κάτω των 14 ετών).

- Ο **Οργανικός Νόμος 8/2021 αποσκοπεί στην αλλαγή αυτής της κατάστασης, στην καθιέρωση "μιας σειράς μαθημάτων επιλογής με θεωρητικό πρόγραμμα (για το δίκαιο ανηλίκων) διεπιστημονικής κατάρτισης, μια περίοδο εποπτευόμενης πρακτικής άσκησης σε διάφορα δικαστήρια όλων των βαθμίδων δικαιοδοσίας και μια περίοδο κατά την οποία οι ασκούμενοι δικαστές θα ασκούν καθήκοντα υποκατάστασης και ενίσχυσης. Μόνο η επιτυχής ολοκλήρωση καθεμιάς από αυτές τις περιόδους επιτρέπει την πρόσβαση στην επόμενη".** Εκτός αυτού, ενσωματώνει επιλεκτικές εξετάσεις για την είσοδο και την προαγωγή στη δικαστική και εισαγγελική σταδιοδρομία, καθώς και συνεχή κατάρτιση.

¹¹²Οι αστυνομικοί πρώτης γραμμής λαμβάνουν εντολή να μην κάνουν οι ίδιοι την κατάθεση του παιδιού και να ακούν χωριστά τον ενήλικα που το συνοδεύει. Τους δίνεται εντολή να ενημερώσουν αμέσως την εισαγγελία, η οποία θα αξιολογήσει τον επειγόντα χαρακτήρα της υπόθεσης και τα επερχόμενα ερευνητικά μέτρα.

¹¹³Η εξειδίκευση στα δικαιώματα του παιδιού στο δικαστικό σώμα, την εισαγγελία και το δικηγορικό σώμα έχει ενσωματωθεί από το 2021.

¹¹⁴Ο ρόλος της Εισαγγελίας εξαρτάται από τη φάση στην οποία συμμετέχει. Άλλωστε, μερικές φορές ο Εισαγγελέας στην προδικαστική φάση δεν είναι ο ίδιος στη φάση της δίκης. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς το εν λόγω πρόσωπο αναφέρεται ως πιθανός εγγυητής των συμφερόντων του παιδιού-θύματος.

Σε αυτές τις εκπαιδεύσεις συνιστάται η εμβάθυνση στη διεπιστημονική φροντίδα, δηλαδή απαιτείται βασική γνώση των πρωτοκόλλων που ακολουθούνται από άλλους επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με το θύμα καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, καθώς και πρακτική εξάσκηση.

- **Δικαστής.** Είναι κεντρικής σημασίας να απαιτηθεί βασική κατάρτιση για τους επαγγελματίες που θα αξιολογήσουν το αποτέλεσμα της δικανικής συνέντευξης. Ακόμη πιο σημαντικό όταν είναι αυτοί που θα ζητήσουν από το θύμα να καταθέσει εκ νέου στη δίκη (π.χ. λόγω ανεπαρκούς πληροφόρησης, κακής ποιότητας της καταγραφής, διαδικαστικών σφαλμάτων που επηρεάζουν τις εγγυήσεις των διαδίκων) ή που θα αθώωσουν λόγω έλλειψης αποδεικτικών στοιχείων (βλέπε *ενότητα 2.3.1. Διαδικαστικές εγγυήσεις*).

- **Δικηγόροι και άλλα πρόσωπα που αποσκοπούν στην προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των παιδιών-θυμάτων.** Παρατηρείται ότι στις πέντε χώρες δεν υπάρχει ειδικός φορέας για την προστασία των συμφερόντων της παιδικής ηλικίας, παρά το γεγονός ότι όλες διαθέτουν φορείς που είναι επιφορτισμένοι με αυτόν τον στόχο¹¹⁵. Για παράδειγμα, ανεπαρκής ή κενή χρήση (**ΕΣ**), έλλειψη σχετικής εξειδικευμένης κατάρτισης (**ΙΤ**) ή κάπως επιφανειακή ερμηνεία της ανάγκης για τα στοιχεία αυτά, δηλαδή μόνο όταν εντοπίζεται σύγκρουση συμφερόντων.

Απαιτείται εξειδικευμένη κατάρτιση για τους εν λόγω επαγγελματίες και ιδίως για τους νομικούς, καθώς αυτοί θα είναι υπεύθυνοι για την εποπτεία της τήρησης των δικαιωμάτων των παιδιών-θυμάτων/μαρτύρων και μπορεί να είναι εκείνοι που θα απαιτήσουν τη συμμετοχή άλλων επαγγελματιών για επαρκή φροντίδα (**ΙΤ**).

Επίσης, πρέπει να διασφαλιστεί ο διορισμός διαπιστευμένων και καλά εκπαιδευμένων επαγγελματιών που θα ενεργεί ως ενιαίο πρόσωπο επαφής, καθώς και η διαθεσιμότητά του/της σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

Πλαίσιο κειμένου 16. Ορισμένες τελικές παρατηρήσεις σχετικά με:

■ **Τον ρόλο του δικηγόρου.** Είναι σημαντικό να αναγνωριστεί η συνδρομή ειδικού δικηγόρου σε θέματα νομικής βοήθειας ανηλίκων, ανεξάρτητα από τον κάτοχο της γονικής μέριμνας. Αυτό απαιτεί την αναγνώριση του δικαιώματος δωρεάν νομικής βοήθειας για τα θύματα αυτά, άμεσα και μάλιστα με την απαίτηση να διοριστεί επαγγελματίας εκτός του κύκλου εμπιστοσύνης του θύματος.

■ **Τα ελάχιστα πρότυπα που είναι κατάλληλα για κάθε επαγγελματική ομάδα** θα πρέπει να καθορίζονται σύμφωνα με το ρόλο που κατέχει σε καθένα από τα συστήματα, συμπεριλαμβανομένης της εξέτασης των παραπτώματων που σχετίζονται με την εκτέλεση ορισμένων ενεργειών. Για το σκοπό αυτό, μπορούν να επισημανθούν τα ακόλουθα στοιχεία:

Εκπαίδευση στην ανίχνευση καταστάσεων που παρουσιάζουν ιδιαίτερη ευαισθησία.

Εξειδικευμένη εκπαίδευση για τα δικαιώματα των παιδιών και των θυμάτων σεξουαλικών εγκλημάτων.

Βασική εκπαίδευση με καθοδήγηση σχετικά με το τι πρέπει να κάνετε/τι δεν πρέπει να κάνετε (θεωρητική και πρακτική).

Πρωτόκολλο παραπομπών.

Τακτική ενημέρωση σύμφωνα με τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές.

Βασική κατάρτιση σχετικά με τους στόχους και τους μηχανισμούς της δικανικής συνέντευξης.

¹¹⁵ Στην Εσθονία υπάρχει ο ειδικός σε θέματα παιδικής προστασίας, σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, ο οποίος έχει καθήκοντα διαχείρισης υποθέσεων. Αυτός ο επαγγελματίας βοηθά τα παιδιά και τις οικογένειες, είναι υπεύθυνος για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των παιδιών, κλείνει ραντεβού για την υποδοχή του Σπιτιού του Παιδιού (Lastemaja), αναζητά υπηρεσίες αποκατάστασης, αξιολογεί την ανάγκη του παιδιού για βοήθεια και προσδιορίζει πώς αυτή επηρεάζει τα συμφέροντα και την ευημερία του.

Κατάρτιση για τον προσδιορισμό και την αξιολόγηση των παιδικών συμφερόντων (νομικός συνήγορος, δικηγόρος του θύματος, διαμεσολαβητές).

Επιπλέον, είναι σημαντικό να παρέχονται σαφείς και απλές κατευθυντήριες γραμμές και πρωτόκολλα για τη δράση.

2.3.3. Πρωτόκολλα δικανικής συνέντευξης

A) Οι δικανικές συνεντεύξεις διεξάγονται σύμφωνα με πρακτικές και πρωτόκολλα που βασίζονται σε στοιχεία, τα οποία διασφαλίζουν την ποιότητα και την ποσότητα των αποδεικτικών στοιχείων που λαμβάνονται.

- ✓ Συμμετοχή (άρθρ. 10)
- ✓ Ασφάλεια και προστασία (άρθρ. 18))
- ✓ Εκτίμηση (άρθρα 18, 22 και 23)

Υπάρχουν δεκάδες δομές συνέντευξης, που αναπτύχθηκαν σε ακαδημαϊκά ιδρύματα (π.χ. Δέκα Βήματα Ερευνητικής Συνέντευξης, Γνωστική Συνέντευξη) ή από οργανισμούς που είναι αρμόδιοι για τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με παιδιά (π.χ., NCAC, CornerHouse), οι οποίες ποικίλλουν από δομημένες (π.χ., NICHD), ημι-δομημένες (π.χ., RATAC) έως ευέλικτες (την Ευέλικτη Συνέντευξη του Faller με Επίκεντρο το Παιδί)¹¹⁶. Τα περισσότερα πρωτόκολλα συνέντευξης έχουν αναπτυχθεί σε αγγλόφωνες χώρες (π.χ. Επίτευξη Βέλτιστων Αποδεικτικών Στοιχείων σε Ποινικές Διαδικασίες (ABE)- Αμερικανική Επαγγελματική Ένωση για την Κακοποίηση των Παιδιών (APSAC), ΣΕΑΚΑ (Ακρωνύμιο των φάσεων του πρωτοκόλλου συνέντευξης: Σχεδιασμός και προετοιμασία, εμπλοκή και εξήγηση, απολογισμός, κλείσιμο, αξιολόγηση)¹¹⁷.

Πολυάριθμες μελέτες υποδεικνύουν το πρωτόκολλο του NICHD (Εθνικό Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού και Ανθρώπινης Ανάπτυξης)¹¹⁸ ως η καταλληλότερη σε περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης¹¹⁹.

Στην πραγματικότητα, πολλά πρωτόκολλα ενσωματώνουν στοιχεία του πρωτοκόλλου του NICHD στη δομή της συνέντευξής τους (π.χ. RADAR, πρωτόκολλο δικανικής συνέντευξης του Μίσιγκαν) και βασίζονται στην εκτεταμένη έρευνά του¹²⁰. Στην πράξη, το NICHD φαίνεται να είναι το πιο εκτεταμένο στις **πέντε χώρες** του παρόντος έργου.

¹¹⁶ Kathleen Faller, "Σαράντα χρόνια δικανικής συνέντευξης των παιδιών που θεωρούνται ύποπτα για σεξουαλική κακοποίηση, 1974-2014: Κοινωνικές Επιπτώσεις, αρ. 1 (Δεκέμβριος 2014): 34-65, <https://doi.org/10.3390/socsci4010034>.

¹¹⁷ Sovino Meléndez και Ulloa Jiménez, Χρήση της ερευνητικής συνέντευξης σε δίκες. "Βιντεοσκοπημένη ερευνητική συνέντευξη παιδιών θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης".

¹¹⁸ Yael Orbach, "Αξιολόγηση της Αξίας των Δομημένων Πρωτοκόλλων για τις Δικανικές συνεντεύξεις των φερόμενων ως θυμάτων παιδικής κακοποίησης", Παιδική Κακοποίηση & Παραμέληση, 24, αριθ. 6 (Ιούνιος 2000): 733-52, [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00137-X](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00137-X).

Michael E. Lamb et al., "Ένα δομημένο πρωτόκολλο δικανικής συνέντευξης βελτιώνει την ποιότητα και την ενημέρωση των ερευνητικών συνεντεύξεων με παιδιά: Μια ανασκόπηση των ερευνών που χρησιμοποιούν το Πρωτόκολλο Ερευνητικής Συνέντευξης του NICHD", Παιδική Κακοποίηση & Παραμέληση, αρ. 31(11-12) (Νοέμβριος 2007): 1201-31, <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.03.021>.

Gunn Astrid Baugerut και Miriam Sinkerud Johnson, "Το πρωτόκολλο NICHD: Οδηγός για την τήρηση των συνιστάμενων πρακτικών ερευνητικής συνέντευξης στο Barnahus", στο Συνεργασία κατά της παιδικής κακοποίησης. Εξερευνώντας το σκανδιναβικό μοντέλο, της Susanna Johansson κ.ά. (Ελβετία: Palgrave Macmillan, 2017), 123.

¹¹⁹ Carolina Gutiérrez de Piñeres Botero, "Ανάλυση των πρακτικών των δικαστικών πραγματογνωμόνων κατά τη διάρκεια της έρευνας για τις καταγγελίες σεξουαλικών εγκλημάτων κατά των παιδιών, των παιδιών και των εφήβων", Psicogente, αριθ. 20 (37) (Απρίλιος 2017), <https://doi.org/10.17081/psico.20.37.2422>.

¹²⁰ Faller, "Σαράντα χρόνια δικανικής συνέντευξης παιδιών που θεωρούνται ύποπτα για σεξουαλική κακοποίηση, 1974-2014: Ιστορικά σημεία αναφοράς.

Οι **Βέλγοι** υπεύθυνοι συνεντεύξεων χρησιμοποιούν πρωτόκολλο που ρυθμίζεται από την κοινή εγκύκλιο της 14ης Οκτωβρίου 2021¹²¹, που αναπτύχθηκε από το Τμήμα Επιστημών Συμπεριφοράς της Ομοσπονδιακής Αστυνομίας, εμπνευσμένο από το πρωτόκολλο του NICHD, το οποίο αποτελείται από μια δομή τεσσάρων φάσεων χωρισμένων σε δέκα βήματα (βλ. **Πλαίσιο 17** και **Παράρτημα 3**). Στην **Εσθονία**, αν και δεν υπάρχει ενιαίο πρωτόκολλο δικανικής συνέντευξης, είναι γνωστό και χρησιμοποιείται το πρωτόκολλο της Γνωσιακής συνέντευξης και το πρωτόκολλο NICHD, καθώς και ένα εγχειρίδιο για τη συνέντευξη παιδιών και κατευθυντήριες γραμμές για τη συνέντευξη παιδιών με ειδικές ανάγκες. Ενώ στην **Ελλάδα**, η υπουργική απόφαση 7320/2019 ορίζει ένα τεκμηριωμένο πρωτόκολλο που βασίζεται σε τυποποιημένα πρωτόκολλα: του NICHD, το Πρωτόκολλο του Κέντρου Συνηγορίας Παιδιών της Αλαμπάμα και το Μνημόνιο Καλής Πρακτικής του Ηνωμένου Βασιλείου. Ωστόσο, στην καθημερινή πρακτική το πρωτόκολλο αυτό δεν εφαρμόζεται επίσημα ή/και με ενιαίο τρόπο. Μολονότι στην **Ιταλία**, καθώς και στην **Εσθονία**, και την **Ισπανία**, δεν υπάρχει ενιαίο πρωτόκολλο δικανικής συνέντευξης, ορισμένα από τα τυποποιημένα πρωτόκολλα που χρησιμοποιούνται περισσότερο είναι η Γνωστική συνέντευξη, το Μνημόνιο Καλής Πρακτικής και το NICHD. Αξίζει να αναφερθεί ότι όταν η συνέντευξη διεξάγεται πλήρως και απευθείας από τον αρμόδιο δικαστή, συνήθως δεν υπάρχει επιστημονικά τεκμηριωμένο πρωτόκολλο και οι δικαστικοί ψυχολόγοι και άλλοι επαγγελματίες δεν έχουν άμεσο ρόλο, μπορούν μόνο να παρέχουν υποστήριξη εάν το ζητήσει ο δικαστής.

Στην **Ισπανία**, αν και δεν υπάρχει ενιαίο πρωτόκολλο δικανικής συνέντευξης, το πρωτόκολλο του NICHD και η γνωστική συνέντευξη είναι γνωστά και χρησιμοποιούνται. Ορισμένοι επαγγελματίες αναφέρουν ότι δεν ακολουθούν κανένα πρωτόκολλο. Ωστόσο, αυτό δεν αποτελεί κοινή πρακτική. Από την άλλη πλευρά, είναι σύνηθες να προσαρμόζονται τα πρωτόκολλα ανάλογα με τη κάθε περίπτωση και γενικά στο πλαίσιο μιας επαγγελματικής ομάδας. Όπως δείχνουν οι έρευνες, οι συνεντευκτές έρχονται συχνά αντιμέτωποι με το δίλημμα να ακολουθήσουν το πρωτόκολλο (με το οποίο το παιδί δεν είναι εξοικειωμένο) και στη συνέχεια να ακολουθήσουν το παιδί¹²². Ορισμένοι συνεντευκτές είναι εκπαιδευμένοι σε διαφορετικά πρωτόκολλα και εφαρμόζουν το πιο βολικό.

Ωστόσο, πρέπει να τονιστεί ότι η απουσία ενός κοινού πρωτοκόλλου συνέντευξης μεταξύ των επαγγελματιών που διενεργούν συνεντεύξεις οδηγεί σε μεγάλη ποικιλία πρακτικών συνέντευξης. Καθώς και η απουσία σαφούς δομής στο σύστημα για τη χρήση της δικανικής συνέντευξης ή των εμπλεκόμενων επαγγελματιών.

¹²¹Προηγούμενος ήταν υπουργική εγκύκλιος της 16ης Ιουλίου 2001.

¹²² Faller, Kathleen Coulborn. "Κεφάλαιο 7: Δομή, κατευθυντήριες γραμμές και πρωτόκολλο συνέντευξης". Στο βιβλίο Συνέντευξη παιδιών για τη σεξουαλική κακοποίηση: Αμφισβητήσεις και βέλτιστες πρακτικές. Νέα Υόρκη: Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, 2007, σσ. 66-89. Αναφέρεται στο Faller, Kathleen. "Σαράντα χρόνια δικανικής συνέντευξης παιδιών που θεωρούνται ύποπτα για σεξουαλική κακοποίηση, 1974-2014: Ιστορικά σημεία αναφοράς". Κοινωνικές Επιστήμες 4, αρ. 1 (24 Δεκεμβρίου 2014): 34-65. <https://doi.org/10.3390/socsci4010034>.

Συνοπτικά, το πρωτόκολλο του NICHHD αποτελείται από τις ακόλουθες φάσεις¹²³:

Εισαγωγική φάση: Εξήγηση του σκοπού και των βασικών κανόνων. "Ο υπεύθυνος της συνέντευξης συστήνεται και παρουσιάζει τον εαυτό του και τον ρόλο του, αποσαφηνίζει το έργο του παιδιού (την ανάγκη να περιγράψει λεπτομερώς τα γεγονότα και να πει την αλήθεια) και εξηγεί τους βασικούς κανόνες και τις προσδοκίες".

Φάση οικοδόμησης σχέσεων: "σχεδιασμένο να δημιουργεί ένα χαλαρό, υποστηρικτικό περιβάλλον για τα παιδιά και να δημιουργεί μια σχέση μεταξύ των παιδιών και των συνεντευκτών, κυρίως μέσω της γνωριμίας με το παιδί. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να μιλήσουν ανοιχτά τόσο για θετικά όσο και για αρνητικά θέματα και παρακινούνται να απαντήσουν λεπτομερώς στις ήπιες ερωτήσεις που τους παρέχουν οι προσεκτικοί και φανερά ενδιαφερόμενοι ενήλικες".

Φάση εκπαίδευσης στην αφήγηση (ή εκπαίδευση στην επεισοδιακή μνήμη): "συνιστάται στον συνεντευκτή να εντοπίσει ένα ουδέτερο γεγονός που βίωσε πρόσφατα το παιδί (πρώτη μέρα στο σχολείο, πάρτι γενεθλίων, γιορτή, κ.λπ.), ώστε να μπορεί να κάνει ερωτήσεις σχετικά με το γεγονός αυτό. Συνιστάται στους συνεντευκτές να παρακολουθούν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά περιγράφουν το γεγονός για να διασφαλίσουν ότι αποσπών από το παιδί μια επεισοδιακή περιγραφή ενός συγκεκριμένου περιστατικού ή γεγονότος, για να προωθήσουν και να προετοιμάσουν το έδαφος για επεισοδιακή (και όχι σεναριακή) ανάκληση κατά τη διάρκεια της ουσιαστικής φάσης".

Ουσιαστική φάση (ή μετάβαση σε θέματα ουσίας): "ο συνεντευκτής προσπαθεί να στρέψει την προσοχή του παιδιού στα ουσιαστικά ζητήματα όσο το δυνατόν πιο ανώδυνα, ώστε να ξεκινήσει η διαδικασία της ανάκλησης". "Το Πρωτόκολλο παρέχει εννέα διαφορετικές ερωτήσεις, από ανοικτού τύπου έως πιο κλειστού τύπου, για να βοηθήσει τον συνεντευκτή και το παιδί σε αυτή τη μετάβαση"¹²⁴.

Φάση ελεύθερης ανάκλησης (ή διερεύνηση των περιστατικών): "όταν διατυπώνεται ένας ισχυρισμός, η φάση της ελεύθερης ανάκλησης αρχίζει με την πρώτη ουσιαστική πρόσκληση ("Πες μου όλα όσα συνέβησαν από την αρχή μέχρι το τέλος όσο καλύτερα μπορείς να θυμηθείς"), ακολουθούμενη από ανοιχτές προτροπές ("Τότε τι συνέβη;" "Πες μου περισσότερα γι' αυτό") που αποσκοπούν στην εκμείωση αυθόρμητης ανάκλησης αφηγήσεων του/των φερόμενου/ων περιστατικού/ων".

Διάλειμμα: "Οι συνεντευκτές ενθαρρύνονται να δίνουν στα παιδιά και στους εαυτούς τους ένα σύντομο διάλειμμα για να σκεφτούν τις πληροφορίες που αναφέρθηκαν και οτιδήποτε άλλο χρειάζεται να συζητηθεί. Κατά τη διάρκεια του διαλείμματος ο συνεντευκτής επανεξετάζει τις πληροφορίες που έλαβε για να διαπιστώσει αν λείπουν πληροφορίες και σχεδιάζει το υπόλοιπο της συνέντευξης, διατυπώνοντας εστιασμένες ερωτήσεις".

Ανάκτηση πληροφοριών που δεν έχουν αναφερθεί από το παιδί: "Συνιστάται στους συνεντευκτές να θέτουν εστιασμένες ερωτήσεις" ("ποιος, τι, πότε και πού"¹²⁵) "μόνο εάν έχουν ήδη δοκιμάσει άλλες προσεγγίσεις και εξακολουθούν να αισθάνονται ότι λείπουν κάποιες σημαντικές από δικανικής άποψης πληροφορίες".

Εάν ένα παιδί δεν αναφέρει πληροφορίες που περίμενε ο συνεντευκτής: "ο συνεντευκτής χρησιμοποιεί πληροφορίες που προέρχονται από εξωτερικά ερεθίσματα (π.χ. μια προηγούμενη αποκάλυψη) σε εστιασμένες ερωτήσεις για να αποσπάσει μια αποκάλυψη ή πρόσθετες πληροφορίες"¹²⁶.

Πληροφορίες δημοσιοποίησης: περιστρέφεται γύρω από το ιστορικό αποκάλυψης. Ρωτώντας το παιδί σε ποιον μίλησε πρώτο συχνά παρέχει στοιχεία έρευνας που μπορούν να ακολουθηθούν για την καλύτερη τεκμηρίωση του τι ακριβώς συνέβη στο παιδί.

Τερματισμός της συνέντευξης (ή κλείσιμο): "οι συνεντευκτές ολοκληρώνουν τη φάση των ερωτήσεων ρωτώντας τα παιδιά αν έχουν να αναφέρουν πρόσθετες πληροφορίες πριν τα ευχαριστήσουν για τη συνεργασία τους και μεταφέρουν τη συζήτηση σε ένα ουδέτερο θέμα για το κλείσιμο".

Σε σύγκριση με άλλα πρωτόκολλα, το εν λόγω πρωτόκολλο επιλέγει μια σαφώς δομημένη συνέντευξη, έστω και αν βασίζεται σε ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Ωστόσο, επαναλαμβάνει τη σημασία του σωστού χειρισμού αυτών των πρωτοκόλλων και την ικανότητα του επαγγελματία να τα προσαρμόζει ανάλογα με τη κάθε

¹²³Michael E. Lamb et al., " Τα πρωτόκολλα ερευνητικής συνέντευξης του NICHHD για νεαρά θύματα και μάρτυρες", στο Πες μου τι συνέβη: Ερωτήσεις σε παιδιά για την κακοποίηση, 2η έκδοση (Wiley-Blackwell, 2018), 87-100.

¹²⁴Faller, "Σαράντα χρόνια δικανικής συνέντευξης παιδιών που θεωρούνται ύποπτα για σεξουαλική κακοποίηση, 1974-2014: Ιστορικά σημεία αναφοράς", 52.

¹²⁵Idem.

¹²⁶Idem.

περίπτωση¹²⁷, διασφαλίζοντας ότι ένα από τα βασικά στοιχεία είναι η αποφυγή ή η ελαχιστοποίηση της δευτερογενούς θυματοποίησης του θύματος από αυτήν την αλληλεπίδραση¹²⁸.

Τα οφέλη της χρήσης δομημένων πρωτοκόλλων είναι ευρέως αναγνωρισμένα, καθώς παρέχουν ένα ενιαίο διαδικαστικό πρότυπο και υποστηρίζουν τον επαγγελματία με πρακτικές κατευθυντήριες γραμμές. Επιπλέον, προσφέρει ορισμένες διασφαλίσεις σε άλλους επαγγελματίες όσον αφορά τον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανηλίκου. Είναι επίσης σημαντικό να υπάρχει γνώση του τρόπου προσαρμογής των πρωτοκόλλων και να μην εφαρμόζονται με μηχανικό τρόπο. Ιδιαίτερα σημαντική για την ανάπτυξη αυτών των δεξιοτήτων είναι η συνεχής κατάρτιση και οι συναντήσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω (βλ. *ενότητα 2.3.2. Α*).

"Επίσης και αυτό είναι πολύ σημαντικό, χρησιμοποιούμε πάντα ενήλικες για να μας δώσουν πληροφορίες για κάποιο ουδέτερο γεγονός, που συμπίπτει χρονικά λίγο πολύ με την πιθανή κακοποίηση, για να το χρησιμοποιήσουμε ως αναμφισβήτητη μαρτυρία, έτσι ώστε αργότερα, εκτός από την εκπαίδευση του παιδιού στην ελεύθερη μαρτυρία, να δούμε και την ικανότητα του παιδιού να θυμάται".
(Αστυνομικός ειδικής μονάδας, ΕΣ)

Πλαίσιο κειμένου 18. Πρωτόκολλο συνέντευξης του Βελγίου

Το **Βέλγιο** ξεχωρίζει από τις άλλες χώρες εταίρους όσον αφορά τη σαφέστερη και αυστηρότερη ρύθμιση και παρακολούθηση της χρήσης πρωτοκόλλων και τεχνικών συνέντευξης. Η ανάκριση TAM βασίζεται σε τέσσερις πυλώνες:

Σταδιακή δομή: η δομή της συνέντευξης αποτελείται από δέκα βήματα, τα οποία ομαδοποιούνται σε τέσσερις φάσεις σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα μιας "ιδανικής συνέντευξης" (εισαγωγή, ελεύθερη αφήγηση, ερωτήσεις και τέλος της συνέντευξης).

Μη υπαινικτική: Οι απαντήσεις του ανηλίκου δεν μπορούν να κατευθύνονται προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση. Η φάση της ελεύθερης αφήγησης θα παράσχει τις πιο αξιόπιστες και ακριβείς πληροφορίες και, ως εκ τούτου, είναι η πιο κρίσιμη φάση της συνέντευξης.

Η συνέντευξη αποσκοπεί στην ανάδειξη της αλήθειας και όχι στην επιβεβαίωση μιας ή περισσότερων υποθέσεων.

Με σεβασμό: σημαίνει ότι πρέπει να γίνονται σεβαστές οι επιθυμίες και ο ρυθμός του παιδιού, πράγμα που σημαίνει ότι δεν πρέπει να ασκείται καμία πίεση στο παιδί.

Την ημέρα της συνέντευξης, ο ανήλικος, συχνά συνοδευόμενος από έναν ενήλικα της εμπιστοσύνης του, θα φτάσει σε έναν από τους χώρους που είναι κατάλληλοι για τη διεξαγωγή της ακρόασης με οπτικοακουστική καταγραφή. Τόσο ο ανήλικος όσο και ο ενήλικος καλούνται να περιμένουν σε μια αίθουσα αναμονής όπου θα τους συναντήσει ο υπεύθυνος της συνέντευξης για να ξεκινήσει το πρωτόκολλο¹²⁹.

Όσον αφορά τον **χρόνο** της συνέντευξης, **Η διάρκεια της συνέντευξης** εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ηλικία, τη γνωστική ανάπτυξη και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ανηλίκου. Ως εκ τούτου, δεν προκύπτουν ενιαία αποτελέσματα δεδομένης της σημασίας της προσαρμογής των συνεντεύξεων αυτών στη συγκεκριμένη κατάσταση κάθε παιδιού και των διαφορετικών απαντήσεων των θυμάτων/μαρτύρων στις συνεντεύξεις αυτές. Ωστόσο, σε γενικές γραμμές, μπορεί να διαρκέσει 1 ώρα-1,5 ώρα.

¹²⁷Megan R. Greeson, Rebecca Campbell, και Giannina Fehler-Cabral, "Κανένας δεν το αξίζει αυτό": Η αντίληψη των εφήβων θυμάτων σεξουαλικής επίθεσης για τη δυσπιστία και την ενοχοποίηση του θύματος από την αστυνομία", *Περιοδικό Κοινωνικής Ψυχολογίας*, αριθ. 44(1) (2016): 90-110, <https://doi.org/10.1002/jcop.21744>.

¹²⁸Hjort Nielsen et al., "Θύματα σεξουαλικής επίθεσης που συμμετέχουν σε έρευνα: Αρχεία Ψυχιατρικής Νοσηλευτικής, αρ. 30(3) (2016): 412-17

¹²⁹ Βλ. παράρτημα 3 για μια λεπτομερή έκδοση του πρωτοκόλλου TAM.

Επιπλέον, η συνέντευξη πρέπει να εξελίσσεται με **το ρυθμό του παιδιού**-θύματος/μάρτυρα και μερικές φορές απαιτούνται διαλείμματα για την ανακούφισή του. Κατά τον προγραμματισμό της συνέντευξης, εάν είναι δυνατόν, "ο συνεντευκτής θα πρέπει να ζητά συμβουλές από άτομα που γνωρίζουν τον μάρτυρα σχετικά με την πιθανή διάρκεια της συνέντευξης πριν προσφερθεί παύση ή διάλειμμα"¹³⁰. Στο **Βέλγιο**, για παράδειγμα, οι συνεντευκτές δήλωσαν την προτίμησή τους να προγραμματίζουν τις συνεντεύξεις το πρωί, κατά προτίμηση χωρίς προηγούμενες δικαστικές διαδικασίες, π.χ. ιατρικές εξετάσεις, ή μετά το πέρας της σχολικής ημέρας.

Όσον αφορά τη χρήση **εργαλείων και βοηθημάτων** για τη συμπλήρωση του πρωτοκόλλου, αναφέρεται συχνά η μη χρήση συμπληρωματικών εργαλείων για την προώθηση της αποκάλυψης ή την άντληση περισσότερων πληροφοριών. Συνήθως, το πρόσθετο υλικό που χρησιμοποιείται είναι ένα λευκό φύλλο χαρτί και ένα στυλό (**BE, EA, ES και IT**) για να επιτρέψει στο παιδί να καταγράψει ή να σκισάρει ορισμένα στοιχεία όταν δυσκολεύεται να εξηγήσει οτιδήποτε με λέξεις

"Μερικές φορές αφήνουμε τα παιδιά να ζωγραφίσουν το σπίτι ή το δωμάτιο όπου συνέβησαν τα γεγονότα. Αυτό δίνει μια ιδέα στον συνεντευκτή για το τι λέει το παιδί. Είναι ένα εργαλείο που κάνει την ιστορία πιο κατανοητή και επίσης διευκολύνει το παιδί να εξηγήσει τι συνέβη. Όμως, δεν διαθέτουμε ούτε ζωγραφιές ούτε λούτρινα ζωάκια ούτε κούκλες. Δεν χρησιμοποιούμε παιχνίδια για να εξηγήσουμε τι συνέβη, χρησιμοποιούμε μόνο λέξεις. Δεν νομίζω ότι αυτό θα ήταν καλύτερο, γιατί διεγείρει τη φαντασία του παιδιού και δεν παίρνουμε τα πραγματικά γεγονότα".
(Συνεντευκτής και εκπαιδευτής TAM, BE)

και για να βοηθήσει να γίνει η ιστορία πιο σαφής. Αναφέρθηκε επίσης η χρήση παιχνιδιών (**EA, ES και IT**), αν και σε μικρότερο βαθμό.

Στο Βέλγιο, στην αίθουσα συνεντεύξεων υπάρχουν διαθέσιμα πρότυπα ουδέτερα σχέδια ενός γυμνού αγοριού ή κοριτσιού όλων των ηλικιών, μπροστά και πίσω, ανά αναπτυξιακό στάδιο. Αυτό το εργαλείο μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε εξαιρετικές περιπτώσεις, υπό την προϋπόθεση της αποφυγής υπαινιγμών, για να υποδείξει ή να κατονομάσει ορισμένα πράγματα. Ωστόσο, οι συνεντευκτές συχνά αναφέρουν ότι δεν το έχουν χρησιμοποιήσει ποτέ λόγω της υπαινικτικής του διάστασης.

Η χρήση συναισθηματικών καρτών, διαγραμμάτων σώματος ή ανατομικά διορθωμένων κούκλων δεν φαίνεται να είναι τόσο συνηθισμένη. Ωστόσο, ένα μικρό ποσοστό τις χρησιμοποιεί, παρόλο που "η εμπειρική έρευνα έχει αποθαρρύνει τη χρήση των κούκλων λόγω της υπαινικτικής τους διάστασης, ιδίως σε παιδιά προσχολικής ηλικίας"¹³¹.

Από την άλλη πλευρά, τα πρωτόκολλα συνέντευξης θα πρέπει να περιέχουν τα ακόλουθα στοιχεία:

- **Συλλογή προκαταρκτικών δεδομένων**

Μέρος του σχεδιασμού της συνέντευξης για τη διεξαγωγή έρευνας του παιδιού είναι η οργάνωση των πληροφοριών για τη διενέργεια της συνέντευξης¹³². Ωστόσο, υπάρχει συζήτηση μεταξύ ερευνητών και επαγγελματιών σχετικά με το εύρος των προηγούμενων

¹³⁰" Επίτευξη Βέλτιστων Αποδεικτικών Στοιχείων σε Ποινικές Διαδικασίες - Κατευθυντήριες γραμμές για τη συνέντευξη θυμάτων και μαρτύρων και κατευθυντήριες γραμμές για τη χρήση ειδικών μέτρων" (Υπουργείο Δικαιοσύνης του Ηνωμένου Βασιλείου, 2011), 62..

¹³¹Margarita Diges Junco και Nieves Pérez-Mata, " Η εγκληματολογική έρευνα σε παιδιά που έχουν κατηγορηθεί ως θύματα σεξουαλικών εγκλημάτων: οδηγός καλών πρακτικών (I)".

¹³²Kevin Smith και Rebecca Milne, " Σχεδιάζοντας τη συνέντευξη", στο Μαρτυρία των παιδιών: Ένα εγχειρίδιο ψυχολογικής έρευνας και εγκληματολογικής πρακτικής, ed. Michael E. Lamb κ.ά. (John Wiley & Sons, Ltd, 2011).

πληροφοριών που θα πρέπει να συλλέγουν οι συνεντευκτές, λόγω της δυνητικής ζημίας που μπορεί να προκαλέσει η προκατάληψη του συνεντευκτή (π.χ. προκατάληψη επιβεβαίωσης, φαινόμενα προσδοκίας) και η ανακριβής γνώση πριν από τη συνέντευξη στην έρευνα και στην αξιοπιστία της αναφοράς των παιδιών¹³³.

Πλαίσιο κειμένου 19. Ένα θέμα προς συζήτηση

Ορισμένοι συγγραφείς θεωρούν ότι είναι "απαραίτητο να τηρούνται αρχεία που θα περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με την ηλικία του παιδιού, την οικογένειά του, το επίπεδο ανάπτυξης, την πιθανή ύπαρξη προβλημάτων υγείας και τραυμάτων, τη σχολική του επίδοση, το πολιτισμικό του υπόβαθρο, πιθανές δυσλειτουργίες όσον αφορά βασικές δεξιότητες όπως η χρήση της γλώσσας κ.λπ.¹³⁴", καθώς επιτρέπει **την προσαρμογή της συνέντευξης στο θύμα**.

Στο ίδιο μήκος κύματος, από πρακτική άποψη, ορισμένοι ερευνητές υπογραμμίζουν τη σημασία που έχει αυτό για την εξασφάλιση **μιας πλήρους και χωρίς κενά συνέντευξης**¹³⁵, λαμβάνοντας υπόψη το είδος του αδικήματος σε κάθε περίπτωση και στοχεύοντας στη μείωση του αριθμού των συνεντεύξεων που θα ήταν στη συνέχεια αναγκαίες για την ολοκλήρωση της ιστορίας.

Άλλοι ασχολούνται με τη σημασία της διεξαγωγής "**τυφλών**" **συνεντεύξεων** για την εξάλειψη των επιδράσεων προσδοκίας. Αν και δεν αποτελεί συνήθη πρακτική και η επίδραση της έλλειψης προηγούμενης γνώσης στην δικανική συνέντευξη σε υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών είναι ένα θέμα που δεν έχει ερευνηθεί επαρκώς¹³⁶.

Εν συντομία, "αφενός, η τάση επιβεβαίωσης και τα φαινόμενα προσδοκίας μπορούν άθελά τους να διαμορφώσουν την δομή της συνέντευξης. Αφετέρου, κάποιες πληροφορίες σχετικά με το παιδί και τους ισχυρισμούς φαίνονται απαραίτητες για τους συνεντευκτές ώστε να εστιάσουν τις ερωτήσεις τους και να αναπτύξουν εναλλακτικές υποθέσεις", ως μέσο αντιμετώπισης των φαινομένων προσδοκίας¹³⁷.

Ως γενική παρατήρηση, δεν εντοπίσαμε σαφή ρύθμιση σχετικά με τη συλλογή προηγούμενων πληροφοριών, καθώς, όπως αντιλαμβανόμαστε, εξαρτάται από τους επαγγελματίες που είναι υπεύθυνοι για τη συνέντευξη (π.χ. αστυνομικός, ιατροδικαστής, παιδοψυχολόγος/ψυχίατρος) και από προηγούμενες παρεμβάσεις από άλλους επαγγελματίες και φορείς. Συνήθως, οι προηγούμενες πληροφορίες προέρχονται κυρίως από τις δικαστικές και ιατρικές εκθέσεις. Επιπλέον, το σχολείο¹³⁸ αναδεικνύεται ως σχετικό πλαίσιο, μερικές φορές πιο αντικειμενικό από τις πληροφορίες που μπορούν να συλλεχθούν από τον στενό κύκλο.

Για παράδειγμα, στην **Ισπανία**, οι ψυχοκοινωνικές ομάδες είναι επιφορτισμένες με το διεπιστημονικό και διοργανικό καθήκον να συγκεντρώνουν το έργο των επαγγελματιών που έχουν προηγουμένως παρέμβει και να μελετούν τις προσωπικές, οικογενειακές και κοινωνικές συνθήκες του ανηλίκου ή του ατόμου με αναπηρία, προκειμένου να βελτιώσουν τη θεραπεία τους και τη διεξαγωγή της δίκης (άρθρ. 449 ter LECRIM).

¹³³ Monica Rohrabough, Kamala London, και Ashley K. Hall, " Σχεδιάζοντας τη δικανική συνέντευξη", στο Δικανικές συνεντεύξεις σχετικά με τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών: Ένας οδηγός για πρακτική βασισμένη σε στοιχεία, εκδ. W.T O'Donohue και M. Fanetti (Springer Διεθνής Εκδοτική, 2016), 197-218, https://doi.org/10.1007/978-3-319-21097-1_11.

¹³⁴ Ολγα Θεμελή και Μαρία Παναγιωτάκη, " Δικανικές συνεντεύξεις με παιδιά θύματα σεξουαλικής κακοποίησης: Ο ρόλος του συμβουλευτικού ψυχολόγου".

¹³⁵ José Manuel Muñoz et al., " Η δικανική συνέντευξη: λήψη γνωστικών ενδείξεων σε παιδιά που είναι τα φερόμενα ως θύματα σεξουαλικής κακοποίησης", Ψυχολογικά Έγγραφα, 37, αρ. 3 (n.d.): 205-2016., και José Ramón Juárez López και Fernando Álvarez Ramos, Δικανική ψυχολογική αξιολόγηση της παιδικής κακοποίησης και κακομεταχείρισης. Οδηγός καλών πρακτικών" (Asociación de Psicólogos Forenses de la Administración de Justicia, 2018).

¹³⁶ Rohrabough, London, και Hall, " Σχεδιασμός της δικανικής συνέντευξης "..., 11.

¹³⁷ Idem.

¹³⁸ Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στο Βέλγιο ένας φάκελος μπορεί να ξεκινήσει από άμεση αναφορά υπαλλήλου του CLB ("Centrum voor leerlingenbegeleiding" ή Κέντρα Συμβουλευτικής Φοιτητών). Κάθε αναγνωρισμένο σχολείο στη Φλάνδρα συνεργάζεται με ένα κέντρο μαθητικού προσανατολισμού, το οποίο μπορεί να βοηθήσει σε θέματα που αφορούν τη μάθηση και τη μελέτη, την ψυχολογική και κοινωνική λειτουργία ή σε ερωτήσεις σχετικά με την προληπτική υγειονομική περίθαλψη.

Στην **Εσθονία**, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι προηγούμενες πληροφορίες μπορεί να προέρχονται από τη δομημένη και καταγεγραμμένη προκαταρκτική συνέντευξη στο Σπίτι του Παιδιού, που ζητείται από τον εργαζόμενο στην προστασία του παιδιού, για να ελεγχθούν τα σημάδια κακοποίησης.

Πλαίσιο κειμένου 20. Η προϋπόθεση του μη υπαινιγμού

Στο **Βέλγιο**, η προϋπόθεση του μη υπαινιγμού αποτελεί κεντρικό στοιχείο της συνέντευξης TAM. Ο περιορισμός της προηγούμενης γνώσης συνιστάται στους συνεντευκτές TAM, αλλά το επίπεδο τήρησης αυτής της προϋπόθεσης ποικίλλει από συνεντευκτική σε συνεντευκτική (ορισμένοι συνεντευκτές αναφέρουν ότι αισθάνονται πιο άνετα γνωρίζοντας εκ των προτέρων σχετικές λεπτομέρειες από την έρευνα).

Η προετοιμασία τους συχνά περιορίζεται στη γνώση των βασικών στοιχείων του φακέλου. Ωστόσο, ορισμένα στοιχεία είναι υποχρεωτικό να γνωρίζουν εκ των προτέρων, δεδομένου ότι ο νόμος Salduz προβλέπει ότι πριν από την έναρξη της δικανικής συνέντευξης ο ανήλικος πρέπει να ενημερωθεί για τον λόγο της παραπομπής του. Πριν από την ολοκλήρωση της συνέντευξης, θα υπάρξει μια στιγμή που ο συνεντευκτής θα μεταβεί στην αίθουσα του διευθυντή, όπου βρίσκονται ο δεύτερος ανακριτής της TAM και ο υπεύθυνος της υπόθεσης, για να θέσει περαιτέρω ερωτήσεις προς τον ανήλικο πριν από την ολοκλήρωση της συνέντευξης.

Ο επικεφαλής της υπόθεσης ή ο ερευνητής, ο οποίος ηγείται της αστυνομικής έρευνας και παρακολουθεί την υπόθεση, γνωρίζει κάθε λεπτομέρεια της υπόθεσης. Η παρουσία του/της είναι πρωταρχικής σημασίας, δεδομένου ότι ο συνεντευκτής συνήθως δεν ανήκει στη μονάδα έρευνας και καλείται να εισέλθει στη συνέντευξη με όσο το δυνατόν λιγότερες πληροφορίες στο ιστορικό του.

Αναφέρεται επίσης και κάποια πρόσθετη προετοιμασία, για παράδειγμα, στις περιπτώσεις ανηλίκων με γνωστικές αναπηρίες, όταν έρχονται με το δάσκαλό τους.

▪ **Αριθμός συνεντεύξεων**

Υπάρχει κάποια συζήτηση σχετικά με το θέμα της συλλογής προκαταρκτικών δεδομένων που συνδέεται επίσης με τον στόχο της μείωσης του αριθμού των συνεντεύξεων, με τη συγκέντρωση των πληροφοριών που χρειάζονται οι ενδιαφερόμενοι που εμπλέκονται σε μεταγενέστερα στάδια της διαδικασίας κατά τη διάρκεια μιας και μόνο συνέντευξης. Τα θεσμικά όργανα που είναι επιφορτισμένα με την ποινική διερεύνηση προσπαθούν να διασφαλίσουν ότι τα παιδιά-θύματα υποβάλλονται σε επίσημη συνέντευξη μόνο μία φορά¹³⁹. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις δεν αρκεί μία μόνο συνέντευξη, για παράδειγμα, "όταν η κακοποίηση δεν αποκαλύπτεται στην πρώτη συνέντευξη, αλλά υπάρχουν βάσιμες υποψίες ότι συνέβη", όταν "υπάρχουν ισχυρισμοί για πολλαπλά εγκλήματα"¹⁴⁰, όταν το παιδί βιώνει υψηλά επίπεδα άγχους και είναι δύσκολο να δημιουργηθεί μια καλή σχέση, όταν λαμβάνονται νέες πληροφορίες από άλλες πηγές ή όταν το παιδί έχει θυμηθεί περισσότερες λεπτομέρειες¹⁴¹. Σε περιπτώσεις όπου απαιτούνται περισσότερες από μία συνεντεύξεις, "πρέπει να δίνεται προσοχή ώστε να αποφεύγεται η επανάληψη των ίδιων εστιασμένων ερωτήσεων σε βάθος χρόνου, η οποία

¹³⁹ David J. La Rooy, Michael E. Lamb και Margaret-Ellen Pipe, "Επαναλαμβανόμενη συνέντευξη: στο Η Αξιολόγηση Ισχυρισμών Σεξουαλικής Κακοποίησης Παιδιών, εκδ. Kathryn Kuehnle και Mary Connell (Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 2009), 327-61.

¹⁴⁰ Επίτευξη Βέλτιστων Αποδεικτικών Στοιχείων σε Ποινικές Διαδικασίες Κατευθυντήριες γραμμές για τη Συνέντευξη Θυμάτων και Μαρτύρων και Κατευθυντήριες γραμμές για τη Χρήση Ειδικών Μέτρων".

¹⁴¹ M. Sovino Meléndez και V. Ulloa Jiménez, "Η ερευνητική συνέντευξη. Number of the Interviews", στο Βιντεοσκοπημένη Ερευνητική Συνέντευξη Παιδιών Θυμάτων Σεξουαλικής Κακοποίησης (Ediciones Universidad Católica de Chile, 2018).

θα μπορούσε να οδηγήσει σε αναξιόπιστες ή αντιφατικές απαντήσεις ορισμένων μαρτύρων και συνεντεύξεις που κρίνονται μη αποδεκτές από το δικαστήριο"¹⁴².

Συνεπώς, είναι απαραίτητο να μην είναι υπερβολικά περιοριστικά τα πρωτόκολλα, επιτρέποντας πολλαπλές και μη επικαλυπτόμενες συνεντεύξεις, ακολουθώντας τις βέλτιστες πρακτικές της δικανικής συνέντευξης, όταν αυτό είναι απαραίτητο και δεν αντιβαίνει στην ευημερία του θύματος/μάρτυρα, προκειμένου να διευρυνθούν οι πληροφορίες.

Πλαίσιο κειμένου 21. Πολλαπλές μη επαναλαμβανόμενες συνεντεύξεις

■ Στην **Ελλάδα**, σύμφωνα με το Π.Δ. 7320/2019 η δικανική συνέντευξη πρέπει να διενεργείται χωρίς υπαίτια καθυστέρηση, από έναν μόνο ερευνητή, εντός μίας ώρας και μόνο μία φορά (μόνο σε σπάνιες, ειδικές περιπτώσεις η ιατροδικαστική εξέταση μπορεί να διαρκέσει περισσότερο από μία ώρα ή να επαναληφθεί), ενώ διέπεται από τις αρχές του οφέλους και της μη βλάβης, της αυτονομίας, της δικαιοσύνης, του απόλυτου απορρήτου και της εμπιστευτικότητας. Ωστόσο, στην πράξη δεν εξασφαλίζεται αυτό¹⁴³.

■ Στην πράξη, στο **Βέλγιο**, τα παιδιά-θύματα υποβάλλονται σε συνέντευξη μόνο μία φορά. Η πιστή τήρηση του πρωτοκόλλου και η χρήση της οπτικοακουστικής καταγραφής της κατάθεσης του ανηλίκου στο δικαστήριο, αποσκοπεί στο να αποφευχθεί η πολλαπλή εξιστόρηση της ιστορίας του παιδιού κατά την επαφή του με τη δικαιοσύνη. Το 2020, η συνέντευξη περισσότερες από μία φορές έγινε στο 3,98% των περιπτώσεων. Αυτό δεν προϋποθέτει πάντοτε και δεύτερη συνέντευξη για τα ίδια γεγονότα, καθώς παρατηρείται ότι ορισμένα παιδιά επανέρχονται πολλές φορές με σκοπό την εξέταση άλλων γεγονότων.

■ Στην **Ισπανία**, σε ορισμένες περιπτώσεις, εξειδικευμένες μονάδες της αστυνομικής φάσης (το Τμήμα Ανάλυσης Εγκληματικής Συμπεριφοράς της Τεχνικής Μονάδας της Δικαστικής Αστυνομίας) διεξάγουν συνεντεύξεις με το παιδί-θύμα, χωρίς να επικεντρώνονται στις φερόμενες ως εγκληματικές πράξεις. Ως εκ τούτου, η επακόλουθη δικανική συνέντευξη θα προσεγγιστεί με περισσότερες πληροφορίες, επιτρέποντας την ενσωμάτωση άλλων τύπων αποδεικτικών στοιχείων στη διαδικασία, καθώς και αποδεικτικών στοιχείων που συμπληρώνουν ή υποστηρίζουν τη μαρτυρία του θύματος.

Ορισμένες φορές η αξιολόγηση της ικανότητας του θύματος γίνεται ήδη σε αυτό το στάδιο από την αστυνομία. Αυτό θα βοηθήσει τους επαγγελματίες που διεξάγουν την δικανική συνέντευξη ή θα αποφύγει περιττές μεταγενέστερες παρεμβάσεις εάν το θύμα δεν είναι ικανό, με την ευρεία έννοια, να καταθέσει σε συνθήκες ασφαλούς για τη συναισθηματική του ευημερία.

Ως καινοτομία, το αρθρ. 449ter του Οργανικού Νόμου 8/2021 ορίζει ότι "το έργο των επαγγελματιών που έχουν προηγουμένως παρέμβει και μελετήσει τις προσωπικές, οικογενειακές και κοινωνικές συνθήκες του ανηλίκου ή του ατόμου με αναπηρία, για τη βελτίωση της θεραπείας τους και την εκτέλεση της εξέτασης, πρέπει να έχει ληφθεί υπόψη. (...)".

■ **Αξιολόγηση της ικανότητας του θύματος να καταθέσει, υπό ευρεία έννοια, ενσωματώνοντας τη σχετική γνώση του ψυχολογικού τραύματος**

Εκτός εάν έχει αξιολογηθεί προηγουμένως και ο επαγγελματίας διαθέτει επαρκείς και πρόσφατες πληροφορίες, θα πρέπει να διασφαλίζεται ότι το πρόσωπο που παίρνει συνέντευξη από το θύμα έχει προηγουμένως συναντηθεί για να αξιολογήσει την ικανότητα του θύματος/μάρτυρα να καταθέσει με την ευρεία έννοια.

¹⁴² "Επίτευξη Βέλτιστων Αποδεικτικών Στοιχείων σε Ποινικές Διαδικασίες Κατευθυντήριες γραμμές για τη Συνέντευξη Θυμάτων και Μαρτύρων και Κατευθυντήριες γραμμές για τη Χρήση Ειδικών Μέτρων".

¹⁴³ Στο **Ελληνικό** δείγμα (n=21), το 57,1% των επαγγελματιών νομικών και δικαστικών που εργάζονται με κακοποιημένα παιδιά πιστεύει ότι καταθέτει 2-4 φορές, το 23,8% πιστεύει ότι καταθέτει 4-6 φορές, το 9,5% πιστεύει ότι καταθέτει μόνο μία 1 φορά, το 4,8% πιστεύει ότι καταθέτει 6-10 φορές και το 4,8% πιστεύει ότι καταθέτει περισσότερες από 10 φορές. Επιπλέον, το 52,4% πιστεύει ότι καταθέτει σε 3-5 διαφορετικούς επαγγελματίες του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης, το 33,3% πιστεύει ότι καταθέτει σε 2 διαφορετικούς επαγγελματίες του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης, το 9,5% πιστεύει ότι καταθέτει σε έναν μόνο επαγγελματία και το 4,8% πιστεύει ότι καταθέτει σε περισσότερους από 5 διαφορετικούς επαγγελματίες του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης.

Αυτή η προκαταρκτική αξιολόγηση ενσωματώνεται ενίοτε στην ίδια την δικανική συνέντευξη (στη φάση της συμφωνίας), η οποία θα πρέπει να διακόπτεται εάν το θύμα είναι ακατάλληλο να προχωρήσει. Η φάση αυτή πρέπει να διαφοροποιείται με σαφή τρόπο από την υπόλοιπη παρέμβαση, καθώς οι ερωτήσεις που τίθενται έχουν ελάχιστη ή καμία σχέση με τις εγκληματικές πράξεις και μπορεί να περιλαμβάνουν ερωτήσεις σχετικές με τη σεξουαλική εμπειρία του θύματος, ώστε ο επαγγελματίας να μπορεί να διευκρινίσει τους όρους που χρησιμοποιεί το θύμα και τις γνώσεις του/της για την ανθρωπινή σεξουαλικότητα.

"Πολλές φορές, η αξιολόγηση της ικανότητας δεν γίνεται μόνο για να πούμε ναι ή όχι, αλλά για να πούμε: "εντάξει, ναι, αλλά για να προσεκτικοί". Διότι πρέπει να λάβετε υπόψη ότι ο μάρτυρας αυτός έχει αυτό και εκείνο, και στη συνέντευξη που έγινε, για παράδειγμα, ο χρονικός προσανατολισμός είναι μία από τις τελευταίες ικανότητες που πρέπει να αποκτηθούν. Για τα παιδιά και τα άτομα με αναπηρίες, αυτό συμβαίνει επίσης".
(Αστυνομικός, ΕΣ)

"Είμαστε υπέρ της καταγραφής όλων όσων γίνονται τόσο σε αστυνομικό όσο και σε δικαστικό επίπεδο, διότι όλο αυτό το υλικό είναι πολύ σημαντικό".
(Δικαστής, ΕΣ).

Δεδομένου ότι η δικανική συνέντευξη θα καταγραφεί με σκοπό να αναπαραχθεί ολόκληρη στη δίκη, η ανεπαρκής διαφοροποίηση αυτών των φάσεων θα μπορούσε να παραβιάσει το δικαίωμα του θύματος στην ιδιωτική ζωή. Συνιστάται η καταγραφή όλων των παρεμβάσεων με τα θύματα/μάρτυρες με σκοπό την πρόσβαση σε αυτές εάν χρειαστεί, ωστόσο θα πρέπει να εξεταστεί προσεκτικά η σκοπιμότητα της συνολικής προβολής τους στη δίκη.

Η ικανότητα του θύματος/μάρτυρα να καταθέσει θα πρέπει να αξιολογείται με την ευρεία έννοια, δηλαδή όχι μόνο η δυνατότητα απόκτησης πληροφοριών από αυτόν/αυτήν, αλλά και ότι η εκτέλεσή της γίνεται υπό ασφαλείς συνθήκες για το παιδί, γεγονός που περιλαμβάνει, όπως δήλωσαν διάφοροι συμμετέχοντες (στην **ΕΕ, ΕΣ**), ότι ο επαγγελματίας έχει γνώσεις σχετικά με το ψυχολογικό τραύμα¹⁴⁴.

Πλαίσιο κειμένου 22. Το Τμήμα Ανάλυσης Εγκληματικής Συμπεριφοράς

Στην **Ισπανία**, αξίζει να αναφερθεί το έργο του Τμήματος Ανάλυσης Εγκληματικής Συμπεριφοράς της Τεχνικής Μονάδας της Δικαστικής Αστυνομίας, μιας εξειδικευμένης μονάδας που παρέχει υποστήριξη σε αυτά τα εγκλήματα σε εθνικό επίπεδο.

Αφού συγκεντρώσει τις διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με την υπόθεση και ζητήσει περαιτέρω πληροφορίες, εάν είναι απαραίτητο, η ομάδα μεταβαίνει στον τόπο διαμονής του θύματος και πηγαίνει στον τόπο όπου φέρεται να έχουν λάβει χώρα τα γεγονότα.

Εκεί φωτογραφίζουν τη σκηνή, η οποία θα χρησιμοποιηθεί αργότερα στη συνάντησή τους με το θύμα και συλλέγουν πληροφορίες μέσω του περιβάλλοντος του θύματος (π.χ. προσωπικότητα, γενικές δυσκολίες, αποκάλυψη και πλαίσιο).

Χρησιμοποιούν επίσης το CAPALIST¹⁴⁵ εργαλείο για μια προκαταρκτική αξιολόγηση των ικανοτήτων. Παρόλο που η συνέντευξη δεν θεωρείται αποδεικτικό στοιχείο, καταγράφεται και παρέχεται προκειμένου να διασφαλιστεί ότι δεν έχουν τεθεί υπαινικτικές ή ακατάλληλες ερωτήσεις και, σε περίπτωση που έχουν τεθεί, ότι μπορούν να ληφθούν υπόψη για την επακόλουθη προδικαστική απόδειξη (στην οποία προτείνουν τη συμμετοχή του ίδιου ειδικού).

¹⁴⁴ Δεν υπάρχει ένα ενιαίο ψυχοπαθολογικό προφίλ που να σχετίζεται με τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, αλλά πολλές μεταβλητές που διαμορφώνουν τις ψυχικές επιπτώσεις ενός θύματος που εκτίθεται σε μια κατάσταση σεξουαλικής θυματοποίησης. Τα θύματα μπορεί μερικές φορές να είναι ασυμπτωματικά και να μην αναπτύσσουν συμπτώματα PTSD. Στο M.T. Scott et al., "Admisibilidad En Contextos Forenses de Indicadores Clínicos Para La Detección Del Abuso Sexual Infantil", *Anuario de Psicología Jurídica*, αρ. 4 (2014): 57-63.

¹⁴⁵ María José Contreras et al., "Αξιολόγηση της Ικανότητας Κατάθεσης σε Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας: CAPALIST", *Σύνορα στην Ψυχολογία*, 12 (Ιούλιος 2021), <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.662630>.

▪ Η συμμετοχή δύο ειδικών που πραγματοποιούν συνεντεύξεις

Τα τοπικά έθιμα, οι απαιτήσεις και η παρουσία σαφών και δομημένων μέσων και κανονισμών συχνά υπαγορεύουν τους επαγγελματίες που εμπλέκονται στη διεξαγωγή της δικανικής συνέντευξης. Η ομαδική συνέντευξη μπορεί να μειώσει την ανάγκη για πολλαπλές συνεντεύξεις και να καλύψει ευρύτερο φάσμα θεμάτων¹⁴⁶. Η ύπαρξη δύο ειδικών για κάθε δικανική συνέντευξη είναι μια πρακτική που θεωρείται απαραίτητη ως:

- Μηχανισμός εποπτείας και ελέγχου των παραβάσεων.
- Μηχανισμός για την αύξηση της ποιότητας της συνέντευξης, με τη λήψη υποστήριξης από εξωτερικό/εξωτερικό επαγγελματία.
- Μηχανισμός ασφαλείας, που εγγυάται ότι είναι δυνατή η εναλλαγή ρόλων μεταξύ των συνεντευκτών, εάν αυτό είναι επωφελές ή αναγκαίο για το θύμα/μάρτυρα. Για παράδειγμα, εάν ο κύριος συνεντευκτής αποτύχει να δημιουργήσει μια καλή σχέση με το παιδί-θύμα/μάρτυρα ¹⁴⁷ (π.χ., επειδή το φύλο του συνεντευκτή επηρεάζει τη συνέντευξη ¹⁴⁸ , λόγω της ομοιότητας του συνεντευκτή με τον ύποπτο ή την κουλτούρα του ¹⁴⁹ των διαφορών προέλευσης).

*"Είχα μια φορά που το έκανε ο άντρας συνάδελφός μου, επειδή ήταν πραγματικά μια οικογένεια όπου οι γυναίκες αντιμετωπίζονταν πολύ αυστηρά".
(ανακριτής TAM, BE)*

Παρατηρήσαμε την παρουσία δύο συνεντευκτών ως θεσμοθετημένη πρακτική στο **Βέλγιο**.

Πλαίσιο κειμένου 23. Δύο συνεντευκτές

■ Στο Βέλγιο, οι συνεντευκτές εργάζονται σε ζεύγη (ανακριτής TAM και διευθυντής). Ο ένας στην αίθουσα συνέντευξης με τον ανήλικο και ο άλλος στην αίθουσα ελέγχου (ή παρατήρησης) υπεύθυνος για την τεχνική παρακολούθηση που προκύπτει από την οπτικοακουστική καταγραφή (στην καρέκλα του Διευθυντή). Τώρα, σύμφωνα με το νόμο¹⁵⁰ και οι δύο επαγγελματίες είναι υποχρεωτικά εξειδικευμένοι ανακριτές TAM. Η διαθεσιμότητα ενός δεύτερου εκπαιδευμένου συνεντευκτή TAM διασφαλίζει την υψηλή ποιότητα της συνέντευξης, καθώς μπορεί να είναι δυνατή η αλλαγή ρόλων (από κύριο συνεντευκτή σε συνεντευκτή υποστήριξης) σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η δημιουργία καλής σχέσης με το παιδί. Επιπλέον, το πρωτόκολλο TAM προβλέπει ότι τουλάχιστον μία φορά ανά συνέντευξη θα ζητείται διάλειμμα και ο συνεντευξιζόμενος θα απευθύνεται στο διπλανό δωμάτιο για να συζητήσει με τον διευθυντή και τον ερευνητή¹⁵¹ πρόσθετες ερωτήσεις βάσει του φακέλου (απευθυνόμενες στον ανήλικο). Εξάλλου, είναι κοινή πρακτική ότι ο συνεντευκτής και ο διευθυντής εμπλέκονται σε ενημέρωση και σε μια συζήτηση αναπληροφόρησης/αναπληροφόρησης αμέσως μετά τη συνέντευξη με τον ανήλικο.

¹⁴⁶ Ομάδα Δράσης του Κυβερνήτη του Μίσιγκαν για την κακοποίηση και παραμέληση παιδιών και το Τμήμα Ανθρωπίνων Υπηρεσιών του (Επιλογή Ειδήσεων, Δημοσιεύσεων και Πληροφοριών, 2016), https://www.michigan.gov/documents/dhs/DHS-PUB-0779_211637_7.pdf.

¹⁴⁷ Diges Junco και Pérez-Mata, " Η Εγκληματολογική Έρευνα σε Παιδιά που Κατηγορούνται ως Θύματα Σεξουαλικών Εγκλημάτων: Οδηγός Καλών Πρακτικών (I)", 12.

¹⁴⁸ Ίσως είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι το δείγμα συνεντεύξεων του Βελγίου αποτελείται από υψηλότερο ποσοστό γυναικών συνεντευκτών TAM. Αυτό μπορεί να οφείλεται εν μέρει στον εθελοντικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης TAM και στην παραδοσιακή αντίληψη της αστυνομικής κουλτούρας, που καθιστά δύσκολη την προσέλκυση ανδρών και γυναικών αστυνομικών σε ίσα ποσοστά.

¹⁴⁹ " Είναι επίσης σημαντικό να μάθουμε για την κουλτούρα του παιδιού και πώς αυτή μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρά και απαντά σε ερωτήσεις που του κάνουν άγνωστοι ενήλικες". Στο Lamb κ.ά., " Τα Πρωτόκολλα Ερευνητικής Συνέντευξης του NICHD για Νεαρά Θύματα και Μάρτυρες", 87-100. . "Η πολιτισμική επάρκεια ορίζεται ως η ικανότητα λειτουργίας σε περισσότερους από έναν πολιτισμούς, που απαιτεί την ικανότητα να εκτιμά, να κατανοεί και να αλληλεπιδρά με τα μέλη διαφορετικών πληθυσμών στην τοπική κοινότητα". Στο **Εθνική Συμμαχία για τα παιδιά. 2017. Πολιτισμική επάρκεια και ποικιλομορφία. Στο Πρότυπα για τα διαπιστευμένα μέλη. Ουάσινγκτον, DC: Εθνική Συμμαχία για τα παιδιά. Διαθέσιμο σε:**

https://ovc.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh226/files/media/document/os_nca_standards_child_advocacy_centers-508.pdf

¹⁵⁰ Εγκύκλιος αριθ. 03/2021 του Υπουργού Δικαιοσύνης, του Υπουργού Εσωτερικών και του Σώματος Εισαγγελέων σχετικά με την οπτικοακουστική καταγραφή της ακρόασης ανηλίκων και ευάλωτων ενηλίκων που είναι θύματα ή μάρτυρες εγκλήματος.

¹⁵¹ Αστυνομικός της μονάδας διερεύνησης με πλήρη γνώση του φακέλου.

B) Μηχανισμοί/κατευθυντήριες γραμμές για την προσαρμογή αυτών των πρωτοκόλλων στις ιδιαιτερότητες της περίπτωσης: ηλικία, πλαίσιο θυματοποίησης, πολιτισμικό υπόβαθρο και αναπηρίες.

- ✓ Πληροφορίες (άρθρα 6 και 7)
- ✓ Συμμετοχή (άρθρ. 10)
- ✓ Ελαχιστοποίηση του στρες-ψυχική υγεία (άρθρ. 20)
- ✓ Εκτίμηση (άρθρα 18, 22 και 23)

Η προσοχή στις διαφορετικές ανάγκες του παιδιού στη φάση της προετοιμασίας της συνέντευξης είναι το κλειδί για να μπορέσει να πραγματοποιηθεί η κατάλληλη παρέμβαση. Εκτός από την ανάγκη ύπαρξης επαγγελματιών εξειδικευμένων στις συνεντεύξεις με παιδιά, απαιτείται επαρκής υποστήριξη για την προσαρμογή στις περιστάσεις της υπόθεσης και του παιδιού (π.χ. ηλικία, είδος θυματοποίησης, κουλτούρα καταγωγής, αναπηρία κ.λπ.).

Παρατηρούμε ότι ο κύριος τύπος επαγγελματία με τον οποίο οι ερωτηθέντες συνεργάζονται συνήθως είναι ο διερμηνέας, κυρίως (και όπως αναμενόταν) όταν απευθύνονται σε αλλοδαπούς ή ασυνόδετους ανηλίκους. Η συνεργασία με εξειδικευμένο επαγγελματία παιδικής φροντίδας είναι αρκετά συνηθισμένη όταν πρόκειται για ανηλίκους με προβλήματα ακοής. Επιπρόσθετη προετοιμασία τονίζεται όταν το θύμα/μάρτυρας είναι άτομο με γνωστικές αναπηρίες, αν και σε αυτές τις περιπτώσεις παρατηρείται υποστήριξη από το περιβάλλον του ανηλίκου (οικογένεια, δάσκαλοι κ.λπ.), όχι δηλαδή επαγγελματική. Επίσης, υπάρχουν διαφορές όταν ο συνεντευκτής είναι παιδοψυχολόγος ή αστυνομικός.

Πλαίσιο κειμένου 24. Ο ρόλος των διερμηνέων και των διαμεσολαβητών

■ Στο **Βέλγιο**, το άρθρ. 47α § 6; 4) ΚΠΔ προβλέπει το δικαίωμα σε ορκωτό **διερμηνέα** για κάθε θύμα ή ύποπτο που δεν μπορεί να καταλάβει ή να μιλήσει τη γλώσσα της δικαστικής διαδικασίας ή που πάσχει από προβλήματα ακοής ή ομιλίας. Όταν απαιτείται, ο διερμηνέας θα είναι παρών στην αίθουσα ανάκρισης¹⁵².

Συχνά, οι διερμηνείς δεν είναι εκπαιδευμένοι στις ιδιαιτερότητες της συνέντευξης ΤΑΜ ή σε θέματα παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης και αν και δεν είναι προϋπόθεση, η ειδική εκπαίδευση ή εμπειρία σε αυτά τα θέματα είναι ιδιαίτερα επιθυμητή.

Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι συνεντευκτές και οι διερμηνείς δηλώνουν ότι είναι επιθυμητό να παρέχουν προηγούμενες γνώσεις σχετικά με τη στρατηγική της συνέντευξης και τις ιδιαιτερότητες της υπόθεσης. Μια προκαταρκτική συνάντηση μπορεί να παράσχει στον διερμηνέα χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τα χαρακτηριστικά του παιδιού (π.χ. γλωσσική ικανότητα), τη φύση των γεγονότων που θα εξεταστούν, τις τεχνικές συνέντευξης και τις προσδοκίες του συνεντευκτή. Για να παρασχεθεί μια συνέντευξη υψηλής ποιότητας με τη βοήθεια διερμηνείας, συνιστάται ιδιαίτερα να πραγματοποιείται ενημέρωση και ενημέρωση πριν και μετά τη συνέντευξη.

Προκειμένου να θεσπιστούν σαφή πρότυπα ποιότητας, οι επαγγελματίες του τομέα της δικαιοσύνης δηλώνουν ότι είναι επιθυμητό να δημιουργηθεί ένας ενημερωμένος εθνικός κατάλογος ορκωτών διερμηνέων, στον οποίο θα αναφέρεται η εξειδίκευση και η εμπειρία τους. Καθώς μπορεί να αποτελέσει πρόκληση τόσο σε τεχνικό όσο και σε συναισθηματικό επίπεδο λόγω της φύσης των γεγονότων.

■ Στην **Ισπανία**, στο πλαίσιο της αναπηρίας, ο φορέας αναφοράς που αναφέρεται συχνότερα είναι η Μονάδα Φροντίδας Θυμάτων με Νοητική Αναπηρία (UAVDI). Συμμετέχει στη διαδικασία παρέχοντας συντονιστές, πράγμα που σημαίνει ότι δεν διεξάγουν οι ίδιοι τη συνέντευξη, αλλά μάλλον δίνουν κατευθυντήριες γραμμές στο άτομο που πρόκειται να διεξάγει τη συνέντευξη, υποδεικνύοντας τις απαραίτητες προσαρμογές.

¹⁵²Ο ρόλος του διερμηνέα ρυθμίζεται στην εγκύκλιο αριθ. 03/2021, στην ενότητα 2.5.

Ως εκ τούτου, η βοήθεια δεν καταλήγει να είναι πλήρως εξειδικευμένη, αλλά αποτελεί μάλλον μια υποστήριξη για την καλύτερη δυνατή φροντίδα. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι πολλοί επαγγελματίες δεν γνώριζαν την ύπαρξή τους ή τις είχαν ανακαλύψει πρόσφατα.

Είναι σημαντικό να επανεξετάζεται όχι μόνο η εξειδίκευση των επαγγελματιών και η ικανότητά τους να εφαρμόζουν τα πρωτόκολλα, αλλά και οι ειδικές προσαρμογές ανάλογα με την αναπηρία. Παρατηρείται ότι η αναπηρία αντιμετωπίζεται ως μία ακόμη παραλλαγή στην κατάσταση της ιδιαίτερα ευάλωτης θέσης των θυμάτων/μαρτύρων. Ωστόσο, πρέπει να θυμόμαστε ότι κάθε αναπηρία απαιτεί διαφορετικές προσαρμογές. Επιπλέον, μια διαθεματική προσέγγιση αυτών των περιπτώσεων είναι απαραίτητη για τη σωστή κατανόηση της βίας κατά των ατόμων με αναπηρία.

C) Άλλα στοιχεία σχετικά με τα δικαιώματα και τις διαδικαστικές διασφαλίσεις:

- ✓ Πληροφορίες (άρθρα 6 και 7)
- ✓ Συμμετοχή (άρθρα 10, 13, 24, 25)
- ✓ Ελαχιστοποίηση του στρες-ψυχική υγεία (άρθρ. 20)
  - ✓ Απόρρητο (άρθρ. 20)
  - ✓ Εκτίμηση (άρθρα 18 & 23)

ι) Ποιότητα της οπτικοακουστικής καταγραφής στη δικαστική διαδικασία και αρχή της ισότητας των μέσων

Πρέπει να εξασφαλίζεται οπτικοακουστική καταγραφή υψηλής ποιότητας που να επιτρέπει τη χρήση της στη δικαστική διαδικασία. Καθώς και η ισότιμη διασφάλιση των εγγυήσεων και των δικαιωμάτων του κατηγορουμένου και του θύματος.

Η ποιοτική καταγραφή της συνέντευξης αποτελεί βασικό στοιχείο για τη διατήρηση των διαδικαστικών εγγυήσεων και υπό αυτή την έννοια, υπάρχουν ορισμένα κενά σε ορισμένες χώρες εταίρους λόγω της απουσίας ή της έλλειψης ποιότητας της καταγραφής (ΕΛ¹⁵³, ΙΤ, ΕΣ, τουλάχιστον πριν από την ενσωμάτωση του Οργανικού Νόμου 8/2021). Συνεπώς, είναι απαραίτητο να θεσπιστούν ρυθμιζόμενοι μηχανισμοί για τον έλεγχο της ποιότητας αυτής της καταγραφής.

Είναι επίσης σημαντικό να είναι παρόντες διαφορετικοί άνθρωποι κατά τη διάρκεια της δικανικής συνέντευξης. Όσον αφορά την απαίτηση της παρουσίας άλλων επαγγελματιών, παραπέμπουμε στην ενότητα 2.3.1.Γ. *Διαδικαστικές εγγυήσεις*. Αν και, σε γενικές γραμμές, η παρουσία επαγγελματιών στο δωμάτιο θα πρέπει να περιορίζεται στο ελάχιστο. Δηλαδή, θα πρέπει να διατηρούνται μόνο τα πρόσωπα που θα αλληλεπιδρούν άμεσα με το θύμα/μάρτυρα, καθώς και το πρόσωπο εμπιστοσύνης του θύματος, εάν υπάρχει. Το να επιτρέπεται η παρουσία περισσότερων ατόμων στην αίθουσα μπορεί να έχει άμεσο αντίκτυπο στη συμμετοχή του θύματος/μάρτυρα, δεδομένου ότι μπορεί να μειώσει δραστικά την παρέμβασή του, καθώς και τη συναισθηματική του ευημερία.

¹⁵³ Για παράδειγμα, στην Ελλάδα, παρά την υπάρχουσα νομοθεσία και τα οφέλη της καταγραφής της δικανικής συνέντευξης, στην έρευνα αποκαλύφθηκε ότι, στην πράξη, αυτό δεν εφαρμόζεται, τουλάχιστον όχι σε συστηματική βάση. Στην ερώτηση σχετικά με τον τρόπο καταγραφής της κατάθεσης του παιδιού, το 77,8% των συμμετεχόντων απάντησε ότι οι καταθέσεις καταγράφονται γραπτώς, και μόνο το 16,7% απάντησε ότι καταγράφονται, ενώ το 5,6% απάντησε ότι δεν γνωρίζει. Ταυτόχρονα, όταν ρωτήθηκαν σχετικά με τη συχνότητα, οι περισσότεροι επαγγελματίες του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης που συμμετείχαν, ανέφεραν ότι οι καταθέσεις των ανήλικων θυμάτων και μαρτύρων κακοποίησης δεν καταγράφονται ποτέ (47,6%) - ενώ το 23,8% δήλωσε ότι καταγράφονται πάντα και το 19% ότι καταγράφονται συχνά.

ii) Να ενημερώνουν δεόντως το θύμα/μάρτυρα, να συνοδεύεται και να σέβεται την ιδιωτική ζωή και την αξιοπρέπειά του.

Παρόλο που τα πρωτόκολλα πρέπει να σέβονται πλήρως τα δικαιώματα των ανήλικων θυμάτων/μαρτύρων, εντοπίσαμε σημαντικούς περιορισμούς όσον αφορά τον σεβασμό ορισμένων δικαιωμάτων, με τροποποιήσεις που δεν είναι πλήρως προσαρμοσμένες στα δικαιώματα των παιδιών και από μια ενήλικη προοπτική. Από την άποψη αυτή, είναι σημαντικό να υπάρχει:

- Επαρκής ενημέρωση των παιδιών-θυμάτων για το τι πρόκειται να συμβεί, τον τρόπο με τον οποίο θα συμβεί και το γιατί. Ομοίως, σύμφωνα με τα δικαιώματά τους, θα πρέπει να ενημερώνονται για τα πρόσωπα που θα τους ακούσουν και ότι η συνέντευξη θα μαγνητοσκοπηθεί και κατά περίπτωση, θα πρέπει να λαμβάνεται η **συγκατάθεσή τους**. Διαπιστώνουμε μια γενικά χαλαρή στάση στο θέμα αυτό (**ΕΕ, ΕΛ, ΕΣ, ΙΤ**), που προϋποθέτει ότι η ενημέρωση είναι γενικά ανεπαρκής, και ως εκ τούτου δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο το θύμα/μάρτυρας να μην ενημερώνεται σωστά ή να θεωρεί δικαίωμά του το να αρνηθεί να καταθέσει (αν του ζητηθεί από τον δικαστή, **ΙΤ**¹⁵⁴). Μια πιο έντονη στάση υπό αυτή την έννοια παρατηρείται μεταξύ των επαγγελματιών του νομικού κλάδου απ' ό,τι μεταξύ των ψυχολόγων. Αυτό εγκυμονεί μεγάλο κίνδυνο να γίνουν τα θύματα/μάρτυρες αντικείμενο εκμετάλλευσης σε αυτές τις διαδικασίες.

Πλαίσιο κειμένου 25. Πρωτόκολλο του Βελγίου

Το πρωτόκολλο του Βελγίου επιτρέπει μεγαλύτερη σαφήνεια από την άποψη αυτή, επιτυγχάνοντας υψηλότερο επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών από ό,τι στις άλλες τέσσερις χώρες. Η οπτικοακουστική καταγραφή πρέπει να γίνεται με τη συγκατάθεση του ανηλίκου (όχι των γονέων¹⁵⁵) και η συγκατάθεση αυτή μπορεί να ανακληθεί ανά πάσα στιγμή (άρθρ. 95 ΚΠΔ). Εάν ο ανήλικος είναι μικρότερος των δώδεκα ετών, αρκεί να ενημερωθεί για την απόφαση αυτή (άρθρο 92 § 1 ΚΠΔ). Εάν ο ανήλικος αρνηθεί να συμμετάσχει στην οπτικοακουστική καταγραφή, παρόλο που κατανοεί τους λόγους, ο υπεύθυνος της συνέντευξης προτείνει ηχητική καταγραφή. Εάν ο ανήλικος αρνηθεί, η άρνηση αυτή θα ληφθεί υπόψη. Στην περίπτωση αυτή, ο συνεντευκτής χρησιμοποιεί την κλασική διαδικασία συνέντευξης, αλλά ακολουθεί όσο το δυνατόν περισσότερο το πρωτόκολλο που διδάσκεται, δηλαδή μια συνέντευξη με σεβασμό, χωρίς υποδείξεις και βήμα προς βήμα¹⁵⁶.

- Προστασία της ψυχικής υγείας του θύματος, βάσει του δικαιώματος **συνοδείας**. Αν και φαίνεται να υπάρχει μια αρκετά ισχυρή προτίμηση να μην παρευρίσκονται οι γονείς στην αίθουσα με την αιτιολογία ότι το θύμα/μάρτυρας μπορεί να αισθανθεί εξαναγκασμένος ή να ζητήσει έγκριση για την ιστορία του, είναι σημαντικό να διασφαλιστεί ότι αυτό δεν υπονομεύει τα δικαιώματά τους.

Στο **Βέλγιο** ο ανήλικος ενημερώνεται για το δικαίωμά του να έχει έμπιστο πρόσωπο (άρθρο 91α ΚΠΔ¹⁵⁷) που μπορεί να τον/την συνοδεύει στην αίθουσα συνέντευξης. Αν και, όπως και στις άλλες χώρες εταίρους, γίνεται αναφορά στη μικρή πιθανότητα να ζητηθεί

¹⁵⁴ Στο Ιταλικό δικαστικό σύστημα, είναι απαραίτητο να αξιολογηθεί αν το παιδί μπορεί να καταθέσει και αν είναι ικανό να καταθέσει, και υπάρχουν διαδικαστικοί κανόνες που παρέχουν σαφείς οδηγίες για το θέμα αυτό από δικαστική άποψη. Ωστόσο, εάν οι συνθήκες υπό τις οποίες ο ανήλικος είναι ανίκανος ή ακατάλληλος να καταθέσει εξετάζονται από το δικαστικό σύστημα, η άρνηση κατάθεσης, ακόμη και στην περίπτωση ανηλίκων, δεν εξετάζεται. Επομένως, με όλες τις προδιαγραφές και τις προφυλάξεις που προβλέπει ο νόμος, ο ανήλικος (είτε θύμα είτε μάρτυρας) καλείται να καταθέσει.

¹⁵⁵ Εγκύκλιος αριθ. 03/2021, ενότητα 5.3.2.2.

¹⁵⁶ Εγκύκλιος αριθ. 03/2021, ενότητα 5.3.2.4.

¹⁵⁷ Εκτός εάν ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής αποφασίσει διαφορετικά με αιτιολογημένη απόφαση προς το συμφέρον του ανηλίκου (εγκύκλιος αριθ. 03/2021, παράγραφοι 5.2.2. και 5.2.3.).

αυτό από το θύμα/μάρτυρα. Αν και είναι αλήθεια ότι η ηλικία του θύματος και ο ρόλος του συνοδού στη ζωή του θύματος/μάρτυρα μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα το θύμα/μάρτυρας να προτιμά να μην είναι παρών, πρέπει να διασφαλιστεί ότι η κατάσταση εξάρτησής του δεν περιορίζει το δικαίωμά του στη συνοδεία.

Υπό αυτή την έννοια, δίνουμε έμφαση στη **συμμετοχή ζώων**, η οποία μπορεί να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα των θυμάτων/μαρτύρων και να ξεπεράσει τα μειονεκτήματα που αναφέρονται όταν η συμμετοχή γίνεται από μέλη της οικογένειας. (ΕΣ¹⁵⁸).

Από την άλλη πλευρά, είναι σημαντικό να μην μπερδεύεται ο δικηγόρος του θύματος με το πρόσωπο εμπιστοσύνης του.

- Ο σεβασμός της **ιδιωτικής ζωής**, που συνδέεται στενά με την **αξιοπρέπεια**. Αποσαφήνιση των φάσεων όλων των καταγεγραμμένων συναντήσεων με το παιδί-θύμα και διαφοροποίηση μεταξύ εκείνων που πρέπει να προβάλλονται "αυτόματα" και εκείνων που δεν πρέπει να προβάλλονται. Η καλύτερη προετοιμασία των παρεμβάσεων του θύματος/μάρτυρα καθιστά δυνατή τη μείωση των ερωτήσεων που δεν σχετίζονται άμεσα με τις εγκληματικές πράξεις σε αυτό που αναγνωρίζουμε ως δικανική συνέντευξη με τη στενή έννοια του όρου.
- Δεν έχουμε παρατηρήσει **σαφείς μηχανισμούς** για τη διαφύλαξη της ιδιωτικής ζωής των θυμάτων/μαρτύρων σε αυτές τις περιπτώσεις. Αξίζει να γίνει μια πιο ολοκληρωμένη μελέτη, με γνώμονα το παιδί και όχι τις ανάγκες και τα κοινά για την παιδική ηλικία των ενηλίκων.

iii) Οι συνεντεύξεις διεξάγονται από άτομο του ίδιου φύλου με το θύμα. Προοπτική του φύλου

Παρόλο που η οδηγία 2012/29/ΕΕ ορίζει στο άρθρ. 23.2.δ το δικαίωμα του θύματος να ερωτηθεί από άτομο του ίδιου φύλου, έχουμε παρατηρήσει ότι στην πράξη, στην περίπτωση των παιδιών, αυτό είναι ένα ζήτημα που σπάνια αντιμετωπίζεται¹⁵⁹. Οι συνεντεύξεις και οι έρευνες που πραγματοποιήθηκαν αποκαλύπτουν ότι στις περισσότερες περιπτώσεις το θέμα αυτό δεν θεωρείται σημαντικό από τους επαγγελματίες¹⁶⁰. Μερικές φορές θεωρείται δευτερεύον ζήτημα, δικαιολογώντας ότι αυτό που είναι "πραγματικά σημαντικό" είναι η εξειδίκευση των επαγγελματιών στην εργασία τους (η οποία θα έπρεπε να αποτελεί προϋπόθεση).

¹⁵⁸ Σε διεθνές επίπεδο, η παρουσία των δικαστικών σκύλων της διευκόλυνσης αυξάνεται. Σε υποθέσεις που αφορούν παιδιά-θύματα ή μάρτυρες σεξουαλικής βίας, οι εκπαιδευμένοι σκύλοι μπορούν να είναι παρόντες κατά τη διάρκεια των δικαστικών συνεντεύξεων και να συμβάλλουν στη μείωση των επιπέδων δυσφορίας και να λειτουργούν ως επικοινωνιακό βοήθημα. Στο ισπανικό Ειδικό Δικαστήριο για τη βία κατά των παιδιών και των εφήβων, υπάρχει ένα παρόμοιο πρόγραμμα και οι επαγγελματίες του δικαστικού συστήματος προσκαλούν το κατοικίδιο της οικογένειας να είναι παρόν στις ιατροδικαστικές συνεντεύξεις για να δημιουργήσουν μια πιο φιλόξενη ατμόσφαιρα και να μειώσουν τα επίπεδα αβεβαιότητας και ανησυχίας.

¹⁵⁹ Το φύλο του συνεντευκτή δεν εξετάζεται στο Βελγικό δίκαιο, ωστόσο εξετάζεται σε ορισμένους εσωτερικούς κανονισμούς της αστυνομίας.

¹⁶⁰ Για παράδειγμα, στην Ισπανία, το 73,9% των δικαστικών ψυχολόγων που συμμετείχαν στην έρευνα αποκάλυψε ότι το φύλο του συνεντευκτή δεν λαμβάνεται υπόψη σε σχέση με το φύλο των θυμάτων της CSA. Παρόμοιο ποσοστό ενημερώθηκε στο Ιταλικό δείγμα των ερωτηθέντων. Ενώ στην Ελλάδα, το 57,1% των ερωτηθέντων δήλωσε το ίδιο.

Ο πρακτικός οδηγός της APSAC για την δικανική συνέντευξη¹⁶¹ σε περιπτώσεις υποψίας κακοποίησης παιδιών σημειώνει ότι αποτελεσματικοί συνεντευκτές μπορεί να είναι τόσο γυναίκες όσο και άνδρες και ότι το φύλο είναι ασήμαντος παράγοντας σε σύγκριση με την επαγγελματική ικανότητα, ωστόσο θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η προτίμηση του παιδιού στο μέτρο του δυνατού.

Οι μελέτες δείχνουν ότι, αν και το φύλο του συνεντευκτή και του θύματος επηρεάζει τη διαδικασία συλλογής δεδομένων, αυτό ελαχιστοποιείται με τη χρήση τυποποιημένων πρωτοκόλλων συνέντευξης, όπως το NICHD¹⁶².

*"Η εμπειρία μου (...) είναι ότι ένα θύμα ηλικίας 14/15 ετών είναι γεμάτο σεμνότητα, φόβους: γνωρίζει ήδη ότι η δήλωσή του μπορεί να έχει συνέπειες στην οικογένειά του, (...) περνάει τρομερά".
(Εισαγγελέας, ΕΣ)*

Το ζήτημα αυτό σχετίζεται μερικές φορές ευκολότερα με έφηβες θύματα που δείχνουν μεγαλύτερη αγωνία στην εξιστόρηση των γεγονότων, παρά τις πολυπλοκότητες που συνεπάγεται η λήψη καταθέσεων από μικρότερα θύματα.

Επομένως, είναι σημαντικό να μην ξεχνάμε την ευημερία των θυμάτων σε αυτό το θέμα, η οποία θα μπορούσε να θολώσει από την τεχνική δυσκολία αυτών των υποθέσεων για τους επαγγελματίες.

*"Κατ' αρχήν, ο συνεντευκτής μπορεί να αλλάξει, εάν ο ανήλικος είναι πραγματικά μπλοκαρισμένος. Για παράδειγμα, εάν ο εν λόγω ανακριτής έχει την ίδια εμφάνιση με τον ύποπτο, θα μπορούσε να γίνει δυνατή η αλλαγή ρόλων".
(ανακριτής TAM, BE)*

2.3.4. Χρήση της οπτικοακουστικής ερευνητικής συνέντευξης του παιδιού στη δίκη

A) Ο αντίκτυπος της δικανικής συνέντευξης στη δίκη

Βάσει των ανωτέρω διαπιστώνεται ότι είναι απαραίτητο να συμπεριληφθεί στη δίκη η καταγραφή της δικανικής συνέντευξης, ώστε να μπορεί να προβληθεί και, ως εκ τούτου, να αναφέρεται σαφώς ο υποχρεωτικός χαρακτήρας της εν λόγω βιντεοσκοπημένης και ηχητικής καταγραφής (BE άρθρ. 91α¹⁶³ έως 101¹⁶⁴ ΚΠΔ, ΕΕ άρθρ. 70(3) του ΚΠΔ, ΕΛ Υπουργική απόφαση 7320/2019, ΙΤ άρθρ. 398.5α ΚΠΔ και ΕΣ άρθρ. 449α και terLECrim) με τη δυνατότητα σε ορισμένες χώρες να παρέχεται τουλάχιστον η ηχογράφηση (BE¹⁶⁵ και ΙΤ). Τονίζουμε τη σημασία της καταγραφής όλων των παρεμβάσεων με το παιδί, καθώς, για παράδειγμα, στο Βέλγιο, η καταγραφή της συνέντευξης αρχίζει από τη στιγμή που δίνεται η γενική επισκόπηση της αίθουσας της συνέντευξης και σταματά αφού ο υπεύθυνος της συνέντευξης και ο ανήλικος ολοκληρώσουν τη συνέντευξη και αποχωρήσουν από την αίθουσα της συνέντευξης¹⁶⁶.

¹⁶¹ Πρακτικές κατευθυντήριες γραμμές για την δικανική συνέντευξη σε περιπτώσεις υποψίας κακοποίησης παιδιών" (Αμερικανική Επαγγελματική Εταιρεία για την Κακοποίηση των Παιδιών (APSAC), 2012), <https://depts.washington.edu/uwhatc/PDF/guidelines/Forensic%20Interviewing%20in%20Cases%20of%20Suspected%20Child%20Abuse.pdf>.

¹⁶² Michael E. Lamb και Michelle E. Garretson, " Οι επιπτώσεις του φύλου του συνεντευκτή και του φύλου του παιδιού στην πληροφόρηση των φερόμενων ως θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών σε ιατροδικαστικές συνεντεύξεις", Law και Human Behavior, αριθ. 27(2) (Μάιος 2003): 157-71, <https://doi.org/10.1023/A:1022595129689>.

¹⁶³ Εισήχθη με το άρθρο 2 του νόμου της 13ης Απριλίου 1995 για τη σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκων.

¹⁶⁴ Εισήχθη με τα άρθρα 38-40 του νόμου της 28ης Νοεμβρίου 2000 για την ποινική προστασία των ανηλίκων.

¹⁶⁵ Εάν ο ανήλικος αρνείται να συμμετάσχει στην οπτικοακουστική καταγραφή, παρόλο που κατανοεί τον λόγο, ο υπεύθυνος της συνέντευξης μπορεί να προτείνει ηχογράφηση. Εάν ο ανήλικος αρνηθεί, η άρνηση αυτή θα πρέπει να ληφθεί υπόψη. Εγκύκλιος αριθ. 03/2021, τμήμα 5.3.2.4.

¹⁶⁶ Εγκύκλιος αριθ. 03/2021, ενότητα 5.4.

Η προβολή αυτή μπορεί να είναι πλήρης ή μερική, ανάλογα με τη συνάφεια του περιεχομένου και διατηρώντας όσο το δυνατόν περισσότερο την ιδιωτική ζωή του θύματος. Ως εκ τούτου, τα αποσπάσματα που αφορούν θέματα άσχετα με τις αξιόποινες πράξεις θα πρέπει να επισημαίνονται έτσι ώστε να μην προβάλλονται εκτός εάν είναι απολύτως απαραίτητα (π.χ. ερωτήσεις σχετικά με την ιδιωτική ζωή ή τη σεξουαλικότητα του θύματος, εάν δεν είναι απαραίτητες για την αναπαράσταση των πραγματικών περιστατικών).

Από την άλλη πλευρά, διαπιστώνουμε διακρίσεις ως προς τους τρόπους με τους οποίους η μαρτυρία θα ενσωματωθεί στη δίκη, και η καταγραφή μπορεί να συνοδεύεται από άλλα στοιχεία, όπως η έκθεση του επαγγελματία που πραγματοποίησε τη συνέντευξη, ακόμη και η παρουσία του στη δίκη. Αυτό συνδέεται με την αιτιολόγηση της χρήσης της δικανικής συνέντευξης από έναν ειδικό. Μερικές φορές, αυτή η επαγγελματική παρέμβαση θα δικαιολογείται μόνο με βάση την ορθότητα του τρόπου συλλογής των πληροφοριών (κυρίως μη υποβολή υποδείξεων και διασφάλιση της ευημερίας του παιδιού) και μερικές φορές θα απαιτείται επίσης αξιολόγηση αυτής της συνέντευξης (π.χ. έκθεση αντίκρουσης από εμπειρογνώμονα).

Έτσι, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις η σύνταξη έκθεσης σχετικά με την εξέλιξη και το αποτέλεσμα της συνέντευξης δεν θα είναι αυτόματη (ΕΣ¹⁶⁷), με την προϋπόθεση ότι η αξιολόγηση της μαρτυρίας αποτελεί πλήρη ευθύνη της δικαστικής αρχής, σε άλλες περιπτώσεις, μια τέτοια έκθεση θα συνοδεύει πάντοτε τη συνέντευξη (BE, EE, IT).

Πλαίσιο κειμένου 26. Καταγραφή και αναφορά της συνέντευξης

Στο Βέλγιο, μετά τη διεξαγωγή της συνέντευξης, ο συνεντευκτής υποχρεούται να συντάξει γραπτή έκθεση εντός 48 ωρών ή αμέσως εάν ο ύποπτος στερείται της ελευθερίας του. Η έκθεση αυτή πρέπει να περιλαμβάνει τις καταχωρίσεις που αναφέρονται στο άρθρ. 47α ΚΠΔ, να περιλαμβάνει τα κύρια στοιχεία της συνέντευξης και, ενδεχομένως, να περιέχει απομαγνητοφώνηση των σημαντικότερων αποσπασμάτων (άρθρ. 96 ΚΠΔ).

“Στα πρακτικά αναγράφεται επακριβώς η ώρα έναρξης, διακοπής και συνέχισης της ακρόασης, καθώς και η ώρα λήξης της ακρόασης. Αναφέρει την ταυτότητα των προσώπων που πρόκειται να συμμετάσχουν στην ανάκριση ή σε μέρος αυτής, καθώς και την ώρα άφιξης και αποχώρησής τους. Αναφέρει επίσης τις ιδιαίτερες περιστάσεις και οτιδήποτε μπορεί να ρίξει ιδιαίτερο φως στην κατάθεση ή στις περιστάσεις υπό τις οποίες έγινε”. (άρθρ. 47α §6.1 ΚΠΔ)

Η καταγραφή, μαζί με την πλήρη έκθεση που συντάσσει ο υπεύθυνος της συνέντευξης, αποστέλλεται στον εισαγγελέα ή/και στον ανακριτή για να αποτελέσει αποδεικτικό στοιχείο στην περαιτέρω διαδικασία έρευνας.

Υπό το πρίσμα των διαφορετικών εθνικών αποτελεσμάτων, υπάρχουν σημαντικές διαφορές στη δομή και το περιεχόμενο αυτών των εκθέσεων, γεγονός που φαίνεται να είναι συνέπεια της ανεπαρκούς κατάρτισης σε αυτή την πτυχή, η οποία εξαρτάται από τον υπεύθυνο επαγγελματία, καθώς και της έλλειψης κανονισμών ή ελάχιστων προτύπων που έχουν τεθεί σχετικά. Ως εκ τούτου, προτείνονται εδώ τα ακόλουθα ελάχιστα πρότυπα:

- Έκθεση δικανικής συνέντευξης, απομαγνητοφώνηση και καταγραφή.

¹⁶⁷ Ο ισχύων κανονισμός ορίζει ότι “Η κατάθεση καταγράφεται πάντοτε και ο δικαστής, αφού ακούσει τους διαδίκους, μπορεί να ζητήσει έκθεση από τον ειδικό, στην οποία θα αναφέρεται η εξέλιξη και το αποτέλεσμα της ακρόασης του ανηλίκου”.

- Καθορισμένες προθεσμίες για την παράδοση των (ειδικών) εκθέσεων.
- Αιτιολόγηση των μέσων και των πρωτοκόλλων που χρησιμοποιήθηκαν.
- Αναγκαία μέτρα για την προστασία της ιδιωτικής ζωής, της ταυτότητας και της εικόνας των παιδιών-θυμάτων και για την αποτροπή της δημόσιας διάδοσης οποιασδήποτε πληροφορίας που θα μπορούσε να οδηγήσει στην αναγνώρισή τους.
- Ομαλοί διάλογοι επικοινωνίας μεταξύ των επαγγελματιών.

Η προβολή της οπτικοακουστικά καταγεγραμμένης συνέντευξης των ανηλίκων αναφέρεται συχνά ως προβληματική λόγω χρονικών περιορισμών. Αναφέρεται ως ορθή πρακτική από ορισμένους επαγγελματίες που συντάσσουν εκθέσεις με υποδείξεις σχετικά με τα ακριβή χρονικά πλαίσια που αφορούν τα σχετικά μέρη της δήλωσης του παιδιού, ώστε να διευκολύνεται η αξιολόγηση των δικαστών.

Πρέπει να υπάρχουν συστήματα που να διασφαλίζουν την προστασία των προσωπικών δεδομένων των παιδιών-θυμάτων, τόσο σε αυτό το στάδιο και ιδίως όσον αφορά το περιεχόμενο των καταγραφών, όσο και καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας.

Πλαίσιο κειμένου 27. Προστασία των προσωπικών δεδομένων των θυμάτων

Στην **Ελλάδα**, η απουσία ενός συστήματος που θα εξασφάλιζε την προστασία των προσωπικών δεδομένων των θυμάτων στις δικαστικές διαδικασίες, επιτρέπει συστηματικά την αποκάλυψη των προσωπικών τους δεδομένων και των λεπτομερειών σχετικά με την κακοποίηση που υπέστησαν, από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, καθιστώντας τα αναγνωρίσιμα, με περαιτέρω επιβάρυνση της ψυχολογικής τους κατάστασης. Αυτή η εξαιρετικά επώδυνη και αγχωτική διαδικασία, η οποία, όπως είναι γνωστό, μπορεί να διαρκέσει πολλά χρόνια, ισοδυναμεί με δευτερογενή θυματοποίηση των ανηλίκων από το ίδιο το σύστημα, του οποίου η αποστολή είναι να τους προστατεύει¹⁶⁸.

B) Αξιολόγηση της αξιοπιστίας

Οι αντιλήψεις των επαγγελματιών και του κοινού σχετικά με τους ισχυρισμούς για σεξουαλική κακοποίηση παιδιών έχουν διαμορφώσει τις πρακτικές των συνεντεύξεων, με αποτέλεσμα να υπάρχουν αντιθέσεις μεταξύ των πρακτικών που επιτρέπουν την αποκάλυψη και των πρακτικών που αποφεύγουν τους ψευδείς ισχυρισμούς, δεδομένου του καταστροφικού αντίκτυπου των ψευδών θετικών και των ψευδών αρνητικών σφαλμάτων¹⁶⁹. Εκτός από το γεγονός ότι συχνά η μαρτυρία του παιδιού μπορεί να γίνει το μοναδικό αποδεικτικό στοιχείο του εγκλήματος, όπως στη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, συνήθως δεν υπάρχουν σωματικά τραύματα και μάρτυρες για το τι συνέβη¹⁷⁰.

Ως εκ τούτου, μερικές φορές, οι Δικαστικές αρχές θα βασίζονται σε άλλα εργαλεία για να αξιολογήσουν τι αντικατοπτρίζεται στην δικανική συνέντευξη, ιδίως στις εκθέσεις αξιοπιστίας. Ενώ σε ορισμένα Κράτη δεν είναι ασυνήθιστο να ζητείται αυτή η αξιολόγηση

¹⁶⁸Ελληνικός Διαμεσολαβητής, 2020. Καθυστέρηση του θεσμού "Ανεξάρτητα Γραφεία Προστασίας Ανηλίκων Θυμάτων - Σπίτι του Παιδιού". σελ. 3. https://drive.google.com/file/d/137z89YJ6zj-KBio6rdla0xj_w_shhPfw/view

¹⁶⁹Faller, "Σαράντα χρόνια δικανικής συνέντευξης παιδιών που θεωρούνται ύποπτα για σεξουαλική κακοποίηση, 1974-2014: Ιστορικά σημεία αναφοράς".

¹⁷⁰ Idem.

όταν εμπλέκονται ανήλικοι, (ΕΛ,ΙΤ,ΕΣ¹⁷¹), ενώ σε άλλα κράτη συμβαίνει μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις (ΒΕ¹⁷²).

Επισημαίνεται η δυσκολία ύπαρξης εξειδικευμένων επαγγελματιών για το σκοπό αυτό (π.χ. έλλειψη ειδικών, μεγάλος φόρτος εργασίας), καθώς και η γνώση των περιορισμών αυτών των εργαλείων. Εν προκειμένω, αξίζει να αναφερθεί ότι παρατηρήσαμε αντιπαραθέσεις και διλήμματα στη χρήση των εργαλείων για την αξιολόγηση της ειλικρίνειας των δηλώσεων.

"Προσωπικά, το βρίσκω πολύ δύσκολο. Έχω ανάμεικτα συναισθήματα γι' αυτό, διότι, ποιες είναι οι παράμετροι βάσει των οποίων θα συμπεράνετε αν αυτός ο κάποιος λέει την αλήθεια ή όχι;"
(Ανακριτικός δικαστής, ΒΕ)

Καθώς "η αξιοπιστία, με την ευρεία έννοια, που εξομοιώνεται με την ειλικρίνεια, αντιστοιχεί αποκλειστικά στους δικαστές και τους ειρηνοδίκες"¹⁷³. Η Ανάλυση εγκυρότητας δηλώσεων (SVA) και ένα από τα συστατικά της, η Ανάλυση Περιεχομένου Βάσει Κριτηρίων (CBCA), ήταν ένα από τα εργαλεία που αναφέρθηκαν συχνότερα. Ορισμένοι συμμετέχοντες δήλωσαν την ανάγκη αναθεώρησης αυτών των εργαλείων ώστε να ενσωματώσουν τις γνώσεις που είναι διαθέσιμες σήμερα σχετικά με το τραύμα (ΕΣ), πέραν της κατάλληλης κατάρτισης για τη σωστή εφαρμογή τους. Εκτός από το γεγονός, ότι η τήρηση ενός τεκμηριωμένου πρωτοκόλλου βελτιώνει την ποιότητα της ερευνητικής συνέντευξης. Αυτή η τελευταία παρατήρηση είναι καίριας σημασίας, καθώς η ποιότητα των πληροφοριών που συλλέγονται κατά τη συνέντευξη, οι επαναλαμβανόμενες ανακρίσεις και οι μεγάλες καθυστερήσεις μεταξύ της καταγγελίας και της συνέντευξης, επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την αντίληψη της αξιοπιστίας της αφήγησης¹⁷⁴.

Στο σημείο αυτό, αναδεικνύεται και πάλι η σημασία του κατάλληλου συντονισμού και της συνεργασίας μεταξύ των επαγγελματιών, ώστε να είναι δυνατή η αξιοποίηση, εφόσον ενδείκνυται, της ιδέας των "κοινών συνεντεύξεων"¹⁷⁵ όπως αναφέρθηκε προηγουμένως. Υπό αυτήν την έννοια, είναι χρήσιμο το πρόσωπο που πρόκειται να διεξάγει την δικανική συνέντευξη να γνωρίζει προηγουμένως την υποχρέωση να συνταχθεί έκθεση αξιοπιστίας (από τον ίδιο ή διαφορετικό επαγγελματία), έτσι ώστε η συνέντευξη να επιτρέπει την εν λόγω ανάλυση με την προβολή της μαγνητοφώνησης.

¹⁷¹ Στην Ισπανία, η εγκύκλιος 3/2009 σχετικά με την προστασία των ανηλικών θυμάτων και μαρτύρων περιλαμβάνει τη σημασία της ψυχολογίας της μαρτυρίας, αναφέροντας ότι αν και στην περίπτωση των ενηλίκων η αξιοπιστία πρέπει να αξιολογείται, με ορισμένες εξαιρέσεις, μόνο από τον δικαστή, στην περίπτωση των ανηλικών μπορεί να συνιστάται.

¹⁷² Στις περιπτώσεις όπου υπάρχει ένας αρνούμενος δράστης και ένα θύμα που αναφέρει ότι συνέβησαν πολύ σοβαρά γεγονότα. Δεν είναι όλες οι υποθέσεις κατάλληλες για αξιολόγηση της αξιοπιστίας, όπως για παράδειγμα η διαδικτυακή παρενόχληση, καθώς η έρευνα ξεκινά με ψηφιακά στοιχεία.

¹⁷³ Juárez López και Álvarez Ramos, " Αξιολόγηση της ψυχολογικής εγκληματολογίας για τις κακοποιήσεις και τις κακοποιήσεις των παιδιών, των παιδιών και των εφήβων. Οδηγός Καλών Πρακτικών".

¹⁷⁴ Michael E. Lamb et al., " Τα αποτελέσματα που σχετίζονται με την υπόθεση όταν χρησιμοποιείται το πρωτόκολλο", στο Πες μου τι συνέβη: Εξετάζοντας τα παιδιά για την κακοποίηση, 2ο (Wiley-Blackwell, 2018).

¹⁷⁵ Johansson κά., "Εφαρμογή του Σκανδιναβικού Μοντέλου Barnahus: Barnahus: Χαρακτηριστικά και τοπικές προσαρμογές".

2.3.5. Επαγγελματική πρακτική. Υπάρχει περιθώριο βελτίωσης; Μηχανισμοί εποπτείας και αναπληροφόρηση αναπληροφόρησης κατά τη διεξαγωγή δικανικών συνεντεύξεων

A) Τήρηση και εφαρμογή του πρωτοκόλλου συνέντευξης

Όπως ειπώθηκε σε προηγούμενες ενότητες (ενότητα 2.3.3.A), η έρευνα δείχνει ότι η τήρηση ερευνητικών πρωτοκόλλων συνέντευξης (π.χ. NICHD) και η ορθή χρήση των τεχνικών της συνέντευξης (π.χ. ανοιχτές προσκλήσεις έναντι επιλογών και υπαινικτικών ερωτήσεων) βελτιώνουν την ποιότητα των αφηγήσεων των παιδιών¹⁷⁶. Παρέχει ένα ομοιογενές διαδικαστικό πρότυπο, υποστηρίζει τον επαγγελματία παρέχοντας πρακτικές κατευθυντήριες γραμμές και προστατεύει τα δικαιώματα και την ιδιωτική ζωή του ανηλίκου που εμπλέκεται.

Κατά τη διάρκεια αυτής της συγκριτικής μελέτης παρατηρήσαμε αρκετές προκλήσεις στην τήρηση των μεθόδων και των κατευθυντήριων γραμμών της συνέντευξης που αφορούν διάφορους παράγοντες.

Οι πιο προφανείς είναι οι περιπτώσεις στις οποίες δεν υπάρχει εξειδικευμένη εκπαίδευση για τη χρήση του πρωτοκόλλου και ο επαγγελματίας που διεξάγει τη συνέντευξη δεν είναι ειδικός. Για παράδειγμα, στην **Ιταλία**, όπου η διαδικασία διεξάγεται από τον δικαστή, ακόμη και αν υπάρχει διαθέσιμος εξειδικευμένος επαγγελματίας (π.χ. δικαστικός ψυχολόγος). Ή στην **Ελλάδα**, όπου οι αστυνομικοί, συνήθως χωρίς εξειδικευμένες δεξιότητες και γνώσεις, αναλαμβάνουν την διεξαγωγή της συνέντευξης. Ή στην **Εσθονία**, ακόμη και αν υπάρχει εγχειρίδιο και κατευθυντήριες γραμμές, δεν υπάρχει υποχρεωτικό πρωτόκολλο.

Από την άποψη αυτή, υπάρχουν ορισμένα εμπόδια στην τήρηση των κατευθυντήριων γραμμών για τις συνεντεύξεις που αξίζει να αναφερθούν: η έλλειψη ευαισθητοποίησης, η έλλειψη εξοικείωσης, η έλλειψη συμφωνίας, η έλλειψη αντιληπτού αποτελέσματος και η αδράνεια της προηγούμενης πρακτικής¹⁷⁷.

Ένας άλλος παράγοντας, που σχετίζεται με την εκπαίδευση, είναι ότι τα αποτελέσματά της τείνουν να μειώνονται, καθώς "οι δεξιότητες συνέντευξης από ειδικούς πρέπει να αναπτύσσονται και να ενισχύονται τόσο μέσω της πρακτικής εξάσκησης όσο και μέσω της τακτικής καθοδήγησης"¹⁷⁸. Για παράδειγμα, οι ανακριτές TAM της **Βελγικής Αστυνομίας**, οι οποίοι αναφέρουν υψηλό επίπεδο τήρησης της μεθόδου ανάκρισης, είναι μέλη δικτύων όπου λαμβάνουν εποπτεία και αναπληροφόρηση σχετικά με την απόδοσή τους, συμμετέχουν σε ημέρες ανάκρισης (μία, δύο ή τρεις φορές το χρόνο) και υποχρεούνται να πραγματοποιούν τουλάχιστον 10 ανακρίσεις το χρόνο¹⁷⁹. Το είδος των δομών εποπτείας

¹⁷⁶Karen J. Saywitz, Thomas D. Lyon, και Gail S. Goodman, " Συνέντευξη παιδιών", στο Εγχειρίδιο της APSAC για την παιδική κακοποίηση, 4η έκδοση (Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής: Εκδόσεις SAGE, 2018), 310-29.

Michael E. Lamb et al., " Χρήση ενός δομημένου ερευνητικού πρωτοκόλλου βελτιώνει την ποιότητα των ερευνητικών συνεντεύξεων με φερόμενα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στη Βρετανία", Εφαρμοσμένη Γνωστική Ψυχολογία, 23, αριθ. 4 (2009), <https://doi.org/10.1002/acp.1489>.

¹⁷⁷Débora Cecilia Cabana et al., " Γιατί οι γιατροί δεν ακολουθούν τις κατευθυντήριες γραμμές κλινικής πρακτικής; Ένα πλαίσιο για βελτίωση", Παιδιατρική Έρευνα, 45, αριθ. 4 (Απρίλιος 1999): 90, <https://doi.org/10.1203/00006450-199904020-00719>.

¹⁷⁸ Michael E. Lamb, "Δυσκολίες μετάφρασης της έρευνας σχετικά με τις πρακτικές της δικανικής συνέντευξης στους επαγγελματίες: Am Psychol, 71, αρ. 8 (Νοέμβριος 2016): 710-18, <https://doi.org/10.1037/amp0000039>.

¹⁷⁹Οι περισσότεροι ερωτηθέντες ανακριτές TAM εκτιμούν ότι κάνουν περίπου 20 από αυτές σε ετήσια βάση, εκ των οποίων οι μισές περνούν στην καρτέλα του διευθυντή. Σε μεγαλύτερες ζώνες με σύστημα μονιμότητας, κάνουν 2-4 ημέρες το μήνα, σε 24ωρες βάρδιες. Κατά τη διάρκεια αυτών των ημερών, οι ανακριτές κάνουν μερικές φορές δύο ή και τρεις εξαιρέσεις ακόμη και τρεις συνεντεύξεις την ημέρα. Οι εκπαιδευτές TAM (επίσης ανακριτές), επειδή θέλουν να επενδύσουν στην τεχνογνωσία

και αναπληροφόρηση αναπληροφόρησης για τους ανακριτές TAM δεν αναφέρεται στις άλλες **τέσσερις χώρες** της παρούσας μελέτης (αν και στην **Εσθονία** αναφέρεται τακτική εκπαίδευση, χωρίς να προσδιορίζονται τα θέματα, των εξειδικευμένων αστυνομικών).

Από την άλλη πλευρά, αν και σύμφωνα με το **ελληνικό** δείγμα του ερωτηματολογίου (21 ερωτηθέντες), η πλειοψηφία των επαγγελματιών του νομικού τομέα και της δικαιοσύνης και της υποστήριξης των θυμάτων εφαρμόζουν αρκετά συχνά ορισμένα από τα στάδια και τις πρακτικές που αποδεικνύονται ως ευεργετικά για την δικανική συνέντευξη¹⁸⁰ και τεχνικές συνέντευξης που αυξάνουν την ποσότητα των παρεχόμενων πληροφοριών¹⁸¹.

Όπως και στο δείγμα του **ισπανικού** ερωτηματολογίου (39 ερωτηθέντες) το οποίο ανέφερε υψηλά ποσοστά στις ακόλουθες φάσεις της συνέντευξης¹⁸² και στη χρήση τεχνικών συνέντευξης που εκμαιεύουν περισσότερες πληροφορίες¹⁸³.

Μια κατάσταση που επαναλαμβάνεται στην **Ιταλία**, όπου οι περισσότεροι επαγγελματίες που ακολουθούν ένα δικανικό πρωτόκολλο είναι πολύ αυστηροί και προσεκτικοί και ακολουθούν πάντα όλες τις επιμέρους φάσεις και χρησιμοποιούν επιστημονικά τεκμηριωμένες τεχνικές συνέντευξης.

Και ακόμη και αν στο **Βέλγιο** υπάρχει γενική ικανοποίηση για την ύπαρξη και τη λειτουργία του πρωτοκόλλου από τους επαγγελματίες του δικαίου και της δικαιοσύνης, πιο συγκεκριμένα από τους εκπαιδευμένους αστυνομικούς TAM, τους εισαγγελείς και τους ανακριτικούς δικαστές που αποφασίζουν για την εφαρμογή του πρωτοκόλλου TAM, η τήρηση και η εφαρμογή του πρωτοκόλλου ανάκρισης δεν είναι εγγυημένη.

Συνήθως, τα πρωτόκολλα που χρησιμοποιούνται σχεδιάζονται ακολουθώντας μια γραμμική δομή, όπου θεωρείται ότι ο συνεντευκτής θα είναι σε θέση να περάσει από τις φάσεις με τη σειρά που έχουν οριστεί, γεγονός που μπορεί να προκαλέσει τον συνεντευκτή που αποτυγχάνει να ακολουθήσει το σχέδιο βήμα προς βήμα¹⁸⁴. Δεδομένου ότι η πραγματικότητα συχνά διαφέρει από μια ιδανική κατάσταση, παρατίθενται ορισμένοι παράγοντες που αντιμετωπίστηκαν από τους συμμετέχοντες και οι οποίοι απαιτούν έναν βαθμό ευελιξίας στη χρήση της μεθόδου της συνέντευξης:

- **Η ηλικία.** Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας μπορεί να μην κατανοούν τη δυναμική της συνέντευξης, την εκπαίδευση στην επεισοδιακή μνήμη, έχουν μικρότερη διάρκεια προσοχής, δεν μπορούν να κάθονται ακίνητα για πολλή ώρα και αισθάνονται κόπωση γρηγορότερα από τα μεγαλύτερα παιδιά. Οι έφηβοι, οι οποίοι έχουν μεγαλύτερη επίγνωση του εαυτού τους και μπορεί να αποφεύγουν ενοχλητικά θέματα στη συζήτηση (π.χ.

τους, μπορεί να αναλάβουν κάποιες περισσότερες από τους συναδέλφους τους: "δεκαπέντε ακροάσεις το χρόνο τις οποίες κάνουμε οι ίδιοι και περίπου δεκαπέντε τις οποίες διευθύνουμε". Σε όλα τα δίκτυα, ο μέσος όρος φαίνεται να είναι τρεις έως έξι ανακρίσεις το μήνα. Και ενώ σε ένα δίκτυο γίνονται 350 συνεντεύξεις ετησίως, σε ένα άλλο μόνο 35.

¹⁸⁰ Προετοιμασία (76,1%), Επεξήγηση των βασικών κανόνων (61,8%), Εστίαση σε συγκεκριμένα θέματα για να καταστεί δυνατή η ελεύθερη αφήγηση (66,7%), Κλείσιμο με ουδέτερο θέμα (57%), Οργάνωση μιας έκθεσης (57%), Εκπαίδευση στην επεισοδιακή μνήμη (52,3%).

¹⁸¹ Ελεύθερη αφήγηση (52,4%), ανοικτές ερωτήσεις (61,8%), συμπληρωματικές ερωτήσεις για την αποσαφήνιση συγκεκριμένων σημείων που ήταν ασαφή, αντιφατικά, δεν αναφέρθηκαν ή δεν αναπτύχθηκαν αρκετά (71,3%). Οι τεχνικές που παρεμποδίζουν την αφήγηση, αυξάνουν την υποβλητικότητα ή προκαλούν απογοήτευση έλαβαν χαμηλά ποσοστά.

¹⁸² Δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης (61,5%), Επεξήγηση των βασικών κανόνων (79,5%), Εκπαίδευση στην επεισοδιακή μνήμη (56,4%), Εστίαση και απόκτηση της αφήγησης (79,5%), Παραδοχή και προσαρμογή πιθανών δικαστικών ερωτήσεων (89,6%), Κλείσιμο με ουδέτερο θέμα (66,7%).

¹⁸³ Ελεύθερη αφήγηση (92,3%), ανοικτές ερωτήσεις (89,7%) και συμπληρωματικές ερωτήσεις για τη διευκρίνιση συγκεκριμένων σημείων (61,5%). Οι τεχνικές που παρεμποδίζουν την αφήγηση, αυξάνουν την υποβλητικότητα ή προκαλούν απογοήτευση έλαβαν χαμηλά ποσοστά.

¹⁸⁴ Faller, Kathleen. "Σαράντα χρόνια δικανικής συνέντευξης παιδιών που θεωρούνται ύποπτα για σεξουαλική κακοποίηση, 1974-2014: Ιστορικά σημεία αναφοράς". Κοινωνικές Επιστήμες (Βασιλεία) 4, αριθ. 1 (2014): 34-65. <https://doi.org/10.3390/socsci4010034>.

σεξουαλικές πράξεις), δίνουν σύντομες απαντήσεις και κατανοούν τις συνέπειες της αποκάλυψης. Μπορεί να υπάρχουν δυσκολίες στην οικοδόμηση σχέσεων και στη δημιουργία εμπιστοσύνης. Αυτή η ανάγκη για προσαρμογές στη λήψη συνεντεύξεων από παιδιά διαφορετικών ηλικιών συναντάται και στην επιστημονική έρευνα¹⁸⁵.

- *Ορισμένες τυπολογίες εγκληματικότητας*, όπου τα γεγονότα παρατείνονται χρονικά και δεν υπάρχει ένα ξεχωριστό εγκληματικό γεγονός και είναι πολύπλοκο να προσδιοριστεί σαφώς ένα σενάριο τελευταίας στιγμής, πρώτης στιγμής, άλλου χρόνου (π.χ. καλλωπισμός, διαδικτυακός εκφοβισμός¹⁸⁶). Όπου τα παιδιά συχνά δεν αναγνωρίζουν τη θυματοποίησή τους και θεωρούν τις εμπειρίες τους ως πράξη ελεύθερης βούλησης (π.χ. τα παιδιά-θύματα των εραστών¹⁸⁷) (Δείγμα **Βελγίου**).
- *Σε περιπτώσεις όπου υπάρχει δράστης με πολλά θύματα (ισπανικό δείγμα)*.
- *Παιδιά που δεν φαίνεται να ταιριάζουν με το μοντέλο της θεωρητικής κατάρτισης*. Για παράδειγμα: παιδιά που δεν έχουν χόμπι, φίλους ή περαιτέρω ενδιαφέροντα. Αυτό αποτελεί πρόκληση στη φάση της εισαγωγής, όταν οι συνεντευκτές εκπαιδεύονται στο να χτίσουν σχέση με το παιδί και να δοκιμάσουν τις τεχνικές συνέντευξης μέσω της συζήτησης "ουδέτερων θεμάτων", κυρίως σχολείου/φίλων, οικογένειας και ελεύθερου χρόνου (δείγμα **Βελγίου**).
- *Παιδιά με αναπηρίες ή/και παιδιά σε ευάλωτες καταστάσεις*. Για παράδειγμα, στην **Εσθονία**, υπάρχει ένα εγχειρίδιο για τη συνέντευξη παιδιών με ειδικές ανάγκες (2019), μέρος του έργου BADEV. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι προσπάθειες για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της τήρησης των κατευθυντήριων γραμμών θα πρέπει να αποφεύγουν τις απλουστευμένες λύσεις και τα εργαλεία αξιολόγησης και να αντιμετωπίζουν τις ανάγκες και την πραγματικότητα των επαγγελματιών και την πολυπλοκότητα της διερεύνησης υποθέσεων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών.
- *Παιδιά που δεν μιλούν τη γλώσσα και επομένως χρειάζονται διερμηνέα (π.χ. ασυνόδετα παιδιά αλλοδαπών)*. Συνήθως, οι διερμηνείς δεν είναι εκπαιδευμένοι στις ιδιαιτερότητες της δικανικής συνέντευξης.
- *Παιδιά με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο*. Για παράδειγμα, στο **Βέλγιο** κάποιοι ανακριτές της TAM ανέφεραν ότι απευθύνθηκαν στην ΟΤΑ της Αμβέρσας για να αποκτήσουν μερικές πολιτισμικές γνώσεις¹⁸⁸.

"Όταν έρχονται με τον δάσκαλό τους, μιλάω πολύ με τον δάσκαλο, γιατί ο δάσκαλος γνωρίζει πολλά γι' αυτά, σίγουρα όταν ήδη πηγαίνουν σε ειδικό σχολείο. Μπορούν να μου πουν εκ των προτέρων αν το παιδί για παράδειγμα έχει μια συγκεκριμένη μορφή αυτισμού και δεν ανταποκρίνεται τόσο καλά σε τέτοιου είδους ερωτήσεις. Τότε ξέρουμε εκ των προτέρων".
(Ανακριτής TAM, BE)

Σε πολλές περιπτώσεις, οι επαγγελματίες αναπληρώνουν τις ελλείψεις του συστήματος και των διαθέσιμων πόρων με μια επιπλέον προσπάθεια και ένα υψηλό επίπεδο δέσμευσης για την "ευαίσθητη" αντιμετώπιση των παιδιών-θυμάτων/μαρτύρων.

¹⁸⁵Magnusson, Mikaela, Emelie Ernberg, Sara Landström και Lucy Akehurst. "Οι εμπειρίες των δικαστικών συνεντευκτών από τη συνέντευξη παιδιών διαφορετικών ηλικιών". Ψυχολογία, Έγκλημα & Νόμος 26, αριθ. 10 (2020): 967-89.

¹⁸⁶ Εκτός του πεδίου εφαρμογής της παρούσας συγκριτικής μελέτης.

¹⁸⁷ Idem.

¹⁸⁸ Η ομάδα υποστήριξης μεταναστών Het Ondersteuningsteam Allochtonen, Ένα είδος γραμμής βοήθειας, όπου μπορείτε να θέσετε συγκεκριμένες ερωτήσεις.

Στο πλαίσιο του **Βελγίου**, με μια εξειδικευμένη εκπαιδευτική δομή περισσότερο ανεπτυγμένη και θεσμοθετημένη από ό,τι στις υπόλοιπες **τέσσερις χώρες** στο θέμα αυτό, ορισμένοι ανακριτές και καθηγητές TAM δήλωσαν ότι η βασική εκπαίδευση καλύπτει ορισμένα από τα θέματα που αναφέρθηκαν προηγουμένως με γενικό και θεωρητικό τρόπο. Ωστόσο, συχνά δεν φαίνεται επαρκής η διεξαγωγή αυτών των συνεντεύξεων, γι' αυτό και βασίζεται στην εμπειρία του συνεντευκτή (δηλαδή στην εμπειρία στο πεδίο και στη συνεχή αναπληροφόρηση) και στην δικανική συνέντευξη ως ομαδική προσπάθεια. Αυτή η περίπτωση, ακόμη και αν δεν αναφέρθηκε, πιστεύουμε ότι συμβαίνει και στις υπόλοιπες **τέσσερις χώρες**, όπου η κατάρτιση γίνεται σε εθελοντική βάση ή ακόμη και αν ρυθμίζεται, δεν εφαρμόζεται (ΕΛ).

Υπό αυτή την έννοια, η εξειδικευμένη κατάρτιση πρέπει να είναι σύμφωνη με την πραγματική κατάσταση των επαγγελματιών. Έτσι, όσον αφορά την προαιρετική κατάρτιση, θα πρέπει να τονιστεί ότι είναι ανεπαρκής εάν δεν συνοδεύεται από πρόσθετη υποχρεωτική κατάρτιση, καθώς σε ορισμένες ομάδες επαγγελματιών επισημαίνεται η έλλειψη χρόνου για την παρακολούθησή της.

Ως γενική σύσταση, προτείνεται η αντιμετώπιση των ακόλουθων ζητημάτων κατά την εφαρμογή των πρωτοκόλλων και των βέλτιστων πρακτικών¹⁸⁹:

Αποδοχή	Η αντίληψη των ενδιαφερομένων μερών ότι η παρέμβαση είναι αποδεκτή: <i>αξιοπιστία, ευκολία, χρηστικότητα, κίνητρα.</i>
Αφομοίωση	Προθέσεις ή αποφάσεις που αποσκοπούν στη χρήση της νέας παρέμβασης: <i>Αποτελεσματική χρήση.</i>
Επάρκεια	Η αντίληψη των ενδιαφερομένων ότι η παρέμβαση είναι κατάλληλη για το περιβάλλον, το πλαίσιο και το κοινό: <i>Σημασία, συμβατότητα.</i>
Βιωσιμότητα	Δυνατότητα εκτέλεσης της παρέμβασης. Εφαρμογή στην πράξη.
Πίστη	Βαθμός εφαρμογής ανάλογα με το αρχικό υπόβαθρο.
Βιώσιμη ανάπτυξη	Διάρκεια και διατήρηση της παρέμβασης στην πράξη. Κόστος διαδικασίας εφαρμογής + κόστος παρέμβασης.

Η ανάλυση αυτή μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να βοηθήσει στην κατανόηση των λόγων για τους οποίους δεν πληρούνται οι κανονιστικές απαιτήσεις, πιθανές δυσκολίες στην τήρηση ή το ενδιαφέρον για τα πρωτόκολλα ή δυσκολίες στην εφαρμογή. Συνεπώς, είναι σημαντικό να επικεντρωθούμε στα πιθανά εμπόδια και στην ανίχνευση των παραγόντων διευκόλυνσης, με την αντιμετώπιση των παραγόντων αυτών: Γνώση/πληροφόρηση, Κίνητρα, Ανάγκες, Πόροι, Οργανωτικοί περιορισμοί, Αδράνεια της πρακτικής, Προσωπικά χαρακτηριστικά και Στάσεις των συνεντευκτών.

Η έρευνα εξακολουθεί να είναι ανεπαρκής όσον αφορά τις εμπειρίες των δικαστικών συνεντευκτών, ωστόσο, οι προβληματισμοί τους μπορούν να βοηθήσουν στην καθοδήγηση των μελλοντικών βελτιώσεων όσον αφορά τους τρόπους προσαρμογής των συνεντεύξεων των παιδιών με τυποποιημένο τρόπο ώστε να γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των παιδιών¹⁹⁰.

¹⁸⁹ Cabana et al., "Γιατί οι γιατροί δεν ακολουθούν τις κατευθυντήριες γραμμές κλινικής πρακτικής; Ένα πλαίσιο για βελτίωση".

¹⁹⁰ Mikaela Magnusson et al., " Οι εμπειρίες των δικαστικών συνεντευκτών από τη συνέντευξη παιδιών διαφορετικών ηλικιών", *Ψυχολογία, Έγκλημα & Νόμος*, 20, αριθ. 10 (2020): 976-89, <https://doi.org/10.1080/1068316X.2020.1742343>.

B) Εποπτεία και αναπληροφόρηση

Σε αυτή την ενότητα θέλουμε να αναγνωρίσουμε τη σημασία της παροχής αναπληροφόρησης ,πέραν της περιόδου εκπαίδευσης, η οποία συνεπάγεται διαρκή βελτίωση της πρακτικής των συνεντευκτών¹⁹¹, καθώς και την επιτακτική ανάγκη να υπάρχουν μηχανισμοί παρακολούθησης των πρωτοκόλλων συνέντευξης, τόσο για την αξιολόγηση των επιπτώσεών τους στην πρακτική όσο και για την παρακολούθηση και την αντιμετώπιση της κακής πρακτικής. Αυτό υπογραμμίζει τη σημασία της ύπαρξης σαφών κατευθυντήριων γραμμών και πρωτοκόλλων στα οποία θα βασιστεί η εν λόγω παρακολούθηση.

Παρατηρήσαμε την παρουσία ή την απουσία μηχανισμών εποπτείας και αναπληροφόρησης, ανάλογα με τη χώρα και το επίπεδο ορισμού και εφαρμογής του κανονισμού σχετικά με την δικανική συνέντευξη ως προδικαστικό αποδεικτικό στοιχείο και ανάλογα με την επαγγελματική ομάδα.

Για παράδειγμα, στο **Βέλγιο**, υπάρχουν διάφοροι χώροι όπου οι ανακριτές TAM μπορούν να λαμβάνουν αναπληροφόρηση μετά την εξειδικευμένη εκπαίδευσή τους:

1. Από τους καθηγητές και τους συντονιστές της TAM μία φορά το χρόνο. Μια ετήσια παρακολούθηση που βασίζεται συνήθως στη μελέτη των βιντεοσκοπημένων ανακρίσεων που πραγματοποιούνται από τον δικαστικό ανακριτή. Ωστόσο, στην πράξη, αυτό δεν συμβαίνει πάντα. Ορισμένοι συμμετέχοντες επαινούν την αναπληροφόρησή τους ως πραγματικά λεπτομερή, γεμάτη "καλές συμβουλές και κόλπα για να μην ξανακάνουμε τα ίδια λάθη".
2. Από το συνάδελφό τους, δεύτερος ανακριτής TAM, παρών στο δωμάτιο παρατήρησης, ο οποίος θεωρείται τόσο ως προσωπικός υποστηρικτής όσο και ως μέσο συντονισμού κατά τη διεξαγωγή της συνέντευξης.
3. Σε ορισμένα δίκτυα TAM, οι ανακριτές, οι εκπαιδευτές και οι συντονιστές συναντώνται μία ή δύο φορές το χρόνο (κατά τη διάρκεια μιας ημέρας που ονομάζεται στα ολλανδικά "terugkomdag", που μεταφράζεται κυριολεκτικά ως "ημέρα παρέμβασης") για να ασχοληθούν με την ανάκριση των υποθέσεών τους και να ανανεώσουν τις τεχνικές τους μέσω του παιχνιδιού ρόλων. Εκτός από τις τοπικές ημέρες παρέμβασης, διοργανώνεται επίσης μία εθνική ημέρα παρέμβασης ("terugkomdag") στις Βρυξέλλες σε ετήσια βάση.

*"Η παροχή αναπληροφόρησης απαιτεί πολύ χρόνο. Οι άνθρωποι που είναι δάσκαλοι ή συντονιστές αναλαμβάνουν αυτόν τον πρόσθετο ρόλο επειδή το θέλουν. Αλλά πρέπει να αφιερώσετε χρόνο γι' αυτό, και στις ζώνες που δεν εκτιμάται από την αστυνομία, εξακολουθεί να υπάρχει ένα σοβαρό πρόβλημα εκεί: ο χρόνος που έχει ένας εκπαιδευτικός ή συντονιστής για να δώσει τη σωστή υποστήριξη στους συναδέλφους του. Αυτό είναι κάτι που θέτουμε εδώ και χρόνια: δεν έχουμε χρόνο ή προϋπολογισμό γι' αυτό, ώστε να υποστηρίξουμε σωστά τους πάντες".
(TAM, BE)*

Οι εισαγγελείς και οι ανακριτές δεν έχουν επίσημες ρυθμίσεις όσον αφορά την αναπληροφόρηση και την εποπτεία. Όσοι ζητούν συμβουλές το κάνουν με δική τους πρωτοβουλία. Η ίδια ακριβώς κατάσταση παρατηρείται στην **Εσθονία**, στην **Ελλάδα**, στην **Ιταλία** και στην **Ισπανία** στις διάφορες εμπλεκόμενες επαγγελματικές ομάδες. Η εποπτεία και η αναπληροφόρηση σχετικά με την απόδοση του συνεντευκτή γίνεται

¹⁹¹Niels Krause et al., " Οι επιπτώσεις της αναπληροφόρησης και του προβληματισμού στο στυλ ερωτήσεων των μη εκπαιδευμένων συνεντευκτών σε προσομοιωμένες συνεντεύξεις σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών", Εφαρμοσμένη Γνωστική Ψυχολογία, 31, αρ. 2 (Φεβρουάριος 2017), <https://doi.org/10.1002/acp.3316>.

συνήθως ανεπίσημα, μεταξύ συναδέλφων. Η βελτίωση της επαγγελματικής πρακτικής γίνεται εθελοντικά και εξαρτάται από τη συμμετοχή σε εκπαιδύσεις και εκπαιδευτικές εκδρομές, συνέδρια και εκδηλώσεις ανταλλαγής. Ωστόσο, ο μεγάλος φόρτος εργασίας αποτελεί εμπόδιο.

Στην **Ελλάδα**, η έλλειψη εποπτείας και αναπληροφόρησης σχετικά με τη διαδικασία και τα αποτελέσματα της δικανικής συνέντευξης των ανήλικων θυμάτων και μαρτύρων κακοποίησης αποδίδεται στη μη εφαρμογή του αντίστοιχου πρωτοκόλλου. Η ανάγκη για συνεχή κατάρτιση και εποπτεία δεν αφορά μόνο τους ψυχολόγους, αλλά και τους δικαστές και τους εισαγγελείς που εμπλέκονται στη συλλογή καταθέσεων ανηλίκων.

*"Δεν παρέχεται επίσημη υποστήριξη ή εποπτεία, αν και είναι απαραίτητη. Η υποστήριξη λαμβάνεται ανεπίσημα μεταξύ των συναδέλφων. Πρέπει να εκπαιδευτούμε σε βασικές τεχνικές αυτοφροντίδας, παράλληλα με την παροχή επίσημων υπηρεσιών και εργαλείων υποστήριξης."
(Αστυνομικός, ΕΛ)*

Στην **Ισπανία**, καθώς και στην **Ελλάδα**, στην **Εσθονία** και στην **Ιταλία**, ορισμένοι επαγγελματίες (π.χ. δικαστές, εισαγγελείς και αστυνομικοί) προσφεύγουν σε ειδικούς, όταν υπάρχει αυτή η δυνατότητα, όπως ψυχολόγους, για βοήθεια, καθοδήγηση ή/και συμβουλές.

Όπως υποδηλώνει η βιβλιογραφική έρευνα, παρατηρήσαμε ότι "οι δικαστές δεν λαμβάνουν, κατά κανόνα, αναπληροφόρηση από ειδικούς σχετικά με τις αποφάσεις τους και η αντικειμενική γνώση σχετικά με τη βασική αλήθεια σε υποθέσεις σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών είναι σπάνια, καθιστώντας τη σωστή μάθηση από την εμπειρία σχεδόν αδύνατη"¹⁹².

Όπως υποδηλώνει ο Lamb, οι δικαστές, οι εισαγγελείς και οι κοινωνικές υπηρεσίες δεν γνωρίζουν ευρέως πόσες πληροφορίες μπορούν να παράσχουν τα παιδιά σε καλά διεξαγόμενες συνεντεύξεις και δεν αντιλαμβάνονται πλήρως ότι η ποιότητα της μαρτυρίας των παιδιών επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα των συνεντεύξεων στις οποίες εκμιαεύεται. Ως εκ τούτου, η εκπαίδευση και η αναπληροφόρηση θα πρέπει να είναι διπλή: για τους δικαστικούς συνεντευκτές, ώστε να μαθαίνουν και να χρησιμοποιούν πράγματι τις βέλτιστες στρατηγικές συνέντευξης και για άλλους επαγγελματίες του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, "ώστε να αναγνωρίζουν περιπτώσεις κακής πρακτικής και να επιμένουν στη βελτίωση των προτύπων"¹⁹³.

*"Ο τρόπος φροντίδας, η παρακολούθηση, η συμβουλευτική, η συνοδεία, η προσοχή στην αναπηρία, η πολιτιστική ποικιλομορφία και η προοπτική του φύλου μπορούν να παρακολουθούνται, (...)."
(Δικαστής, ΕΣ).*

Ως τελική παρατήρηση, θα πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ της εποπτείας που μπορεί να λαμβάνουν οι επαγγελματίες σε σχέση με τις γνώσεις τους, η οποία θα πρέπει να αποτελεί μέρος της συνεχούς κατάρτισης (**ενότητα 2.3.2.A**) και την εποπτεία που ασκούν κατά την άσκηση των καθημερινών τους καθηκόντων (π.χ. παρακολούθηση, προσοχή στην αναπηρία).

¹⁹²Julia Korkman et al., "Οι δικαστές βλέπουν τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών: Scand J Psychol, 55, αριθ. 5 (Οκτώβριος 2014): 497-504, <https://doi.org/10.1111/sjop.12147>.

¹⁹³Lamb, "Δυσκολίες μετάφρασης της έρευνας σχετικά με τις πρακτικές της δικανικής συνέντευξης στους επαγγελματίες, 716.

Στην Ισπανία, το Δικαστήριο που ειδικεύεται στη βία κατά των παιδιών και των εφήβων στα Γκραν Κανάρια, έχει δημιουργήσει το πρόγραμμα με τίτλο "Los ojos que te miran" ("Τα μάτια που σε παρακολουθούν"), το οποίο αποσκοπεί στην εποπτεία του έργου που έχει δημιουργηθεί. Δεν παρακολουθεί τη δικαιοδοτική δραστηριότητα, αλλά παρακολουθεί τη φροντίδα, την παρακολούθηση, τις συμβουλές κ.λπ. που παρέχονται στα θύματα/μάρτυρες. Κάθε πρόσωπο που έρχεται σε επαφή με το θύμα πρέπει να υπόκειται σε αυτόν τον έλεγχο και ως εκ τούτου, πρέπει να υπάρχει ένας εξωτερικός και ανεξάρτητος ελεγκτικός φορέας¹⁹⁴.

C) Ψυχολογική υποστήριξη των δικαστικών συνεντευκτών και άλλων επαγγελματιών του νομικού τομέα

Η δικανική συνέντευξη ως προδικαστικό αποδεικτικό στοιχείο έχει σχεδιαστεί, μεταξύ άλλων παραγόντων, για την αποφυγή του κινδύνου δευτερογενούς θυματοποίησης των παιδιών. Όταν οι δικαστικοί συνεντευκτές εκτίθενται επανειλημμένα σε υποθέσεις κακοποίησης παιδιών, η έρευνα επισημαίνει αυξημένο κίνδυνο δευτερογενούς τραύματος και επαγγελματικής εξουθένωσης¹⁹⁵. Το γεγονός αυτό μας ώθησε να ρωτήσουμε με σαφήνεια τους συμμετέχοντες σχετικά με την ψυχολογική τους ευημερία και αν αυτή αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο των οργανισμών τους.

"Στο τέλος είναι η δουλειά σου, αν συνηθίσεις να το κάνεις, τελικά όσο περνάει ο καιρός καταλήγεις να κρατάς μια ορισμένη απόσταση και ο τρόπος που κάνεις ερωτήσεις στα παιδιά, σε επηρεάζει όλο και λιγότερο." Αστυνομικός, ΙΣ

Σε γενικές γραμμές, συνειδητοποιήσαμε ότι η ψυχολογική υποστήριξη των ατόμων που εργάζονται στο πλαίσιο της σεξουαλικής θυματοποίησης παιδιών είναι ένα ζήτημα που λαμβάνει διαφορετική προσοχή σε διάφορες επαγγελματικές ομάδες (αστυνομικοί, ψυχολόγοι, δικαστές, εισαγγελείς,

προσωπικό υποστήριξης θυμάτων), αλλά όχι αποκλειστικά, καθώς αποτελεί επίσης μέρος των ιδιαιτεροτήτων του κάθε ατόμου να επιδιώξει ψυχολογική υποστήριξη.

Επίσης, ως γενική παρατήρηση, υπήρξαν λίγα σχόλια σχετικά με τα μέτρα που ήδη υπάρχουν για την ψυχολογική υποστήριξη των επαγγελματιών που ασχολούνται με αυτές τις περιπτώσεις, ωστόσο διαπιστώθηκε η σκληρότητα του θέματος.

Για παράδειγμα, στο **Βέλγιο**, η ψυχολογική συμβουλευτική για τους ανακριτές TAM δεν ενθαρρύνεται και είναι δύσκολα προσεγγίσιμη. Παρόλο που υπάρχει ψυχολογική υποστήριξη κατόπιν αιτήματος, η δυνατότητα αυτή δεν είναι γνωστή σε όλους τους συνεντευκτές, είναι δύσκολη η πρόσβαση σε αυτήν (βρίσκεται στην πρωτεύουσα) και η διαθεσιμότητά της δεν επαρκεί για την αποτελεσματική κάλυψη των αναγκών των δικανικών συνεντευκτών.

*"Το κάνω αυτό εδώ και περίπου οκτώ χρόνια, αλλά είναι αρκετά δύσκολο να πάρεις συνέντευξη από ένα παιδί έξι ετών που σου λέει πώς κακοποιείται σεξουαλικά. Έτσι, μετά από δύο χρόνια, σταμάτησα".
(Ανακριτής TAM, BE)*

¹⁹⁴ Πιθανοί εμπλεκόμενοι δημόσιοι φορείς: Υπουργείο Μετανάστευσης, Γενική Διεύθυνση Προστασίας Παιδιού και Οικογένειας, Γενική Διεύθυνση Διαφορετικότητας, Ινστιτούτο Ισότητας των Καναρίων Νήσων, Άλλοι.

¹⁹⁵ Για παράδειγμα: Brady, "Επαγγελματική εξουθένωση μεταξύ των δικανικών συνεντευκτών, πώς αντιμετωπίζουν και τι μπορούν να κάνουν οι οργανισμοί για να βοηθήσουν", Παιδική κακοποίηση, 25, αρ. 1 (2019): 117-28, <https://doi.org/10.1177/1077559519843596>, ή Brian E. Perron και Barbara S. Hiltz,

Επαγγελματική εξουθένωση και δευτερογενή τραύματα μεταξύ των δικανικών συνεντευκτών κακοποιημένων παιδιών, Παιδική και Εφηβική Κοινωνική Εργασία Περιοδικό, 23, αρ. 2 (2006), <https://doi.org/10.1007/s10560-005-0044-3>.

Ορισμένοι συνεντευκτές αναφέρουν, ότι η παρέμβαση τους παρέχει τον απαραίτητο χώρο για να εκτονώσουν τα αρνητικά τους συναισθήματα, ενώ άλλοι, πρέπει να αναζητήσουν ιδιωτική συμβουλευτική ή την υποστήριξη της οικογένειάς τους. Επιπλέον, η έκφραση της ανάγκης για ψυχολογική υποστήριξη αντιμετωπίζεται συχνά με το φόβο ότι θα αμφισβητηθεί η επαγγελματική τους ικανότητα. Ως γενική παρατήρηση, η υποστήριξη γίνεται ανεπίσημα μεταξύ των συναδέλφων στις **πέντε χώρες**.

Στην **Ισπανία**, όπως αναφέρθηκε στις συνεντεύξεις, στις Κρατικές Υπηρεσίες Επιβολής του Νόμου, υπάρχει υποστήριξη από επαγγελματίες ψυχολόγους που εργάζονται στην Ισπανική Αστυνομία και οι πληροφοριοδότες τόνισαν τη σημασία της έγκαιρης προσοχής για την ανίχνευση της επαγγελματικής εξουθένωσης και των σχεδίων παρέμβασης για την πρόληψη των αυτοκτονιών.

"(...) αυτό το άγχος, αυτή η ευθύνη επίσης, αυτή η διαχείριση του πόνου, της σκληρότητας της ζωής από την πλευρά των παιδιών, που είναι αυτό που με αφοπλίζει περισσότερο, (...)"
(Δικαστής, ΕΣ)

"Τα προβλήματα με τις ικανότητες και τις κοινωνικές δεξιότητες οφείλονται εν μέρει στην υψηλή εναλλαγή προσωπικού μεταξύ των αστυνομικών ερευνητών λόγω του αυξημένου στρες και των χαμηλών μισθών. Ως εκ τούτου, για να έχει νόημα η κατάρτιση και οι πόροι, η εργασία αυτή θα πρέπει να υποστηρίζεται, να εκτιμάται και να αμείβεται καλύτερα και να διατίθεται εποπτεία στην αστυνομία"
(Εισαγγελέας, ΕΕ)

Επιπλέον, υπήρξε κοινή γραμμή μεταξύ των πέντε δειγμάτων ο αντίκτυπος των οργανωτικών παραγόντων, όπως η πρόσβαση σε υλικούς πόρους, η κατανομή του προϋπολογισμού, η ανάγκη συνεχούς αναζήτησης λύσεων μπροστά σε ένα κατακερματισμένο σύστημα και η έλλειψη ανθρώπινων πόρων για την αντιμετώπιση του μεγάλου φόρτου εργασίας (π.χ. ανεπαρκής χρόνος, πάρα πολλές υποθέσεις)¹⁹⁶. Στο **δείγμα της Εσθονίας**, αναφέρθηκαν συγκεκριμένα η υψηλή εναλλαγή προσωπικού και οι χαμηλοί μισθοί. Μερικές φορές, η έλλειψη υποστήριξης έχει ως αποτέλεσμα να αμφισβητείται η θέληση για συνέχιση της εργασίας.

Υπό το πρίσμα αυτών των αποτελεσμάτων, για την εκπλήρωση των δικαιωμάτων των παιδιών και την ευημερία των επαγγελματιών, τονίζουμε την ανάγκη προώθησης μιας ανοικτής και υποστηρικτικής εργασιακής κουλτούρας που θα διευκολύνει τους επαγγελματίες να ξεπερνούν τη συναισθηματική αναταραχή, θα διευκολύνει την εφαρμοσμένη εκπαίδευση στρατηγικών ρύθμισης συναισθημάτων και αυτογνωσίας¹⁹⁷, καθώς και την επανεξέταση και αναδιαμόρφωση της οργανωτικής κουλτούρας (π.χ. ομαδική εργασία έναντι κατακερματισμένων προσεγγίσεων), των ρόλων, των δομών, των λειτουργιών, της κατανομής του προϋπολογισμού και της χρηματοδότησης.

¹⁹⁶Για παράδειγμα, στο Βέλγιο, λόγω του φόρτου εργασίας και της έλλειψης ανθρώπινων πόρων, η παρουσία εισαγγελέων και δικαστών κατά τη διάρκεια της δικανικής συνέντευξης είναι επί του παρόντος αδιανόητη, αν και επιθυμητή. Ορισμένοι δικαστές αναφέρουν ακόμη ότι δεν έχουν αρκετό χρόνο για να παρακολουθήσουν ολόκληρη την καταγεγραμμένη συνέντευξη και ως εκ τούτου βασίζονται κυρίως στην έκθεση που συντάσσεται από τον ανακριτή της TAM.

¹⁹⁷Ane U. Albaek, Per-Einar Binder, και Anne Marita Milde, " Βουτώντας σε μια σκοτεινή θάλασσα συναισθημάτων: Επαγγελματίες: Συναισθηματικές εμπειρίες αντιμετώπισης της παιδικής κακοποίησης σε συνεντεύξεις με παιδιά", Ποιοτική Έρευνα για την Υγεία, 30, αρ. 8 (2020): 1212-24, <https://doi.org/10.1177/1049732318825145>.

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΤΕΛΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ως άσκηση σύνθεσης, τα κύρια σημεία της παρούσας έκθεσης εξετάζονται εδώ με τη μορφή δέκα κύριων συμπερασμάτων, ακολουθώντας τις κατηγορίες του ενιαίου μοντέλου του ENCLAVE

I. Η σημασία ενός Ολοκληρωμένου Συστήματος έναντι ενός Κατακερματισμένου Συστήματος, το οποίο απαιτεί την επίγνωση των ακόλουθων ζητημάτων:

- Πρωτόκολλα συντονισμού και χρονοδιαγράμματα για την υποστήριξη και τη φροντίδα. Καθιέρωση διαδικασιών προτεραιότητας.
- Ύπαρξη πρωτοκόλλων που υποδεικνύουν τα καθήκοντα κάθε επαγγελματία (ομάδας) και καθορίζουν τις δι-υπηρεσιακές ομάδες εργασίας (π.χ. ρόλοι, μέλη).
- Νομοθετημένη υποχρέωση εξειδικευμένης κατάρτισης των επαγγελματιών που ασχολούνται με τη θυματοποίηση παιδιών.
- Απαίτηση για στρογγυλές τράπεζες συντονισμού.
- Εξειδικευμένη φυσική πρόσβαση για παιδιά-θύματα.
- Μηχανισμοί άμεσης προστασίας.
- Ολοκληρωμένη Μονάδα Δικαστικής Αξιολόγησης για τη βία κατά των παιδιών και των εφήβων.

Η υπέρβαση της αποσπασματικής προσέγγισης της διαδρομής του παιδιού-θύματος σημαίνει ότι πρέπει να δημιουργηθούν λειτουργικοί μηχανισμοί συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των διαφόρων επαγγελματικών ομάδων που εμπλέκονται στο νομικό, υγειονομικό και κοινωνικό πεδίο σε διαδικασίες που αφορούν ανήλικα θύματα/μάρτυρες και να διευκολυνθούν με σαφή πρωτόκολλα στο θέμα αυτό.

II. **Μηχανισμοί που εγγυώνται στα παιδιά πραγματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη** πρέπει να θεσπιστούν προκειμένου να μην καταστεί άχρηστο ένα Ολοκληρωμένο Σύστημα και να καταστεί δυνατή η ασφαλής και πραγματική συμμετοχή των παιδιών. Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι, θα πρέπει να διασφαλιστούν τα ακόλουθα σημεία:

- Αναγνώριση του δικαιώματος να υποβάλουν καταγγελία μόνοι τους.
- Σαφείς μηχανισμοί χορήγησης εξειδικευμένης νομικής συνδρομής.
- Δωρεάν νομική βοήθεια.

Επιπλέον, η συμμετοχή αυτή θα πρέπει να συνοδεύεται από τα ακόλουθα μέτρα, ώστε να διασφαλίζεται ότι είναι ασφαλής και εποπτεύεται από εξειδικευμένους επαγγελματίες και ότι ανταποκρίνεται στα δικαιώματα και τα συμφέροντα των θυμάτων:

- Νομική συνδρομή.
- Εκπροσώπηση σε περίπτωση σύγκρουσης συμφερόντων.
- Επαγγελματική εποπτεία των συμφερόντων του παιδιού-θύματος (προσαρμοσμένη συμμετοχή).
- Ενημέρωση και κοινοποίηση μέσω σταθερού προσώπου αναφοράς.
- Συνοδεία από τον νόμιμο εκπρόσωπό τους ή ένα πρόσωπο της επιλογής τους.

III. Η Ειδική Εκπαίδευση είναι ένα θέμα μείζονος σημασίας, εξίσου για τους δικαστικούς συνεντευκτές και για όλους τους επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με το παιδί (ειδικά κατά τη διαδικασία της δικαστικής συνέντευξης ως προ-διαδικασία αποδεικτικών στοιχείων).

Η επαγγελματική κατάρτιση των συνεντευκτών, θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- Βασική εκπαίδευση: Δικαστική ψυχολογία και Κλινική ψυχολογία.
- Εξειδικευμένη κατάρτιση και τεχνογνωσία.
- Κοινή κατάρτιση σε διεπιστημονικές ομάδες.
- Εργασία σε ζεύγη (παρουσία δύο επαγγελματιών συνεντευκτών).
- Συνεχής εκπαίδευση.

Αυτό σημαίνει ότι το επαγγελματικό τους προφίλ, ο ρόλος και η εκπαίδευσή τους πρέπει να καθοριστούν και να ρυθμιστούν κατάλληλα. Επιπλέον, πρέπει να θεσπιστούν ισχυροί μηχανισμοί εποπτείας για την εξασφάλιση υψηλών ποιοτικών προτύπων στη βοήθεια προς τα παιδιά. Καθώς και παρακολούθηση, εκπαιδευτική επικαιροποίηση και αντικειμενική αναπληροφόρηση σχετικά με την αξιολόγηση των επιδόσεων και των αποτελεσμάτων. Πρέπει να δοθεί προσοχή στους οργανωτικούς παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν την επαγγελματική πρακτική (π.χ. μεγάλος φόρτος εργασίας, έλλειψη ανθρώπινων πόρων ή εργασιακή κουλτούρα).

Εξάλλου, η προσέγγιση με βάση το τραύμα είναι ένας παράγοντας που πρέπει να ληφθεί υπόψη για την κατάλληλη ερμηνεία της έκθεσης της δικανικής συνέντευξης, για τη σωστή προηγούμενη αξιολόγηση του θύματος/μάρτυρα και τη χρήση της συνέντευξης.

Βασική κατάρτιση σχετικών επαγγελματιών. Για τη σωστή ανάπτυξη και χρήση των συνεντεύξεων από ειδικούς, θα πρέπει να απαιτείται βασική εξειδικευμένη κατάρτιση. Θα πρέπει να περιλαμβάνει:

- Εκπαίδευση στην ανίχνευση καταστάσεων που παρουσιάζουν ιδιαίτερη ευαισθησία.
- Εξειδικευμένη κατάρτιση σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών και των θυμάτων σεξουαλικών εγκλημάτων.
- Βασική εκπαίδευση με οδηγό για το τι πρέπει να γίνει/τι δεν πρέπει να γίνει (θεωρητικά και πρακτικά).
- Πρωτόκολλο παραπομπής.
- Τακτικά ανανεωμένη κατάρτιση σύμφωνα με τις βέλτιστες διεθνείς πρακτικές.
- Βασική κατάρτιση σχετικά με τους στόχους και τους μηχανισμούς της δικανικής συνέντευξης.
- Κατάρτιση για τον προσδιορισμό και την αξιολόγηση των συμφερόντων των παιδιών (νομικός υπερασπιστής, δικηγόρος του θύματος, διαμεσολαβητές).

IV. Σαφή κριτήρια για τη χρήση της δικανικής συνέντευξης ως προδικαστικού αποδεικτικού στοιχείου. Είναι το κλειδί για τη διευκόλυνση της σωστής εργασίας όλων αυτών των επαγγελματιών. Ακολουθούν ορισμένα σημεία που αξίζει να ληφθούν υπόψη:

- Κανονισμός σχετικά με τη χρήση της δικανικής συνέντευξης σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.
- Η αξιολόγηση κατά περίπτωση θα πρέπει να επικεντρώνεται στην αύξηση και όχι στη μείωση των μέτρων προστασίας.

- Η προστασία των προβλεπόμενων δικαιωμάτων του κατηγορουμένου θα πρέπει να ρυθμίζεται κατάλληλα.
- Δυνατότητα διεξαγωγής των συνεντεύξεων από άτομο του ίδιου φύλου με το θύμα.

Όσον αφορά τον χρόνο διεξαγωγής των διαδικασιών, είναι σημαντικό να χρησιμοποιούνται αντικειμενικές κατευθυντήριες γραμμές για την καλύτερη αξιολόγηση της μεταχείρισης των θυμάτων/μαρτύρων. Αυτό σημαίνει ότι:

- Το πρωτόκολλο θα πρέπει να τεθεί άμεσα σε εφαρμογή και η δικανική συνέντευξη θα πρέπει να διεξαχθεί εντός το πολύ 1 εβδομάδας για την προδικαστική απόδειξη, διότι η ευημερία του θύματος/μάρτυρα θα πρέπει πάντα να είναι πρωταρχικής σημασίας:
  - 1-4 ημέρες για τη συλλογή εξωτερικών πληροφοριών.
  - 1-3 ημέρες για τη διεξαγωγή της συνέντευξης.
- Αξιολόγηση του χρόνου της συνέντευξης (ώρα της ημέρας, διάρκεια, διαλείμματα, απώλεια προσοχής ανάλογα με την ηλικία) και της κόπωσης του παιδιού. Στιγματισμός.

V. Διεπιστημονική και δι-υπηρεσιακή συνεργασία. Ο κανονισμός και τα πρωτόκολλα της δικανικής συνέντευξης πρέπει να ενταχθούν αρμονικά σε ένα σύστημα που να συνάδει με τα δικαιώματα, τις ανάγκες και τα συμφέροντα των παιδιών-θυμάτων. Με άλλα λόγια, αυτό συνεπάγεται όχι μόνο την ύπαρξη ενός επαρκούς και συντονισμένου συστήματος, αλλά και μιας επαγγελματικής ομάδας που έχει εκπαιδευτεί σύμφωνα με αυτό το συστημικό όραμα.

VI. Επίτευξη των βέλτιστων αποδεικτικών στοιχείων. Μια επιτυχημένη δικανική συνέντευξη απαιτεί την αναμόρφωση του συστήματος δικαιοσύνης, όπου τα δικαιώματα, οι ανάγκες και τα συμφέροντα των παιδιών θα είναι σαν δεύτερο δέρμα και η παιδοκεντρική προσέγγιση, σε αντίθεση με την ενήλικη και ανδροκεντρική προοπτική, θα διαπερνά τις πολιτικές, τις κουλτούρες και τις πρακτικές.

- Για να γίνει αυτό, είναι απαραίτητο να εφαρμόζονται πρωτόκολλα και πρακτικές συστάσεις που βασίζονται σε αναθεωρημένα και επίκαιρα επιστημονικά στοιχεία και να παρακολουθούνται τα παιδιά που έχουν πέσει θύματα από μια συντονισμένη οπτική γωνία: νομική, υγειονομική και κοινωνική σφαίρα.
- Αυτό είναι ιδιαίτερα σαφές στα πρωτόκολλα δικανικής συνέντευξης, όπου είναι επιτακτική ανάγκη να διασφαλιστεί η ψυχολογική ευημερία του παιδιού με την απόκτηση των καλύτερων δυνατών στοιχείων.
- Σε κάθε περίπτωση, η μη συμμετοχή του θύματος θα πρέπει να ερμηνεύεται ως μέτρο προστασίας των δικαιωμάτων του (και για την ποιότητα της συνέντευξης ως προδικαστικού αποδεικτικού στοιχείου), ώστε να μην περιορίζει ποτέ τα δικαιώματά του και να συμμετέχει εφόσον το επιθυμεί και δεν αντιβαίνει στην ευημερία του. Σε περίπτωση συμμετοχής στην προφορική ακρόαση, είναι επιτακτική ανάγκη να υπάρχουν όλα τα απαραίτητα προστατευτικά μέτρα.

VII. Περιβάλλον φιλικό προς τα παιδιά. Το φυσικό περιβάλλον στο οποίο λαμβάνει χώρα η συνέντευξη είναι υψίστης σημασίας. Περιλαμβάνει την πρόσβαση στο κτίριο, τις αίθουσες αναμονής, συνέντευξης και παρατήρησης και τον τεχνολογικό εξοπλισμό. Εκτός από το σχεδιασμό αυτών των χώρων, ειδικοί από διάφορους τομείς θα πρέπει να συνεργαστούν για να προσαρμόσουν το περιβάλλον στο οποίο τα ανήλικα θύματα/μάρτυρες θα προσέλθουν στις διάφορες παρεμβάσεις.

Επαρκής πρόσβαση στο κτίριο και κατάλληλος χώρος αναμονής, θα πρέπει να πληροί τα ακόλουθα σημεία:

- Η πρόσβαση να εξασφαλίζει ότι δεν υπάρχει οπτική επαφή με τον δράστη.
- Παρουσία μη ένστολων επαγγελματιών.
- Προσβασιμότητα.
- Διαθέσιμοι ιδιωτικοί χώροι για την εξασφάλιση της ιδιωτικότητας.
- Να αποφεύγεται πάντοτε η επαφή μεταξύ του θύματος και του φερόμενου ως δράστη.
- Προστατευμένη περιοχή με αποκλειστική πρόσβαση για το θύμα (όχι σημείο διέλευσης).
- Η επίπλωση και τα υλικά είναι φιλικά προς τα παιδιά και τις οικογένειες και κατάλληλα για την ηλικία τους.

Οι αίθουσες Συνέντευξης και Παρατήρησης και ο Τεχνολογικός εξοπλισμός, θα πρέπει να αντιμετωπίζει τα ακόλουθα ζητήματα:

- "Φυσικά ασφαλής χώρος για παιδιά όλων των ηλικιών και αναπτυξιακών σταδίων, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με αναπηρίες ή/και ειδικές ανάγκες" (BHQS 4.2).
- Εξοπλισμένο με κάμερα υψηλής ποιότητας (ορατή και φιλική) ικανή να κινείται και να εστιάζει σωστά στο θύμα, καθώς και με σύστημα ήχου υψηλής ποιότητας και ζωντανής μετάδοσης.
- Μέτρα ασφαλείας και περιορισμένη πρόσβαση στην καταγραφή.
- Σύνδεση κάμερας Gesell ή βίντεο-διάσκεψης (κατά προτίμηση σε διπλό καθρέφτη).
- Σύστημα αλληλεπίδρασης μεταξύ συνεντευκτών και παρατηρητών.

VIII. Η χρήση ενός Τυποποιημένου Πρωτοκόλλου Συνέντευξης (π.χ. NICHD, NCAC, ABE). Παρέχει σαφήνεια στο έργο όλων των επαγγελματιών, επιτρέπει τη σωστή αξιολόγηση των εφαρμοζόμενων πρακτικών και κατά περίπτωση, την παρέμβαση σε περίπτωση κακής πρακτικής.

Το Πρωτόκολλο Δικανικής Συνέντευξης, με την αυστηρή έννοια:

- "Οι δικανικές συνεντεύξεις διεξάγονται σύμφωνα με πρακτικές και πρωτόκολλα που βασίζονται σε στοιχεία, τα οποία διασφαλίζουν την ποιότητα και την ποσότητα των αποδεικτικών στοιχείων που λαμβάνονται" (BHQS 6.1).
- Θα αντιμετωπίσει τα ακόλουθα ερωτήματα:
  - Προκαταρκτική συλλογή δεδομένων.
  - Αξιολόγηση της ικανότητας του θύματος να καταθέσει, με την ευρεία έννοια, ενσωματώνοντας εφαρμοσμένες γνώσεις σχετικά με το ψυχολογικό τραύμα.
  - Πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία της συνέντευξης σε γλώσσα προσαρμοσμένη στην προσωπική κατάσταση του παιδιού.
  - Συμπεριλαμβάνονται πληροφορίες σχετικά με τον λόγο και τον σκοπό της συνέντευξης, περιγραφή όλων των χώρων, του τεχνικού εξοπλισμού, των παρόντων προσώπων και του ρόλου τους, του δικαιώματος να συνοδεύεται από ενήλικα της επιλογής του και του

δικαιώματος να συναινέσει στην καταγραφή, αφού λάβει πληροφορίες σχετικά με τον σκοπό της, το ποιος έχει πρόσβαση σε αυτήν και τον προορισμό της.

- Η συμμετοχή δύο ειδικών που πραγματοποιούν συνεντεύξεις.

Η χρήση εργαλείων και στηριγμάτων είναι ένα αμφιλεγόμενο θέμα. Μπορεί να είναι χρήσιμη υπό ορισμένες συνθήκες (π.χ. παιδιά κάτω των 5 ετών, απρόθυμα παιδιά, για να ξεπεραστούν τα γλωσσικά εμπόδια), αλλά μπορεί επίσης να θέσει σε κίνδυνο την αξιοπιστία των παιδιών (π.χ. οι ανατομικές κούκλες μπορεί να προκαλέσουν σεξουαλικοποίηση του παιχνιδιού)¹⁹⁸. Τονίζονται οι κατάλληλες κατευθυντήριες γραμμές, η προσοχή στη χρήση του και η κατάλληλη εκπαίδευση.

Ακόμη και αν ακούγεται ως κοινότυπο, λόγω της διάχυσης της προσέγγισης με επίκεντρο τον ενήλικα, που παρατηρήθηκε κατά τη σύνταξη της παρούσας έκθεσης, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τα πρωτόκολλα συνέντευξης πρέπει να σέβονται τα δικαιώματα, τις ανάγκες και τα συμφέροντα των παιδιών.

Ως εκ τούτου, πρέπει να εξεταστούν προσεκτικά τα ακόλουθα σημεία:

- Μηχανισμοί/κατευθυντήριες γραμμές για την προσαρμογή αυτών των πρωτοκόλλων στις ιδιαιτερότητες της περίπτωσης: ηλικία, πλαίσιο θυματοποίησης, πολιτισμικό υπόβαθρο και αναπηρίες.
- Τα πρωτόκολλα πρέπει να σέβονται πλήρως τα δικαιώματα των ανήλικων θυμάτων/μαρτύρων, ειδικότερα: να ενημερώνεται δεόντως το θύμα/μάρτυρας, να συνοδεύεται και να γίνεται σεβαστή η ιδιωτική ζωή και η αξιοπρέπειά του.
- Εξετάζεται η οπτική του φύλου.
- Δυνατότητα διεξαγωγής των συνεντεύξεων από άτομο του ίδιου φύλου με το θύμα.

IX. Διαδικαστικές εγγυήσεις. Είναι σημαντικό να διασφαλιστούν εξίσου οι εγγυήσεις και τα δικαιώματα του κατηγορούμενου και του παιδιού-θύματος. Κατά συνέπεια, θα πρέπει να αντιμετωπιστούν τα ζητήματα που παρουσιάζονται παρακάτω:

- Διασφάλιση ότι η ποιότητα της ηχογράφησης επιτρέπει τη χρήση της στη δικαστική διαδικασία και τήρηση των κριτηρίων που ορίζονται στο επόμενο τμήμα σχετικά με την τεκμηρίωση της διαδικασίας της συνέντευξης.
- Διασφάλιση της παρουσίας όλων των απαραίτητων επαγγελματιών στη συνέντευξη, στην αίθουσα παρατήρησης.

X. Το αποτέλεσμα της συνέντευξης είναι ένα σημαντικό στοιχείο στην όλη διαδικασία. Θέτουμε στο επίκεντρο τα ακόλουθα θέματα:

- Έκθεση δικανικής συνέντευξης, απομαγνητοφώνηση και καταγραφή.
- Καθορισμένες προθεσμίες για την παράδοση των (ειδικών) εκθέσεων.
- Αιτιολόγηση των χρησιμοποιούμενων εργαλείων και πρωτοκόλλων.
- Αναγκαία μέτρα για την προστασία της ιδιωτικής ζωής, της ταυτότητας και της εικόνας των παιδιών-θυμάτων και για την αποτροπή της δημόσιας διάδοσης οποιασδήποτε πληροφορίας που θα μπορούσε να οδηγήσει στην αναγνώρισή τους.
- Ομαλοί διάλογοι επικοινωνίας μεταξύ των επαγγελματιών.

¹⁹⁸ Michael E. Lamb et al., "Χρήση εργαλείων και σκηνικών για τη συμπλήρωση του πρωτοκόλλου", στο Πες μου τι συνέβη: Ερωτήσεις σε παιδιά για την κακοποίηση, 2η έκδοση (Wiley-Blackwell, 2018).

Η εστίαση των εργαλείων του ειδικού για την αξιολόγηση της αξιοπιστίας της μαρτυρίας του παιδιού θα πρέπει να επανεξεταστεί και να αναβαθμιστεί ώστε να περιλαμβάνει τις τρέχουσες γνώσεις σχετικά με το τραύμα, καθώς και να προωθηθεί η κατάλληλη κατάρτιση στη χρήση τους. Θα πρέπει να αποφεύγεται η αυτόματη χρήση αυτών των αξιολογήσεων, αιτιολογώντας την ανάγκη χρήσης τους και τα συμπεράσματά τους. Είναι πάντα προς το συμφέρον της καλύτερης συμμετοχής των θυμάτων/μαρτύρων στη δικαστική διαδικασία στην οποία εμπλέκονται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

4.1 ANTIKEIMENO

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν θεσπιστεί νόμοι σχετικά με τα δικαιώματα και την προστασία των παιδιών-θυμάτων, με τη μορφή διεθνών προτύπων ή ευρωπαϊκών προτύπων (π.χ. Κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών της ΣτΕ για μια δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά). Καθώς και τα διεθνή πρότυπα (π.χ. Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού -UNCRC-) ή τα ευρωπαϊκά πρότυπα (π.χ. Σύμβαση Lanzarote, Οδηγία 2011/93/ΕΕ ¹⁹⁹ Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων).

Παρά το γεγονός ότι έχει επικυρωθεί ή/και μεταφερθεί στο εθνικό δίκαιο στις χώρες ΒΕ, ΕΕ, ΕΛ, ΕΣ και ΙΤ, υπάρχουν πολλές δυσαρμονίες μεταξύ δικαίου και πρακτικής εφαρμογής και υπάρχει ανάγκη για ορθή πολιτική σε θέματα σεξουαλικής βίας κατά των παιδιών. Σε αυτό το κεφάλαιο, διατυπώνουμε μια σειρά συστάσεων στρατηγικής που απευθύνονται στους υπεύθυνους χάραξης στρατηγικής για να διασφαλιστεί:

1. Η ορθή εφαρμογή των διαδικασιών δικανικής συνέντευξης καθώς και της οδηγίας 2012/29/ΕΕ στις συμμετέχουσες χώρες,
2. Ένα κατάλληλο πλαίσιο για την εφαρμογή των Βέλτιστων Διεθνών Πρακτικών με σταθερό και αποτελεσματικό τρόπο, σε αντίθεση με μια απλή θεωρητική ή τυπική ανάπτυξη

Ο αντίκτυπος αυτών των συστάσεων εξαρτάται από την εφαρμογή τους, ως εκ τούτου, τονίζουμε την ανάγκη ενός σχεδίου εφαρμογής για την υλοποίησή τους. Πρώτον, με τη δημιουργία μιας ομάδας υλοποίησης που θα εξετάσει τις συστάσεις και θα σχεδιάσει τα επόμενα βήματα με καθορισμένο τρόπο και χρονοδιάγραμμα. Δεύτερον, με τη σύσταση μιας ομάδας για την εποπτεία της διαδικασίας υλοποίησης, η οποία θα αποτελείται από τις υπηρεσίες και τους οργανισμούς που εμπλέκονται στις εν λόγω δράσεις και παρεμβάσεις ²⁰⁰ και τέλος, παρέχοντάς της υλικούς και ανθρώπινους πόρους.

4.2 ΔΟΜΗ

Οι συστάσεις βασίζονται στην Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων, στη Σύμβαση του Λανζαρότε και στην Επεξηγηματική της Έκθεση, στις Κατευθυντήριες Γραμμές της ΣτΕ για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη και στην Rec. Φιλικές προς τα παιδιά κοινωνικές υπηρεσίες. Η δομή έχει ως εξής:

¹⁹⁹ Οδηγία 2011/93/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2004/68/ΔΕΥ του Συμβουλίου.

²⁰⁰ Υποστήριξη της διαδρομής ενός θύματος. Ένα σχέδιο για τη βοήθεια των θυμάτων και των ευάλωτων μαρτύρων σε υποθέσεις σεξουαλικής βίας (2020)- σελ. 12-14.
https://www.justice.ie/en/JELR/Supporting_a_Victims_Journey.pdf/Files/Supporting_a_Victims_Journey.pdf.

1. Οι κατηγορίες από το μοντέλο "ένα μέγεθος για όλους" που παρουσιάζεται στο Πρωτόκολλο Συγκριτικής Αξιολόγησης του ENCLAVE και στην παρούσα Έκθεση.

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ	Άρθρα της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ
ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	Άρθρ. 6, 7, 9.3.β, 18, 19, 23.3.a, 20 (α, β, δ), 21, 23.
ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΠΟΥ ΕΓΓΥΩΝΤΑΙ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ Καταγγελία παιδιού-θύματος και δωρεάν νομική βοήθεια Εξειδικευμένα στοιχεία	Άρθρ. 3, 5 6, 7 10, 11, 12, 13, 18, 20.γ, 23.2.β και γ, 24.1.β, 25)
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΦΙΛΙΚΟ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ: ΣΗΜΕΙΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ Επαρκής πρόσβαση στο κτίριο και κατάλληλος χώρος αναμονής Αίθουσες Συνεντεύξεων και Παρατηρήσεων και Τεχνολογικός Εξοπλισμός	Άρθρ. 3, 18, 19, 20, 21, 23.2.a, 24.1.a.
ΔΙΚΑΝΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ Ή ΒΙΝΤΕΟΣΚΟΠΗΜΕΝΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ	Άρθρα της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ
ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΑΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ ΩΣ ΠΡΟΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΟΥ ΑΠΟΔΕΙΚΤΙΚΟΥ ΣΤΟΙΧΕΙΟΥ	Άρθρ. 9.3.β, 20, 24.1.a.
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ Επαγγελματική κατάρτιση των συνεντευκτών: απαιτήσεις Βασική κατάρτιση σχετικών επαγγελματιών	Άρθρ. 3, 6, 7, 9.3.β, 10, 11, 12, 13, 18, 25
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ: ΤΥΠΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ Πρωτόκολλο συνέντευξης Αποτέλεσμα της συνέντευξης	Άρθρ. 3, 6, 7, 9.3.β, 10, 18, 19, 20, 21, 23, 24.1.a, 25

2. Το μοντέλο οικολογικών συστημάτων του Bronfenbrenner²⁰¹.

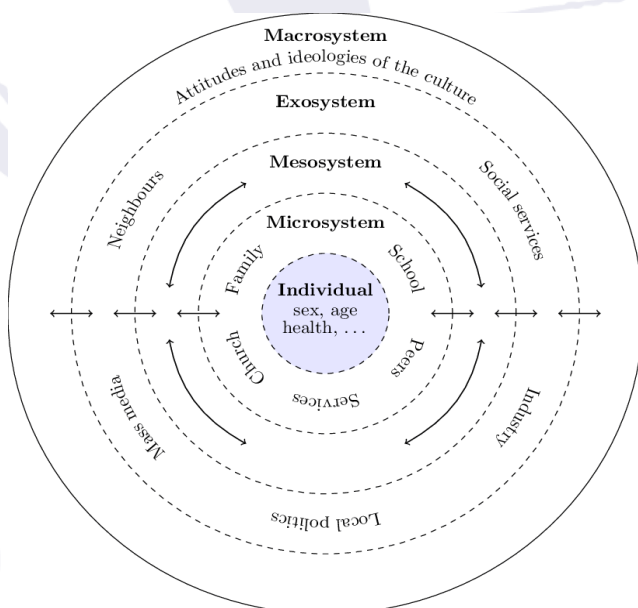

Figure 1. Απεικόνιση του οικολογικού πλαισίου του Bronfenbrenner για την ανθρώπινη ανάπτυξη (Roseaux,

Σύμφωνα με την έρευνα του Bronfenbrenner²⁰², το περιβάλλον του παιδιού χωρίζεται σε πέντε συστήματα: το μικροσύστημα (π.χ. γονείς, αδέρφια, δάσκαλοι, συμμαθητές στο σχολείο), το μεσοσύστημα (αλληλεπιδράσεις μεταξύ διαφορετικών μικροσυστημάτων, π.χ. γονείς και δάσκαλοι του παιδιού), το εξωσύστημα (π.χ. η γειτονιά, οι χώροι εργασίας των γονέων, οι φίλοι των γονέων και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης), το

²⁰¹ Emmanuel Rousseaux, "Εργαλεία προσομοίωσης και πληροφοριακού συστήματος για την υποστήριξη της ανακάλυψης των αλληλεπιδραστικών παραγόντων των τρωτών σημείων σε μαθήματα ζωής", 2018, 10.13097/archive-ouverte/unige:120604.

²⁰² María Rosa Edinete και Jonathan Tudge, "Η θεωρία της ανθρώπινης ανάπτυξης του Urie Bronfenbrenner: Περιοδικό Οικογενειακής Θεωρίας & Ανασκόπησης, αριθ. 5 (2013): 243-58, <https://doi.org/10.1111/jftr.12022>.

μακροσύστημα (π.χ. η κοινωνία και ο πολιτισμός, η κοινωνικοοικονομική κατάσταση, η εθνικότητα ή η γεωγραφική θέση) και το χρονοσύστημα (π.χ. σημαντικές μεταβάσεις της ζωής ή ιστορικά γεγονότα, όπως το διαζύγιο των γονέων, η έναρξη-λήξη του σχολείου, η μετανάστευση σε μια νέα χώρα ή ο πόλεμος), το οποίο περιέχει και διαπερνά τα άλλα τέσσερα συστήματα. Αυτό το ομόκεντρο σύστημα είναι παιδοκεντρικό και ευαίσθητο στα παιδιά. Τα πέντε συστήματα είναι αλληλένδετα μεταξύ τους, πράγμα που σημαίνει ότι η σχέση μεταξύ κάθε συστήματος έχει αντίκτυπο στο παιδί, δηλαδή ένα κυματιστό αποτέλεσμα στο Άτομο.

Επιπλέον, θα θέλαμε να τονίσουμε τη σημασία του χρονοσυστήματος, καθώς εξετάζει την επίδραση του χρόνου στην ανάπτυξη του παιδιού και τη διαφορετική αντίληψη του χρόνου μεταξύ παιδιών και ενηλίκων. Κατά συνέπεια, να μην ξεχνάμε ποτέ τη σημασία ενός συστήματος που δίνει προτεραιότητα στις σοβαρές και επείγουσες περιπτώσεις, καθώς θα μπορούσαν να προκύψουν μη αναστρέψιμες συνέπειες εάν δεν ληφθούν άμεσα μέτρα²⁰³.

4.3 ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΣΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Οι συστάσεις στρατηγικής σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης που παρουσιάζονται εδώ αποτελούν κοινές τάσεις που παρατηρούνται στην παρούσα συγκριτική έκθεση. Λαμβάνοντας υπόψη τον αντίκτυπο της σεξουαλικής θυματοποίησης των παιδιών σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους και στην κοινωνία, θεωρήσαμε σκόπιμο να συμπεριλάβουμε συστάσεις στρατηγικής για την πρόληψη.

²⁰³ Για παράδειγμα, η αρχή του επείγοντος στις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τη φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη. Εκδόσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης, 2011.

(Α) ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Προστιθέμενη αξία	<ul style="list-style-type: none"> - Αυξάνει τη γνώση και την ευαισθητοποίηση σχετικά με αυτό το είδος θυματοποίησης. - Αυξάνει την πιθανότητα έγκαιρης ανίχνευσης και παραπομπής σε κατάλληλες υπηρεσίες. - Αυξάνει την ποιότητα της παρεχόμενης απάντησης. - Αυξάνει την πιθανότητα το θύμα/μάρτυρας να αναγνωρίσει τον εαυτό του/της ως θύμα/μάρτυρα και να ζητήσει εξωτερική βοήθεια για να τερματίσει την κατάσταση που παραβιάζει τα δικαιώματά του/της. - Βοηθάει στην κινητοποίηση των παριστάμενων. - Προωθεί τη σταδιακή αυτονομία του παιδιού. - Προωθεί το σεβασμό των δικαιωμάτων των παιδιών (π.χ. προστασία της ιδιωτικής ζωής).
▶ Εκπαίδευση των παιδιών, των γονέων και των ενηλίκων που ασκούν τη γονική μέριμνα <ol style="list-style-type: none"> 1. Διασφάλιση, μέσω νομοθετικών ή άλλων μέτρων, ότι "τα παιδιά λαμβάνουν πληροφορίες, στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σχετικά με το πώς να αναγνωρίζουν επικίνδυνες καταστάσεις, να αρνούνται την προσέγγιση ενός δράστη, να διακόπτουν την αλληλεπίδραση και να καλούν βοήθεια"²⁰⁴ και τους κινδύνους σεξουαλικής κακοποίησης. Καθώς και για τη σημασία και την έννοια της συναίνεσης στις σεξουαλικές σχέσεις, για τα τυπικά ή μη τυπικά εκπαιδευτικά πλαίσια, για το πλαίσιο της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης²⁰⁵, προσαρμοσμένα στην ηλικία, την ωριμότητα και τις οπτικές, ακουστικές ή διανοητικές αναπηρίες τους. 2. Υποχρεωτική ενσωμάτωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των παιδιών, στα σχολικά προγράμματα σπουδών. 3. Θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε να μην υπάρχει αρνητισμός των παιδιών και να μην υπονομεύεται η εμπιστοσύνη τους στους ενήλικες. 4. Αυτό δεν πρέπει να απαλλάσσει τους ενήλικες και τις κρατικές αρχές από το καθήκον τους να προστατεύουν τα παιδιά από τη σεξουαλική κακοποίηση.	Μικροσύστημα και μεσοσύστημα ▶ 6. Αντανακλάται σε: <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων: Άρθρ. 26.2. • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 6, Επεξηγηματική έκθεση 59, 60, 61 και 62. • Κατευθυντήριες γραμμές του ΣτΕ για δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά: V. Προώθηση άλλων δράσεων φιλικών προς τα παιδιά, h-i.

²⁰⁴ David Finkelhor, " Πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική ηλικία", Το μέλλον των παιδιών, 19, αριθ. 2 (2009): 169-94, <https://doi.org/10.1353/foc.0.0035>.

²⁰⁵ "(...) οι θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις των γονέων επί του θέματος θα πρέπει να γίνονται σεβαστές στον βαθμό που αυτές δεν έρχονται σε σύγκρουση πρωτίστως με το συμφέρον του παιδιού, αλλά και με το δημόσιο συμφέρον, το οποίο εξυπηρετείται μέσω της παροχής εκπαίδευσης στα παιδιά για την προστασία τους από κάθε μορφή σεξουαλικής βίας". Στη "2η έκθεση εφαρμογής. Προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση στον κύκλο εμπιστοσύνης: Οι στρατηγικές", σ. 25. Συμβούλιο της Ευρώπης, 2018. <https://rm.coe.int/2nd-implementation-report-protection-of-children-against-sexual-abuse-/16808d9c85>

<p>5. Θα πρέπει να συμμετέχουν οι γονείς και οι ενήλικες που ασκούν τη γονική εξουσία. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να προωθείται η ευαισθητοποίησή τους σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών και τη σημασία και την έννοια της συναίνεσης στις σεξουαλικές σχέσεις.</p>	
<p>▶ Κοινοτική εκπαίδευση: δραστηριότητες ευαισθητοποίησης</p>	<p>Εξωσύστημα και μακροσύστημα</p>
<p>7. Προώθηση και διεξαγωγή εκστρατειών ευαισθητοποίησης που απευθύνονται στην ευρύτερη κοινωνία σχετικά με το φαινόμενο της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής βίας κατά των παιδιών (π.χ. "επιπτώσεις, συνέπειες, πιθανά μηνύματα που θα μπορούσαν να δοθούν από τα παιδιά) και σχετικά με τα προληπτικά μέτρα που μπορούν να ληφθούν", ώστε να καλλιεργηθεί μια στάση μηδενικής ανοχής απέναντι στη σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών.</p> <p>8. Προώθηση της γνωστοποίησης, μείωση της αυτοτιμωρίας και κινητοποίηση των παριστάμενων.²⁰⁶</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων: Άρθρ. 26.2. • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 8, επεξηγηματική έκθεση 52.
<p>▶ Συμμετοχή των μέσων μαζικής ενημέρωσης</p>	<p>Εξωσύστημα και μακροσύστημα</p>
<p>9. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης θα πρέπει "να παρέχουν κατάλληλη πληροφόρηση σχετικά με όλες τις πτυχές της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών, με τον δέοντα σεβασμό της ανεξαρτησίας των μέσων ενημέρωσης και της ελευθερίας και να συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση σχετικά με" τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, το φαινόμενο της σεξουαλικής βίας κατά των παιδιών "και την κλίμακα του προβλήματος".</p> <p>10. Οι οργανισμοί μέσων ενημέρωσης θα πρέπει να απέχουν από τη διάδοση οποιασδήποτε πληροφορίας που θα μπορούσε να οδηγήσει στην αναγνώριση ενός παιδιού θύματος σεξουαλικής κακοποίησης και να υποχρεώνονται να ακολουθούν τα πρότυπα πρακτικής που ελαχιστοποιούν τη δευτερογενή θυματοποίηση. Οι παραβιάσεις της ιδιωτικής ζωής του παιδιού-θύματος πρέπει να αντιμετωπίζονται με νόμιμες αντιδράσεις.</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων: Άρθρ. 21.1-2. • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 9.3, Επεξηγηματική έκθεση 74, άρθρο 31. Ε • Κατευθυντήριες γραμμές του ΣτΕ για δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά: Προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, 6-7.
<p>▶ Προγράμματα ή μέτρα προληπτικής παρέμβασης</p>	<p>Εξωσύστημα και μακροσύστημα</p>
<p>11. Διασφάλιση ότι τα άτομα τα οποία φοβούνται ότι θα διαπράξουν αδικήματα σεξουαλικής φύσης σε βάρος παιδιών και τα άτομα που έχουν διαπράξει τέτοια αδικήματα αλλά δεν έχουν υποπέσει στην αντίληψη των αρχών (π.χ. δεν ερευνώνται ή δεν διώκονται ή δεν εκτίουν ποινή), έχουν τη δυνατότητα πρόσβασης σε αποτελεσματικά προγράμματα παρέμβασης ή μέτρα που αποσκοπούν στην αξιολόγηση και την πρόληψη</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 7, Επεξηγηματική έκθεση 64.

²⁰⁶Finkelhor, "Η πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική ηλικία".

του κινδύνου διάπραξης αυτών των αδικημάτων. Και να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα παιδιά που φοβούνται ότι μπορεί να διαπράξουν αδίκημα ²⁰⁷ .	
▶ Πρόληψη επανειλημμένων παραβάσεων	Εξωσύστημα και μακροσύστημα
12. Πρόληψη και ελαχιστοποίηση του κινδύνου επαναλαμβανόμενων αδικημάτων με την ανάπτυξη και προώθηση αποτελεσματικών προγραμμάτων παρέμβασης για τους δράστες σεξουαλικών εγκλημάτων, για τα ανήλικα παιδιά και για τους ενήλικες. Πρόσβαση σε οποιαδήποτε στιγμή της διαδικασίας, όχι υποχρεωτική και ως μέρος των συστημάτων υγειονομικής περίθαλψης ή πρόνοιας.	▶ Αντανακλάται σε: <ul style="list-style-type: none"> • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρα 15.1-2, 16, 17, Επεξηγηματική έκθεση 101 και 104.

(B) ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Προστιθέμενη αξία	<ul style="list-style-type: none"> - Αύξηση του αρμονικού συντονισμού των υπηρεσιών. - Αύξηση της ποιότητας της παρεχόμενης ανταπόκρισης. - Αύξηση της καλύτερης προσοχής στα δικαιώματα, τις ανάγκες και τα συμφέροντα των παιδιών. - Αύξηση της πιθανότητας το θύμα/μάρτυρας να αναγνωρίσει τον εαυτό του/της ως θύμα/μάρτυρα και να ζητήσει εξωτερική βοήθεια για να τερματίσει την κατάσταση που παραβιάζει τα δικαιώματά του/της. - Προώθηση της προοδευτικής αυτονομίας του παιδιού. - Μείωση/πρόληψη της δευτερογενούς θυματοποίησης. - Βελτίωση των αντιδράσεων που προσαρμόζονται στις ειδικές συνθήκες των θυμάτων/μαρτύρων. - Βελτίωση της προσαρμογής των διαδικαστικών χρόνων στους χρόνους των θυμάτων/μαρτύρων. - Διασφάλιση της εφαρμογής των βέλτιστων πρακτικών και των πρωτοκόλλων που περιγράφονται και της συνοχής της ανταπόκρισης και των υπηρεσιών σε εθνικό επίπεδο.
▶ Συλλογή δεδομένων	Μακροσύστημα
13. Ανάπτυξη εθνικού μητρώου ή τράπεζας δεδομένων σχετικά με τη σεξουαλική βία κατά των παιδιών, με σεβασμό των απαιτήσεων προστασίας των προσωπικών δεδομένων, συμπεριλαμβανομένου του είδους του εγκλήματος, του αριθμού των υποθέσεων που διερευνήθηκαν και των ατόμων που διώχθηκαν και καταδικάστηκαν, της	▶ Αντανακλάται σε: <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων: Πρακτικό 62.

²⁰⁷ "2η έκθεση εφαρμογής. Προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική κακοποίηση στον κύκλο εμπιστοσύνης: Οι στρατηγικές", σ. 43. Συμβούλιο της Ευρώπης, 2018. <https://rm.coe.int/2nd-implementation-report-protection-of-children-against-sexual-abuse-/16808d9c85>

<p>σχέσης μεταξύ θύματος και θύτη, των πόρων που χρησιμοποίησε το θύμα (π.χ. υπηρεσίες υποστήριξης) και των δεδομένων σχετικά με το θύμα (π.χ. ηλικία, φύλο και αναπηρία).</p> <p>14. Με στόχο την ανάδειξη και τη βελτίωση της διασύνδεσης των φορέων και των παρεμβάσεων, τη δημιουργία ευαισθητοποίησης του κοινού σχετικά με τη σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών, για ακαδημαϊκούς ερευνητικούς σκοπούς, την αποτελεσματική χάραξη πολιτικής και την τεκμηριωμένη νομοθεσία και διαδικασίες.</p> <p>15. Να εξεταστεί ως μέρος ενός ολοκληρωμένου συστήματος παιδικής προστασίας.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 10.2. β, Επεξηγηματική έκθεση 83-84.
<p>▶ Κρατική χρηματοδότηση: συνέπεια στην παροχή υπηρεσιών</p>	<p>Μακροσύστημα</p>
<p>16. Κυβερνητική χρηματοδότηση και ειδική κατανομή του προϋπολογισμού για την εξασφάλιση της συνέπειας και της ποιότητας στην παροχή υπηρεσιών σε ολόκληρη τη χώρα (π.χ. μεταξύ αγροτικών και αστικών περιοχών, βόρειες και νότιες περιφέρειες).</p> <p>17. Εξέταση της δημιουργίας εξειδικευμένων μονάδων για τη συγκέντρωση των αρμοδιοτήτων σχετικά με την προστασία των παιδιών σε θέματα σεξουαλικής βίας και για την καθοδήγηση της χάραξης πολιτικής σχετικά με τη διαχείριση και τον χειρισμό των σεξουαλικών εγκλημάτων κατά των παιδιών σε ολόκληρη τη χώρα, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στη μεταχείριση των παιδιών θυμάτων και μαρτύρων²⁰⁸.</p> <p>18. Εξέταση της θέσπισης ενός συστήματος προϋπολογισμού για τα παιδιά, το οποίο θα επιτρέπει την καλύτερη προβολή των προϋπολογισμών που αφορούν τα παιδιά και την καλύτερη προστασία των παιδιών από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στο πλαίσιο των δημοσιονομικών περιορισμών²⁰⁹.</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αναφορά του ΣτΕ. Κοινωνικές υπηρεσίες φιλικές προς τα παιδιά²¹⁰.
<p>▶ Εξειδικευμένο περιβάλλον</p>	<p>Μακροσύστημα</p>
<p>19. Ως ολιστική σύσταση για τη μείωση του κινδύνου δευτερογενούς θυματοποίησης κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας, να εξεταστεί το ενδεχόμενο της δημιουργίας διασύνδεσης φορέων και διεπιστημονικών κέντρων φιλικών προς τα παιδιά, όπου τα παιδιά θα μπορούν να ερωτηθούν, να εξεταστούν ιατρικά για ιατροδικαστικούς σκοπούς, να εκτιμηθούν οι ανάγκες προστασίας τους και να λάβουν θεραπευτικές υπηρεσίες από κατάλληλα</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα του Θύματος: Άρθρα 18, 19, 22. 1, 23.2 β, 23.3.α. • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 35.1 β.

²⁰⁸ O'Malley, Tom, Fernee, Ursula, Hudson, Susan, Lynch, Michael και Ward, Tom. Αναθεώρηση της προστασίας των ευάλωτων μαρτύρων κατά τη διερεύνηση και δίωξη σεξουαλικών εγκλημάτων (2020), σσ. 41-41.

https://www.justice.ie/en/JELR/Review_of_Protections_for_Vulnerable_Witnesses_in%20the_Investigation_and_Prosecution_of_Sexual_Offences.pdf/Files/Review_of_Protections_for_Vulnerable_Witnesses_in%20the_Investigation_and_Prosecution_of_Sexual_Offences.pdf.

²⁰⁹ Fernandes Guerreiro, Ana Isabel και Sedletzki, Vanessa. Χρηματοδότηση στο πλαίσιο της λιτότητας. Προϋπολογισμός του Βελγίου για τα παιδιά, σ. 14-15. Στην έκθεση για την εφαρμογή της σύστασης του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών και τις κοινωνικές υπηρεσίες φιλικές προς τα παιδιά και τις οικογένειες (2016). <https://www.coe.int/en/web/children/child-friendly-social-services>.

²¹⁰ Βρέθηκε ότι απευθύνονται μόνο στις κοινωνικές υπηρεσίες αλλά όχι στο σύστημα δικαιοσύνης. Εδώ επικεντρώνεται σε συστάσεις στρατηγικής προς τους υπεύθυνους χάραξης στρατηγικής.

<p>εκπαιδευμένους επαγγελματίες (π.χ. εξειδικευμένα δικαστήρια, Κέντρα Συνηγόρου του Παιδιού, Σπίτι του Παιδιού).</p> <p>➤ Προστατευμένη πρόσβαση σε κτίρια για παιδιά-θύματα και μάρτυρες</p> <p>20. Καθιέρωση προστατευμένης πρόσβασης στις εγκαταστάσεις για παιδιά και εφήβους, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με μειωμένη κινητικότητα.</p> <p>➤ Χώρος αναμονής φιλικός προς τα παιδιά</p> <p>21. Δημιουργία ξεχωριστού χώρου αναμονής ή αίθουσας υποδοχής για την αποκλειστική χρήση των παιδιών, χωρίς να αποτελεί πέρασμα για άλλους επαγγελματίες.</p> <p>➤ Αίθουσα συνεντεύξεων φιλική προς τα παιδιά</p> <p>22. Εξασφάλιση ηχομονωμένων, ιδιωτικών και προσβάσιμων αιθουσών συνέντευξης, διακοσμημένων για παιδιά διαφορετικών αναπτυξιακών σταδίων με φιλικό τρόπο που να αποτρέπει την απόσπαση της προσοχής, με τον απαραίτητο τεχνολογικό εξοπλισμό που εγγυάται την ορθή εξέταση του παιδιού.</p> <p>➤ Σχεδιασμός βασισμένος στην επιστημονική τεκμηρίωση</p> <p>23. Ενσωμάτωση ενός επιστημονικά τεκμηριωμένου οράματος στο σχεδιασμό χώρων φιλικών προς τα παιδιά (συμπεριλαμβανομένων των χώρων φιλικών προς τα άτομα με αναπηρία) και στην εφαρμογή των τεχνικών μέτρων (π.χ. αριθμός καμερών, ορατές ή κρυφές).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Κατευθυντήριες γραμμές του ΣτΕ για μια δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά: 5. Οργάνωση της διαδικασίας, φιλικό περιβάλλον και γλώσσα φιλική προς τα παιδιά, 54, 55, 62; 6. Αποδεικτικά στοιχεία/δηλώσεις παιδιών, 74- V. Προώθηση άλλων δράσεων φιλικών προς τα παιδιά, ι.
<p>➤ Αποφυγή επαφής μεταξύ θύματος και δράστη</p> <p>24. Δημιουργία και ενεργοποίηση των απαραίτητων συνθηκών που εγγυώνται την αποφυγή της αντιπαράθεσης με τον κατηγορούμενο, σε όλα τα στάδια των ερευνών και των ποινικών διαδικασιών, εντός των χώρων του δικαστηρίου και των υπηρεσιών επιβολής του νόμου, εκτός εάν ο ανήλικος δηλώνει κάτι διαφορετικό ή οι αρμόδιες αρχές διαπιστώνουν κάτι διαφορετικό.</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα του Θύματος: Παραπομπή 58- Άρθρ. 19.1-2 • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 31.1.γ
<p>▶ Πρόσβαση στη δικαιοσύνη: δικαιώματα και εγγυήσεις συμφερόντων Μακροσύστημα</p>	
<p>➤ Καταγγελία του παιδιού-θύματος</p> <p>25. Να δοθούν στα παιδιά ένδικα μέσα για την καταπολέμηση των παραβιάσεων των δικαιωμάτων τους, να διευκολυνθεί η πρόσβαση των παιδιών σε αποτελεσματικούς και ανεξάρτητους μηχανισμούς καταγγελιών κατάλληλους για τις διάφορες ηλικιακές ομάδες και τα επίπεδα κατανόησης.</p> <p>➤ Νομική συμβουλευτική και εκπροσώπηση</p> <p>26. Να καθιερωθεί ένα σύστημα υπηρεσιακών δικηγόρων εξειδικευμένων στην παιδική θυματοποίηση, το οποίο να επιτρέπει την πρόσβαση και τη συνδρομή εξειδικευμένου δικηγόρου νομικής βοήθειας για παιδιά, ανεξάρτητα από τον κάτοχο της γονικής μέριμνας (π.χ. δωρεάν).</p> <p>➤ Εξειδικευμένο σχήμα</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα του Θύματος: Άρθρ. 13; 25.3, 25.5. • Σύμβαση Lanzarote: Arts. 31.1-6 • Κατευθυντήριες γραμμές του ΣτΕ για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη: III. Θεμελιώδεις αρχές. Ε. Κράτος δικαίου.3- Δ. Δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά

<p>27. Αναγνώριση και ρύθμιση ενός μόνο επαγγελματία επικοινωνίας για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των παιδιών καθ' όλη τη διάρκεια της ανακριτικής και δικαστικής διαδικασίας²¹¹.</p> <p>28. Διασφάλιση του διορισμού εξειδικευμένων και καλά εκπαιδευμένων επαγγελματιών που θα ενεργεί ως κεντρικό πρόσωπο επαφής, καθώς και της διαθεσιμότητάς του σε όλα τα στάδια της διαδικασίας. Οι αρμοδιότητες των οποίων περιλαμβάνουν: την παροχή συναισθηματικής υποστήριξης καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας, την προετοιμασία του παιδιού για τα διάφορα στάδια της διαδικασίας, την παροχή πληροφοριών με τρόπο φιλικό προς το παιδί και τον έλεγχο της κατανόησης των δικαιωμάτων και των διαδικασιών από το παιδί, τη διασφάλιση της διαθεσιμότητας ειδικών μέτρων (π.χ. αλλοδαπά ασυνόδευτα παιδιά, παιδιά με αναπηρίες, θύματα σεξουαλικής βίας)²¹².</p>	<p>κατά τη διάρκεια των δικαστικών διαδικασιών, 90, 97- 2. Νομικός σύμβουλος και εκπροσώπηση, 39, 101 και 103.</p>
<p>➤ Παροχή πληροφοριών</p> <p>29. Διασφάλιση της τακτικής ενημέρωσης του παιδιού και της οικογένειας που δεν έχει παρανομήσει καθ' όλη τη διάρκεια της ανακριτικής και δικαστικής διαδικασίας, μέσω ενός εκπαιδευμένου επαγγελματία, ο οποίος παρακολουθεί τη διεπιστημονική ανταπόκριση και παρακολουθεί κατά τη διάρκεια και μετά τη δικαστική διαδικασία²¹³.</p> <p>30. <u>Η ενημέρωση</u> θα πρέπει να παρέχεται άμεσα τόσο στο παιδί όσο και στους γονείς ή τους νόμιμους εκπροσώπους, γεγονός που συνεπάγεται τον έλεγχο της κατανόησης των δικαιωμάτων και των διαδικασιών από τα παιδιά.</p> <p>31. Εξέταση της δυνατότητας διάθεσης υποχρεωτικά διαθέσιμου <u>υποστηρικτικού υλικού</u> σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών, καθώς και πληροφοριών σχετικά με τη δικαστική διαδικασία και τις διαθέσιμες υπηρεσίες, με τρόπο που να είναι κατανοητός από το παιδί-θύμα (π.χ. απλή και προσιτή γλώσσα, με ευαισθησία ως προς το φύλο και τον πολιτισμό, λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία, την ωριμότητα, τη διανοητική και συναισθηματική ικανότητα, τη δυνατότητα γραφής και ανάγνωσης και τυχόν νοητική ή σωματική αναπηρία και την ανάγκη μετάφρασης) σε διάφορες μορφές, καθώς και σε δικαστικές εγκαταστάσεις, αστυνομικά τμήματα και άλλους σχετικούς φορείς.</p> <p>32. Εξασφάλιση της διαθεσιμότητας <u>της διερμηνείας και της μετάφρασης</u> για τα θύματα που δεν μιλούν τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας, ώστε να μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά τους.</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα του Θύματος: Παραπομπή 21, 26, 30, 31, 34, 36. Άρθρ. 1.1; 3; 4; 5.2-3; 6; 7.1-8. • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 31.α-β; 31.2; 31.6. • Κατευθυντήριες γραμμές του ΣΤΕ για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη: 1. Πληροφορίες και συμβουλές, 1-4.
<p>➤ Αξιολόγηση των μέτρων προστασίας</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p>

²¹¹Haldorsson, Πρότυπα ποιότητας Barnahus: Καθοδήγηση για διεπιστημονική και δι-υπηρεσιακή αντιμετώπιση παιδιών θυμάτων και μαρτύρων βίας, 66.

²¹²Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA). Ενιαίο πρόσωπο επικοινωνίας για την υποστήριξη των παιδιών κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Στο φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη. Προοπτικές και εμπειρίες παιδιών που εμπλέκονται σε δικαστικές διαδικασίες ως θύματα, μάρτυρες ή διάδικοι σε εννέα κράτη μέλη της ΕΕ, σ. 15. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων (2017). https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-child-friendly-justice-children-s-perspective_en.pdf

²¹³Haldorsson, Πρότυπα ποιότητας Barnahus : Καθοδήγηση για διεπιστημονική και δι-υπηρεσιακή αντιμετώπιση παιδιών θυμάτων και μαρτύρων βίας, 66.

<p>33. Διασφάλιση του δικαιώματος του παιδιού-θύματος να συνοδεύεται από πρόσωπο της επιλογής του κατά τη διάρκεια της ανακριτικής και δικαστικής διαδικασίας.</p> <p>34. Εγγύηση ατομικής αξιολόγησης για τον προσδιορισμό <u>ειδικών μέτρων προστασίας</u>, λαμβάνοντας υπόψη τα προσωπικά χαρακτηριστικά του θύματος, τη φύση και τις περιστάσεις του εγκλήματος.</p> <p>35. Εξασφάλιση <u>της εφαρμογής προστατευτικών μέτρων</u>, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις, τις επιθυμίες και τις ανησυχίες του παιδιού, για την αποφυγή επαφής με τον κατηγορούμενο, κατά τη διάρκεια της ανακριτικής και δικαστικής διαδικασίας, όπως: ζωντανές συνδέσεις μέσω βίντεο, οθόνες για την προστασία των παιδιών από τους δράστες, αποκλεισμός των δραστών από τις αίθουσες δικαστηρίων κατά τη διάρκεια των ακροάσεων των παιδιών. Με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων υπεράσπισης.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα του Θύματος: Παραπομπή 58, Άρθρα. 3.3; 19; 20.γ; 22; 23; 24. • Σύμβαση Lanzarote: 31.1.
<p>▶ Υπηρεσίες υποστήριξης</p>	<p>Μικρο και μακροσύστημα</p>
<p>36. Εξασφάλιση της πρόσβασης σε υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων και σε εξειδικευμένες υπηρεσίες υποστήριξης που παρέχονται από επαγγελματίες με εξειδικευμένη κατάρτιση και εμπειρογνώμοσυνη.</p> <p>37. Εξασφάλιση της πρόσβασης σε θεραπευτική βοήθεια ή/και επείγουσα ψυχολογική φροντίδα για τα παιδιά-θύματα/μάρτυρες και τα μέλη της οικογένειας ή τους φροντιστές που δεν είναι δράστες.</p> <p>38. Καθορισμός επισκέψεων εξοικείωσης πριν από τη δίκη ως μέτρο προετοιμασίας πριν από τη δίκη.</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα του Θύματος: Άρθρ. 9.3.γ.
<p>▶ Εκπαίδευση</p>	<p>Μέσο, Έξω και Μακροσύστημα</p>
<p>➤ Προληπτική σύσταση</p> <p>39. Θεωρητική και πρακτική κατάρτιση και ευαισθητοποίηση των ατόμων που εργάζονται με παιδιά στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας, της κοινωνικής προστασίας, της δικαιοσύνης και της επιβολής του νόμου, καθώς και σε τομείς που σχετίζονται με τον αθλητισμό, τον πολιτισμό και τις δραστηριότητες αναψυχής, σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών και την προστασία τους, τη σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών και την αναγνώριση περιπτώσεων σεξουαλικής κακοποίησης.</p> <p>40. Διασφάλιση ότι τα πρόσωπα αυτά δεν έχουν καταδικαστεί για πράξεις σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών.</p> <p>➤ Επαγγελματίες συνεντευκτές</p> <p>41. Θέσπιση σαφών ρυθμίσεων που να ορίζουν ότι οι συνεντεύξεις με παιδιά-θύματα, κατά τη διάρκεια ερευνών και δικαστικών διαδικασιών, πρέπει να διεξάγονται από επαγγελματίες (αστυνομική ή δικαστική αρχή) που να είναι ειδικά εκπαιδευμένοι για το σκοπό αυτό, να χρησιμοποιούν πρακτικές και πρωτόκολλα που βασίζονται σε αποδείξεις για την επίτευξη των καλύτερων δυνατών αποδεικτικών στοιχείων και φιλικής προς τα παιδιά γλώσσας και να λαμβάνουν συνεχή κατάρτιση και εποπτεία των επιδόσεων κατά τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με παιδιά.</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα του Θύματος: Παραπομπή 61, 63, Άρθρ. 23.2.β, και 25. • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 5. 1-3, Επεξηγηματική έκθεση 56, 5.2, 35.1 (γ), 36.1. • Κατευθυντήριες γραμμές του ΣτΕ για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη: 4. Κατάρτιση των επαγγελματιών, 14 - 15 και 67. 6. Στοιχεία/δηλώσεις των παιδιών, 64.

<p>➤ Δικαστές, εισαγγελείς και δικηγόροι</p> <p>42. Διασφάλιση ότι, ιδίως οι δικαστές, οι εισαγγελείς και οι δικηγόροι, αλλά και άλλοι επαγγελματίες που εμπλέκονται στη διαδικασία (π.χ. αστυνομικοί, δικαστικοί ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί) εκπαιδεύονται σχετικά με τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, τα δικαιώματα και τις ανάγκες των παιδιών και την επικοινωνία με παιδιά από όλα τα στάδια ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών με αναπηρίες.</p>	
<p>▶ Συνεργασία διασύνδεσης φορέων</p>	<p>Μακροσύστημα</p>
<p>➤ Πανεπιστήμια και ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης</p> <p>43. Προώθηση της διεπιστημονικής κατάρτισης σε θέματα σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στα πανεπιστήμια και σε άλλα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την ανάπτυξη νέων προγραμμάτων ή με άλλες δράσεις, π.χ. ομαδικά μαθήματα, επισκέψεις σε εγκαταστάσεις, επισκέψεις σε τάξεις από εξωτερικούς επαγγελματίες.</p> <p>➤ Επαγγελματίες</p> <p>44. Διασφάλιση ότι οι επαγγελματίες που εργάζονται με και για τα παιδιά λαμβάνουν διεπιστημονική κατάρτιση σχετικά με τα δικαιώματα και τις ανάγκες των παιδιών διαφορετικών επιπέδων ωριμότητας, των παιδιών με αναπηρίες και με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, καθώς και σχετικά με διαδικασίες προσαρμοσμένες σε αυτά.</p> <p>➤ Ιδρύματα</p> <p>45. Προώθηση της συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών φορέων και επαγγελματιών με στόχο τη συνολική κατανόηση του παιδιού και την αξιολόγηση της νομικής, ψυχολογικής, κοινωνικής, συναισθηματικής, σωματικής και γνωστικής κατάστασής του, την πραγματοποίηση διαβουλευσεων σε μεμονωμένες περιπτώσεις και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών.</p> <p>46. Αποσαφήνιση του ρόλου κάθε επαγγελματία και των υπηρεσιών που παρέχονται από κάθε φορέα για την ενίσχυση των συνεργειών μεταξύ των εμπλεκόμενων επαγγελματιών.</p> <p>47. Ενθάρρυνση της δημιουργίας κεντρικών σημείων στα οποία οι διάφοροι οργανισμοί θα μπορούν να αλληλεπιδρούν τακτικά²¹⁴.</p> <p>48. Εξέταση της δημιουργίας "ενιαίων κέντρων εξυπηρέτησης" που θα καλύπτουν τις πολλαπλές ανάγκες των θυμάτων όταν εμπλέκονται σε ποινικές διαδικασίες (π.χ. πληροφόρηση, βοήθεια, υποστήριξη, προστασία). (R18)</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα του Θύματος: Παραπομπή 62, Άρθρ. 26.1 • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 10.1 • Κατευθυντήριες γραμμές του ΣτΕ για δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά: 4. Κατάρτιση επαγγελματιών, 14 και 15.

²¹⁴ O'Malley, Tom, Fernee, Ursula, Hudson, Susan, Lynch, Michael και Ward, Tom. Διυπηρεσιακή ευαισθητοποίηση και συνεργασία, Σύσταση 2.42, σ. 30. Στο "Αναθεώρηση της προστασίας των ευάλωτων μαρτύρων κατά τη διερεύνηση και δίωξη σεξουαλικών εγκλημάτων (2020)".

[https://www.justice.ie/en/IELR/Review of Protections for Vulnerable Witnesses in%20the Investigation and Prosecution of Sexual Offences.pdf/Files/Review of Protections for Vulnerable Witnesses in %20the Investigation and Prosecution of Sexual Offences.pdf](https://www.justice.ie/en/IELR/Review%20of%20Protections%20for%20Vulnerable%20Witnesses%20in%20the%20Investigation%20and%20Prosecution%20of%20Sexual%20Offences.pdf/Files/Review%20of%20Protections%20for%20Vulnerable%20Witnesses%20in%20the%20Investigation%20and%20Prosecution%20of%20Sexual%20Offences.pdf)

▶ Δικανική συνέντευξη	Μακροσύστημα και Κρονοσύστημα
<p>▶ Κανονισμός και κριτήρια για τη χρήση της δικανικής συνέντευξης</p> <p>49. Ενθάρρυνση της πραγματοποίησης οπτικοακουστικών καταγραφών της δικανικής συνέντευξης με το παιδί-θύμα, οι οποίες θα χρησιμοποιούνται ως προδικαστικά αποδεικτικά στοιχεία σε ποινικές διαδικασίες ως συνήθης πρακτική για την ελαχιστοποίηση του κινδύνου δευτερογενούς θυματοποίησης, με τη μείωση του αριθμού των ανακρίσεων στο ελάχιστο αναγκαίο, τη διαφύλαξη της μαρτυρίας του παιδιού από την αλλοίωση και την αποφυγή επαφής μεταξύ θύματος και δράστη.</p> <p>50. Καθιέρωση σαφών κανονισμών και κριτηρίων για τη χρήση της βιντεοσκοπημένης δικανικής συνέντευξης ως προδικαστικού αποδεικτικού στοιχείου, με το παιδί-θύμα ή, κατά περίπτωση, με το παιδί-μάρτυρα, συμπεριλαμβανομένου του επαγγελματικού προφίλ, των ικανοτήτων και του προγράμματος κατάρτισης των ειδικών συνεντευκτών, των συνθηκών του ειδικού περιβάλλοντος, της εξειδικευμένης κατάρτισης των διαφόρων εμπλεκόμενων φορέων και ομάδων επαγγελματιών και του συντονισμού της διασύνδεσης των φορέων.</p> <p>51. Θα πρέπει να αποφεύγονται τα μέτρα διάκρισης λόγω ηλικίας (π.χ. δικανική συνέντευξη μόνο για ανηλίκους κάτω των 14 ετών).</p> <p>52. Καθιέρωση της χρήσης του ως προστατευτικού μέτρου και ποτέ ως περιορισμού των δικαιωμάτων, σε περίπτωση που το θύμα επιθυμεί να καταθέσει εκ νέου στο δικαστήριο και εφόσον αυτό δεν αντιβαίνει στο συμφέρον του.</p> <p>53. Καθορισμός ή αναθέωση των ρόλων και των αρμοδιοτήτων μέσω του νομικού πλαισίου των επαγγελματιών και άλλων προσώπων που συμμετέχουν ενεργά στη δικαστική διαδικασία.</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα του Θύματος: Παραπομπή 9, Άρθρ. 22.3; 24.1.α; • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 2; 35.2. • Κατευθυντήριες γραμμές του ΣτΕ για δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά: 6. Αποδείξεις/δηλώσεις των παιδιών, 128.
<p>▶ Ειδικά μέτρα</p> <p>54. Να ληφθεί υπόψη ότι σε ορισμένες περιπτώσεις, π.χ. σεξουαλική εκμετάλλευση, η οπτικοακουστική καταγραφή μπορεί να είναι τραυματική και να θυματοποιήσει το θύμα, γεγονός που απαιτεί την αξιολόγηση των αναγκών και των συμφερόντων του παιδιού-θύματος, καθώς και τη χρήση διαφορετικής μεθόδου, όπως η ηχογράφιση της κατάθεσής του ή η γραπτή δήλωση.</p> <p>55. Κατά προτίμηση, οι συνεντευκτές είναι του ίδιου φύλου με το θύμα, ή γίνεται προηγούμενη αξιολόγηση, λαμβάνοντας υπόψη τα προσωπικά χαρακτηριστικά του θύματος, τη φύση και τις περιστάσεις του εγκλήματος, και συνεπώς τον αντίκτυπο του φύλου του συνεντευκτή στο παιδί.</p> <p>56. Για να εξασφαλιστεί η συνοχή της προσέγγισης, εάν είναι δυνατόν και σκόπιμο, όλες οι συνεντεύξεις διεξάγονται από το ίδιο πρόσωπο (εξειδικευμένο επαγγελματία) προς το συμφέρον του παιδιού (πράγμα που σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να συνεπάγεται την αλλαγή του επαγγελματία).</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα του Θύματος: Άρθρ. 20.α-β; 23.2.γ-δ. • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 30.3; 35.1.δ-ε. • Κατευθυντήριες γραμμές του ΣτΕ για δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά: 6. Αποδείξεις/δηλώσεις παιδιών, 66, 67, 128.

<p>57. Περιορίζει τον αριθμό των συνεντεύξεων στο απολύτως απαραίτητο για την έρευνα και τη δικαστική διαδικασία και τις διεξάγει με σεβασμό στο φυσικό ρυθμό και τις συνθήκες του παιδιού.</p> <p>58. Προώθηση και ενίσχυση προληπτικών μέτρων για την αποφυγή αδικαιολόγητης καθυστέρησης μεταξύ της καταγγελίας στην αστυνομία και της συνέντευξης, ώστε να μειωθεί το άγχος των θυμάτων και των μελών της οικογένειας που δεν είναι δράστες (ή των φροντιστών) και να αποφευχθεί η υποβάθμιση της μαρτυρίας.</p>	
<p>➤ Περιβάλλον</p> <p>59. Διασφάλιση ότι οι συνεντεύξεις, συμπεριλαμβανομένων των αγροτικών περιοχών, πραγματοποιούνται σε χώρους σχεδιασμένους ή προσαρμοσμένους για το σκοπό αυτό, σε χώρο στον οποίο τα παιδιά-θύματα και οι μάρτυρες αισθάνονται άνετα και ασφαλείς, δηλαδή σε εγκαταστάσεις φιλικές προς τα παιδιά (συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων που είναι φιλικές προς τα άτομα με ειδικές ανάγκες) και όσο το δυνατόν πλησιέστερα στο σπίτι του θύματος. (P18-P22)</p> <p>60. Εγκατάσταση κατάλληλων τεχνολογιών επικοινωνίας που θα επιτρέπουν στα παιδιά να καταθέτουν χωρίς να είναι παρόντα στην αίθουσα του δικαστηρίου (π.χ. τηλεδιάσκεψη, εγκαταστάσεις τηλεακρόασης, σύνδεση βίντεο ή τηλεόρασης).</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα Δικαιώματα του Θύματος: Παραπομπή 58, Άρθρ. 18; 19; 22. 1; 23.2 β; 23.3.α-β. • Σύμβαση Lanzarote: Άρθρ. 35.1 β; 36.2.β. • Κατευθυντήριες γραμμές του ΣΤΕ για δικαιοσύνη φιλική προς τα παιδιά: 5. Οργάνωση της διαδικασίας, φιλικό περιβάλλον και γλώσσα φιλική προς τα παιδιά, 54, 55, 62, • 6. Αποδείξεις/καταθέσεις των παιδιών, 74- V. Προώθηση άλλων φιλικών προς τα παιδιά δράσεων, ι.
<p>▶ Μηχανισμοί παρακολούθησης</p>	<p>Μακροσύστημα</p>
<p>61. Θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με το εξειδικευμένο περιβάλλον που πρέπει να πληρούνται στους χώρους των δικαστηρίων, των υπηρεσιών επιβολής του νόμου και άλλων φορέων όπου διεξάγονται δικανικές συνεντεύξεις, καθώς και συστήματα εποπτείας και αξιολόγησης της συμμόρφωσης με τα πρότυπα αυτά.</p> <p>62. Ενθάρρυνση της έρευνας και των διαβουλεύσεων, με σεβασμό στα ζητήματα δεοντολογίας, για την παρακολούθηση και την εποπτεία των εμπειριών των παιδιών μέσω της δικαστικής διαδικασίας.</p> <p>63. Προώθηση της έρευνας στις τεχνικές συνέντευξης με ευαισθησία στα παιδιά και στην εκπαίδευσή τους για την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους.</p>	<p>▶ Αντανακλάται σε:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων: Παραπομπή 62. • Κατευθυντήριες γραμμές του ΣΤΕ για μια φιλική προς τα παιδιά δικαιοσύνη: IV. Παρακολούθηση και αξιολόγηση, γ και ε, V. Προώθηση άλλων δράσεων φιλικών προς τα παιδιά, α.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

- Albaek, Ane U., Per-Einar Binder και Anne Marita Milde. "Βουτιά σε μια σκοτεινή θάλασσα συναισθημάτων: Επαγγελματίες: Συναισθηματικές εμπειρίες αντιμετώπισης της παιδικής κακοποίησης σε συνεντεύξεις με παιδιά", *Ποιοτική Έρευνα για την Υγεία*, 30, αρ. 8 (2020): 1212-24. <https://doi.org/10.1177/1049732318825145>.
- Álvarez Ramos, Fernando. Ασφάλιση της ψυχολογίας στις παιδικές δηλώσεις σε δικαστικές υποθέσεις: η προκαταρκτική εξέταση ως μέσο αποφυγής της θυματοποίησης". Στο βιβλίο *Τα παιδιά και οι νέοι ως θύτες και μάρτυρες σε δικαστικές διαδικασίες: επιπτώσεις από την ψυχολογία της εγκληματολογίας*, 93-112. Vitoria-Gasteiz: Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzu Nagusia, 2016.
- Astrid Baugerut, Gunn και Miriam Sinkerud Johnson. "Το πρωτόκολλο NICHD: Οδηγός για την τήρηση των συνιστώμενων πρακτικών ερευνητικών συνεντεύξεων στο Barnahus". Στο βιβλίο *Συνεργασία κατά της κακοποίησης των παιδιών. Εξερευνώντας το σκανδιναβικό μοντέλο*, υπό τους Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig και Anna Kaldal. Ελβετία: Palgrave Macmillan, 2017.
- Benson, Mairi S., και Martine B. Powell. Αξιολόγηση ενός ολοκληρωμένου διαδραστικού συστήματος κατάρτισης για ερευνητές που παίρνουν συνεντεύξεις από παιδιά", *Ψυχολογία, Δημόσια Πολιτική και Νόμος*, αρ. 21 (3) (2015): 309-22. <https://doi.org/10.1037/law0000052>.
- Berlinerblau, Virginia, Mariano Nino και Sabrina Viola. Οδηγός καλών πρακτικών για την κακοποίηση παιδιών, εφήβων, θυμάτων ή μαρτύρων σεξουαλικής κακοποίησης και άλλων εγκλημάτων. Αργεντινή: Ομοσπονδιακή Ένωση Δικαστηρίων Δικαιοσύνης (JUFEJUS), Ένωση Πολιτικών Δικαιωμάτων (ADC), UNICEF, 2013. <https://www.unicef.org/argentina/media/1746/file/Guia%20de%20Buenas%20OPr%C3%A1cticas%20para%20la%20protecci%C3%B3n%20de%20derechos%20y%20el%20acceso%20a%20la%20justicia%20de%20ni%C3%B1os%20n%C3%ADctimas%20de%20abuso%20sexual.pdf>.
- Cabana, Débora Cecilia, Cynthia S. Rand, Neil R. Poew, Albert W. Wu, Modena H. Wilson και Haya R. Rubin. "Γιατί οι γιατροί δεν ακολουθούν τις κατευθυντήριες γραμμές κλινικής πρακτικής; Ένα πλαίσιο για βελτίωση", *Παιδιατρική Έρευνα*, 45, αριθ. 4 (Απρίλιος 1999). <https://doi.org/10.1203/00006450-199904020-00719>.
- Chen, Laura P., M. Hassan Murad, Molly L. Paras, Kristina M. Colberson, Amelia L. Sattler, Erin N. Goranson, Mohamed B. Elamin, et al. "Σεξουαλική Κακοποίηση και Διάγνωση Ψυχιατρικών Διαταραχών κατά τη διάρκεια της ζωής: Συστηματική ανασκόπηση και μετα-ανάλυση", *Μέθοδοι της Κλινικής Mayo*, αρ. 85(7) (Ιούλιος 2010): 618-29. <https://doi.org/10.4065/mcp.2009.0583>.
- Contreras, María José, Gerardo Prieto, Eva A. Silva, José L. González και Antonio L. Manzanero. "Αξιολόγηση της ικανότητας μαρτυρίας σε παιδιά προσχολικής

- ηλικίας: CAPALIST", Σύνορα στην Ψυχολογία, 12 (Ιούλιος 2021).
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.662630>.
- Diges Junco, Margarita, και Nieves Pérez-Mata. Η εγκληματολογική έρευνα για τα παιδιά που είναι θύματα σεξουαλικών εγκλημάτων: οδηγός καλών πρακτικών (I)", *Diario LA LEY*, αριθ. 8919 (2017).
- Dommicent, Jessica, Miet Vanderhallen, Marijke Bastiaens, Hans De Wiest, Marc Van de Plas και Geert Vervaeke. "Συνέντευξη παιδιών στο Βέλγιο: Εφημερίδα της Αστυνομίας, αριθ. 81(3) (Σεπτέμβριος 2008): 248-61.
<https://doi.org/10.1350/rojo.2008.81.3.418>.
- Echeburúa, Enrique, José Manuel Muñoz και Ismael Loínez. Η ψυχολογική αξιολόγηση της εγκληματολογίας έναντι της κλινικής αξιολόγησης: προτάσεις και προοπτικές", *Διεθνές Περιοδικό Κλινικής Ψυχολογίας και Ψυχικής Υγείας*, 11, αριθ. 1 (2011): 141-59.
- Edinete, María Rosa, και Jonathan Tudge. "Η θεωρία της ανθρώπινης ανάπτυξης του Urie Bronfenbrenner: Περιοδικό για τη θεωρία της οικογένειας και την αναθεώρηση, αριθ. 5 (2013): 243-58. <https://doi.org/10.1111/jftr.12022>.
- Everson, Mark D. "Δικανική συνέντευξη παιδιών: Υπηρεσίες για τα παιδιά: " Μια 30ετής προοπτική", *Πρακτικές σημειώσεις*, 20, αρ. 2 (2015).
<https://practicenotes.org/v20n2/Everson.htm>.
- Faller, Kathleen. "Σαράντα χρόνια ιατροδικαστικής συνέντευξης παιδιών που θεωρούνται ύποπτα για σεξουαλική κακοποίηση, 1974-2014: Κοινωνικές Επιστήμες, αρ. 1 (Δεκέμβριος 2014): 34-65. <https://doi.org/10.3390/socsci4010034>.
- Fansher, Ashley K., Sara B. Zedaker και Patrick Q. Brady. Η επαγγελματική εξουθένωση μεταξύ των δικαστικών συνεντευκτών, πώς αντιμετωπίζουν και τι μπορούν να κάνουν οι οργανισμοί για να βοηθήσουν", *Παιδική κακοποίηση*, 25, αρ. 1 (2019): 117-28. <https://doi.org/10.1177/1077559519843596>
- Finkelhor, David. " Η πρόληψη της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης ", *Το μέλλον των παιδιών*, 19, αρ. 2 (2009): 169-94. <https://doi.org/10.1353/foc.0.0035>.
- Gilad, Michal. "Οι νέοι και οι ανήμποροι: Παιδί θύμα εγκλήματος", *Δημόσιο Δίκαιο και Νομική Θεωρία*, αριθ. 14-23 (2014).
- Goldman, Juliette D. G., και Usha K. Padayachi. " Μερικά μεθοδολογικά προβλήματα στην εκτίμηση της επίπτωσης και του βαθμού επικράτησης στην έρευνα για τη σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών", *Εφημερίδα της Έρευνας για το Φύλο*, αριθ. 37:4 (2000): 305-14. <https://doi.org/10.1080/00224490009552052>.
- González, José L., José Manuel Muñoz, Andrés Sotoca και Antonio L. Manzanero. " Πρόταση πρωτοκόλλου για τη διεξαγωγή προκαταρκτικής δοκιμής σε ιδιαίτερα ευάλωτους θύτες", *Εφημερίδες του Ψυχολόγου*, αριθ. 34(3) (2013): 227-37.
- Greeson, Megan R., Rebecca Campbell και Giannina Fehler-Cabral. "Κανείς δεν το αξίζει αυτό": Αντίληψη των εφήβων θυμάτων σεξουαλικής επίθεσης για τη δυσπιστία

- και την ενοχοποίηση των θυμάτων από την αστυνομία", *Περιοδικό Κοινωνικής Ψυχολογίας*, αριθ. 44(1) (2016): 90–110. <https://doi.org/10.1002/jcop.21744>.
- Greijer, Susanna, και Jaap Doek. Κατευθυντήριες γραμμές ορολογίας για την προστασία των παιδιών από τη σεξουαλική εκμετάλλευση και τη σεξουαλική κακοποίηση. Λουξεμβούργο: ECPAT Διεθνής, 2016.
- Gutiérrez de Piñeres Botero, Carolina. Αναλύοντας τις πρακτικές των εγκληματολόγων κατά τη διάρκεια της έρευνας για τις καταγγελίες σεξουαλικών εγκλημάτων κατά των παιδιών, των παιδιών και των εφήβων", *Psicogente*, αρ. 20 (37) (Απρίλιος 2017). <https://doi.org/10.17081/psico.20.37.2422>.
- Haldorsson, Olivia Lind. Πρότυπα ποιότητας Barnahus: Κατευθυντήριες γραμμές για την πολυθεματική και διυπηρεσιακή αντιμετώπιση παιδιών θυμάτων και μαρτύρων βίας. Γραμματεία του Συμβουλίου των Κρατών της Βαλτικής Θάλασσας και Κύκλος του Παιδιού, 2020. <https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/PROMISE-Barnahus-Quality-Standards.pdf>.
- Hillis, Susan, James Mercy, Aduago Amobi και Howard Kress. "Παγκόσμιος βαθμός επικράτησης της βίας κατά των παιδιών κατά το παρελθόν έτος: Παιδιατρική, αρ. 137(3): e20154079. (Μάρτιος 2016). <https://doi.org/10.1542/peds.2015-4079>.
- Janoff-Bulman, Ronnie, και Irene Hanson Frieze. Η θεωρητική προοπτική για την κατανόηση των αντιδράσεων στη θυματοποίηση", *Εφημερίδα του Κοινωνικού Ζητήματος*, αριθ. 39 (1983): 1-17.
- Johansson, Susanna, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeig και Anna Kaldal. "Εφαρμογή του σκανδιναβικού μοντέλου Barnahus: Χαρακτηριστικά και τοπικές προσαρμογές". Στο *Συνεργασία κατά της κακοποίησης των παιδιών: Διερεύνηση του σκανδιναβικού μοντέλου Barnahus*, 1-31. Ελβετία: Palgrave Macmillan, 2017.
- Juárez López, José Ramón και Fernando Álvarez Ramos. Αξιολόγηση της ψυχολογικής εγκληματολογίας για τις κακοποιήσεις και τις κακοποιήσεις παιδιών, παιδιών και εφήβων. Οδηγός καλών πρακτικών". Ένωση δικαστικών ψυχολόγων της Δικαιοσύνης, 2018.
- Kathleen, Daly. "Συμβατική και καινοτόμος. Αντιδράσεις της δικαιοσύνης στη σεξουαλική βία", Κέντρο Αυστραλίας για τη Μελέτη της Σεξουαλικής Επίθεσης, αρ. 2 (2011): 1-35.
- Kenny, M.C., και A.G. McEachern. "Φυλετικοί, εθνοτικοί και πολιτιστικοί παράγοντες σεξουαλικής κακοποίησης στην παιδική ηλικία: Μια επιλεγμένη ανασκόπηση της βιβλιογραφίας", *Κλινική Επιθεώρηση Ψυχολογίας*, αριθ. 20 (2000): 905–22. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(99\)00022-7](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(99)00022-7).
- Korkman, Julia, Jatta Svanbäck, Katarina Finnilä και Pekka Santtila. "Οι απόψεις των δικαστών για τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών: Αξιολόγηση των πεποιθήσεων σε σύγκριση με τα ερευνητικά ευρήματα σε φινλανδικό δείγμα", *Σκανδιναβικό Περιοδικό Ψυχολογίας*, 55, αριθ. 5 (Οκτώβριος 2014): 497–504. <https://doi.org/10.1111/sjop.12147>.

- Krause, Niels, Francesco Pompèdda, Jan Antfolk, Angelo Zappalà και Pekka Santtila. "Επιδράσεις της αναπληροφόρησης και του αναστοχασμού στο στυλ ερωτήσεων των μη εκπαιδευμένων συνεντευκτών σε προσομοιωμένες συνεντεύξεις σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών", *Εφαρμοσμένη Γνωστική Ψυχολογία*, 31, αρ. 2 (Φεβρουάριος 2017). <https://doi.org/10.1002/acp.3316>.
- La Rooy, David J., Michael E. Lamb και Margaret-Ellen Pipe. "Επαναλαμβανόμενη συνέντευξη: Κριτική αξιολόγηση των κινδύνων και των πιθανών οφελών". Στο *Αξιολόγηση καταγγελιών σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών*, επιμέλεια Kathryn Kuehnle και Mary Connell, 327-61. Chichester: John Wiley & Sons, Ltd, 2009.
- Lamb, Michael E. "Δυσκολίες μετάφρασης της έρευνας σχετικά με τις πρακτικές της δικανικής συνέντευξης στους επαγγελματίες: Βρίσκοντας νερό, οδηγώντας άλογα, αλλά μπορούμε να τα κάνουμε να πιουν;", *Αμερικανικός Ψυχολόγος*, 71, αρ. 8 (Νοέμβριος 2016): 710-18. <https://doi.org/10.1037/amp0000039>.
- Lamb, Michael E., Deirdre A. Brown, Irit Hershkowitz, Yael Orbach και Phillip W. Esplin. "Χρήση εργαλείων και σκηνικών για τη συμπλήρωση του πρωτοκόλλου". Στο *Πες μου τι συνέβη: Ερωτήσεις σε παιδιά για την κακοποίηση*, 2η έκδοση. Wiley-Blackwell, 2018.
- Lamb, Michael E., Deirdre A. Brown, Yael Orbach και Phillip W. Esplin. "Τα πρωτόκολλα ερευνητικής συνέντευξης του NICHD για νεαρά θύματα και μάρτυρες". Στο *Πες μου τι συνέβη: Ερωτήσεις σε παιδιά για την κακοποίηση*, 2η έκδοση. Wiley-Blackwell, 2018.
- Lamb, Michael E., και Michelle E. Garretson. "Οι επιδράσεις του φύλου του συνεντευκτή και του φύλου του παιδιού στην πληροφόρηση των φερόμενων ως θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών σε ιατροδικαστικές συνεντεύξεις", *Νόμος και Ανθρώπινη Συμπεριφορά*, αριθ. 27(2) (Μάιος 2003): 157-71. <https://doi.org/10.1023/A:1022595129689>.
- Lamb, Michael E., Irit Hershkowitz, Yael Orbach και Phillip W. Esplin. "Αποτελέσματα που σχετίζονται με την περίπτωση όταν χρησιμοποιείται το πρωτόκολλο". Στο *Πες μου τι συνέβη: Ερωτήσεις σε παιδιά για την κακοποίηση*, 2ο. Wiley-Blackwell, 2018.
- Lamb, Michael E., Yael Orbach, Irit Hershkowitz, Phillip W. Esplin και Dvora Horowitz. "Ένα δομημένο πρωτόκολλο δικανικής συνέντευξης βελτιώνει την ποιότητα και την πληροφόρηση των ανακριτικών συνεντεύξεων με παιδιά: Μια ανασκόπηση των ερευνών που χρησιμοποιούν το πρωτόκολλο ερευνητικής συνέντευξης του NICHD", *Παιδική κακοποίηση και παραμέληση*, αριθ. 31(11-12) (Νοέμβριος 2007): 1201-31. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.03.021>.
- Lamb, Michael E., Yael Orbach, Kathleen Sternberg, Jan Aldrige, Sally Pearson, Heather Stewart, Phillip W. Esplin και Lynn Bowler. Η χρήση ενός δομημένου ερευνητικού πρωτοκόλλου βελτιώνει την ποιότητα των ερευνητικών συνεντεύξεων με φερόμενα θύματα σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στη Βρετανία",

- Εφαρμοσμένη Γνωστική Ψυχολογία, 23, αριθ. 4 (2009).
<https://doi.org/10.1002/acp.1489>.
- Lee, Yanghee. Παιδική συμμετοχή και πρόσβαση στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού", n.d.
https://www.coe.int/t/dg3/children/JusticeSpeeches/Yanghee_en.asp.
- Magnusson, Mikaela, Emelie Ernberg, Sara Landström και Lucy Akehurst. "Δικαστικοί Συνεντευκτές' Εμπειρίες της Συνέντευξης Παιδιών Διαφορετικών Ηλικιών", Ψυχολογία, Έγκλημα & Νόμος, 20, αρ. 10 (2020): 976-89.
<https://doi.org/10.1080/1068316X.2020.1742343>.
- Massons-Ribas, Anna, M. Ángeles Basells και Neus Cortada. "Η συμμετοχή των παιδιών και των εφήβων στο σύστημα προστασίας: Κοινωνικές Επιστήμες, αρ. 10 (7) (2021).
<https://doi.org/10.3390/socsci10070268>.
- Muñoz, José Manuel, Laura González-Guerrero, Andrés Sotoca, Odette Terol, José L. González και Antonio L. Manzanero. "Η δικανική συνέντευξη: Αποκτώντας Γνωστικές Ενδείξεις σε Παιδιά που Φέρονται ως Θύματα Σεξουαλικής Κακοποίησης", Έγγραφα του Ψυχολόγου, 37, αριθ. 3 (n.d.): 205-2016.
- Myklebust, Trond. "Το σκανδιναβικό μοντέλο χειρισμού των μαρτυριών των παιδιών". Στο Συνεργασία κατά της παιδικής κακοποίησης. Εξερευνώντας το σκανδιναβικό μοντέλο Barnahus, υπό τους Susanna Johansson, Kari Stefansen, Elisiv Bakketeg και Anna Kaldal. Ελβετία: Palgrave Macmillan, 2017.
- Newlin, Chris, Linda Cordisco Steele, Andra Chamberlin, Jennifer Anderson, Julie Kenniston, Amy Russel, Heather Stewart και Viola Vaughan-Eden. "Δικανική συνέντευξη παιδιών: Βέλτιστες πρακτικές". Cherry Lane: Υπηρεσία Δικαιοσύνης Ανηλίκων και Πρόληψης της Παραβατικότητας, 2015.
- Nielsen, Hjort, Maj Hansen, Ask Elklit και Rikke Holm Bramsen. "Συμμετοχή θυμάτων σεξουαλικής επίθεσης σε έρευνα: Αρχεία Ψυχιατρικής Νοσηλευτικής, Αρ. 30(3) (2016).
- Orbach, Yael. "Αξιολόγηση της αξίας των δομημένων πρωτοκόλλων για τις δικανικές συνεντεύξεις των φερόμενων ως θυμάτων παιδικής κακοποίησης", Παιδική κακοποίηση και παραμέληση, 24, αριθ. 6 (Ιούνιος 2000): 733-52.
[https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(00\)00137-X](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(00)00137-X).
- Pereda, Noemí, Georgina Guilera, Maria Fornas και Juana Gómez-Benito. "Ο βαθμός επικράτησης της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών σε δείγματα από την κοινότητα και τους μαθητές: Μετα-ανάλυση", Κλινική Επιθεώρηση Ψυχολογίας, αριθ. 29(4) (2009): 328-38. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.02.007>.
- Pereda, Noemí, και Irene Montiel Juan. Θυματοποίηση σεξουαλικής βίας των ανδρών: Θεωρητική προσέγγιση και τρέχουσα κατάσταση της έρευνας". Στο βιβλίο La Victimización Sexual de Menores de Edad y La Respuesta Del Sistema de Justicia Penal, του Josep Ma Tamarit Sumalla. Μπουένος Άιρες: BdeF, 2017.

- Perloff, Linda S. " Αντιλήψεις για την ευαισθησία στη θυματοποίηση", Εφημερίδα του Κοινωνικού Θέματος, αριθ. 39 (1983): 41-61.
- Perron, Brian E., και Barbara S. Hiltz. " Επαγγελματική εξουθένωση και δευτερογενές τραύμα μεταξύ των δικαστικών συνεντευκτών κακοποιημένων παιδιών", Παιδική και Εφηβική Κοινωνική Εργασία, 23, αριθ. 2 (2006). <https://doi.org/10.1007/s10560-005-0044-3>.
- "Πρακτικές κατευθυντήριες γραμμές για την ιατροδικαστική συνέντευξη σε περιπτώσεις υποψίας κακοποίησης παιδιών". Αμερικανική Επαγγελματική Εταιρεία για την Κακοποίηση των Παιδιών (APSAC), 2012. <https://depts.washington.edu/uwhatc/PDF/guidelines/Forensic%20Interviewin%20in%20Cases%20of%20Suspected%20Child%20Abuse.pdf>.
- Rohrbaugh, Monica, Kamala London και Ashley K. Hall. "Σχεδιασμός της δικανικής συνέντευξης". Στο βιβλίο Δικανικές συνεντεύξεις σχετικά με τη σεξουαλική κακοποίηση παιδιών: Οδηγός για πρακτική βασισμένη στα αποδεικτικά στοιχεία, επιμέλεια: W.T O'Donohue και M. Fanetti, 197-218. Διεθνής Εκδοτικός Οργανισμός Springer, 2016. https://doi.org/10.1007/978-3-319-21097-1_11.
- Rousseaux, Emmanuel. 'Εργαλεία μοντελοποίησης και πληροφοριακού συστήματος για την υποστήριξη της ανακάλυψης των αλληλεπιδραστικών παραγόντων τρωτότητας σε μαθήματα ζωής', 2018. 10.13097/archive-ouverte/unige:120604.
- Saywitz, Karen J., Thomas D. Lyon και Gail S. Goodman. "Συνέντευξη παιδιών". Στο Εγχειρίδιο της APSAC για την παιδική κακοποίηση, 4η έκδοση, 310-29. Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής: Εκδόσεις SAGE, 2018.
- Scott, M.T., Antonio L. Manzanero, José Manuel Muñoz και G. Köhnken. Αποδεκτό σε εγκληματολογικά πλαίσια των κλινικών δεικτών για την ανίχνευση της σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών", Επετηρίδα Νομικής Ψυχολογίας, αριθ. 4 (2014): 57-63..
- Smith, Kevin, και Rebecca Milne. "Σχεδιάζοντας τη συνέντευξη". Στο: Μαρτυρίες παιδιών: Lamb, David J. La Rooy, Lindsay C. Malloy, and Carmit Katz. John Wiley & Sons, Ltd, 2011.
- Sovino Meléndez, M., και V. Ulloa Jiménez. "Η ερευνητική συνέντευξη. Αριθμός των συνεντεύξεων". Στο βιβλίο Βιντεοσκοπημένη ερευνητική συνέντευξη παιδιών θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης. Ediciones Universidad Católica de Chile, 2018.
- . *Χρήση της ερευνητικής συνέντευξης σε δίκες. "Βιντεοσκοπημένη ερευνητική συνέντευξη παιδιών θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης". Ediciones Universidad Católica de Chile, 2018.*
- Stanley, Nicky, Cath Larkins, Helen Austerberry, Nicola Farrelly, Jill Manthirpe και Julie Ridley. Εξέταση του Τόπου και του Γραφείου Κοινωνικής Εργασίας στην Παροχή Υπηρεσιών Κοινωνικής Εργασίας για Παιδιά", Κοινότητα Υγείας και Φροντίδας, αρ. 1 (Ιανουάριος 2016): 86-94. <https://doi.org/10.1111/hsc.12192>.

Stefansen, Kari. "Σκηνοθετώντας μια ατμόσφαιρα φροντίδας: Barnahus ως πολυδιάστατο φαινόμενο". Στο Συνεργασία κατά της κακοποίησης των παιδιών, υπό τους S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig και A. Kaldal. Ελβετία: Palgrave Macmillan, 2017. https://doi.org/10.1007/978-3-319-58388-4_2.

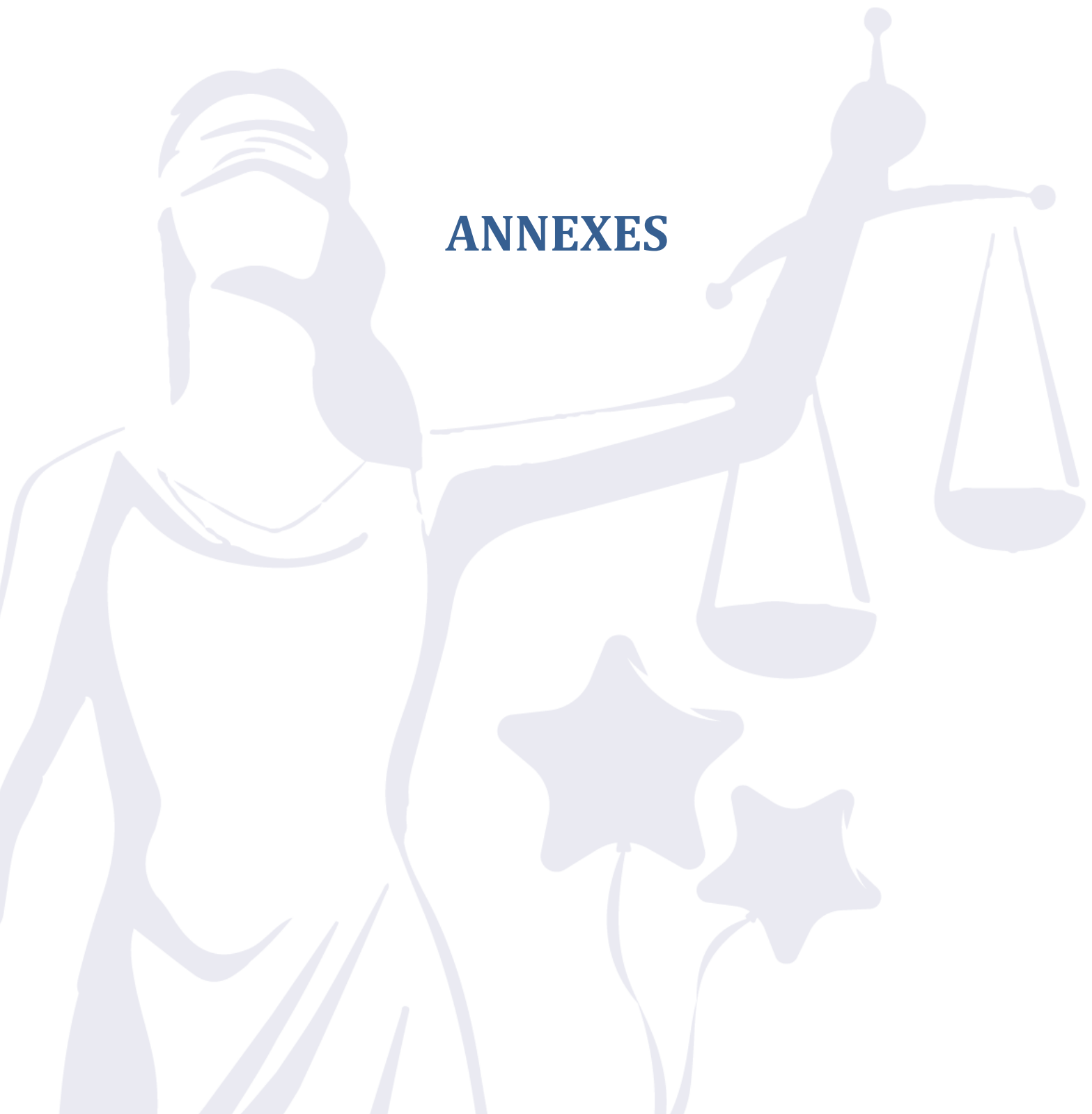
Stoltenborgh, Maria, Marinus H. van Ijzendoorn, Eveline M. Euser και Marian J. Bakermans-Kranenburg. "Μια παγκόσμια προοπτική για τη σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών: Child Maltreat, αριθ. 16 (2) (Μάιος 2011): 79-101. <https://doi.org/10.1177/1077559511403920>.

Θεμέλη, Όλγα, και Μαρία Παναγιωτάκη. " Δικανικές συνεντεύξεις με παιδιά θύματα σεξουαλικής κακοποίησης: Ο ρόλος του συμβουλευτικού ψυχολόγου", Το Ευρωπαϊκό Περιοδικό Συμβουλευτικής Ψυχολογίας, αριθ. 3 (1) (Μάρτιος 2014): 1-19. <https://doi.org/10.5964/ejcop.v3i1.17>.

W Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας. Κατευθυντήριες γραμμές για την ιατρική-νομική φροντίδα των θυμάτων σεξουαλικής βίας. Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας. Γενεύη, 2003. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/42788>.

———. *Αντιμετώπιση παιδιών και εφήβων που έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση: WHO κλινικές κατευθυντήριες γραμμές.* Γενεύη: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/259270/9789241550147-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

ANNEXES

ANNEX 1. CONNECTING INTERESTS, RIGHTS AND SPECIFICS MEASURES IN FORENSIC INTERVIEW

RIGHTS (Convention on the Rights of the Child)	INTERESTS (Directive 29/2012/UE)	MEASURES
Right to participation and to the promotion of progressive autonomy (art.12)	<ul style="list-style-type: none"> • Adequate and respectful information on children's rights (art. 6 & 7): <ul style="list-style-type: none"> - To understand and to be understood (art.3) • Participation (art. 10): <ul style="list-style-type: none"> - To be heard and decision-making (art. 10) - To ask, to demand, to agree, to get answers (art. 11, when no prosecution, art. 12 restorative justice, art. 13 legal aid-Participation in Daly model) - Free legal aid and Legal advice (art. 13 & 24.1.c) - Special representative for child victims (conflict of interests) (art. 24.1) - Specialist training (police officers, court staff, judges and prosecutors, lawyers (art. 25) • Support: <ul style="list-style-type: none"> - Victim support services (art. 8) - Special representative for the child victim in cases of conflict of interest (art. 24.1) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Assessment of the victim/witness capabilities so as to take appropriate measures (pre-interview meeting) . ✓ Adapt the information according to the maturity, cognitive development and emotional state of the victim/witness . ✓ Consultation of the victim/witness for participation . ✓ Right to file a complaint on their own. ✓ Right to specialized and free legal assistance . ✓ Specialized training of all professionals involved in child victimization cases. ✓ Accessibility (including for children with disabilities and/or special needs). ✓ Support/information to the victim/witness and family on protective measures and support services. ✓ Requirement of a figure that specifically defends their interests (different from the lawyer)
Right to protection against abuse and neglect (art.19)	<ul style="list-style-type: none"> • Security and protection (art. 18) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Requirement of unified action protocols. ✓ Coordination of professionals (judicial, health and social sectors). ✓ Malpractice control requirements.
Right to rehabilitation and reintegration, from the perspective of the right to physical and psychological health (art.39)	<ul style="list-style-type: none"> • Minimization of stress-mental health: <ul style="list-style-type: none"> - Avoid contact between victim and offender (art. 19) - Avoid visual contact with accused (art. 23.3.a) - Testimony without being present (art. 23.3.b) - Number of interviews and medical examinations of victims is kept to a minimum (art. 20.b & d) - Interview conducted without unjustified delay after the complaint (art. 20.a) - Recorded interview (art. 24.1.a) - To be accompanied (arts. 3.3 & 20.c) - Minimum contact with different professionals (art. 23.2.c) • Support from victim support services : Support for victims with specific needs, such as victims of sexual violence, victims of gender-based violence and victims of violence in close relationships, including support and counselling (art. 9.3.b) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Immediate protection measures mechanisms. ✓ Coordination of professionals (judicial, health and social sectors). ✓ Measures to avoid visual contact with accused (in halls, rooms, entrances, etc.). ✓ Preconstituted evidence in the investigation phase and protection mechanisms at trial. ✓ The right to be accompanied by a trusted person of their choice (to be substituted in case they do not have it). ✓ Time reduction (assessment and interview deadlines). ✓ Fixed reference person
Right to dignity and privacy (art.16)	<ul style="list-style-type: none"> • Privacy (art.21): <ul style="list-style-type: none"> - Shame and informative self-determination - Throughout the process (environment) - Anonymity (art.23): in relation to the protection of personal data - (During court proceeding) a hearing to take place without the presence of the public (art. 23.3.d) • Dignity (art.18): <ul style="list-style-type: none"> - Avoid unnecessary questioning concerning the victim's private life not related to the criminal offence (art. 23.3.c) - Interviews with the victim carried out in premises designed or adapted for that purpose (art. 23.2.a) - Carried out by professionals trained for that purpose (art. 23.2.b) - Carried out by the same person (art. 23.2.c) - Same sex interviewer (art.23.2.d) 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Measures to protect the victim's privacy in relation to the environment (rooms,adequate access). ✓ Specific measures for the protection of personal data (reports and recordings). ✓ Information for the victim/witness about the assistance/presence of different professionals and the recording of the interview, in an appropriate way to her/his maturity, cognitive development, emotional state and situation. ✓ Informing the victim/witness of the recording of his or her interview. ✓ Review of the data included in the forensic report (protection of the victim's personal life). ✓ Adequacy of the environment in a broad sense: room, halls, furniture, clothing etc. ✓ Specialized and continuous training: childhood, victimization, sexual violence, domestic violence, gender . ✓ Professionals' coordination (judicial, health and social sectors) ✓ Unification in a single expert request of all the necessary reports. ✓ Same sex interviewer.

ANNEX 2. CHILD VICTIM'S JOURNEY (THE JUDICIAL PATH)

BELGIUM

INITIATION OF CRIMINAL PROCEEDINGS

Criminal proceedings are initiated by the police or the prosecutor's office on the basis of a verbal or written report of a crime or other information indicating a crime.

Duty to inform:

All persons who have knowledge of a child in need of assistance are required to notify of the child in need of assistance

[Sexual Assault Crisis Centres \(4 in Estonia\)](#)

POLICE COMPLAINT

A report is filed by a child victim/witness or an adult or other person who has witnessed or suspects abuse.

- REFERRALS
- Children's House
- Sexual Assault Crisis Centre
- Child protection specialist in the local government
- Victim support service

ASSESSMENT

If sexual abuse of a child is suspected, Children's House should be contacted, or crime reprofiled.

- When contacting the Children's House, the specialist there conducts the initial interview. If sexual abuse is suspected, the conversation will be stopped, and the police will be notified.
- The Children's House specialists assess the child's health and social situation, the further need for help and offer the necessary help and refer them to a psychologist.
- If necessary, a medical examination is performed
- Police conducts the forensic interview
- Police informs the prosecutor about the case
- The police and/or the prosecutor's office decide to start the procedure.

THE FORENSIC INTERVIEW OF THE CHILD

The interviews conducted by a police officer in the premises of the police or Children's House. In Children's House reception, interview and observation rooms exist.

INTERVIEW

- Stepwise structure
- Child friendly, dignified and respectful treatment
- Constantly informing the child and providing support considering age and life experience
- Avoiding repeated questioning
- Audiovisual recording of the interview for children under 14 years of age
- Involvement of different specialists

PROFESSIONALS

- Interviewer (police investigator)
- Adult of choice of child (rarely present)
- Psychologist (when required)
- Interpreter (when required)
- Lawyer (rarely present)

JUDICIAL PROCEEDINGS

A victim/witness of sexual abuse under the age of 14 does not participate in the hearing, the audiovisual recording of the interview is used as evidence.

- Witnesses over the age of 13 attend the trial.
- If the minor's presence after questioning is not necessary, the court removes him or her from the courtroom.
- If necessary, the court can interrupt the questioning by the parties and question the witness itself.

POST-TRIAL

Support when the trial is over

- Victim support services are organized by the Children's House, the case is managed by the local government
- Need-based psychological support for the child and family.

Women's Support and Information Center

There is a way out of violence!

INITIATING THE JUDICIAL PATH

All steps are defined according to the provisions of the Penal Procedural Code and the Penal Code.

Criminal offences against children shall be reported to the Public Prosecutor or to any LEA officers.

- The prosecution is initiated ex officio following any report, complaint, accusation or information on a committed crime.
- The LEA Officers are mandated to report without delay to the competent Public Prosecutor, any information they have at their disposal regarding committed crimes. The Civil Servants are bound to the same obligation.
- Private citizens are bound by the same obligations. They can report in written or oral form to the Public Prosecutor or to any Law Enforcement Authority.
- Besides the victim, anybody has the right to report an ex officio prosecuted criminal offence.

(Articles 37,38, 40 of the Penal Procedural Code)

EXCEPTIONAL PROSECUTION PREREQUISITES

The child's right to report when exceptionally needed for the initiation of the prosecution

- Exceptionally, at strictly defined cases at the Penal Code, the prosecution can be initiated only if the victim has submitted a relative Report.
- If the victim is younger than 13 years old, then her/his legal guardian or representative has the right to submit the Report.
- If the victim is older than 13 years, then both she/he and her/his legal guardian or representative have the right to submit the Report.
- Each person's right to Report is independent and individual.
- After the completion of the 18 years of age, solely the victim has the above right.

(Articles 114 and 115 of the Penal Code, 51-53 of the Penal Procedural Code)

ASSESSMENT AND PRELIMINARY HEARING

Preparation of the case file.

- Witnesses shall be called for further examination and the child victim shall be examined too, if permitted depending on her/his age, cognitive and intellectual ability.
- When the child is being interviewed as a victim of sexual abuse offences, a specialized child psychologist or child psychiatrist is being mandated to be present during the whole process and to have prepared the child for it. Then he/she, Delivers a report diagnosing the cognitive and intellectual ability of the child. This report will be included in the case file.
- The interview should take place without delay at "Independent Protection Units for Minor victims – Child Home" of the district region. Or if they do not operate yet, at the specialized Rooms formed and designed for this purpose.
- Currently, interviews are mainly held in police precincts, children are interviewed in the officer's office but sometimes there is no private office available. Privacy is not guaranteed.

THE INTERVIEW PROCESS

Implementation of a Standardized Protocol for the Forensic Interview of the child victim and witness of violence

- The forensic interview should be conducted by judges, prosecutors and LEA officers serving as examiners with the simultaneous presence of the child psychologist or psychiatrist. The child could be accompanied by her/his legal guardian or representative, unless the examiner forbids it due to occurring conflict of interest or involvement of the adult with the case.
- The interview consists of 3 stages : i) acquaintance and familiarization of the child with the expert and with the rules of the procedure - developing mutual trust, ii) the main part of the interview, encouraging the child to narrate freely the offensive incident, iii) the conclusion of the interview, summarizing all the information as narrated by the child
- In practice, the interview is mainly conducted by police officers, not specially trained, chosen according to their previous experience.
- Rarely child psychologists or child psychiatrists, participate in the process and when that happens, their role is merely supplementary, without previously assisting the victim

TRIAL PHASE

The child's legal representation and the child's right to receive all the necessary information about the proceedings

The child's forensic interview narration is held in written form as well and it is also submitted to digital audiovisual media. The digital screening of the child's narration serves as the replacement of her/his physical presence during the next steps of the judicial procedure.

If the digital screening is impossible, then the written report of the narration is heard at the court room during the trial.

- The child victim has the right to be represented during the trial by a lawyer and to be declared as a fully legitimate party of the trial proceedings. The child can be accompanied by her/his legal guardian.

-The perpetrator could object to the inclusion of the victim as a fully legitimate party of the trial and could present the objections to the Prosecutor. The Prosecutor will decide whether the objections are grounded.

(Articles 70,85,107, 227 of the Penal Procedural Law, Min. Decision No 7320/2019)

POST -TRIAL

Conclusion of the Trial – Penalties and Statute of limitation

-The trial is concluded either by the conviction of the defendant, or by the defendant's acquittal -If the child victim revokes her/his Report which was necessary for the initiation of the prosecution, then the charges against the defendant are dropped and the trial is concluded.

- The statute of the limitation for the prosecution of the criminal offences against a child begins either after one or three years by the time the victim has reached the age of majority.

- Depending on the imposed penalty, the crime offences are categorized to misdemeanours (10 days to 5 years and to crimes (5 years to 15 years)

- Indicatively, the trafficking and the sexual offences against children are categorized as crimes according to the Greek Penal Code.

ITALY

REPORTING SERVICES

Really varied. The initial report can be made by the school, the welfare services, family (parents and relatives), local police, hospitals, shelters, NGOs, and other subjects.

Usually before contacting «officially» the police, (most of all) private subjects ask for advice and information to NGOs or other institutions providing support to minor victims or to victims of violence in general. However, the situation varies a lot case by case.

ASSESSMENT

Even if it could be carried out informally e.g. by the welfare services before the official complaint, it has no juridical relevance.

POLICE COMPLAINT

Can be made at all the LEAs' offices in Italy - i.e. Carabinieri, national or local police

The police office involved contacts the Public Prosecutor in charge to start the official procedures. The assessment, made by an appointed psychologists/psychiatrist is ordered by the Prosecutor in this first phase. Usually, the Prosecutor took part in the assessment.

INVESTIGATION PHASE AND PROTECTED HEARING

The protected hearing is usually carried out to interview minors in a protected environment in the investigation and pre-trial phase. Carried out according to specific rules and procedures, it aims at avoiding repeated interviews, potentially putting in the same environment the defendant and the minor, and at providing a safe and adequate environment for the minor. It is ordered by the Judge in charge.

During the investigation phase, the forensic interview is carried out by the Prosecutor with the support of an expert (e.g. child psychologist); during the protected hearing, by the judge, also in this case with the support of an expert.

TRIAL PHASE

Usually the minor provides his/her testimony only during the (separated) protected hearing, most of all if very young.

POST-TRIAL

Varies a lot. Usually, the child is entrusted to the welfare system and the social services, providing support and shelter if needed.

INITIATION OF CRIMINAL PROCEEDINGS

Really varied. Although some cases are directly reported, others are previously assessed by other professionals in a situation of suspicion.

REPORTING CHANNELS:

- Law enforcement agencies (Police).
- Health system: Primary care, Mental health, Hospital, Emergency medical care.
- Social services: Victim support offices, CAVAS, CAF, CAI.
- Justice system: Prosecutor's office, Psychosocial teams, Duty court.

- Legal obligation for civilians and professionals to report cases of abuse [Ignorance of this duty and of the reporting channels.]

ASSESSMENT

The notification of a suspected or detected child sexual victimization involves the evaluation of the case with the objective of assessing the initiation of the process and the necessary assistance for the victim.

- Social services, CIASI, CAI, CAF, CAVAS, Rape crisis centers, others.
- Private Psychologist, School counselor, school teacher, etc.

Victim's Support Offices (VSO): not fully implemented. Variances across communities.

POLICE COMPLAINT

National Police
Duty Court
Juvenile Prosecutor's Office

POLICE ASSESSMENT

- 1st police contact: non-specialised personnel.
- Specialised police assessment:
  - EMUME: Civil Guard Women-Child Teams
  - Criminal Behaviour Analysis Section (SACD). Civil Guard

The police must proceed according to the criteria established by law :
 - Immediate protection of the child
 - Minimal intervention and only by expert professionals
 - Assessment of the child
 - Proper treatment and adaptation of language, etc.

[Arts. 49 and 50 OL 8/2021]

FORENSIC INTERVIEW OF THE CHILD

The forensic interview as pre-trial evidence es mandatory for victims under 14 years or for persons with disabilities in need of special protection in some crimes, among which are sexual crimes (art. 449 bis and ter LECrim).

Although there is no unified forensic interview protocol, the NICHD protocol and the Cognitive interview are known and used.

PREVIOUS ASSESSMENT AND INFORMATION:
 The psychosocial teams must provide the work previously done by other professionals on the personal, family and social circumstances of the child (art. 449 ter LECRIM), and the victim's capacity to testify.

PROFESSIONALS

In the interviewing room

- Forensic interviewer (in some cases can be 2 interviewers)
- Child's adult of choice (rarely present)

In the adjacent room

- Prosecutor
- Investigative judge
- Victim's lawyer
- Defendant lawyer (mandatory)
- If applicable, person under investigation
- Judicial administration official

OTHER RELATED EXPERT EVIDENCES

- Credibility report
- Psychological sequels report

Children repeat their testimony an average of 4 times*

TRIAL PHASE

The audiovisual recording of the child's interview and other evidences are used in court.

When an error or a refusal of the pre-trial evidence occur, the victim can end testifying again more than 2 years later.

- Protective measures: Screen/video

POST-TRIAL

Support when the trial is over via different victim support organizations.

Information on victim support and referrals are supposed to initiate already upon the 1st report (and even before, independently of the filing of a complaint). However, referral to victim support can happen at different stages of the judicial process. Collaboration between VSO and judicial institutions is not always optimal (neither the implementation of VSO) Availability, specialization and length of that support is often limited and can depend upon regions.

ANNEX 3. TAM PROTOCOL: THE STEP-BY-STEP STRUCTURE OF THE FORENSIC INTERVIEW

The protocol for the audio-visually recorded forensic interviewing of minor victims and witnesses is based on the principles of respectfulness, non-suggestiveness and step-by-step structure. The child investigative interview is carried out through four phases and ten steps.

– **Salduz (pre-phase):** is foreseen under the provisions of the Salduz law and consists of identifying the child and briefly informing the reason of the citation.

– **Introduction (phase 1):** Before the interrogation starts, the minor is given a tour of the reception area, the director's room and the interrogation room together with the accompanying person. The professionals attending the interview are briefly introduced and their role explained. The technical equipment is presented (cameras, microphone, TV screen).

▪ Once back in the interviewing room, the interviewer introduces him/herself again to the minor, who is invited to do the same. Then the legal provisions are explained to the minor through a child friendly manner.

▪ The audio-visual recording has to be done with **the consent of the minor** (not of the parents) and that consent can be withdrawn at any time (art. 95 CCP). If the minor is younger than twelve years of age it is sufficient to inform him/her of this decision (art. 92 § 1 CCP).

▪ The minor is also informed about **the right to have a confidant** (art. 91 bis CCP) who can accompany them into the interrogation room.

▪ Before talking about the facts, a neutral topic²¹⁵ is discussed to promote **building a relationship of trust**. On the one hand, the neutral topic serves to get used to the conversation technique and to put the minor at ease. On the other hand, this part of the introduction serves to **assess the development level** of the minor and **activate episodic memory**.

▪ At this point, the **segmentation technique**²¹⁶ is tested with the minor:

“After that I explain to them: ‘Oh you told me very well what you did last Saturday at the soccer game. Now am I going to let you tell your story again, but I'm going to take your story and break it into smaller pieces’. So, segment per segment. Then we try to let them tell the story in different segment and afterwards we take one piece, and we try to get as much information as possible out of it. That is the same technique we use when they tell us about the facts. That's how we try to test the technique in the first phase of the interview, so we can estimate if the minor is capable to do this or not.” – (TAM interviewer).

▪ One of the main staples of the TAM interview is the adaptation to the child's rhythm and needs (although, interviewers state that the technique presents more difficulties with small children or children with cognitive difficulties).

- **Free story (phase 2):** the minor is invited to tell a free story. The free story is a key part in the interview, since the aim is to reduce questions as much as possible. However, the personal characteristics of the minor will make for a variability in detail and length. When a criminal fact is brought up by the minor, the interviewer is instructed to interrupt the minor. Before, a minor should never be interrupted, but now it is allowed when a criminal offense is brought up. The aim is to identify if a crime has happened one or more times (if it has happened multiple times the intent is to differentiate between the last time, the first time and possible other times).

“The first time is important because that was often very impressive for the minor and he or she may have remembered many details. The first time is also important for the sentencing, because there are often aggravating circumstances in certain age categories and also for the structure of the facts. That we can understand how it all started. Regarding the other times, we try to ask whether other things have happened that have not been discussed during the last and the first time. If other facts are discovered, we can continue like this.” – (TAM coordinator).

²¹⁵ Neutral topics consist of three categories: hobbies/free time, school/friends and home/family.

²¹⁶The segmentation means that an event is picked and divided into different pieces which will be then zoomed in. The minor is invited to freely talk about one of these segments. This provides structure to the child's story and allows their attention to fully focus on a part of an event.

- **Questioning (phase 3):** is first worked around completing the free story by going into detail on the information that the minor has already given. This is done through segmentation and invitations on leads (as practiced in the introduction phase). The interviewer tries to get answers to questions like 'who', 'what', 'where', 'how' and 'when'.
  - When the interviewer believes all relevant information has been said, s/he often calls for a **pause** and goes to the director's room to have a **consultation** with the investigator and the director to ask if certain things from the investigation still need to be addressed with the minor. Before the questioning phase is over, the minor is asked if there is anything else s/he would like to add or ask.
- **Ending of the interview (phase 4):** The end of the interview also involves a number of legal provisions. The interviewer tries to make a brief conversation about something more pleasant. The minor is then also thanked for the interrogation, but not for the content.

The ten steps of the TAM interview protocol:

FASE 0. "SALDUZ"	FASE 2 . FREE STORY
... Step 0. Identify	... Step 5. Invite to a free story
☐ Discuss ID card	☐ Repeat brief statement of facts (from Step 0)
☐ Brief statement of the facts	☐ Once or several times (last, first, other fact)?
- Via time (C1) & circumstances (C2) disclosure	
FASE 1. INTRODUCTION	Help scenario A: specify
... Step 1. Presenting premises, persons and materials	Help scenario B: reframing
☐ Reception area	Help scenario C: bridging
☐ Director's room	☐ C3: via time of alleged facts
☐ Interrogation room	☐ C4: via place of alleged facts
☐ Interrogator	☐ C5: via facts alleged through circumstances
☐ Other attendees (psychologist, etc.)	☐ C6: via the suspect
☐ Digital recording	FASE 3: QUESTIONING
☐ Take notes	... Step 6. Complete (info already added IN the free story)
... Step 2. Present legal provisions	☐ Who, what, where, how, when, ...?
☐ Person of trust	... Step 7. Deepen (info still OUTSIDE the free story)
☐ Pause	☐ Other facts, perpetrators, victims, witnesses, ...?
☐ Who views the recording + reason recording	... Step 8. Verify other file elements
☐ Evidence in law + destination recording	FASE 4. ENDING OF THE INTERROGATION
☐ Consent (+12 year) or information audiovisual recording (-12 year)	... Step 9. Presenting legal provisions
☐ Right to request copy text of the interrogation	☐ Supplement and improve
☐ No obligation to self-incriminate	☐ Handing over documents (diary, chats, SMS...)
... Step 3. Make appointments	☐ Right to request copy text of interrogation
☐ Not required to answer	... Step 10. Thank
☐ I don't understand, I don't know	☐ Thanking for coming
☐ Supplement and improve	☐ Neutral subject
☐ Contact control room	☐ Watching over referral to help
... Step 4. Neutral subject, scan environment	
☐ Discuss neutral topic	
- Stimulate episodic memory & create working relationship	
☐ Scanning (from intra- to extra-family)	

(Translation of the guide chart of the protocol used during TAM interviews with minors)

ANNEX 4. CORRIGENDUM

Recent revision of the Greek Penal Code and the Greek Penal Procedural Code

Due to the recent changes in the Penal and Penal Procedural Legislation, as ratified by the Greek Parliament, the following changes are indicated:

I. Penal Code

Article 115 – Right to file a Report

2. If the child victim is below 13 years old, (...) only her/his parents or legal guardians have the right to file a report for a criminal offence and submit a complaint, whereas if the child victim is above 13 years of age both the parents (or legal guardians) and herself/himself has the right to file a complaint. When the minor turns 18 she/he is the only one entitled to do so.

➤ The above legislative revision is relevant to the Chapter 2.1.2. *MECHANISMS TO GUARANTEE CHILDREN REAL ACCESS TO JUSTICE* of the *Benchmark Protocol*. Therefore, the extract referring to Greece is replaced as follows:

“In EL, there are age restrictions to submit a complaint: if the child victim is below 13 years, her/his parents or legal guardians can file a report for a criminal offence and submit a complaint, whereas if the child victim is above 13 years of age both the parents (or legal guardians) and herself/himself has the right to file a complaint. When the minor turns 18 she/he is the only one entitled to do so.”

II. Penal Procedural Code

Article 227 – Children Victims of Personal and Sexual abuse Offences

2. When the child is being interviewed as a victim of sexual abuse offences, a specialized trained child psychologist or child psychiatrist is being mandated to be present during the whole process. The interview takes place without delay at the “Independent Protection Units for Minor victims – Child Home” of the district region and in case they are not yet operational, at the specialized Rooms particularly formed and designed for this purpose. The number of interviews addressed to the child victim should be as limited as possible.

3. The specialized child psychologist or child psychiatrist has to prepare the child for the procedure of the forensic interview. The above expert has to deliver a written report with an evaluation regarding the cognitive and intellectual ability of the child and the child’s welfare. This report will be included in the case file.

The forensic interview is conducted by specialized judges, prosecutors and Legal Enforcement Agency officers serving as examiners. During the whole process the child psychologist or psychiatrist is present and is cooperating with the examiners. Also, the child could be accompanied by her/his legal guardian or representative unless, the examiner forbids it due to occurring conflict of interest or involvement of the adult with the case.

➤ The above legislative revision is relevant to the Chapter 2.2.1. *CRITERIA FOR THE USE OF THE FORENSIC INTERVIEW AS PRE-TRIAL EVIDENCE* of the *Benchmark Protocol*. Therefore the extract referring to Greece is replaced as follows:

“In EL according to the Greek legislation, in criminal offences against children, psychologists or psychiatrists specially trained in this domain, they should be present during the whole procedure of the forensic interview of the child and they should have previously prepared the child for this process. Furthermore, they should also evaluate the child’s intellectual and cognitive abilities and this evaluation report shall be included in the file of the case. The forensic interview should be conducted by a police or judiciary officer who should be trained and have full knowledge of the current legislative protocol of the forensic interview.”

➤ The above legislative revision is relevant to:

i) The Chapter 2.3.1. *Regulation - B) Professionals who conduct the forensic interview of the Comparative Report*. Therefore, the extract below is replaced as follows: *“Specialised police officers in the case of **Belgium** (TAM interrogators) and **Estonia**; Police or judiciary officers especially trained on the current legislative protocol of the forensic interview in the case of **Greece**; forensic psychologist, child psychologist or psychiatrist (sometimes just named experts in the regulation) in **Italy** and **Spain**.”*

ii) The Chapter 2.3.2 *Training - A) Interviewers training of the Comparative Report*. Therefore the extract below is replaced as follows : *“As said in section 2.3.1 B, in Belgium and Estonia the police will be conducting these interviews and in Greece, Police or judiciary officers especially trained on the current legislative protocol of the forensic interview. However, in Greece Italy and Spain the participation of psychologists is required (suggested in EE). Although in practice, in Greece it will virtually always be conducted by police officers not especially trained and in Italy it will be conducted by the judiciary with the support of a forensic psychologist, child psychologist or psychiatrist (or even a qualified social worker).”*

iii) The Chapter 2.1.3. *The forensic interview as a protective measure of the Comparative Report*. The extract at the table referring to the Professionals who conduct the interview should be replaced as follows: *“in sexual offences against children, psychologists or psychiatrists specially trained in this domain, should be present during the whole procedure of the forensic interview of the child and they should have previously prepared the child for this process. Furthermore, they should also evaluate the child’s intellectual and cognitive abilities and this evaluation report shall be included in the file of the case. The forensic interview should be conducted by a police or judiciary officer who should be trained and have full knowledge of the current legislative protocol of the forensic interview”.*

Furthermore, according to articles 51 and 42 no deposit of fee is required anymore for the submission of the report to the police or to the prosecutor.

➤ The above legislative revision is relevant to the Chapter 2.1.2. *MECHANISMS TO GUARANTEE CHILDREN REAL ACCESS TO JUSTICE* of the *Benchmark Protocol*. Therefore, at the extract referring to Greece the following part: *“Besides, they need to pay a fee of €100 unless they prove to come from a low-income family or are victims of crimes against sexual*

freedom, crimes of economic sexual exploitation and of domestic violence” should be considered as omitted.

ENCLAVE

WSIC

*There is a way
out of violence!*

uc3m | Universidad
Carlos III
de Madrid

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
UNIVERSITY OF CRETE

KU LEUVEN

This project is co-
funded by the Justice
Programme of the
European Union

